સૂતક મર્યાદાએ નમઃ!

: લેખક :

પૂ. મુનિ શ્રી અક્ષયચંદ્રસાગરજી મ.

: પ્રકાશક :

આનંદ પ્રકાશન

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ

લેખક
પૂ૰ આ૰ શ્રી હેમચન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૰
ના શિષ્ય
પૂ૰ મુનિ અક્ષયચન્દ્ર સાગરજી મ૰

પ્રકાશક
આનંદ પ્રકાશન
અમદાવાદ-૭

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ

પૂ. મુનિ અક્ષયચન્દ્ર સાગરજી મ.

પ્રકાશક
આનંદ પ્રકાશન
શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ શાહ
રાજઘાટ સોસાયટી,
ફતેપુરા, પાલડી,
અમદાવાદ-૭.

પ્રથમ આવૃત્તિ - ૨૦૦૦
(વિ.સં. ૨૦૫૪)
દ્વિતીય આવૃત્તિ - ૨૦૦૦
(વિ.સં. ૨૦૫૭)
સર્વ હક્ક સ્વાધીન
કિંમત : ૨૫-૦૦

પ્રાપ્તિસ્થાન

પરેશભાઈ જે. શાહ
૪/૬૦, ઓમ્ અંબિકા સોસાયટી,
હાજીબાપુ રોડ, મલાડ (ઇ.)
મુંબઈ - ૪૦૦૦૯૭

શ્રેયસ્ કે. મર્ચન્ટ
૧-નિશા એપાર્ટમેન્ટ,
ગોપીપુરા,
સુરત-૩૯૫૦૦૧

અશ્વિનભાઈ
C/o સાગર બોલ બેરીંગ સેન્ટર
૬, વક્તા ચેમ્બર્સ, ખાડીયા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૧

-: મુદ્રક :-
કનક ગ્રાફીક્સ - નેમ-પ્રભા પ્રિન્ટર્સ
''અનંતદર્શન'' ગોપીપુરા, સુરત.
ફોન : ૦૨૬૧-૭૪૧૯૩૪૯

પ્રકાશકીય

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક પુનઃ પ્રકાશિત કરતાં અમે અત્યંત આનંદ અને હર્ષની લાગણી અનુભવીએ છીએ. આજના ભૌતિકવાદી યુગમાં એક તરફ વિજ્ઞાનવાદે દોટ મૂકી છે જ્યારે બીજી બાજુ અધ્યાત્મવાદ સુકાતો જાય છે. ધર્મની મર્યાદાઓ લુપ્ત થતી જાય છે, અને જ્યારે ધર્મની મર્યાદાઓ લોપાય છે ત્યારે શનૈઃ શનૈઃ ધર્મનો પણ લોપ થતો જાય છે. માટે જ ધર્મને ટકાવવા મર્યાદાઓ ટકાવવી જરૂરી જ નહીં પણ અત્યંત આવશ્યક અને ઉપયોગી છે. તેમાંની એક મર્યાદા સૂતક સંબંધી છે. સૂતકની મર્યાદાઓ ટકાવવી જરૂરી જ નહીં પણ અત્યંત આવશ્યક અને ઉપયોગી છે. સૂતકની મર્યાદા વિશે છેલ્લાં ૫૦-૬૦ વર્ષોમાં જુદા જુદા મતભેદ ઊભા થયા છે તે મતભેદોને કારણે સમાજના શ્રદ્ધાળુ વર્ગમાં સંશય ઊઠે છે. આથી તેઓ ક્યારેક માર્ગભ્રષ્ટ થઈ જવાની સ્થિતિમાં મૂકાઈ જાય છે. તેવું ન થાય તે માટે અનેક શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરી, દોહન કરી પૂ. મુનિશ્રી અક્ષયચંદ્ર સાગરજી મ. એ સૂતક સંબંધી શાસ્ત્રીય વિચારો અહીં રજૂ કર્યા છે. બીજી આવૃત્તિમાં ઘણી નવીનતા છે. તે પૂજ્યશ્રીએ દ્વિતીય આવૃત્તિ પ્રસંગે વક્તવ્યમાં લખ્યું જ છે. તે દરેક ગૃહસ્થોને તથા સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોને ઉપયોગી થશે તેવી અપેક્ષા અને આશા છે. આ ગ્રંથનો ઉપયોગ કરી સહુ ધર્મની મર્યાદાને જાણે અને તે પ્રમાણે આચરણ કરે તેવી શુભેચ્છા સહ.

ચંદ્રકાંત શાહ - અશ્વિન શાહ

જેમના સૌજન્યથી આ પુસ્તકની કિંમતમાં ઘટાડો કર્યો છે.

❖ શ્રી કસ્તુરભાઈ બાપુલાલ પરિવાર (પાટણવાળા)

હ. જશવંતભાઈ, મહેન્દ્રભાઈ તથા

❖ શ્રી પ્રવિણભાઈ કાંતીલાલ (પાટણવાળા)

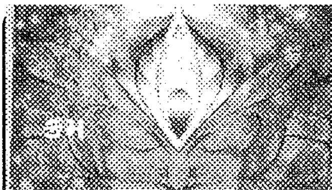

ઉડતી નજરે (અનુક્રમણિકા)

પાના નંબર

૧.	સૂતક સમજીએ	(૮)
૨.	જન્મ સંબંધી સૂતક	(૧૫)
૩.	મરણ સંબંધી સૂતક	(૧૭)
૪.	પ્રશ્નોત્તરી	(૨૧)
૫.	સં૦ ૧૯૯૨થી બે તિથિનો ઝઘડો આરંભાયો	(૨૩)
૬.	સૂતક ચર્ચા આરંભ	(૨૫)
૭.	ઓઘનિર્યુક્તિનો પાઠ-સૂતક સમયે ગોચરી ન જવાય.	(૨૭)
૮.	નિશીથ સૂત્રનો પાઠ	(૩૦)
૯.	પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતનો પ્રઘોષ	(૩૩)
૧૦.	પ્રશમરતિનો પાઠ	(૩૩)
૧૧.	વિંશતિ વિંશતિકાનો પાઠ	(૩૪)
૧૨.	શુદ્ધ સામાચારી પ્રકાશ ઉત્તરનું લખાણ	(૩૮)
૧૩.	તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનો પાઠ	(૪૦)
૧૪.	ઓઘનિર્યુક્તિ	(૪૭)
૧૫.	આચાર દિનકર ગ્રંથના પાઠો	(૫૨)
૧૬.	સૂયગડાંગ આગમ, આચારાંગ સૂત્ર	(૫૪)
૧૭.	દશવૈકાલિક ચૂર્ણિ	(૫૪)
૧૮.	દશવૈકાલિક ટીકા	(૫૫)
૧૯.	પંચાશકજી	(૫૬)
૨૦.	અષ્ટકપ્રકરણ	(૫૬)
૨૧.	દશવૈકાલિક	(૫૭)
૨૨.	ભગવતીજી	(૫૮)
૨૩.	જ્ઞાતાધર્મકથા	(૫૮)
૨૪.	વિપાકસૂત્ર	(૫૯)
૨૫.	રાયપસેણીય	(૫૯)
૨૬.	ઉવવાઈ	(૬૦)

ક્રમ		પાના નંબર
૨૭.	મહાવીર ચરિત્ર	(૬૦)
૨૮.	કલ્પસૂત્ર પ્રદીપિકા	(૬૧)
૨૯.	કલ્પસૂત્ર કિરણાવલી	(૬૧)
૩૦.	વ્યવહારસૂત્ર - સૂતકમાં સ્વાધ્યાય નિષેધના પાઠો	(૬૩)
૩૧.	વિચાર રત્નાકર	(૬૩)
૩૨.	ઉત્સૂત્ર ખંડન	(૬૪)
૩૩.	આવશ્યક સૂત્ર	(૬૪)
૩૪.	સ્થાનાંગ સૂત્ર	(૬૫)
૩૫.	પ્રાચીન સામાચારી	(૬૫)
૩૬.	પ્રવચન સારોદ્ધાર	(૬૬)
૩૭.	સેનપ્રશ્ન	(૬૬)
૩૮.	સેનપ્રશ્ન	(૬૮)
૩૯.	હીર પ્રશ્નોત્તર	(૬૯)
૪૦.	કલ્પસૂત્ર અવચૂરિ	(૭૨)
૪૧.	કલ્પસૂત્ર ટીકા	(૭૩)
૪૨.	કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા	(૭૩)
૪૩.	કલ્પસૂત્ર બાલાવબોધ	(૭૩)
૪૪.	વ્યાકરણના નિયમથી સિદ્ધિ	(૭૪)
૪૫.	ઉપદેશ પ્રાસાદ	(૭૬)
૪૬.	નિત્યકર્મથી જિનપૂજા	(૭૭)
૪૭.	ઉપદેશ પ્રાસાદ	(૭૮)
૪૮.	ભરતચક્રી વગેરે સંબંધી સૂતક વિચાર	(૭૮)
૪૯.	મનુસ્મૃતિનો પાઠ	(૭૯)
૫૦.	દૃષ્ટાંતો સિદ્ધાંતની સિદ્ધિ માટે મૂકાય, સિદ્ધાંત તોડવા માટે નહિ.	(૮૦)
૫૧.	ધાર્મિક વહીવટ વિચાર પુસ્તક સંબંધી પત્રાચાર	(૮૨)
૫૨.	સૂતકમાં 'પૂજા કરી કરાવી' સંબંધિત પ્રક્ષેપિત પાઠની સત્યતા/સિદ્ધિ	(૮૫)
૫૩.	પર્યુષણપર્વ પ્રભા પંજીકા	(૮૯)

ક્રમ		પાના નંબર
૫૪.	કલ્પસૂત્ર પ્રદીપિકા	(૯૦)
૫૫.	કલ્પસૂત્ર સટિપ્પન	(૯૦)
૫૬.	કલ્પસૂત્ર બાલાવબોધ	(૯૧)
૫૭.	કલ્પસૂત્ર ટીકા	(૯૧)
૫૮.	સૂતકમાં પૂજા ન થાય - તેના પાઠ આદિ	(૯૧)
૫૯.	સામાચારી શતક	(૯૨)
૬૦.	સૂતકને જૈનસૂતક કે લોકોત્તર સૂતક પણ કહેવાય	(૯૩)
૬૧.	'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકની કેટલીક સ્વતંત્ર સમીક્ષા	(૯૭)
૬૨.	'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં ઉપલક દૃષ્ટિએ સાવ વિરોધાત્મક વાતો	(૧૧૦)
૬૩.	'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં અશાસ્ત્રીય વાતો	(૧૧૧)
૬૪.	આ૦ શ્રી ચંદ્રગુપ્તસૂરિજી મ૦	(૧૧૩)
૬૫.	મુનિશ્રી કલહંસવિજયજી મ૦	(૧૧૩)
૬૬.	પૂ. ગણિશ્રી રશ્મિરત્ન વિ૦મ૦	(૧૧૫)
૬૭.	ભદ્રંભદ્રંની અભદ્રં વાતો	(૧૧૬)
૬૮.	પત્ર પર્ષદા (પૂ૦ સૂરિભગવંત આદિના પત્રો)	(૧૨૨)
૬૯.	નવામતી પૂજ્યોને જાહેર પ્રશ્નો	(૧૩૯)
૭૦.	૧૦૦ વર્ષથી વધુ પ્રાચીન પંચાંગોની મૂળ કોપી (જેમાં પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ નથી.)	(૧૪૨)
૭૧.	તિથિ સંબંધી પી૦એલ૦ વૈદ્યના કિસ્સામાં થયેલ ઘાલમેલ અને પકડાયેલ આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીની હસ્તલિખિત ચીઠ્ઠીઓ	(૧૪૫)
૭૨.	ચિઠ્ઠીઓ પોતાની હોવા છતાં અસ્વીકાર કરતાં ગવર્નમેન્ટનો પુરાવો	(૧૫૭)
૭૩.	પરિશિષ્ટ-૧ - પૂ. આગમોદ્ધારક પ્રમાણિક શાસ્ત્રીય સૂતકવિચાર	
૭૪.	પરિશિષ્ટ-૨ હસ્તલિખિત	
૭૫.	પરિશિષ્ટ-૩ હસ્તલિખિત	

વાચકગણ પાસે અંતરની અપેક્ષા

ભાગ્યશાળી આત્મા !

પ્રણામ સાથે નિવેદન કે તમો પરમાત્માના સાચા ભક્ત છો, સિદ્ધાન્ત અને પરંપરાના સાચા ચાહક છો, તેમજ ૨૧૦૦૦ વર્ષના છેડા સુધી શાસન પહોંચાડવાના ઇચ્છુક છો... એમ માનીને તમને અંતરથી પ્રશ્ન કરું છું કે :

સિદ્ધાન્ત અને પરંપરાની સુરક્ષા ખાતર અમારો આ પુરુષાર્થ તમારી દૃષ્ટિએ સારો કે ખોટો ? તેનો જવાબ જરૂરથી નામ-ઠામ અને ગુરુસંસ્મરણ સાથે આપેલ આનંદ પ્રકાશનના સરનામે જણાવશો.

આનંદ પ્રકાશન વતી

C. A. Shah

અમદાવાદ

To. આનંદ પ્રકાશન

સાગર બોલ બેરીંગ સેંટર

૬-વકતા ચેમ્બર્સ, ખાડીયા

અમદાવાદ - ૩૮૦૦૦૧

આટલું વાંચી લ્યો...

- પરિશિષ્ટ ૧માં શાસ્ત્રોના મૂળ પાઠો છે.

  (આ પુસ્તકમાં સૂતકમર્યાદાના પુરાવારૂપે જ્યાં જ્યાં હસ્તલિખિત શાસ્ત્રપાઠ મૂક્યા છે ત્યાં ત્યાં પ્રાયઃ તેની અંતે (પરિશિષ્ટ-૧-૧), (પરિશિષ્ટ ૧-૨) આવું લખેલ છે. તે તે શાસ્ત્રપાઠો મૂળરૂપે પુસ્તકમાં અંતે રહેલા પરિશષ્ટિ નં. ૧માંથી જાણી લેવા.)

- પરિશિષ્ટ-૨માં જૂના જ્ઞાનભંડારોમાં હસ્તલિખિત ભંડારમાં જ્યાં સૂતકમર્યાદાના પાલનને સૂચવતાં પત્રો (પૃષ્ઠો) હતાં તેની મૂળ અક્ષરે કોપી સંગૃહીત કરેલ છે.

- પરિશિષ્ટ નં. ૩માં પૂ. ગચ્છાધિપતિ શ્રી સૂર્યોદયસાગર સૂ. મ. તરફથી પ્રકાશિત થયેલ 'શાસ્ત્રીયસૂતક વિચાર' (જેમાં વર્તમાનકાળે પળાતી સૂતકમર્યાદાનું વર્ણન છે.) એ - પ્રકાશિત કરેલ છે.

પ્રથમ આવૃત્તિમાં ટંકાયેલ લેખકીય વક્તવ્ય

सीमाधरस्स (धम्मस्स) वंदे। (पुक्खरवरदीवड्ढे)

મર્યાદાને ધારણ કરનાર ધર્મને વંદન કરૂં છું.

ધર્મ સિવાય મર્યાદાઓ ટકવી મુશ્કેલ છે અને કદાચ સત્તાધીશવશાત્ લૌકિક મર્યાદાઓ ટકી શકશે, પરંતુ આત્મઉત્થાન માટેની મર્યાદાઓ ? એ તો ધર્મ સિવાય અસંભવિત છે.

એથી જ જેમ જેમ ધર્મનો લોપ થવા માંડે તેમ તેમ મર્યાદાઓનો પણ લોપ થવા માંડે.

અને છેવટે શ્રી તીર્થંકરમહારાજા પુનઃ ધર્મ(તીર્થ)ની સ્થાપના કરે છે. જેથી મર્યાદાઓ અખંડ અને અબાધિતપણે ટકી શકે.

એ જ પ્રમાણે પરમાત્મા વીરપ્રભુએ કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ બાદ તીર્થની સ્થાપના કરી અને ૩૦-૩૦ વરસ દરમ્યાન બબ્બે પ્રહર ધર્મદેશના દ્વારા મર્યાદાઓને દર્શાવી.

પૂર્વના કાળમાં એ મર્યાદાઓ દ્વાદશાંગી અને ક્રમશઃ ૮૪ આગમમાં સમાવિષ્ટ હતી. પરંતુ કાળે એક કારમો ફટકો માર્યો. જેની અસર આગમો ઉપર પડી અને એ આગમો ઘટતા આજે માત્ર ૪૫ રહ્યા છે. એય સંપૂર્ણ તો નહિં. છતાં જે છે તે પ્રાચીન અને ગણધર આદિ મહાપુરૂષો ગુંથિત જ. એમાં લેશમાત્રય ઘાલમેલ કે ફેરબદલ નહિ.

છતાં કાળબળે ફટકો જરૂર પડ્યો. અને એમાંય છેલ્લાં ૪૦૦-૫૦૦ વર્ષથી પાશ્ચાત્ય અંગ્રેજ આદિ વર્ગો પણ એ મર્યાદાઓનો આમૂલચૂલ વિનાશ કરવા ધરખમ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. જેના પ્રતાપે ભારતીય સંસ્કૃતિ તો શું-ધાર્મિક મર્યાદાઓને પણ બેશુમાર ફટકો પડી રહ્યો છે.

મુગલશાસનમાં મુગલોએ ધર્મના વિનાશ માટે જિનાલયો આદિ ધાર્મિક સંસ્થાને ધરાશાયી બનાવવા તનતોડ મહેનત કરી, પરંતુ તેમાં સંપૂર્ણ નિષ્ફળતા/ નફાવટ મળી. કેમકે વીર અનુયાયીના હૃદયમાં ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાનો દીવો સ્થિરપણે ટમટમતો પ્રજ્વલિત હતો.

અને ત્યાર બાદ અંગ્રેજોએ ધાર્મિક સંસ્થાને સ્થિર રાખીને શ્રદ્ધા દીપકને અસ્થિર કરવા પ્રચુર પ્રયત્નો આદર્યા. જેમાં ભૌતિક સાધનોનો સંગ્રહ ખડકી દીધો, અને રોજ-બરોજ અવનવા લોભામણાં સાધનોનું સર્જન જગત્સમક્ષ મૂકવા માંડ્યું.. T.V., Video. રેડિયો, ગાડી, કાર, વિમાન, કૉમ્પ્યુટર આદિનું સર્જન(!) કરી શ્રદ્ધાદીપકને હાલંડોલં કરવામાં ઠીક સફળતા મેળવી, જેની અસર આજે પણ ચઢતે ક્રમે-વૃદ્ધિગત અનુભવાય છે અને એની તીવ્ર અસર ધર્મમર્યાદાઓ પર પડી છે, ને પડે છે.

આ તો બહારની વાત થઈ. અંદરની વાત પણ કાંઈ જેવી તેવી નથી. પરમાત્મા વીર પ્રભુએ પુણ્યપાલ શ્રાવકના સ્વપ્નનું ફળ દર્શાવતાં ફરમાવ્યું હતું કે "જૈનશાસન સિંહના મૃતક જેવું રહેશે. જો કે મૃતસિંહને લોકો તો જીવિત સિંહ સમજી તેનાથી ગભરાઈ દૂર જ રહેશે, અડપલાં નહિ કરે; પરંતુ શાસનના અનુયાયી સીધા નહીં રહે. એ અનુયાયી ખુદ કીડારૂપ બની શાસનરૂપ સિંહના ક્લેવરને ફોલી ખાશે."

પરમાત્માનું એ ફરમાન આજે સાક્ષાત્કાર થઈ રહ્યું છે. પરમાત્માએ દર્શાવેલી મહામર્યાદાઓનો છડેચોક લોપ થવામાં સાધુભગંવતોનો માત્ર સાથ સહકાર જ નહિ, પરંતુ પ્રબળ પુરૂષાર્થ પણ છે. જાણે હાથ ધોઈને એ મર્યાદાઓનો લોપ કરવા પાછળ ન પડ્યા હોય ! અથવા તો જાણે એમાં જ મહાન્ ધર્મ ન માન્યો હોય ! એવી પરિસ્થિતિનું દુઃખદ નિર્માણ છેલ્લાં કેટલાંક વરસોથી આરંભાઈ ચૂક્યું છે.

એ મર્યાદાઓના લોપમાં એક છે 'સૂતકમર્યાદાનો લોપ.'

પૂ. તારકવર્ય ગુરૂદેવ આ૰ભ૰ શ્રી હેમચન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ૰શ્રીની આજ્ઞાથી આ કલમે હું સૂતકપાલનરૂપ મહામર્યાદાની વાતને સ્પર્શવા તૈયાર થયો છું, જે મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન એક આચાર્યભગંવતના પ્રબળ પ્રયત્ને થઈ

રહ્યું છે. કલમ ચલાવતા સંકોચ થાય છે કે આચાર્ય ભગવંતની ખાતર આવી કલમ ચલાવવી !!! પરંતુ શાસનની રૂએ મજબૂર છું.

વર્ષો પૂર્વે દેવસૂર તપાગચ્છ સામાચારી સંરક્ષક-બહુશ્રુત પૂજ્યપાદ આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી ભગવંતની હયાતીમાં સૂતક-ઉલ્લંઘનની બાલિશ ચેષ્ટા આરંભવામાં આવી હતી. પૂજ્યપાદ સાગરજી મહારાજે તે આચાર્ય ભગવંતને ઘણા વાર્યા હતા, ખૂબ સમજાવ્યા હતા. પણ ન વર્યા, ન સમજ્યા.

છેવટે પૂજ્ય સાગરજી મહારાજે મુંબઈ-ગોડીજી ઉપાશ્રયે સૂતકમર્યાદાને સંપૂર્ણ શાસ્ત્રીય દર્શાવવા પ્રચુર જાહેરાતપૂર્વક જાહેર પ્રવચનો રાખ્યાં હતાં.

પ્રવચન સમયે વ્યાખ્યાનની પાટ પર પૂજ્યપાદશ્રીની આસપાસ-જેમાં સૂતકની વાતો હોય એવાં શાસ્ત્રોની થપ્પી ગોઠવાયેલી હતી.

પૂજ્યપાદશ્રી ચાલુ પ્રવચનમાં એક-એક શાસ્ત્રો કાઢતા જાય અને એનું નામ બોલતા જાય. સાથે પૃષ્ઠ નંબર પણ બોલતા જાય. વળી તેમાંનો પાઠ પણ ફરમાવતા જાય. તથા તેનો અર્થ અને વિસ્તાર પણ સમજાવતા જાય.

આ સાંભળી આખી સભા અવાચક / છક્ બની - ઓ હો હો ! સૂતકપાલન માટે આટ-આટલા શાસ્ત્રીય પુરાવા હોવા છતાં નૂતનપંથી આચાર્ય દ્વારા એનું ઉત્થાપન !!!

'સૂતકમર્યાદાયૈ નમઃ' નામના આ પુસ્તકમાં તેઓશ્રી દર્શિત પ્રાયઃ તમામ પુરાવાઓ મૂક્યા છે, તે સિવાય કલ્પસૂત્ર પ્રદીપિકા, કલ્પસૂત્ર પંજિકા, અષ્ટક, વિંશતિવિંશિકા, આચારદિનકર વગેરે ગ્રન્થોના પાઠો પણ મૂક્યા છે.

આ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી નરેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ. નિર્મિત 'શાસ્ત્રીય સૂતક વિચાર' પુસ્તકનો સારો એવો સહારો લીધો છે.

અને વળી પૂજ્યપાદ ગુરૂદેવ શ્રી, પૂ. તત્ત્વજ્ઞ મુનિરાજ શ્રી પૂર્ણાનંદસાગરજી મ૦ આદિ પૂજ્યોના વિચારોને પણ આમાં સંગૃહીત કરેલ છે. તથા સુરત-વાડી ઉપાશ્રયના આરાધક શ્રી રશ્મિભાઈ, વિનોદભાઈ, દીપેન (હાલ મુનિ ગુણહંસ વિ.), મિતેશ વગેરે શ્રાવકોને ઉદ્ભવેલ પ્રશ્નોના ઉત્તરોનો પણ આમાં સમાવેશ કરેલ છે.

આ પુસ્તક વાંચતા આપને પણ પ્રશ્ન થશે કે આટ-આટલા ઢગલાબંધ શાસ્ત્રીયપાઠો ને સીધા સાદા સુતર્કો અને દલીલો હોવા છતાં નૂતનપંથી વર્ગ કેમ સૂતકમર્યાદાને ઉડાવતા હશે ? કલિકાલની બલિહારી ગણવી જોઈએ.

આ પુસ્તક સંબંધી પ્રશ્નાવલિમાં દરેક પ્રકાશિત ગ્રન્થોના પાઠોને કૉમ્પ્યુટર અક્ષરે મૂક્યા છે અને કેટલાક અપ્રકાશિત હસ્તલિખિત ગ્રન્થોના પાઠોને કૉમ્પ્યુટર અક્ષરે તથા ૨ નંબરના પરિશિષ્ટમાં મૂળરૂપે (ઓરીજીનલ અક્ષરે) પણ મૂક્યા છે.

પ્રકાશિત ગ્રન્થો પૈકી કેટલાક ગ્રન્થો નૂતનપંથના વર્ગે પણ પ્રકાશિત કરેલ છે. એથી તેઓને પણ એ ગ્રન્થ માન્ય હોય જ.

સૌ પુણ્યાત્માઓ પરમાત્મકથિત સૂતકમર્યાદાને બરાબર વળગી રહે. એ જ શુભ આશયથી આ પુસ્તકનું ઉત્થાન થયું છે.

આ પુસ્તકના ઉત્થાનમાં ન તો કોઈ વ્યક્તિ પરત્વે દ્વેષ કે ન તો કોઈ વ્યક્તિ પરત્વે રોષ. છતાં આ સત્ય હકીકત પણ જો કોઈને દુઃખજનક બનતી હોય તો ત્રિવિધ-ત્રિવિધ મિચ્છામિ દુક્કડં.

આ પુસ્તકનું સંપૂર્ણ લખાણ પૂજ્યપાદ ગચ્છાધિપતિ આ૦ દેવેશ શ્રી સૂર્યોદયસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦, પૂજ્યપાદ આ૦ભ૦શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ તથા પૂ૦ તત્ત્વજ્ઞ મુનિરાજશ્રી પૂર્ણાનંદસાગરજી મ૦ની દૃષ્ટિ તળે પસાર થયેલ છે. જેથી આ સંપૂર્ણ લખાણ શાસ્ત્રસાપેક્ષ તથા શાસ્ત્રથી અવિરૂદ્ધ છે - એવું હું માનું છું.

આ લખાણમાં પૂ૦આ૦ભ૦ ગુરૂદેવ શ્રી અશોકસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦, પૂ૦આ૦ભ૦ ગુરૂદેવશ્રી જિનચંદ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ તથા પૂ૦ તારકવર્ય ગુરૂદેવ શ્રી હેમચન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ આદિના આશીર્વાદ તથા પૂ૦ શ્રી જગતચંદ્રસાગરજી મ૦ વગેરે સહવર્તી સૌ નાના-મોટા પૂજ્યોનો સહકાર પ્રશંસનીય છે.

વિ.સં. ૨૦૫૪ — મુનિ અક્ષયચન્દ્રસાગર

નારણપુરા,

અમદાવાદ-૧૩

દ્વિતીય આવૃત્તિ પ્રસંગે

પક્ષાપક્ષીના તીવ્ર રાગાંધમાં તણાયેલા ગૃહસ્થ-શ્રાવક પર વિશ્વાસનો દારોમદાર રાખવાથી કેવા ક્રૂર પરિણામ આવે છે - તેનું જીવતું જાગતું ઉદાહરણ એટલે "શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ" નામનું પુસ્તક.

અગ્રડ શ્રાવકે કહ્યું કે "અમારી આખી જ્ઞાતિમાં ઘર દીઠ આ પુસ્તક (મતલબ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક) આપવામાં આવ્યું છે. આ વાત નિતાંત અસત્ય છે. ખોટી રીતે ઉપજાવી કાઢેલ છે.

'શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ' માં અશાસ્ત્રીય વાતોનો થોક મૂકનાર મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીને વિનમ્ર નિવેદન : તમારા તે શ્રાવકની વાત સાચી માનતા પહેલાં તપાસ કરી હોત તો સનાતન સત્યને અસત્ય ઠરાવવા તમારે આટલો બધો પુરૂષાર્થ ન આદરવો પડત... અસ્તુ.

ઠીક, જે થયું તે સારા માટે. મુનિશ્રીએ પોતાની હૃદયગત અસત્ય વાતોને પુસ્તકમાં ઠાલવી-તો હું જૈન જનતાને જાહેરમાં જણાવી શકું છું કે 'જુઓ! તે અસત્ય વાત આ રીતે છે-અને હકીકતમાં સત્ય વાત આ રીતે છે.' નહિતર લખાણરૂપે તેમણે ન જણાવ્યું હોત - તો હું શેં આટલા બધા શાસ્ત્રીય ખુલાસા મૂકી શકત?

આ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ (દ્વિતીય આવૃત્તિ)માં વક્તવ્યરૂપે સૌ પ્રથમ સૂતક શા માટે પાળવું જોઈએ, આપણા પૂર્વજો પણ પાળતા હતા, **महाजनो येन गतः स पन्था:** આ વાતનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ, કઈ રીતે પાળવું, કેવા પ્રસંગે-કેટલા દિવસ પાળવું ? વગેરે વગેરે વાતોનો વિચાર કર્યો છે. બાદ જે મહાનુભાવને તે શાસ્ત્રીય વાતો શાસ્ત્રપાઠના આધારે તપાસવી છે- તેમના માટે જૈન-જૈનેતર પાઠોનો થોક પણ મૂક્યો છે. વળી આગળ; મુનિ શ્રી જયદર્શનવિજયજીએ શા૦મ૦ન૦ માં ક્યાં ભૂલ કરી છે યા ક્યાં થાપ ખાધી છે-તેને પણ યથાર્થ સમજાવવા યત્ન કર્યો છે. તેમજ 'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં જે પાઠ શાસ્ત્રમાં નથી તેને શાસ્ત્રપાઠ તરીકે ક્યાં મૂક્યો છે ? જે પાઠમાં સૂતક નામનો શબ્દ નથી તેને સૂતકમાં લઈ જવાનો પ્રયાસ ક્યાં કર્યો છે ? તેમજ કેટલીક વાતોમાં સાવ વિરોધી વાતો ક્યાં ક્યાં જણાવી છે ? તે બધુ જ શા૦મ૦ન૦ના પૃષ્ઠ નંબર સાથે અલગથી તારવ્યું છે. તેમજ શા૦મ૦ન૦ પુસ્તકની કેટલીક સમીક્ષા મેં પ્રશ્નોત્તર રૂપે લખાણમાં જ આવરી લીધી છે, તો કેટલીક સમીક્ષા મેં પૃષ્ઠ નં૦ ૯૭ ઉપર અલગથી તારવી છે.

અમૂક ઠેકાણે ગીતાર્થ મૂર્ધન્ય પૂજ્યપાદ આ. શ્રી નરેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી ભગવંતની 'જીત મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકના બેઠા પાઠ લઈને આ પુસ્તકને વધુ મહત્ત્વપૂર્ણ બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે.

વળી ઓર મહત્ત્વપૂર્ણ બનાવવા અનેક ગચ્છ તથા અનેક સમુદાયના મહાન્ આચાર્ય ભગવંતોએ પરમકૃપા કરીને પ્રથમ આવૃત્તિને અક્ષર-પુષ્પે વધાવી હતી. તેથી તેઓના અક્ષરરૂપી પુષ્પમાળાથી આ દ્વિતીય આવૃત્તિ પુસ્તકને શણગાર્યું છે. (પત્રો પૃષ્ઠ નં૦ ૧૨૨ થી શરૂ થાય છે) તે આચાર્ય ભગવંત આદિ પૂજ્યોને નત-મસ્તક વંદન.

શાસ્ત્રમર્યાદા૦ પુસ્તકમાં તિથિ-ચર્ચાને ઉપાડી હોવાથી તેના પણ સમાધાન માટે મેં અહીં પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ અભાવવાળા સો વર્ષ પ્રાચીન પંચાંગોના ઓરીજીનલ બ્લોક દ્વારા કોઠાઓ, પી.એલ. વૈદ્ય ફુટી ગયાના પુરાવા સ્વરૂપે આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ ની પકડાયેલી ચિઠ્ઠીઓ, તેમજ તે ચિઠ્ઠીનો અસ્વીકાર કરતાં હોવાથી તેમના હસ્તાક્ષરની સિદ્ધિ માટે ગવર્નમેન્ટના હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય પણ અહીં (ઓરીજીનલ અક્ષરે) મૂકેલ છે.

તે સિવાય 'મહાવીર શાસન' નામના મેગેઝીનમાં 'ભદ્રંભદ્રં' નામના પુરુષે લખેલ અભદ્ર લેખના પ્રતિકાર સ્વરૂપ જે લેખ 'નિત્ય સંસ્કૃતિ' મેગેઝીન તથા ઉત્તર ગુજરાતના 'હમલોગ' નામના દૈનિક પત્રમાં આવેલ - તેની કોપી પણ આ પુસ્તકમાં આલેખી છે.

ટૂંકમાં કેમે કરી સનાતન સત્ય સૂતકની પ્રરૂપણા-આચરણાને સહુ કોઈ સ્વીકારે તેવા શુભાશયથી આ પુસ્તકનું નિર્માણ કર્યું છે.

પૂજ્યપાદ બહુશ્રુત આગમોદ્ધારકશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ આપેલા ગુજરાતી પ્રવચનો-જે સાંભળનાર પૂ૦ સાધુ ભગવંત વગેરેએ પ્રકાશિત કર્યા છે. તેમાં ભૂલો ન હોવા છતાં મુનિ શ્રી જયદર્શનવિજયજીએ ખોટી રીતે ભૂલો કાઢી જગતસમક્ષ મૂકી છે. 'તે ભૂલો સાવ ખોટી છે'-તેના પુરાવા- શાસ્ત્રાધાર સહિત પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજે ૩-૪ બુકલેટના માધ્યમે પ્રકાશિત કરેલ છે. છતાં આ મુનિશ્રીએ 'શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ'ના લેખકીય નિવેદનમાં ફરી એ જ રિજેક્ટ કેસેટ વગાડવા પ્રયત્ન કર્યો છે. અહીં મેં તેના પ્રત્યુત્તર કે સમીક્ષા મૂકેલ નથી. વાચકગણને પૂજ્યપાદ નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી ભગવંતની તે તે પુસ્તિકા મેળવી વાંચી લેવા ભલામણ કરૂં છું.

તે સિવાય આ પુસ્તકમાં ઘણી માહિતી આલેખવા મારા દ્વારા પ્રયત્ન થયો છે.

ખાસ તો મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીએ પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારકશ્રી આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી જેવા વિરાટ વ્યક્તિત્વ સામે ખોટી રીતે વામન ઘેલછા કરી છે. પરંતુ મેં અહીં સાચી રીતે સત્ય વાત જૈન જગતસમક્ષ મૂકી છે. છતાં ક્યાંક આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ. વિશે બે શબ્દ અજુગતા લખાઈ ગયા હોય તો મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીના કારણે તેમના સર્વ અનુયાયીઓ મને ક્ષંતવ્ય ગણે.

શ્રી જયદર્શનવિજયજીની અસત્યવાતો કરતા વધુ પ્રમાણમાં હું સત્યવાત લખી શકું તેમ છું : 'સંયમ રક્ષા અંગે મારી મનોવ્યથા' (આ પુસ્તકના માધ્યમે આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ. ના પરમ ચુસ્ત ભક્ત શ્રી બાબુભાઈ હળવદે આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ. ના ઘણા અકૃત્ય પ્રકટ કર્યા છે.), 'દેશ કેમ ફેરવ્યો ? દિશા ફેરવો' (આ પુસ્તકના માધ્યમે પૂ.આ.ભ. શ્રી હંસસાગર સૂરીશ્વરજી મ. શ્રીએ આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ.ના પ્રવચનો/લખાણો વગેરેમાં રહેલી ક્ષતિઓ શાસ્ત્રીય રીતે પ્રકટ કરેલ છે). 'શાસન સુધાકર' (આ મેગેઝીનોના માધ્યમે આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ. ના જીવનસંબંધી ઘણા અકૃત્યો પ્રકટ થયા છે.) 'સત્યનો સત્કાર' (આ પુસ્તકના માધ્યમે પૂ.આ.ભ. શ્રી કલ્યાણસાગર સૂરીશ્વરજી (પૂ. બુદ્ધિસાગર સૂ.મ.) શ્રીએ આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ. ના અકાર્યને નિડરતાએ પ્રકટ કર્યા છે.) ઈત્યાદિ પુસ્તકોના માધ્યમે હું ઘણું પ્રકટ કરી - જગત સમક્ષ મૂકી શકું તેમ છું. છતાં હાલ મૌનને મુખ્ય ગણી વધુ પ્રકટ કરતો નથી.

મને આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરીશ્વરજી ઉપર વૈયક્તિક રીતે લેશતઃ પણ દુર્ભાવ કે તિરસ્કારવૃત્તિ નથી. પણ સિદ્ધાન્તની ખાતર-જ્યાં સિદ્ધાન્તનો લોપ થઈ રહ્યો છે તે થતાં લોપ પરત્વે જ તિરસ્કારવૃત્તિ છે.

આ દ્વિતીય આવૃત્તિનું સાદ્યન્ત લેખન કાર્ય પૂ૦ આ૦ભ૦ શ્રી નરેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ની શાસ્ત્રનિષ્ઠ ચક્ષુતલે પસાર થયેલ છે.

આ પુસ્તકની સત્ય હકીકતથી કોઈના પણ દિલને દુઃખ થયું હોય તો તે બદલ અંતરથી મિચ્છામિ દુક્કડં.

મુનિ અક્ષયચંદ્રસાગર

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ

સૂતક સમજીએ

જૈન શાસન લોકોત્તર શાસન છે, અનેકાન્તવાદી શાસન છે. એ પવિત્રતમ શાસનને આચરવું એ તો ઠીક, પણ સમજવું પણ અતિકઠિન છે. તેને સમજવા માટે માત્ર બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરનાર માણસ સમજી શકતો નથી, સાથે હૃદયને પરમાત્માની વાણી યા કેવળજ્ઞાન સાથે જોડવું જ પડે છે.

જો માત્ર બુદ્ધિથી જ કામ ચાલતું હોત તો જમાલીનો મોક્ષ તે જ ભવમાં થઈ ગયો હોત. ને ગોશાળાનો અનંતકાળ પણ ન જ વધ્યો હોત. આવા આત્માઓ પાસે જ્ઞાનની કમી ન હતી કે તેઓ બુદ્ધિના બેલ પણ ન હતા. સમજદારી તેમની બુદ્ધિને વરેલી હતી. પણ માનવું જ પડશે : તેમના હૃદયનો તાર પરમાત્માના કેવળજ્ઞાન સાથે જોડાયેલો ન હતો.

જ્યાં તીર્થંકર પરમાત્મા, ગણધર ભગવંત, કેવલી ભગવંત વગેરે પ્રકૃષ્ટ પુણ્યાત્માઓ હયાત છે. આવા કાળમાં જબરજસ્ત જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરનાર જમાલી-ગોશાળા જેવા સંસારની રખડપટ્ટીમાં રખડે તેવાને માટે શું વિચારવું? માનવું જ પડે કે હૃદયનો તાર એટલે કે શ્રદ્ધાનો તાર પરમાત્માના કેવળજ્ઞાન સાથે જોડાયેલો ન હતો.

આજે ભલે તે કાળ જેટલું જ્ઞાન હયાત નથી. પણ આગમ, શાસ્ત્ર કે પરંપરા પ્રમાણે જે કાંઈ પણ જ્ઞાન હયાત છે તેનો પણ સ્વીકાર અને આચરણા એક હજાર ટકા આગામી ભવમાં સંસારથી, સમસ્ત કર્મથી મુક્તિ અપાવવા સમર્થ છે.

અને જો આ આગમ, શાસ્ત્ર કે પરંપરાનો અપલાપ કર્યો તો તે અપલાપ એક હજાર ટકા સંસાર વધારવા પણ સમર્થ છે જ.

પાપભીરુ પુણ્યાત્મા પરમાત્માના આટલા પ્રવચનથી જરૂર પ્રતિબોધ પામી આગમ, શાસ્ત્ર અને પરંપરાનો બહુમાન પૂર્વક સ્વીકાર કરે છે.

પરમાત્માનું શાસન ભલે લોકોત્તર શાસન કહેવાય, પરંતુ તેમને પોતે પણ લૌકિક શાસનનો અપલાપ કર્યો નથી. ભગવાન મહાવીર પ્રભુએ ઈન્દ્રભૂતિને 'તારા વેદ ખોટા છે.' એમ ન કહ્યું, પણ 'તું તેનો અર્થ ખોટો કરે છે' એવા જ શબ્દો કહ્યા.

હા; પરમાત્માએ સમ્યક્શ્રુત-મિથ્યાશ્રુત એમ શ્રુતના ભેદ પાડ્યા છે. પણ તેમાંનું મિથ્યાશ્રુત એ શ્રુત રચનાર અને સ્વીકારનાર વ્યક્તિમાં રહેલા મિથ્યાત્વને અનુસરીને છે, નહીં કે બધાંને અનુસરીને. એ જ શ્રુતનું જ્ઞાન શ્રી તીર્થંકર કેવળજ્ઞાની જિનેશ્વર મહારાજા પાસે પણ છે જ. તો તે જિનેશ્વર મહારાજા મિથ્યાત્વી નહીં જ ગણાય, કેમ કે જિનેશ્વર પાસે ક્ષાયિક સમકિત છે. અથવા બીજી અપેક્ષાએ વિચારીએ તો તે મિથ્યાશ્રુતના માધ્યમે ક્ષાયોપશમિકી સમકિતી આત્માને મિથ્યાત્વ થવાની અવસ્થા સંભવિત છે. માટે મિથ્યાશ્રુત અસ્વીકરણીય છે.

પણ એટલું નિશ્ચિત કે : ભગવંતે સર્વજ્ઞ દૃષ્ટિએ એકાન્તે મિથ્યાશ્રુતનો અપલાપ કર્યો નથી. માટે જ તો જૈનસાધુને ષડ્દર્શનનો અભ્યાસ કરવાની છૂટ છે.

ઈનશોર્ટ : જિનેશ્વર મહારાજાએ લૌકિક શાસનને સાવ વખોડ્યું નથી. અને આમેય જોવા જઈએ તો લૌકિક શાસન અને લૌકિક ધર્મ પણ આવ્યો ક્યાંથી ? સર્વધર્મનું મૂળ જોવા જઈએ તો માત્ર જૈનશાસન જ છે. જૈનધર્મ અનાદિ છે અને શાશ્વત છે. આથી જ શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરજીએ 'उदधाविव सर्वसिंधवः' વાક્યનો પ્રયોગ જણાવેલ છે.

એટલે કેટલાક શાશ્વતા રીત-રિવાજો જે લોકમાં પ્રચલિત બને તે વખત જતાં લૌકિક તરીકે પણ ખ્યાત બને.

દા૰ત૰ આ અવસર્પિણીકાળમાં સૌ પ્રથમ મોક્ષે જનાર મરુદેવા માતા નિર્વાણ પામ્યા ત્યારે શ્રી ભરતમહારાજાએ તેમનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. અગ્નિસંસ્કાર કરી સમવસરણ પાસે રહેલ વાવડીમાં સ્નાન કરીને સમવસરણમાં ભગવાન સન્મુખ બિરાજમાન થયા.

આ રીતે વિચારીએ તો સ્નાન કરવાની પ્રથા એ વખતે પણ હતી જ. છતાં વર્તમાનકાળે લોકોત્તર શાસનના શિરતાજ ગુરૂવર પૂજ્ય શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યભગવંતે યોગશાસ્ત્ર ગ્રંથમાં પરમાત્માની પૂજા સમયે થતું સ્નાન લૌકિક ગણાવ્યું.

પણ યાદ રાખજો ભાગ્યશાળી ! ભરત મહારાજા પરમાત્મા પાસે પહોંચવા સ્નાન કરીને ગયા, એનો મતલબ એ નહિ કે આપણે પણ આવા મરણ કે જન્મ સમયનાં અશુચિમય સૂતક પ્રસંગે સ્નાન કરીને ભગવાનની પ્રતિમાને સ્પર્શાય.

વિહરમાન-વિચરતા ભગવાન અને મૂર્તિરૂપે / પ્રતિમાજીરૂપે વિદ્યમાન ભગવાન બંને ભગવાનની સમક્ષ આપણી આચારમર્યાદા જુદી-જુદી હોય છે. જેમ કે, વિહરમાન ભગવાનનું નવાંગી પૂજન, કેશર-ચંદનના તિલક વગેરે ન થાય,સ્ત્રી સ્પર્શી શકે નહિ, પણ પ્રતિમાજીરૂપે વિદ્યમાન ભગવાનનું નવાંગીપૂજન, કેશર-ચંદનના તિલક, સ્ત્રી સ્પર્શ વગેરે થાય. વિહરમાન પ્રતિમાજી ભગવાનની સામે પડેલો આહાર દેવદ્રવ્ય બની ન જાય, પરંતુ પ્રતિમાજી રૂપે વિદ્યમાન ભગવાનની સામે પડેલો આહાર દેવદ્રવ્ય બની જાય છે. વિહરમાન ભગવાનને ઉદ્દેશીને ચંદનબાળાને ત્યાં વરસેલા ૧૨ાા ક્રોડ દ્રવ્યનો માલિક શેઠ (પાલકપિતા) બની શકે છે, પણ વિદ્યમાન ભગવાનની પ્રતિમાજીને ઉદ્દેશીને સ્વપ્નદ્રવ્યને દેવદ્રવ્યમાં જ લેવું પડે છે. આવા તો કેઇક ફેરફાર વિહરમાન ભગવાન અને વિદ્યમાન પ્રતિમાજીરૂપ ભગવાનની મર્યાદાઓ મનાય છે.

તે જ પ્રમાણે પૂજનપ્રસંગે જન્મ-મરણની સૂતક મર્યાદા પરમાત્માના પ્રતિમાજીને અનુલક્ષીને છે. માટે જ મૂળ આગમ આદિ શાસ્ત્રોમાં ઠેર-ઠેર જન્મ-મરણની સૂતક મર્યાદાનું પાલન કરવાનું ફરમાન કરવામાં આવ્યું છે.

ભગવાન મહાવીરપ્રભુના માતા-પિતા અને બીજા પણ તીર્થંકર ભગવંતોના માતા-પિતાઓ આ મર્યાદાનું પાલન કરતાં હતા. તેમજ આપણે પણ જોઇએ છીએ કે આપણા પૂર્વજો પણ આવી જ મર્યાદાનું પરિપાલન કરતાં હતા. આમાં શંકાને સ્થાન જ નથી.

હા; આ લોકોત્તર મર્યાદા લૌકિક દૃષ્ટિએ પણ ગ્રાહ્ય બની છે. તો આજે આગમ વગેરેમાં પણ આ મર્યાદા લૌકિકરૂપે ગણાય છે. પણ 'આ

લૌકિક મર્યાદા છે' આમ માનીને આપણા પૂર્વજોએ એની ઉપેક્ષા ક્યારેય કરી નથી.

માત્ર બુદ્ધિજન્ય માણસો કે જેમના હૃદયનું જોડાણ પરમાત્માની સર્વજ્ઞતાની ખાત્રી પૂર્વકની વાણી સાથે થયું નથી, તેઓ 'સૂતકની મર્યાદા તો લૌકિક છે, લોકોત્તર નહીં' એમ માની તેની ઉપેક્ષા, તિરસ્કાર અને પાળનારની નિંદા કરે છે. તેઓ લોકોત્તર શાસનના ઓઘનિર્યુક્તિ જેવા અગ્રેસર આગમની તીવ્ર આશાતના કરે છે. ને તેનું પ્રચંડ પાપ સ્વેચ્છાએ પોતાના મસ્તકે ચોંડે છે.

આપણે સમજીએ છીએઃ જન્મ-મરણની કેવી જબરજસ્ત અપવિત્રતા હોય છે. કોઇપણ મૂર્તિપૂજક માનવ એમ તો નહિ કહી શકે કે એમાં અપવિત્રપણું નથી હોતું. ભલે પછી એ મૂર્તિપૂજક માનવ એમ કહે કે સ્નાન કરવાથી એ અપવિત્રતા દૂર થઇ જાય, પણ અપવિત્રતા આ અપવિત્રતા તો માને, માને ને માને જ. 'પ્રથમ દિવસના જ સ્નાનથી દૂર થઇ' આવું માનવા આપણા પૂર્વજો હરગિજ તૈયાર નથી. કેમકે પરમાણુની પણ સ્વતંત્ર તાકાત હોય છે. પવિત્ર-અપવિત્ર પરમાણુઓની સ્થિરતાનો પણ ચોક્કસ નિશ્ચિત કાળ હોય છે.

મને ખ્યાલ છેઃ અમારા આગમમાં એવી વાત આવે છે કે પાત્રમાં દોષિત આધાકર્મી આહાર લાવેલા હોય તો તે પાત્ર ધોયા બાદ બીજા સાધુને તુરત જ ન વપરાય. એ પાત્ર ઘણીવાર ધોયા બાદ બીજા કેટલાય વિભિન્ન લેપ કર્યા બાદ સાધુને વપરાય. હા, દોષિત આહારના પરમાણુની તાકાત એવી જોરદાર માનવામાં હરકત નથી.

હમણાં એક યુવાન અતિ કીંમતી સેંટ (અત્તર) લાવેલો. તેની કીંમત સાડાચાર હજાર રૂપિયે તોલો. આ સેંટની એવી તાકાત કે એકવાર કપડામાં છાટયાં બાદ ૧૫ થી ૨૦ દિવસ સુધી તેની સુગંધ સારી રીતે રહે. હા, તે કપડાને ધોયા બાદ પણ તેટલા દિવસ તે સુગંધ ટકી રહે, તે પરમાણુના જથ્થાની એવી જોરદાર તાકાત છે.

શ્રી સિધ્ધગિરિરાજ પર અનંતા આત્માઓ મોક્ષે ગયા છે. આજે પણ તે આત્માઓથી પવિત્ર બનેલા પરમાણુઓનો પ્રભાવ છે કે આપણી

દુષ્ટબુદ્ધિનો સદ્બુદ્ધિમાં ફેરફાર કરી શકે. હા, વચ્ચે એવો પણ કાળ આવ્યો: જયારે આખો ગિરિરાજ દુષ્ટદેવના પ્રકોપે લોહીથી ખરડાયેલો ! બાદ તે આખો ગિરિરાજ દૂધે ધોયો, હમણાં પણ શ્રી રજનીભાઇ દેવડીના પુરુષાર્થથી ગિરિરાજ ધોવાયો / અભિષેક કરાયો.. છતાં તે પવિત્ર પરમાણુઓનો જથ્થો નષ્ટ ન થયો.

હમણાં એકવાર રંગેલા લાકડાના કાચલામાં ગોમૂત્ર લીધુ હતું. તેમાં લગભગ ૨-૩ કલાક ગોમૂત્ર પડ્યું રહ્યું હતું. ત્યાર બાદ લગભગ રોજ એટલે કે ૧૫-૧૭ દિવસ સતત કાચલો ધોવામાં આવ્યો હતો. છતાં આજે પણ તે કાચલામાં ગોમૂત્રની ગંધ મારે છે.

આ બધો પરમાણુવાદ છે. તેને જ્ઞાનીના ચક્ષુ સિવાય સમજવો ભારી છે. એવી જ રીતે જન્મ-મરણના અશુચિમય પરમાણુઓના પિંડની પણ સ્વતંત્ર તાકાત હોય છે. **ભલે આજના કાળમાં હોસ્પીટલમાં ૫-૭ દિવસ દરમ્યાન બધી અશુચિ દૂર કરીને આવતા હોય.. છતાં તે અપવિત્ર સ્થાનમાં રહેલ અશુચિમય પરમાણુના જથ્થાની તાકાત તેટલા દિવસની ગણવી જ પડે. એટલે કે તેટલા દિવસ સૂતક પાળવું જ પડે.**

યાદ રાખજો ! પરાપૂર્વથી ચાલી આવતી પ્રણાલિકાઓ નકામી નથી હોતી કે એ પ્રણાલિકા કોઈ અલેલટપ્પુએ નથી બનાવી હોતી.. જો તેવા અલેલટપ્પુએ બનાવી હોત તો ચાલત જ નહીં, સિવાય તીવ્ર પાપાનુબંધી પુણ્યનો ઉદય.

શ્રી કીર્તિગણિ મહારાજ ઋતુધર્મ (એમ.સી.-(Monthly Corse) ની પ્રણાલિકા તોડવા ગયા. તો બિચારા ! ખત્તા ખાઈ ગયા.

એટલું સારુ કે એમનો તીવ્રપાપનો ઉદય નહિ હોય એટલે કે **પાપાનુબંધી પુણ્યનો** તીવ્ર ઉદય નહી હોય તેથી પ્રણાલિકા ઝાઝી ચાલી જ નહી. જો ચાલી હોત તો જેટલા જેટલા તે ઉન્માર્ગે દોરાત-તેટલું સમસ્ત પાપ તે શ્રી કીર્તિગણિ મહારાજના માથે ચોંટત. એવા તીવ્ર પાપનો ઉદય હોય તો જ ભગવાનના શાસનથી વિપરીત પ્રણાલિકા ચાલે.

ઉન્માર્ગે ચાલનાર કરતાં ઉન્માર્ગે દોરનાર ભયંકર પાપી ગણાય.. માટે તો શ્રીપાલ કથામાં ધવલ કરતાં વધારે મોટો ગુનેગાર તેનો દુષ્ટમિત્ર-જેને દોરડું કાપી શ્રીપાલને સમંદરમાં પાડવાનો ઉન્માર્ગ બતાવ્યો હતો, તે ગણાયો.

ને માટે જ તો ચક્રેશ્વરીએ સૌ પ્રથમ એ દુષ્ટમિત્રને ઉંધો પકડાવી છેદી તેના ટુકડે ટુકડા કરી નાંખ્યા, પણ દોરડું કાપીને શ્રીપાલને સમંદરમાં પાડનાર ધવલના નહીં.

જેમ સન્માર્ગ બતાવનાર અરિહંત પરમાત્મા સર્વશ્રેષ્ઠ (ઉત્તમોત્તમ) ગણાય, તેમ ઉન્માર્ગ બતાવનાર આત્મા અધમા-ધમ ગણાય.

મૂળવાત : આપણા પૂર્વજોએ શાસ્ત્ર-આજ્ઞા પ્રમાણે બતાવેલી સૂતક મર્યાદા અવશ્ય પરિપાલનીય છે. તેનો છેદ કરશું તો નિશ્ચે દુર્ગતિ જ.

તીર્થંકર પરમાત્મા તો પરમ શુચિમય-પવિત્ર છે. છતાં પણ તેમના માતા-પિતા સૂતકની મર્યાદા પાળતા હતા. આનું કારણ શાસ્ત્રમાં બતાવ્યું કે તીર્થંકર પરમાત્માના માતા-પિતા વ્યવહાર ધર્મનું ઉલ્લંઘન કરતા નથી.

જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે જોઇએ તો શુક્ર કરતાં શોણિત વધારે **અપવિત્ર** ગણાય છે. અને એથી બાળકીના જન્મ કારણમાં શુક્ર કરતાં શોણિતની માત્રા વધારે હોય છે. તો શાસ્ત્ર દૃષ્ટિએ બાળકીના જન્મ પ્રસંગે સૂતકના દિવસો વધારે બતાવ્યા છે. જ્યારે બાળકના જન્મમાં શોણિત કરતાં શુક્રની માત્રા વધારે હોય છે. તો શાસ્ત્ર દૃષ્ટિએ બાળકના જન્મ પ્રસંગે બાળકી કરતાં ૧ દિવસ ઓછો બતાવ્યો છે.

પરંતુ વ્યવહાર ભાષ્ય વગેરે ગ્રંથની દૃષ્ટિએ જોતા સૂતક લૌકિક ગણ્યું છે તો તેમની મર્યાદા લોકો પ્રમાણે બતાવી છે.

એટલે કે લોકોમાં વર્તમાન કાળે કેટલેક ઠેકાણે બાળક-બાળકીના જન્મ પ્રસંગે ૩૭ દિવસનું સૂતક પળાય છે. તો કેટલેક ઠેકાણે ૪૦ દિવસનું પળાય છે. તો આપણે ત્યાં પણ વર્તમાનકાળે માતાને સંતાનના **જન્મપ્રંસગે ૪૦ દિવસ સુધીનું સૂતક પાળવાનો રિવાજ છે.**

ના, એમાં કોઇ બહાના કે કુતર્ક ન ચાલે.

આજે ઘર સાંકડા થઇ ગયા છે, જગ્યા ઓછી થઇ ગઇ છે, એક જ મોભની દૃષ્ટીએ આસપાસ આવા પ્રસંગો વારંવાર આવતા જાય છે. વ્યવહાર વધતો ગયો છે, દોડધામ વધતી ગઇ છે, જાતિભેદ ભૂલાતો ગયો છે, પરિણામે સૂતક પાળવું દુષ્કર છે.

તમારી વાત સો ટકા... પરંતુ આવા બહાના હેઠળ સૂતકને તિલાજંલી આપવી યા 'પાળવાની જરૂર નથી.' એમ માનવું એ મહામિથ્યાત્વ છે.

મહામિથ્યાત્વના ઉદય વિના શાસનમાં અનુયાયીના મુખમાંથી આવા શબ્દ ન જ નીકળે.

જરા વિચારો ! ભગવાને બતાવેલી આ મર્યાદાનું પાલન વર્તમાન કાળે અતિદુષ્કર છે. તો આવી દુષ્કર પરિસ્થિતિમાં પણ જે પાળે તેને લાભ પણ એવો જ મોટો છે. અપેક્ષાએ વીરપ્રભુની હયાતીમાં સાધુપણું પાળવાનો જે લાભ હતો તેના કરતાં વર્તમાનકાળે લાભ વધારે છે. કેમ કે તે વખતે તો કોઇ સાધુ કે ગૃહસ્થ ભૂલ કરે તો બચાવનાર પરમાત્મા, કેવળી કે વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાની વિદ્યમાન હતા. જ્યારે આજે ભૂલ કરે તો બચાવનાર એવા વિશિષ્ટ કોણ? મહાશતક શ્રાવકને પોતાનો અપરાધ બતાવવા ભગવાન્ મહાવીર મહારાજાએ સવારે ગૌતમસ્વામિને મોકલ્યા. મેઘકુમારને ભગવાન્ મહાવીરે સ્વયં ઉગાર્યો. આજે તેવું કોણ ?

તે વખતે વિશિષ્ટ જ્ઞાની તપસ્વીની ભકિત કરવા દેવતા આવતા હતા. સમવસરણમાં દેવતા દેખાતા પણ હતા. આજે કોણ ? છતાં શાસન પર એક શ્રદ્ધા માત્રથી ચારિત્રનું પાલન થાય છે. એનું ફળ નથી દેખાતું છતાં પરિપાલન થાય છે. એથી તેમાં અપેક્ષાએ લાભ વધુ છે.

એ રીતે જો વર્તમાન કાળે સૂતકની મર્યાદા પાળવી દુષ્કર છે. તો તેના પાલનમાં લાભ પણ વધુ છે. જેમ પોતાના દરિદ્રપણામાં અપાતું દાન, યૌવનપણામાં પળાતું બ્રહ્મચર્ય, વિશિષ્ટ શક્તિ હોવા છતાં સહન કરવું - આ બધામાં લાભ વધારે બતાવ્યો છે.

નિત્ય પૂજાના નિયમમાં પણ સૂતકના દિવસમાં પૂજા આદિની ના પાડી છે, તો સમજો ! કેટલું મહત્ત્વ હશે આ મર્યાદાનું. હા, તમારે નિત્યપૂજાનો નિયમ હોય તો પણ આ દિવસમાં પૂજા ન કરવાથી તમારો નિયમ તુટતો નથી. એટલું જ નહિં, પણ પૂજા કરો તો પાપ બંધાય છે.

જેમ કોઇ બહેન M.C. માં હોય કે કોઇક વ્યક્તિને શરીરના ગમે તે અવયવમાં પરું વહેતું હોય-પાક્યું હોય તો નિત્યપૂજાના નિયમવાળાને એમાં છૂટ જ હોય છે તેમ આવા નિયમોમાં પણ સૂતક પ્રસંગે છૂટ છે.- તો વિચારો ! સૂતક પાળવું કેટલું બધુ જરૂરી ગણાય !!!? ખૂબજ.

પુણ્યશાળીઓ ! ઇતર ધર્મીજનો પણ સૂતકના આ દિવસોમાં તેમના સંતપુરુષોને કે અન્યને દાન દેતાં નથી. તો આપણે પણ આવી અપવિત્ર

દશામાં બનાવેલો આહાર સાધુ-સંતોને શેં અપાય ? ન જ અપાય. આમાં તો લેનાર અને આપનાર બંનેય ઘોરસંસાર વધારનાર છે. માટે સદા સાવધ રહેજો. જો આપણને આમાં ગતાગમ ન પડતી હોય તો ૬૦-૭૦-૮૦ વર્ષ પહેલાં આપણાં પૂર્વજો શું કરતાં હતાં તે તપાસી લેવું. ને પૂર્વજોના અનુકરણ પ્રત્યે શ્રધ્ધા રાખીને ચાલવું.

'महाजनो येन गतः स पन्थाः' મહાપુરુષો જે માર્ગે ચાલ્યા હોય તે આપણો માર્ગ : અર્થાત્ તે સન્માર્ગ જાણવો.

તે સિવાય પણ અનેક પ્રકારની મર્યાદાઓ છે તેને આપણે તપાસીએ. તેમજ વર્તમાન કાળે કુકાળની દૃષ્ટિએ ઘણાં અવનવા પ્રશ્નો ખડા થાય છે. આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિના પ્રસંગે કેટલાક પૂ. સાધુ-સાધ્વીજી મ. તથા ગૃહસ્થના પ્રશ્નો આવેલા છે. તેને પણ સહુજનની સમજદારી માટે અહીં જ સાંકળી લઉં છું.

જન્મ સંબંધી સૂતક

* પ્રસવવાળી સ્ત્રી એક માસ સુધી જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કરે નહિ. તેમજ ચાળીસ દિવસ સુધી જિનપ્રતિમાની પૂજા ન કરે. તથા દિન ચાળીસ સુધી સાધુ-સાધ્વીને આહારપાણી વહોરાવી શકે નહિ. એમ વિચારસારપ્રકરણ નામના ગ્રંથમાં કહ્યું છે.
* પુત્ર જન્મે દિન દશનું, પુત્રી જન્મે દિન અગિયારનું અને રાત્રે જન્મે તો તે દિવસ સુધી દિન બારનું સૂતક લાગે. આવી વાતો આગમમાં ઠેર ઠેર આવે છે. વ્યવહાર ભાષ્ય આગમમાં જ્યાં જેટલા દિવસ પળાતા હોય ત્યાં તેટલા દિવસ પાળવાનું જણાવ્યું છે.
* બાર દિવસ સુધી ઘરના માણસોથી જિનપ્રતિમાનું પૂજન થાય નહિ. પરંતુ જુદા સ્થળે ભોજન કરતાં હોય તો બીજાનાં ઘરના જળથી સ્નાન કરી દર્શન-પૂજનાદિક કરી શકે. કેટલેક ઠેકાણે ૧૨ દિવસને બદલે ૨૦ કે ૨૨ દિવસનો પણ રિવાજ છે. માટે તે પ્રમાણે પાળવું.
* જન્મનું દશ દિવસનું સૂતક વ્યવહાર ભાષ્યની મલયગિરિકૃત ટીકામાં કહ્યું છે. દશ દિવસ પછી પણ સુવાવડ સંબંધી અશુચિ જ્યાં સુધી ટાળવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જિનપૂજાદિક ન કલ્પે.

⁂ વર્તમાનકાળે અશુચિ સંબંધી અંતિમ **સૂતક સ્નાન** ૪૦ મે દિવસ કરાય છે. **લોકોમાં આજે જન્મ સંબંધી સૂતક ૩૭ થી ૪૦ દિવસ સુવાવડીને પળાય છે. તો વ્યવહાર ભાષ્ય આગમ પ્રમાણે આપણે પણ એ જ પ્રમાણે પાળવું.**

⁂ ગોત્રીજનોને પાંચ દિવસનું સૂતક લાગે.

⁂ કદાચ કોઇ ગાયનેકોલોજી ડોક્ટર હોય કે એવી નર્સ હોય તો તેમના માટે લૌકિક દૃષ્ટિએ બાધ જણાતો નથી. કેમકે લૌકિક શાસ્ત્રનો નિયમ છે કે રાજા માટે સૂતક ફરજીયાત નથી હોતું. કારણઃ રાજાને ત્યાં જન્મ મરણ પ્રસંગે આખું ગામ આવે અને રાજાને પ્રજાના હિત માટે બધે જ જવું પડે. એથી રાજાને પ્રજાદિના સંબંધે સૂતક નથી લાગતું. તે રીતે ગાયનોલોજી ડોક્ટરને પ્રજાના હિતને માટે પ્રસૂતિધારક સ્ત્રીને અડવું પડે તો તેમાં બાધ નથી જણાતો. **છતાં તેમના તરફથી જો પૂજન આદિ ધાર્મિક પ્રસંગ હોય તો આગળનો એક દિવસ તથા પૂજનનો દિવસ એમ બે દિવસ તો જરૂર પાળવા જ જોઇએ.** તેવું વડીલ પૂજ્યાત્માઓનું સૂચન છે.

બીજી દૃષ્ટિએ ગાયનેકોલોજી ડોક્ટર કે નર્સ માટે આ અશક્ય પરિહાર છે. જેમકે, બે તિથિ પક્ષના એક આચાર્ય ભગવંતને સ્થંડિલની તકલીફને કારણે સ્થંડિલ માટે નળી મૂકાવેલી હતી. તે નળીમાં સતત આંશિક સ્થંડિલ તો ચાલું જ રહેતું હતું. છતાં દેરાસરે તો જતાં જ. હકીકતમાં આમ તો ન જવાય. પરંતુ એમના માટે આ તકલીફ દૂર કરવી સાવ અશક્ય હતી. તે રીતે ગાયનેકોલોજી વગેરે માટે પ્રસૂતિવાળા બેનને સ્પર્શ્યા વિના છૂટકો જ નથી.

સમજો પત્ની પિયરમાં છે. પ્રસૂતિ પિયરમાં થયેલ છે અને પતિને તે પિયરીયા સાથે આહાર-પાણીનો કશો જ વ્યવહાર નથી. તો પતિને માત્ર એકાદ દિવસનું સૂતક લાગે. પરંતુ જો પિયરીયા સાથે આહાર પાણીનો સંબંધ રાખ્યો હોય તો આજના પ્રચલિત વ્યવહાર પ્રમાણે જેટલામાં દિવસે આહાર-પાણીનો સંબંધ થયો હોય તેટલામાં દિવસથી ૧૨-૨૦ કે ૨૨ દિવસ પૂરા થાય ત્યાં સુધીનું સૂતક લાગે.

* એક મોભવાળાને ૧૦ દિવસનું સૂતક બતાવ્યું છે. આ ૧૦ દિવસ સુધી જિનપ્રતિમાનું પૂજન ન થાય.
* બાળકને ૧૨ દિવસ પછી દેરાસરમાં લઇ જઇ શકાય. ૨૦ દિવસે પૂજા કરાવી શકાય.
* બાળકનું મુખ જોવામાં સૂતક લાગતું નથી. પરંતુ માતા (સૂતકીબેન)નું મુખ જોવામાં મત મતાંતર છે. જેથી માતાનું મુખ ન જોવાય તેવા યત્નમાં રહેવું. છતાં જો જોવાઇ જાય તો કમસે કમ ૧ દિવસનું સૂતક પાળવું જોઇએ. આવી વૃધ્ધવાતો છે.
* પરિવારનાં નાના-મોટા દરેક સદસ્યોએ સૂતકના દિવસોમાં પ્રતિક્રમણ, સામાયિક, નવસ્મરણ વગેરે મનમાં કરી શકાય છે. ઉચ્ચસ્વરે એટલે કે મોટેથી ન કરાય.
* હોસ્પીટલ કે પ્રસૂતિગૃહમાં જે ઘરનાં આહાર-પાણી જતાં હોય-તે ઘરવાળાએ અવશ્ય સૂતકની મર્યાદાઓ પાળવાની રહે છે.
* ઘરમાં સૂતકી માટે બાથરૂમ વગેરે સ્થળ જુદા હોય તો પણ આહાર-પાણી-રસોડું એક હોવાથી સૂતકના દિવસો બરાબર પાળવાના.
* ગાય,ભેંસ,ઘોડી, ઉંટડી, બકરી આદિ ઘરમાં પ્રસવે તો બે દિનનું સૂતક અને જંગલમાં પ્રસવે તો દિન એકનું સૂતક લાગે.
* પ્રસવ થયા પછી ભેંસનું દૂધ પંદર દિવસ, ગાયનું દસ દિવસ, બકરીનું આઠ દિવસ અને ઉંટડીનું દશ દિવસ પછી (દૂધ) ખાવું કલ્પે.
* દાસ દાસી કે જેની આપણે જ આશ્રયે પ્રસૂતિ થાય અને આપણી નજર આગળ જ રહ્યા હોય તો તેનું ત્રણ દિવસનું (ચોવીસ પ્રહરનું) સૂતક લાગે.

મૃત્યુ સંબંધી સૂતક

* જેના ઘરનું કોઇ માણસ મૃત્યું પામ્યું હોય તેના ઘરના બધા માણસોને બાર દિનનું સૂતક લાગે. સાધુ સાધ્વી બાર દિવસ સુધી તેનાં ઘરનાં આહાર-પાણી વહોરી શકે નહિ અને ગૃહસ્થે વહોરાવાય નહીં. તેમજ તેના ઘરનાં અગ્નિ તથા જળથી જિનપૂજા (સ્નાત્ર કે ધૂપ, દીપ) થાય નહીં એમ નિશીથચૂર્ણિમાં કહ્યું છે.

* મૃત્યુવાળા સ્થાને સૂવે, મડદાને કપડાં બદલાવે, ખાંધે ઉપાડે અગર અડકે તેઓથી ત્રણ દિવસ સુધી જિનપ્રતિમાનું પૂજન થાય નહિ. તથા સૂત્રના શબ્દોચ્ચાર ત્રણ દિવસ સુધી થઇ શકે નહિ. પરંતુ જો નવકારનું ધ્યાન કે પ્રતિક્રમણ મનમાં કરે તો તેનો કાંઇ પણ બાધ નથી.

* આજે કેટલેક ઠેકાણે મૃતકદેહ (ઠાઠડી) બાંધનાર અમૂક ચોક્કસ-નિશ્ચિત માણસ જ હોય છે- તે કાર્યમાં એમની મોનોપોલી જેવું હોય છે. તેમણે પોતાના સમાજમાં યા અન્ય સમાજમાં વારંવાર ઠાઠડી બાંધવા જવું પડે છે. આમાં પણ તેમણે સ્પર્શ થયો હોવાથી ત્રણ દિવસ તો અવશ્ય પાળવા જ પડે. તે પણ જો મૃતકદેહના ઘરે આહાર-પાણી ન કરે. અને જો આહારપાણી કરે તો ૧૨ દિવસનું સૂતક લાગે. કેમકે એ વ્યકિત ગાયનેકોલોજી ડોક્ટર કે રાજાની જેમ આખા રાજ્ય માટે નિર્મિત નથી.

* અન્યપુરુષ જે મડદાને અડક્યા હોય - તેની સાથે જેઓને સ્પર્શાસ્પર્શી થઈ હોય તેઓને બે દિવસ સુધી જિનપ્રતિમાનું પૂજન થાય નહિ તથા સૂત્રોના શબ્દોચ્ચાર બે દિવસ સુધી ન થઈ શકે.

* અન્યોને અડક્યા ન હોય અને સ્મશાન જઈ અલગ જ રહ્યા હોય તેઓથી એક દિવસ સુધી જિનપ્રતિમાનું પૂજન થાય નહિ તથા સૂત્રના શબ્દોચ્ચાર એક દિવસ સુધી ન થઈ શકે, પરંતુ મનમાં ચૈત્યવંદન, સામાયિક, પ્રતિક્રમણાદિક કરી શકાય.

ઉપરોક્ત બતાવ્યા પ્રમાણેનો સમય સ્નાન કર્યા પછીનો સમજવો.

* કસુવાવડ થાય અને જેટલા માસનો ગર્ભ પડે તેટલા દિવસનું સૂતક લાગે.જન્મે તે જ દિવસે મરણ થાય અથવા દેશાંતરે મરણ પામે અથવા સાધુનું મરણ થાય તો એક દિવસનું સૂતક લાગે આ વાત શાસ્ત્રીય છે. પરંતુ સાધુ સંબંધી સૂતક વર્તમાન કાળે જીતાચાર પ્રમાણે પળાતું નથી.

सूतकं पिंडदानं च परमप्यौद्धर्वदैहिकं। शोको मृते परे साधौ मुनीनां नैव विद्यते॥ આથી જ સાધુ - સાધ્વીના કાળધર્મ અંગે સ્પર્શાસ્પર્શી આદિમાં પણ સ્નાન પછી સૂતક રહેતું નથી.

* આઠ વર્ષથી નાનું બાળક મરણ પામે તો આઠ દિવસનું સૂતક લાગે એમ 'વિચારસાર પ્રકરણ' નામના ગ્રંથમાં કહ્યું છે.
* આપણા આશ્રયમાં રહેનાર દાસ દાસીનું મૃત્યુ આપણે ત્યાં થાય તો ત્રણ દિવસનું સૂતક લાગે, પરદેશમાં ગયેલાનું મરણ થાય તો એક અથવા બે દિવસનું સૂતક લાગે એમ કલ્પભાષ્ય ગ્રંથમાં કહ્યું છે. અને તેથી જ બહારગામથી મેલાના સમાચાર આવે ત્યારે તેમનાં સગાઓ લોકવ્યવહાર કરી 'સુંવાળાં' ઉતારે છે. તે પછી પૂજાદિ કરવાની પ્રવૃતિ આજે પણ ચાલુ જ છે.
* રસ્તા ઉપર કે રેલ્વે પ્લેટફોર્મ ઉપર અકસ્માત થતાં જ વ્યક્તિ મૃત્યુ પામેલ હોય અને તે મૃતક દેહ = મડદું ઘરે ન લાવ્યા હોય તો તે ઘરમાં ખાનાર-પીનારને સૂતક ન લાગે. કેમ કે સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે જે ઘરમાં મડદું હોય તે ઘરના આહાર-પાણી માટે ૧૨ દિવસ છે. છતાં તે ઘરવાળા-અંગત સગાઓને બાર દિવસ પાળવાના અને અન્ય વ્યક્તિઓમાં જે જે વ્યક્તિ મૃતકદેહ (મડદાને) સ્પર્શેલ વગેરે હોય તે તે વ્યક્તિને ત્રણ દિવસ વગેરે પાળવાના .
* કેટલેક ઠેકાણે મડદું ઉપાડતા માંગલિક સાંભળવાનો રિવાજ છે. પરંતુ તે ઠેકાણે મૃતકને ન સ્પર્શેલા વ્યકિત દ્વારા પણ માંગલિક શબ્દોનું ઉચ્ચારણ ઉચિત નથી જણાતું. એની બદલે મૃતકના અગ્નિ સંસ્કાર પછી ઉપાશ્રયે આવી પૂજ્ય ગુરૂભગવંતના મુખે માંગલિક શ્રવણ કરે તો તે ઉચિત છે ને આવો રિવાજ પણ અમે ઘણે ઠેકાણે જોયો છે.
* હમણાં હમણાં કેટલેક ઠેકાણે મૃતક દેહ (ઠાઠડી) ઉઠાવ્યા બાદ 'રામ' નામની બદલે 'જય જિનેન્દ્ર' બોલાય છે. તે પણ સાવ અનુચિત છે. લોકમાં હિંદુ જાતીય સર્વ ધર્મના અનુયાયિઓ 'રામ' શબ્દ જ બોલે છે. શિવભક્ત પણ રામ બોલે ને હનુમાન ભક્ત પણ રામ જ બોલે. વર્ષોથી ચાલી આવતી લોકરૂઢી પ્રમાણે 'રામ' શબ્દ જ બોલાય, જયજિનેન્દ્ર નહી.

હવે આપણે સૂતકની શાસ્ત્રીય વાતોના માધ્યમે શાસ્ત્રપાઠ અને ભરપૂર પૂરાવા સાથે વિચાર વિમર્શ કરશું... તમને સુખે સમજ પડે તેથી મેં પ્રશ્નાવલી રૂપે લખાણ કર્યું છે.

અહીં મારું સૂચન : કે એકવાર તો જરૂરથી આખું પુસ્તક વાંચી લેશો. આ પણ ભગવાનની વાણી છે. પાપ જવલન માટે પરમ આગ્નેય છે. હા; સૂતક ઉત્થાપક વ્યક્તિ પરત્વે દ્વેષ બિલકુલ ન કરશો.

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ

પ્રશ્નોત્તરી

મહારાજ શ્રી :- શ્રેયસ્ ! જિનશાસન કેટલું ઉત્તમ છે ? ખરેખર ! પુણ્યની પરાકાષ્ઠા વિના જિનશાસનની પ્રાપ્તિ સંભવિત નથી. જોને આજે પચીસસો-પચીસસો વર્ષ વીતવા છતાં એ જિનશાસનના અર્થાત્ પરમાત્મા મહાવીર પ્રભુના ઢગલાબંધ સુવિશુદ્ધ સિદ્ધાંતો આજે આપણા હાથમાં છેજ.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજશ્રી ! કયા સિદ્ધાંતને સત્ય માનવા ? એ સહજે સમજાય તેવી વાત નથી. જુઓને ! પૂ૦ આનંદઘનજી મહારાજે પણ કહ્યું જ છે ને. 'ગચ્છના ભેદ બહુ નયણ નિહાળતા, તત્ત્વની વાત કરતાં ન લાજે; ઉદરભરણાદિ નિજ કાજ કરતાં થકાં, મોહ નડિયા કલિકાલ રાજે :' ગચ્છોના કેટલા બધા ભેદો છે ! અને બધાય શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતની જ વાત કરે છે ને! વળી દરેક પંથો ય શાસ્ત્રના આધારે જ તો સ્થપાયા છે ને !

પૂ૦મહારાજશ્રી :- હા શ્રેયસ્ ! નવા નવા પંથોમાં શાસ્ત્ર આધાર તો ખરો જ. પરંતુ તેઓ શાસ્ત્રના અર્થ સમજવામાં ભૂલ કરે છે અથવા તો શાસ્ત્રનો અર્થ જુદો કરે છે. એટલે કે ઊંધો કરે છે. અને તેમાં 'હું કાંઈક છું' એવો મોહ તેમને નડે છે. પરિણામે નવો પંથ સ્થપાય છે. નવો પંથ સ્થાપવામાં એક કારણ ''સમ્યગ્દર્શનની ખામી'' પણ માની શકાય. જો સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધતા હોય તો નવો પંથ સ્થાપન થઈ શકે જ નહિ. વળી સમ્યગ્દર્શનની વિશુદ્ધતાથી શાસ્ત્રના અર્થો પણ યથાર્થપણે નીકળી શકે છે. એ વાત પણ ચોક્કસ. તેથી જ તો આજે સંપૂર્ણ-સત્ય અર્થવાળો પંથ પણ હયાત જ છે ને.

તું જ વિચાર કરને. આજની પાટપરંપરા પૂ. સુધર્મસ્વામી ભગવંતની છે, બરાબર ! શ્રી વીર નિર્વાણથી ૬૦૯ વર્ષે દિગંબરરૂપે નવો પંથ સ્થપાયો. એટલે મૂળ તો શ્વેતાંબર જ. ત્યાંથી સ્થૂલ દૃષ્ટિએ આગળ વધતાં વિક્રમ સંવત ૧૨૦૪ વર્ષે ખરતરગચ્છ નીકળ્યો. ત્યાંથી વિ૦સં૦ ૧૨૧૩ વર્ષે

અંચલગચ્છ નીકળ્યો. એ વખતે પણ મૂળ માર્ગ તો રહ્યો જ છે. કેમકે, નવાપંથને તો મૂળ કહેવાય જ નહિ. એથી આગળ વધતાં ૧૭મી સદીએ સ્થાનકવાસી પંથ નીકળ્યો. તે વખતે પણ મૂળ માર્ગ તો હતો જ. વળી તેથીયે આગળ વધતાં વિ૰ સં૰ ૧૯૯૨થી બે તિથિપંથ આરંભાણો. તે પહેલાં બધા એકતિથિ જ પાળતા હતા. એકતિથિ-બેતિથિનો ભેદભાવ ૧૯૯૨થી શરૂ થયો. માટે તે પણ નવો.

આ બધામાં મૂળ એકતિથિપક્ષ અવિચ્છિન્નપણે પૂ.સુધર્મસ્વામી ભગવંતથી ચાલ્યો જ આવે છે.

નવા-નવા પંથોના સ્થાપકોનાં નામ પણ પ્રયત્ન કરવાથી પ્રાયઃ મળી જાય છે. જેમકે, દિગંબર પંથના સંસ્થાપક શિવભૂતિ મુનિ હતા. એટલે કે જૂનો પંથ તો ચાલ્યો જ આવે છે. તેમાંથી પોતાની મતિ-બુદ્ધિ કે માન કષાયને માન આપી નવી નવી પ્રથા-શાસ્ત્રનાં અર્થની ફેરબદલી કે નવું-નવું ઊભું કરી અલગ-અલગ ફાંટા પડે છે.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજ શ્રી ! દેશ-કાળ પ્રમાણે પ્રથા બદલવાની વિધિ તો ચાલુ જ છે ને ? જેમકે પહેલાં પાત્રનો વર્ણ કાળો હતો, પહેલાં કંદોરાનો રિવાજ ન હતો. પણ લગભગ પૂ૰આર્યરક્ષિત સૂરિ મ૰થી કંદોરાની શરૂઆત થઈ, પહેલાં શત્રુંજય તીર્થ પર અખાત્રીજે શ્રી આદીશ્વર દાદાનો અભિષેક એકલા શેરડીના રસથી થતો. જે હાલ માત્ર સહેજ શેરડીનો રસ-બાકી બધું જ પાણી. એ રીતે અખાત્રીજે અભિષેક થાય છે. માટે દેશકાળ પ્રમાણે વ્યવસ્થા બદલાયા પણ કરે. તો તેમાં કાંઈ વ્યવસ્થા બદલનારને નવાપંથી તરીકે શી રીતે બોલાય ?

મહારાજશ્રી :- વ્યવસ્થા બદલનારને નવાપંથી ન કહેવાય, પણ આસપાસના શેષ સમુદાયોના ગીતાર્થ ગુરુભગવંતોની હયાતી હોવા છતાં તેમને પૂછ્યા વિના સ્વતંત્ર મતિથી તેમજ શાસ્ત્રોના અર્થને બદલીને (મચડીને) નવી પરંપરા ઊભી કરનાર હોય તેને જ નવાપંથી કહેવાય છે. તેથી જ તો આપણે ક્યાં પૂજ્યપાદ આર્યરક્ષિત સૂરિ ભગવંતને નવાપંથી કહીએ છીએ? કે સંપૂર્ણ શેરડીના રસથી થતાં આદીશ્વર દાદાના અભિષેકને બદલે અંશમાત્ર શેરડીનો રસ, શેષ પાણી-એવી રીતે અભિષેક પલટાવનારમાં જીવહાનિ વધુ

થવાના કારણે આચાર્ય ભગવંતની સંમતિ મેળવવારૂપ મુખ્ય ભાગ ભજવનાર પૂજ્યપાદ આગમવિશારદ ગુરુદેવ શ્રી અભયસાગરજી મ૦સા૦ને પણ કોણ નવાપંથી કહે છે ? કોઇ જ નહિ. માટે જો સર્વ સંમતિથી કાર્ય થતું હોય તો નવો પંથ ન જ કહેવાય.

શ્રેયસ્ :- તો પછી શું બે તિથિ પક્ષ બહુલતયા વિ૦સં૦ ૧૯૯૨થી શરુ થયો.' તેમાં સર્વ સંમતિ નહોતી ?

મહારાજશ્રી :- નહિ જ. માત્ર બે તિથિ જ નહીં. એ સિવાય પણ ઘણી બધી બાબતો નવી ઊભી થઇ છે.

શ્રેયસ્ :- કઇ કઇ ? મહારાજ શ્રી !

મહારાજશ્રી :- (૧) બે તિથિ (૨) સૂતક (૩) સંતિકરં (૪) નવાંગી પૂજન (૫) નવકારશી એકાસણું (૬) સૂર્ય-ચંદ્રગ્રહણ (૭) ગિરિરાજની ચોમાસામાં યાત્રા (૮) ઊંટડીનાં દૂધને અભક્ષ્ય (૯) કષાય કરવો જોઈએ કે થાય વગેરે વગેરે અનેક બાબતો બે તિથિની સાથે સાથે નવી નવી ઊભી થવા પામી છે.

શ્રેયસ્ :- શું મહારાજશ્રી ! આ બધી નવી નવી પ્રરૂપણાઓ અને પ્રથાઓ છે ?

મહારાજશ્રી :- હાસ્તો. ચોક્કસપણે આ બધા ઝઘડાઓ બે તિથિ પક્ષથી અર્થાત્ ૧૯૯૨થી શરૂ થયા છે.

શ્રેયસ્ :- પરંતુ મ૦સા૦! હમણાં મુનિ શ્રી જયદર્શનવિજયજીએ *'શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ નં૦૨૭ પર આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીએ નવોપંથ નથી કાઢ્યો* તેવું સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે.

મહારાજશ્રી : શ્રેયસ્ ! આ તેમનો તદ્દન નિષ્ફળ પ્રયાસ છે. જો કે બિચારા તેમનો ય શો વાંક ? જ્યાં અજ્ઞાનતાની જ પ્રધાનતા હોય.

વિ૦સં૦ ૧૯૯૨- પર્યુષણથી તેમના દ્વારા જ તિથિનો ઝઘડો આરંભાયો છે. સં૦ ૧૯૯૨ સુધી તો જૈન પંચાંગોમાં પણ ક્યાંય પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિ નોંધાતી નહોતી. જો આ રહ્યા ૧૦૦ વર્ષથી વધુ પ્રાચીન ઓરિજીનલ જૈન પંચાંગના કોઠા. (આ સાથે પૃષ્ઠ નં ૧૪૨ ઉપર પ્રાચીન જૈન પંચાંગના બારેમાસની ક્ષય-વૃદ્ધિના ભેગા કોઠા મૂક્યા છે.) જેમાં ક્યાંય પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ નોંધાયેલી નથી.

અરે ! તે વાત તો જવા દ્યો. આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ના 'વીર શાસન' અંકમાં તિથિ-દિનના કોઠામાં પણ સં૦ ૧૯૯૩ કા.સુ.૫ સુધી ક્યાંય પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિ નોંધાઇ નથી,પરંતુ તેમના તરફથી સં૦ ૧૯૯૩ માં જૈન પંચાંગ નામનું પંચાંગ પ્રકટ થયું ને તેમાં કા.સુદ થી પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિરૂપે ૧૦/૧૧ ભેગું લખવાની શરુઆત થઇ.

મુનિ શ્રી જયદર્શનવિજયજી મ૦ને હું એટલું જ કહું : "મુનિ શ્રી જયદર્શન વિ. ! આ બાબતો જરા તપાસી જોજો. થોડો વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરશો. પછી તમારા ગુરુવરનો બચાવ કરવા યત્ન કરશો. સિંહની સામે બકરી 'આંખ આડા કાન કરે' એથી કાંઇ બચી ન જાય. લાખ કોશિષ કરવા છતાં સત્ય ક્યારેય છાનું ન રહે. 'આ તે સન્માર્ગ કે ઉન્માર્ગ ?' આ પુસ્તક પણ વાંચી જવા તમને મારી ભલામણ છે. સંભવ છે : આ પુસ્તકના પ્રભાવથી તમને સન્માર્ગની ખાત્રી થાય."

ટૂંકમાં એટલું જ શ્રેયસ્ ! કે બે તિથિ પક્ષથી જ ઝઘડાના શ્રી ગણેશાય મંડાયા છે.

શ્રેયસ્ :- બે તિથિ પક્ષથી જ આ બધા ઝઘડા શરૂ થયા છે. તો તો મહારાજશ્રી ! આ બધા વિષે મારે જાણવું જ પડશે! શું આપશ્રી મને જણાવશો?

મહારાજશ્રી :- હા, જણાવીશ તો ખરો; પરંતુ એ વાત ખાસ ધ્યાન રાખજે કે તારે ક્યાંય કોઈના ય ઉપર રોષ-દ્વેષભાવ તો ન જ રાખવો. જાણવું બધું ય. પણ તિરસ્કાર કે દ્વેષવૃત્તિ કોઈના ય ઉપર ન રાખવી. સર્વ ધર્મ પ્રત્યે અદ્વેષભાવ. અને તે તો ધર્મપ્રાપ્તિ પૂર્વેનો ગુણ છે. હા; ગ્રહણ તો સત્યનું જ કરવું. આપણી દૃષ્ટિ ટૂંકી હોવાથી જો સત્યનું ગ્રહણ કરવામાં તકલીફ પડતી હોય તો સ્થૂલદૃષ્ટિથી પ્રાચીન (નૂતનપંથ વર્જિત) જે પરંપરા ચાલતી આવે તે પ્રમાણે ચાલવું. પરંતુ ઝાઝી વિચારણામાં કે ચર્ચામાં ન પડવું. કેમકે નવા નવા પંથો પાસે વિતંડાવાદને કારણે તર્કો-વિતર્કો ઝાઝા હોય છે. જો ને પરમ વિદ્વાન્ પૂ૦ સિદ્ધર્ષિગણીને પણ વારંવાર જૈન ધર્મ કરતાં બૌદ્ધધર્મ પરમ સત્ય જણાયો અને તેથી જ પોતાના જૈન ગુરુ અને બૌદ્ધ ગુરુ-એમ એકબીજા પાસે કુલ ૨૧ વખત આવાગમન કર્યું. અર્થાત્ એમ વારંવાર બૌદ્ધ-જૈની દીક્ષાના નિર્ણય માટે તૈયાર થયા. વિચાર કર ! બૌદ્ધો પાસે પણ કેવા તર્કો-વિતર્કો હશે કે જેથી આવા પરમ વિદ્વાન્ સિદ્ધર્ષિ

પણ ખત્તા ખાઈ ગયા. માટે નવા નવા પંથો પાસેના જે નવા નવા તર્ક-વિતર્કોમાં ક્યાંય ખત્તા ન ખાઈ બેસાય તે માટે સજાગ રહેવું. ટૂંકમાં, જાણવું બધું, પણ દ્વેષભાવ ક્યાંય નહિ, આમ બરાબર નિર્ણય કરી સમજવા તૈયાર થજે.

શ્રેયસ્ :- જી સાહેબ ! તહત્તિ ! ફરમાવો. ક્યારે મને સમય આપશોજી? મારે હાલ તો ખાસ સૂતકના વિષયને સમજવું છે, કેમકે હાલ સૂતકના કીડાઓ સળવળતા દેખાય છે.

મહારાજશ્રી :- તો સારું ! કાલે સમજાવવા ભાવ રાખું છું. છતાં તારે ઉતાવળ હોય તો હાલ સમજાવું.

શ્રેયસ્ :- ના મહારાજશ્રી ! મારી પાસે 'સૂતક મર્યાદા અનુચિત છે' તે સંબંધી થોડું સાહિત્ય છે. તે વાંચીને આવું તો ઠીક સમજ પડશે. જેથી કાલે જ રાખીએ. બરાબર ?

મહારાજશ્રી :- ભલે.

શ્રેયસ્ :- મત્થએણ વંદામિ. મહારાજશ્રી :- ધર્મલાભ.

દિવસ બીજો :

શ્રેયસ્ :- 'મત્થએણ વંદામિ !'

મહારાજશ્રી :- ધર્મલાભ.

(વંદન કર્યા બાદ)

શ્રેયસ્ :- મહારાજશ્રી આપણે એકાંતમાં બેસીએ તો !!!

મહારાજશ્રી :- ભલે.

- (એકાંતે) -

શ્રેયસ્ :- મહારાજશ્રી સૂતક એટલે શું ?

મહારાજશ્રી :- જન્મ સમયની અપવિત્રતા આદિને અનુલક્ષીને તેમજ તે પ્રમાણે મરણને અનુલક્ષીને દીક્ષા, શિક્ષા અને ભિક્ષા આદિ માટે વર્જ્ય સ્થાન.

શ્રેયસ્ :- મહારાજ શ્રી ! આવી બાહ્ય દૃષ્ટિએ અપવિત્રતાદિ બાબતો, શું બ્રાહ્મણની માન્યતા નથી જણાતી ?

મહારાજશ્રી :- ચાલ ભાઈ ! તે વાત તને સમજાવું. સૌ પ્રથમ સૂતક તો શાસ્ત્ર સાપેક્ષ જ છે. છતાં ક્ષણભર તે શાસ્ત્રની વાત બાજુએ મૂકી લોકદૃષ્ટિની

વાત કરું. સૌ પ્રથમ હું તને પ્રશ્ન કરું છું કે સમજી લે તારી સામે બે પક્ષ આવે : (૧) બ્રાહ્મણ અને (૨જો) ક્રિશ્ચીયન. તો તે બેમાંથી તું વધારે મહત્ત્વ કોને આપે ?

શ્રેયસ્ :- બ્રાહ્મણને જ.

મહારાજશ્રી :- સાંભળ ! બ્રાહ્મણ સૂતક માને છે અને ક્રિશ્ચીયન સૂતક માનતા નથી. હવે તારે બ્રાહ્મણના પક્ષમાં જવું છે કે ક્રિશ્ચીયનના ?

શ્રેયસ્ :- ક્રિશ્ચીયનના પક્ષમાં તો જવાય જ શી રીતે ?

મહારાજશ્રી :- ખરી વાત છે શ્રેયસ્ ! બ્રાહ્મણ પંથ હજુ પણ આપણી અનેક પરંપરાઓ સાથે સંલગ્ન છે. પ્રાચીન પ્રણાલિકા, ધર્મની માન્યતા, દૃઢતા તથા સત્યતાના સવિશેષ અંશોમાં પૂર્વેય એ પંથ આપણી સાથે જોડાયેલો હતો અને આજેય કેટલેક અંશે સહચારી છે. જ્યારે ક્રિશ્ચીયન પંથ તો તદ્દન વિપરીત છે. એટલું જ નહિ, આપણા ધર્મના મૂળભૂત સિદ્ધાંતને જમીનદોસ્ત બનાવવા આજેય પ્રચંડ પ્રયત્નો કરી રહ્યો છે અને કહી શકાય કે એ જ મુદ્દાને મહત્ત્વ આપીને એ ક્રિશ્ચીયનોએ સૂતકને ઉડાવી દીધું છે. માટે એને તો મહત્ત્વ અપાય જ શાનું ? એથી જ કહું છું કે - 'સૂતક માનવું' તે તો પ્રાચીન છે અને 'ન માનવું' તે તો અર્વાચીન છે. અર્થાત્ નૂતન છે.

શ્રેયસ્ :- મ૰સા૰ ! મુનિ શ્રી જયદર્શન વિજયજીએ શા૰મ૰ન૰ પુસ્તકમાં પૃ.નં. ૬૮ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે વિચારીએ તો જો બ્રાહ્મણને સારા ગણશું તો શું તેમની યજ્ઞ-હિંસાને સારી ન ગણી કહેવાય ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! અધકચરા ન્યાય ભણેલાની આ જ હાલત હોય. બિચારા એમને 'દૃષ્ટાંત એક દેશીય હોય, સર્વ દેશીય નહિ' એ ન્યાયનું જ્ઞાન નથી.

ભગવાન્ આપણને કહે કે 'તમે પુણ્યશાળી છો; તમને મનુષ્યભવ મળી ગયો.' તો શું ભગવાનને મનુષ્યભવમાં થનારા આપણા પાપોનો દોષ લાગે ? ના; હરગિજ નહીં. મોક્ષની સંપૂર્ણ આરાધના માત્ર મનુષ્યભવમાં જ છે; બાકી ક્યાંય નહીં. આ દૃષ્ટિકોણને ઉદ્દેશીને ભગવાને મનુષ્યભવ વખાણ્યો છે, નહીં કે પાપને ઉદ્દેશીને. તે જ પ્રમાણે હું તને પૂછું કે બે તિથિ નવામત પ્રસ્થાપક આ૰ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૰ સારા કે દિગંબર મત પ્રસ્થાપક શ્રી શિવભૂતિ મુનિ સારા ?

શ્રેયસ્ :- આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦

કઈ દૃષ્ટિએ શ્રેયસ્ ?

શ્રેયસ્ :- ભગવાનના કથન પ્રમાણે વસ્ત્ર ધારણ કર્યા છે માટે.

મહારાજશ્રી :- સાચી વાત. આ દૃષ્ટિએ તું સત્ય છે. પરંતુ હું તને પૂછું છું કે નવાપંથ પ્રસ્થાપક તરીકે આ બેમાંથી કોણ સારા ?

શ્રેયસ્ ! એકેય નહીં. મ૦સા૦ :- સાવ સાચી વાત.

એવી રીતે શ્રેયસ્ ! યજ્ઞ-હિંસા અને મત્સ્ય-હિંસા આ બંને પ્રકારની હિંસાની દૃષ્ટિએ બ્રાહ્મણ અને ક્રિશ્ચીયન બંને ખોટા.

માત્ર સૂતક સંબંધી વાત ચાલે છે. માટે સૂતકપાલન દૃષ્ટિએ બ્રાહ્મણ સારા.

દૃષ્ટાંત માટે ન્યાય છે કે : 'દૃષ્ટાંત એક દેશીય હોય.' એટલે કે કોઈપણ દૃષ્ટાંત અમુક જ હિસ્સાને સ્પર્શે, સર્વ હિસ્સાને નહિ.

આગળ સાંભળ, હવે શાસ્ત્રની વાત કરૂં છું. 'સૂતક માનવું' તે ગણધરની આજ્ઞા છે અને 'ન માનવું' તે સમ્યગ્દર્શન(શાસન)ની વિરાધના છે. સાંભળ આ રહ્યો શાસ્ત્રપાઠઃ આ ગ્રંથનું નામ છે. ओघनिर्युक्ति તેમાં ૪૪૦મી ગાથાઃ

1–ठवणा मिलक्खुनेड्डुं अचियत्तघरं तहेव पडिकुट्ठं।

एयं गणधरमेयं अइक्कमंतो विराहेज्जा॥ ४४०॥

એના ટીકાકાર પૂ૦ દ્રોણાચાર્યજી મ૦ છે, જે પરમ વિદ્વાન્ છે અને પૂ૦ અભયદેવસૂરિ મ૦ શ્રીએ પણ આગમ સંબંધી પોતાની ટીકા જેમની પાસે સુધરાવેલી છે તેઓ લખે છે કે :-

'प्रतिक्रुष्टं' छिम्पकादिगृहं सूतकोपेतगृहं वा, एतेषु न प्रवेष्टव्यं। इयं 'गणधरमेरा' गणधरस्थितिस्ततश्चैतां मर्यादां प्रवेशेनातिक्रामन् विराधयति दर्शनादि।

અર્થ : "નિષેધ કરેલાં ઘરો અથવા **જન્મ-મરણાદિ સૂતકે કરી યુક્ત ઘરો-તે ઘરોમાં પ્રવેશ ન કરવો. આ ગણધર ભગવંતોની મર્યાદા છે.** આવાં નિષેધ કરેલાં ઘરોમાં પ્રવેશ કરવા વડે ગણધર ભગવંતોની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરતો સમ્યંગ્દર્શનાદિની વિરાધના કરે છે." સમજ્યો શ્રેયસ્ !

(૧) પૂ૦ ગણધર ભગવંતની આવી મર્યાદા છે અને (૨) આવી

મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરનાર સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રનો વિરાધક બને છે.

શ્રેયસ્ :- મહારાજશ્રી ! મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીએ એમના શા૦મ૦ન૦ પુસ્તકમાં પૃ૦નં૦ ૩૨ ઉપર આ સંબધી જુદું જ લખ્યું છે.

મહારાજશ્રી :- હા; શ્રેયસ્ ! મેં વાંચ્યું છે. તેમણે સૂતક સંબંધી પૂજય ગણધર ભગવંતની મર્યાદાને ઉડાવવાની બાલિશ ચેષ્ટા કરી છે. વળી તેઓ એમ લખે છે કે 'આજે પણ તે દેશમાં લૌકિકોની જે માન્યતા હોય છે તે મુજબ તે તે કાર્ય માટે તેનું વર્જન કરવામાં આવે જ છે." તો મારો એમને પ્રશ્ન છે; (૧) તમે કયા કયા દેશોમાં આજે પણ આ'સૂતક મર્યાદા પાળો છો ? (૨) જે દેશમાં નથી પાળતા તે તે દેશમાં જિનશાસનની નિંદા નથી થતી તેની કોઈ ખાત્રી ખરી ? (૩) વારંવાર જૈનેતર કુળમાં સૂતકમાં દાન આપવાનો નિષેધ બતાવીને જૈનકુળમાં સૂતક સમયે દાન આપવાની પ્રથા શરૂ કરવા પ્રયત્ન કરવા માંગો છો તો શાસ્ત્રમાં એવું ક્યાંય લખ્યું છે કે જ્યાં જૈનોનો જ વસવાટ હોય તેવા વાણિયાવાસ, વાણીયાશેરી વગેરેમાં સૂતકમાં દાન લેવા-દેવામાં બાધ નથી ? આવું એક પણ શાસ્ત્રકાર ભગવંતે ફરમાવ્યું છે ખરું? હોય તો પાઠ બતાવશો. નહિંતર મહેરબાની કરીને જૈનજનતાને ઉન્માર્ગે દોરવા કરતા મૌન રહેશો. એવી મારી ભાવભરી ભલામણ છે. પહેલાના કાળમાં તો વાણીયાવાસ વગેરે જુદા જુદા વાસ, શેરી, પાડા, પોળ, ઓળ આદિ પણ હતા.

ઠીક શ્રેયસ્ ! આગળ સાંભળ ओघनिर्युक्तिની જ આગળની ૪૪૧મી ગાથા -

छक्कायदयावंतोऽवि संजमो दुल्लहं कुणइ बोहिं।
आहारे नीहारे दुगंछिए पिंडगहणे य ॥ ४४१॥

અર્થ - ષડ્જીવનિકાયજીવોની દયા કરતો એવો પણ સાધુ જો આહાર તથા નિહારની ક્રિયા પ્રગટપણે કરતો હોય અથવા તો એવા છિંપક અને **સૂતકી આદિનો પિંડ ગ્રહણ કરતો હોય તો તે સાધુ દુર્લભબોધિ થાય છે.**

ટીકા आहार-निहारौ यद्यगुप्तः सन् करोति, 'जुगुप्सितेषु' छिम्पकादिषु यदि पिण्डग्रहणं करोति ततो दुर्लभां बोधिं करोतीति।

અર્થ : 'આવા ઠેકાણે આહારાદિ કરનાર કે લેનાર દુર્લભબોધિને પામે છે.'

ખ્યાલ આવ્યો શ્રેયસ્ ! બોધિ એટલે સમ્યક્ત્વ. સૂતકીનો આહારાદિ કરનાર કે લેનારને જૈનધર્મ અને સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ બને છે. એથીય આગળ સાંભળ. ગાથા ૪૪૨મીમાં પૂ૦ ભદ્રબાહુ સૂરિજી મ૦ સ્વયં તથા ટીકાકાર પૂ૦ દ્રોણાચાર્યજી મ૦ પણ કહી રહ્યા છે કે -

जे जहिं दुगुंछिया खलु पव्वावणवसहिभत्तपाणेसु।

जिणवयणपडिकुट्ठा वज्जेयव्वा पयत्तेणं॥ ४४२॥

અર્થ :- જે જ્યાં દુગંછિત હોય તેને દીક્ષા આપવી, તેની વસતિ (ઉપાશ્રય), તેના આહાર-પાણી ગ્રહણ કરવા - આ જિનવચનમાં પ્રતિકુષ્ઠ (નિષેધેલ) છે. તે પ્રયત્ન વડે કરી ત્યાગ કરવો.

ટીકા :-- ''ये 'यस्मिन्' विषयादौ जुगुप्सिताः प्रव्रज्यामंगीकृत्य तथा भक्तं पानं चांगीकृत्य ते तत्र वर्जनीयाः, तत्थ 'पव्वावणं, प्रतीत्य अवरुन्धिका ण पव्वावणजोग्गा, वसहिभत्तपाणेसु जोग्गा। वसतिमंगीकृत्य जुगुप्सितो भंडाण वाडओ, तत्थ वसही न कीरइ, जतो तत्थ गाइयव्व-नच्चियव्वएण असज्झायादि होइ, पव्वावण-भत्तपाणेसु पुण जुग्गो। तथा भक्तपानग्रहणेषु जुगुप्सितानि सूतकगृहाणि पव्वावणेसु य, ताणि पुण वसहिं अण्णत्थ दवावेंति, अण्णाणि पुण तिहिवि दोसेहिं दुट्ठाणि कम्मकराईणि, एते जिनवचनप्रतिकुष्टा वर्जनीयाः प्रयत्नेन।''

અર્થ - ''જે દેશમાં જે પ્રવ્રજ્યાને આશરી, વસતિને આશરી તથા આહારપાણીને આશરીને જુગુપ્સિત હોય તે ત્યાં તે રીતે ત્યાગ કરવા : પ્રવ્રજ્યાને આશરીને અવરુન્ધિકા યોગ્ય હોતા નથી-પણ આહાર પાણીને માટે યોગ્ય હોય છે. વસતિને આશરીને જુગુપ્સિત એવા ભાંડનાં ઘરો, તેમાં વસતિ ન કરવી. જે કારણથી ત્યાં ગાવા નાચવા વડે અસજ્ઝાય આદિ થાય છે. પણ દીક્ષા-આહાર પાણી માટે યોગ્ય છે. તથા **આહારપાણી માટે તથા દીક્ષા માટે સૂતકવાળાં ઘરો જુગુપ્સિત ગણેલાં છે. સૂતકવાળાં ઘરો, વસતિ બીજે સ્થાને દેવડાવે,** બીજા વળી ગુલામો આદિ છે તે પ્રયત્નથી વર્જન કરવા-ત્યાગ કરવા.''

વિચાર શ્રેયસ્ ! **સૂતકવાળાં ઘરો તો દીક્ષા, શિક્ષા અને ભિક્ષા એ ત્રણેય માટે શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓએ અયોગ્ય ગણ્યા છે.** આ તો માત્ર ઓઘનિર્યુક્તિ ગ્રન્થની જ વાત કરી. બાકી હજુ તો ઢગલાબંધ ગ્રન્થોમાં સૂતક પાળવાની સાક્ષી છે.

શ્રેયસ્ :- એમ મહારાજશ્રી તો તો સંભળાવોને બીજા પાઠો.

મહારાજશ્રી :- સાંભળ ! આ છે શ્રી निशीथसूत्रम् આ ગ્રંથ (શાસ્ત્ર) ભાષ્ય-ચૂર્ણી સહિત છે. આ સૂત્રના રચયિતા શ્રી ગણધર મહારાજા છે. આ ગ્રંથની આ આવૃત્તિ સંશોધન કરનાર સ્વયં પૂ૦ વિજયપ્રેમસૂરિજી મ. છે. એટલે કે સૂતકનું ઉત્થાપન કરનાર નૂતનપંથ સ્થાપકના ગુરુભગવંત સ્વયં જ આ ગ્રંથના સંશોધનકાર છે. જેમાં લખ્યું છે કે :-

जे भिक्खू ठवणाकुलाइ अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुव्वामेव पिंडवायपडिवाए अणुपविसति अणुप्पविसंतं वा सातिज्जति॥ ४-२२॥

અર્થ :- જે કોઈ સાધુઓ સ્થાપનાકુળ જાણ્યા વિના, પૂછ્યા વિના, પહેલેથી તપાસ્યા સિવાય ગોચરી માટે પ્રવેશ કરે, પ્રવેશ કરતાને નિષેધે નહિ અથવા તેવાઓનું અનુમોદન કરે. તે ભિક્ષુને એક માસનું ઉદ્ઘાતિત પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.'

ખ્યાલ આવ્યો શ્રેયસ્ ! ભૂલથી પણ જો સ્થાપના કુળમાં પ્રવેશ કરે તો આટલું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. તો જાણી જોઈને પ્રવેશ કરે તો ???

માટે, પાપભીરુ આત્મા જરૂરથી આવું શાસ્ત્રકથન જાણીને સૂતકવાળાને ત્યાં ગોચરી માટે પ્રવેશ ન કરે.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! સ્થાપનાકુળ એટલે ?

મહારાજશ્રી :- એ જ વાત આગળ કરી રહ્યા છે. આ જ ગ્રંથના એ જ ૪થા ઉદ્દેશામાં ભાષ્યની ૧૬૦૯મી ગાથા આ રહી. તેમાં લખ્યું છે કે -

''ठवणाकुला तु दुविहा लोइय लोउत्तरा समासेणं।

इत्तरिय आवकहिया दुविहा पुण लोइया हुंति ॥१६१७॥

सूयगमतगकुलाइ, इत्तरिया जे य होंति णिज्जूढा।

जे जत्थ जुंगिता खलु, ते होंति आवकहिया तु॥१६१८॥

दुविहा लोउत्तरिया वसहिसंबंधा इत्तरा चेव।
सत्तघरंतर जाव तु वसधीतो वसधिसंबद्धा॥१६१९॥
दाणे अभिगमसड्ढे सम्मत्ते तहेव खलु मिच्छत्ते॥
मामाए अचियत्ते य इत्तरा होंति नायव्वा॥१६२०॥
एतेसामण्णतरं ठवणाकुलं जो तु पविसति भिक्खू।
पुव्वं अपुच्छित्तूण सो पावेति आणमादीणि॥ ६७॥ १६२१"

સ્થાપનાકુળો સંક્ષેપે કરી લૌકિક અને લોકોત્તર એ બે પ્રકારે છે. તેમાં લૌકિક સ્થાપનાકુળ બે પ્રકારે (૧) ઈત્વરિક અને (૨) યાવત્કથિક-૧૬૧૭

(તે જ વાતને વિસ્તારતા ૧૬૧૮મી ગાથામાં) **જન્મ-મરણ આદિવાળાં (સૂતક)કુળો જે થોડા કાળ માટે દૂર કરેલાં છે તેને ઈત્વરિક સ્થાપનાકુળ કહે** છે અને દેશમાં જે દુગંછિત હોય તેને યાવત્કથિક - જાવજ્જીવ ત્યાગ કરેલાં સ્થાપનાકુળો કહે છે.

(હવે ૧૬૧૯મી ગાથામાં લોકોત્તર સ્થાપના કુળ) લોકોત્તર સ્થાપનાકુળો-વસતિ સંબંધવાળા તથા વસતિના સંબંધ વિનાના એમ બે પ્રકારે છે. ઉપાશ્રયથી સાત ઘર સુધી વસતીનાં સંબંધવાળાં ઘરોને વસતી સંબંધવાળાં સ્થાપનાકુળો કહે છે.

૧૬૨૦મી ગાથામાં - સદાવ્રતાદિ, નવો શ્રાવક, આપણે જેને સમકિત પમાડ્યું હોય તે, આભિગ્રહિક મિથ્યાત્વી, 'મારા ઘરમાં આવશો નહિ' એમ કહે ત્યાં, તથા ઘેર આવતાં ન ઈચ્છતા હોય તેને ઘેર, આવાં સ્થાનોને સંબંધ વિનાનાં સ્થાપનાકુળો કહે છે. તે इत्तरा કહેતા ઈત્વર-થોડા કાળ માટેનાં સ્થાપનાકુળો જાણવા.

૧૬૨૧મી ગાથામાં કહે છે કે આવાં કુળો કે તેમાંના કોઈપણ કુળોમાં જે પ્રવેશ કરે તે જિનાજ્ઞાભંગ આદિ ૪ દોષોને પામે છે. 'જિનાજ્ઞાભંગ' એ તો શ્રેયસ્ ! મહાપાપ જ કહેવાય.

પૂર્વમહર્ષિએ પણ કહ્યું છે કે :-- आणारुइस्स चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं च अइक्कामंतो कस्साएसा कुणई सेसं ?॥

જિનેશ્વરની આજ્ઞારુચિવાળાનું ચારિત્ર એ (ખરું) ચારિત્ર, તે આજ્ઞાભંગમાં શેનો ભંગ નથી ??? અર્થાત્ બધું જ ભંગ કર્યું ગણાય, અને આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરનાર વ્યક્તિ કયા આદેશને (આજ્ઞાને કે આજ્ઞા પ્રમાણે) ચારિત્રપાલન આદિ કરશે ?

વળી શ્રેયસ્ ! ગાથા તો તને આવડે જ છે કે 'પાપ નહિ કોઈ ઉત્સૂત્ર ભાષણ જિસ્યું, ધર્મ નહિ કોઈ જગસૂત્ર સરિખું.' (પૂ૦ આનંદઘનજી મ૦)

શ્રેયસ્ ! અહીં આ વિષય સંબધી શા૦મ૦ન૦ પૃ૦નં૦ ૭૫-૭૬ ઉપર મુનિ જયદર્શન વિજયજીએ શ્રી નિશીથસૂત્રનો આ પાઠ સમજવામાં ગરબડ કરી છે. લૌકિક લૌકિક કહીને શાશ્વતી સૂતક પરંપરાને ઉખેડવા પ્રયત્ન કર્યો છે અને વિવેક વિવેકની ડાહીડમરી વાતો કરીને સૂતકમાં વહોરાવવાની પરંપરા શરૂ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. પરંતુ તેમણે એક પણ એવો શાસ્ત્રપાઠ મુકવાની હિંમત તો ન કરી કે : 'સૂતકના ઘરમાં વિવેકપૂર્વક વહોરવું' જો કે મુકે ય ક્યાંથી ? હોય તો ને ?

ઠીક, હવે લૌકિક અને લોકોત્તર સ્થાપનાકુળોનો ત્યાગ કરવાથી થતો ફાયદો જણાવે છે.

लोउत्तरम्मि ठविता लोगणिब्बाहिरत्तमिच्छति।
लोगजढे परिहरता तित्थविवड्डी य वण्णो य॥ १६२२॥

લોકોત્તર માર્ગમાં સ્થાપેલાં કુળોને અને લૌકિક સ્થાપનાકુળોને છોડવાથી લોકથી બહારપણું નથી ઈચ્છતા. અર્થાત્ તેઓ લોકાચારથી વિરૂદ્ધ નથી.

સમજ પડી શ્રેયસ્ ! 'સૂતક ન પાળવું' 'ન માનવું' તે લોકવિરૂદ્ધ જ છે. આવે છે ને 'જયવીયરાય'માં - 'લોગવિરુદ્ધચ્ચાઓ' 'લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ'. અહીં 'સૂતક ન પાળવું' તે લોકવિરૂદ્ધ છે. તેનો ત્યાગ એટલે કે સૂતક ન પાળવાનો ત્યાગ, **એટલે કે સૂતક પાળવું** અને આ પાલન કરવું એ તે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ થયો.

જયવીયરાયસૂત્રના લાંબાલચ વિસ્તાર કરનાર નવામતવાળાએ લોગવિરુદ્ધચ્ચાઓનો આટલો ય વિચાર કર્યો હોત તો સૂતક ઉત્થાપનનું સાહસ ન થઈ શકત.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજશ્રી ! 'લોક કરે તે માટે આપણે કરવું !' એ કંઈ ન્યાયની વાત કહેવાય ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! જો ન કરે તો જિનાજ્ઞાભંગ આદિના દોષ લાગે છે - એ તો ૧૬૨૧મી ગાથામાં બતાવ્યું જ છે. વળી, લૌકિક એવી આચરણાને પણ લોકોત્તર એવા આપણા માટે જ્ઞાનીભગવંતે આચરણીય દર્શાવી જ છે. એ વાતની પુષ્ટિ માટે પેલો પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતશ્રીનો પ્રઘોષ સાંભળ્યો છે?

क्षये पूर्वा तिथिः कार्या, वृद्धौ कार्या तथोत्तरा।

श्रीमद्वीरस्य निर्वाणं, कार्यं लोकानुगैरिह ॥

પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતે પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ માટે આપણું સ્વતંત્ર પંચાંગ જુદું બતાવ્યું. પરંતુ એ જ બાર તિથિમાં જ્યારે આસો વદ અમાસની દિવાળીની વાત આવી ત્યારે સ્પષ્ટ જણાવ્યું કે 'દિવાળી તો લોક કરે તે' ભલે આપણા પંચાંગને હિસાબે ફેરફાર આવે. તો ય દિવાળી (અમાવસ) તો લોકો કરે તે જ આપણે મનાવવી, વળી અહીં લૌકિકનો અર્થ બેદરકારી અર્થમાં નથી, પરંતુ 'લોકમાં સિદ્ધ' તે અર્થમાં છે. અર્થાત્ લોકરૂઢ અર્થમાં છે. માટે તેને હલકું સમજી ઉડાવી દેવાનું નથી.

બીજી વાત : પૂ૦ કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્યશ્રીએ **યોગશાસ્ત્રમાં** સ્નાનને લૌકિક જણાવ્યું છે. તો શું પરમાત્માની પૂજા પૂર્વે થતા સ્નાનને પણ લૌકિક કહી ઉડાવી દેવાનું ? અથવા શું સ્નાન કર્યા વિના પૂજા કરવાની? હરગિજ નહિ. સ્નાન ભલે લૌકિક હોય તો પણ તે આચરણા / લોકોત્તર એવા આપણા માટે શાસ્ત્રીય હોઈ શકે છે.

તેથી 'સૂતક ન માનવું' તે ગણધર ભગવંતની મર્યાદાની વિરુદ્ધ અર્થાત્ જિનાજ્ઞાના ભંજક છે અને લોકવિરુદ્ધ પણ છે.

વળી શ્રી प्रशमरति સટીક ગ્રન્થના માધ્યમે ૪૧મા પૃષ્ઠ પર લોકવિરુદ્ધનો નિષેધ કરવાનું કહ્યું છે.

तस्माल्लोके यद्विरुद्धं जातमृतकसूतकसमूहनिराकृतादिगृहेषु भिक्षादिग्रहणभोज्येषु च परिहार्यम् ।

અર્થ :- જન્મ મરણનાં **સૂતક**, સમૂહથી દૂર કરાયેલ ઘરોમાં ભિક્ષા આદિનું ગ્રહણ તથા ભોજયનું ત્યાગ કરવું. કારણ કે તે **લોકમાં વિરુદ્ધ** છે.

श्री विंशतिविंशिका ગ્રન્થમાં - (कुलनीतिधर्मविंशिका)

अन्ने उ लोगधम्मा पहूया देसाइभेयओ हुंति।

वारिज्ज सोयसूयगविसया आयारभेएण॥१६॥

અર્થ :- દેશભેદે કરીને બીજા-બીજા લોકધર્મો ઘણા છે. (તેમાં) આચારભેદે કરીને આશૌચ (જન્મ સંબંધી) સૂતક (મૃત્યુ સંબંધી) વિષયના **લોકધર્મો** નિવારવા.

મહારાજશ્રી :- 'લોક કરે તે માટે આપણે કરવું' એમાં સમજ પડી શ્રેયસ્!

શ્રેયસ્ :- જી મહારાજશ્રી ! એકદમ વ્યવસ્થિત.

મહારાજશ્રી :- જો સાંભળ, આગળ તને પહેલાં બતાવ્યો તે જ આ ગણધર ગુંથિત આગમ 'निशीथ सूत्र'નો ૧૬મો ઉદ્દેશો, જેમાં પ્રાયશ્ચિત્તની વાત જણાવે છે.

સૂત્ર - जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेंतं वा सातिज्जति॥१६-२७॥

અર્થ :- જે સાધુ દુગંછિત કુળોમાં આહાર-પાણી-ખાદિમં અને સ્વાદિમ ગ્રહણ કરે, આવું ગ્રહણ કરતા હોય તેને રોકે નહિ, આવું ગ્રહણ કરતા હોય તેનું અનુમોદન કરે તેને મહિનાનું ઉદ્ઘાતિત પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

શ્રેયસ્ :- આ વાત તો મહારાજજી ! આપ પૂર્વે પણ જણાવી ગયા.

મહારાજશ્રી :- હા, શ્રેયસ્ ! તે આ જ આગમના ૪થા ઉદ્દેશામાં દર્શાવી છે. હવે ફરી એ જ વાત ૧૬મા ઉદ્દેશામાં બતાવી છે. અહીં ખાસ પ્રાયશ્ચિત્તની વાત છે. વિચાર કર ! મહાપુરુષોએ આપણી કેટલી ચીવટ રાખી છે. ક્યાંય મતિભ્રમ ન થાય માટે પુનઃ પણ તે મતલબની વાત કરી. છતાં આજે આ બધી વાતોનું ઉલ્લંઘન નૂતનપંથીઓ કરી રહ્યા છે.

આગળ સાંભળ, આવા દુગંછિત કુળોમાંથી આહાર સિવાય બીજી વસ્તુ વહોરવાનો પણ નિષેધ જણાવે છે.

ગાથા :- સૂત્ર- जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिग्गाहेइ पडिगाहेंतं वा सातिज्जति॥ १६-२८॥

અર્થ :- જે સાધુ દુગંછિત કુળોમાંથી વસ્ત્ર-પાત્ર-કાંબળ-ઓઘારિયું અથવા રજોહરણ ગ્રહણ કરે, ગ્રહણ કરનારને રોકે નહીં, ગ્રહણ કરનારનું અનુમોદન કરે તેને મહિનાનું ઉદ્‌ઘાતિત પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

સાંભળ્યું ને શ્રેયસ્ ? અનુમોદનારને પણ આટલું પ્રાયશ્ચિત્ત.

શ્રેયસ્ :- જી ! એવા પ્રાયશ્ચિત્તના ભાગીદાર ન બનવા માટે જ પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦, પૂ૦ આ૦ શ્રી હંસસાગરસૂરિજી મ૦, પૂ૦ આ૦ શ્રી નરેન્દ્રસાગરસૂરિજી મ૦ વગેરેએ સૂતક ઉત્થાપકોને રોકવા માટે આટલો પ્રચંડ પુરુષાર્થ ખેડ્યો હશેને !!!

મહારાજશ્રી :- હાસ્તો ! શક્તિ-આવડત-શાસ્ત્ર સાપેક્ષતા હોવા છતાં બેસી રહેવું તે ખરેખર જિનશાસનની ઉપેક્ષા છે.

જો ભાઈ ! હજુ ટીકામાં સાંભળ !

ટીકા - तेसु असणवत्थादि, वसही वा अहव वायणादीणि।

जे भिक्खु गेण्हेज्जा, विसेज्ज कुज्जा व आणादी॥ ६३७॥

असणवत्थादियाणं गहणं, वसहिए वा विसेज्ज-पविसति,

वायणादिसज्झायं कुज्जा तस्स आणादिया दोसा ॥ ६३८॥

અર્થ :- જે સાધુ દુગંછિત કુળોમાં એટલે જન્મ-મરણ **સૂતકાદિવાળાં કુળોમાંથી** અશન, વસ્ત્રાદિ, વસતિ અને વાચનાદિ ગ્રહણ કરે, કરતાંને રોકે નહિ, કરતાંનું અનુમોદન કરે તેને જિનાજ્ઞાભંગાદિ દોષો લાગે.

આમ, સ્વયં ગણધર ભગવંતે મૂળગાથા(સૂત્ર)માં ૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૩૧-૩૨ માં વિગતવાર છૂટું પાડીને સમજણ પાડી છે. દુગંછિતકુળ તે નિંદિતકુળને આશરીને ૬૩૬મી ગાથામાં લખ્યું છે.

"सूयगमयगकुलाइ इत्तरिया जे य होंति निज्जूढा।

जे जत्थ जुंगिता खलु ते होंति य आवकहिया तु॥ ६३६॥

इत्तरयत्ति सुयंमि णिज्जूढा-जे ठप्पाकया सलागपडियत्ति आवकहिगा।"

અર્થ :- એટલે કે લૌકિકવર્જ્યના પણ બે ભેદ - તેમાં ઈત્વરિક એટલે થોડા કાળ માટે દૂર કરેલા કે જે સૂતક-મૃતક કુળો છે. (સૂયગ એટલે સૂતક જન્મ, મયગ એટલે મરણ. જન્મ મરણાદિ સૂતક કુળો) અને જ્ઞાતિ આદિથી બહાર કરાયેલા છે તે દરેક યાવત્કથિત. જે દેશમાં જે જાતિકર્મ આદિએ કરીને દુગંછિત = નિંદિત હોય, અભોજ્ય હોય તે દરેક યાવત્કથિક સ્થાપના કુળો કહેવાય.

ટૂંકમાં, આ ગણધર ગ્રથિત ગ્રંથ કહી રહ્યો છે કે **સૂતક પાળવું જ જોઈએ. નહીંતર જિનાજ્ઞાભંગ આદિના દોષો શિરે ચઢે છે.** તે જ વાત ઓઘનિર્યુક્તિ ગ્રંથમાં પણ પૂ૰ ભદ્રબાહુ સૂ૰મ૰ નાં બોધિદુર્લભનાં શબ્દો આપણે જોયા હતા. (પૃષ્ઠ નંબર ૨૮ ઉપર)

સાંભળ ! આગળ બતાવું છું. આ જ ગ્રંથમાં પૂર્વેના જથા ઉદ્દેશામાં સૂતક વગેરેના આહારાદિ ગ્રહણ કરવાનાં ભયંકર કટુક પરિણામો બતાવ્યાં છે.

अयसो पवयणहाणी विप्परिणामो तहेव दुगंछा।

लोइय ठवण कुलेसु गहणे आहारमादीणं ॥१६१५॥

અર્થ :- "લૌકિક સ્થાપનાકુળોમાં આહારાદિ ગ્રહણ કરે છતે લોકો નિંદા કરે તે સ્વરૂપ અપયશ થાય, જિનપ્રવચનને હાનિ થાય, દીક્ષા-સમ્યક્ત્વ વગેરે ઉચ્ચપરિણામ ચાલ્યા જાય, જૈનોની દુગંછા થાય."

સમજ્યો ! સુવાવડીના "લાડવા ને શીરા' એ કદાચ લાગે મીઠા; પરંતુ પરિણામમાં છે-કિંપાક ફળ જેવા. સૂતકનું ઉત્થાપન કરનારની દીક્ષા પણ ચાલી જાય અને સમ્યક્ત્વ પણ નાશ પામે. ઉચ્ચ પરિણામ પણ નષ્ટ થાય અને જૈન શાસનની ઘોર અવહેલના થાય તથા દુગંછા થાય તે જુદી.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! આ શ્લોકમાં બતાવ્યા પ્રમાણે સૂતકનું કારણ તો મુખ્ય એ જ કે લોકોમાં નિંદા થાય ? જ્યારે આજના કાળમાં લોકમાં નિંદા થાય તેમ ક્યાં છે ? માટે આજના કાળમાં સૂતક ન પાળે તો ન ચાલે?

મહારાજશ્રી :- ના શ્રેયસ્ ! થોડા સમય પૂર્વે મારે એક સાધુની સાથે આ વિષય સંબંધી થોડી ચર્ચા થઈ હતી. તેમનો ઉદ્દેશ એ જ હતો કે "સૂતક ન પાળવાથી કે સૂતકીના ઘરે આહાર-પાણી વગેરે લેવાથી લોકમાં નિંદા

થાય. માટે સૂતક પાળવું જોઈએ. જ્યારે આજે લોકમાં નિંદા થાય તેમ નથી માટે આજના કાળમાં સૂતક પાળવાની જરૂરત નથી.'' ત્યારે મેં જવાબ આપ્યો. 'ના મહારાજ! એવું નથી, સૂતક પાળવા પાછળ એક જ કારણ નથી. બીજાં પણ કારણો છે. જેમાં એક- 'अशुचित्वात्' અશુચિના કારણે સૂતક પાળવાનું છે. કલ્પસૂત્રમાં આવે છે કે 'અશુચિકર્મ દૂર કરીને બારમે દિવસે નાત જમાડી.' માટે તમો એક જ કારણ ન માનતા. વળી આગળ મેં કહ્યું. કે કદાચ આજે પણ બીજા કારણ કે તર્ક ન પણ મળે, તો તેથી મૂળસૂત્ર કે સિદ્ધાન્તનું ઉત્થાપન ન થાય. તર્ક તો પાંગળો છે. તે તો વારંવાર બદલાયા પણ કરે. જેમકે પહેલાંના કાળમાં રાત્રે ન ખાવા પાછળ કારણ કે તર્ક કયો ? તો રાત્રે અંધારું હોય, જીવાતો પડે, દેખાય નહિ, જેથી હિંસા થાય. વગેરે વગેરે. જ્યારે આજે એ તર્ક પાંગળો બની ગયો. આજે રાત્રે પણ એવી લાઈટો મરક્યુરી અને ફોક્સ છે કે જેના માધ્યમે ભર-બપોરની જેમ ક્રિકેટ મેચ પણ રમાય છે. જેથી હવે જૂનો તે તર્ક બેસતો નથી, તો શું રાત્રે ખવાય??? ના. કદાપિ નહિ જ. **સિદ્ધાંત** ન લોપાય.

તે જ રીતે પહેલાં કહેવાતું હતું કે ચોમાસામાં સાધુમહારાજને વિહાર ન થાય. શા માટે ? તો ચોમાસામાં લીલ-ફુગ-નિગોદ વગેરે રસ્તામાં થઈ જાય. વનસ્પતિ વગેરે ઊગી નીકળે. તેથી ચોમાસામાં વિહાર ન થાય. જ્યારે આજે તો એ તર્ક પાંગળો બની ગયો છે. આજે તો અનેક ઠેકાણે પાકા રસ્તા-ડામરની સડકો બની ગયેલ છે. જ્યાં લીલ-ફુગ કે વનસ્પતિનો ખાસ અવકાશ પણ નથી. તો શા માટે વિહાર ન થાય ? તો તે લીલ-ફુગ વનસ્પતિના તર્કને પકડીને ચાલવા જઈશું તો ચાતુર્માસમાં વિહાર નિષેધનો સિદ્ધાંત પણ ઊડી જશે. પણ તેમ કરવું હરગિજ ઉચિત નથી. હંમેશાં મૂળ સિદ્ધાંતને વળગી રહેવાનું છે. નવા-નવા તર્કો લગાડવા જતાં ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું કે મૂળ સિદ્ધાંતનો વાળ પણ વાંકો ન વળવો જોઈએ.

અને બીજી વાત : તમો મને એક ગામ એવું બતાવી શકશો કે જે ગામમાં સૂતકવાળાને ત્યાં આહારપાણી લેવાથી લોકમાં જૈનશાસનની નિંદા નહીં થાય ? આજે પણ જગતમાં જેટલા જેટલા ધર્મીઓ મૂર્તિને માને છે તે બધાય સૂતક માને છે, સિવાય નૂતનપંથી આ૰ રામચંદ્ર સૂરિ મ૰, વગેરે વગેરે

વાતો સામાન્યતયા મારે તે સાધુ સાથે થઈ હતી. અહીં થોડો વિસ્તાર કર્યો છે. ત્યાં ટૂંકમાં પતાવ્યું હતું. જો હાલ મને આ ગ્રંથથી સૂતક પાળવા પાછળ બીજા ય તર્કો અને કારણો મળ્યાં. જેમકે ન સૂતક માનવા / ન પાળવા પાછળ લોકરીતિએ અપયશ થાય, જિનશાસનની હાનિ, પરિણામ વિપરીત થાય, (દીક્ષા-સમ્યકત્વના પરિણામની હિંસા થાય) જૈનોની દુગંછા થાય, તે સિવાય જિનાજ્ઞાભંગનો ટોપલો તો શિરે ચોંટે જ. તેમજ સૂતક અશુચિનું કારણ પણ ખરું જ.

મ. શ્રી :- શ્રેયસ્ ! આ બધી લૌકિક સ્થાપનાકુળની દૃષ્ટિની વાત કરી. લૌકિક રીતે સ્થાપનાકુળ જે છે તેમાં જૈન અનુયાયી આવું કરે. એટલે કે દીક્ષા-શિક્ષા-ભિક્ષા લે તો આવી હાલત થાય. અર્થાત્ શ્લોકમાં બતાવેલાં કટુફળોનો ભાગીદાર બને છે.

સમજ્યો શ્રેયસ્ ! લૌકિક કહીને એ આચરણા છોડી દેવાની નથી.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! આ સૂતકની માન્યતાને સૂતક ન માનનારા એમ કહે છે કે 'આ માન્યતા ખરતરગચ્છની છે, તપાગચ્છની નથી. તો શું ?'

મહારાજશ્રી :- હા, એ નૂતનવર્ગ એવું બોલે છે. પરંતુ તે વાજબી નથી. ખરતરગચ્છ પણ સૂતક માને છે. અને આપણે પણ માનીએ છીએ. હાલ સૂતક ન માનનારના ગુરુ ભગવંતો-વડીલોએ પણ જીવનપર્યંત સૂતક માનવાની પ્રરૂપણા કરેલ છે અને પાળેલ છે. ચાલ, અહીં તેની ખાતરી આપું. સૌ પ્રથમ તો ખરતરગચ્છની માન્યતા કહીને સૂતક ઉડાવાય છે. માટે ખરતરની સૂતકમાન્યતા વાજબી ઠરાવનાર તેમના પૂર્વજોનું લખાણ બતાવું છું.

જો આ પુસ્તક છે शुद्ध सामाचारी प्रकाश उत्तर. તેનું મૂળનામ 'जैन सिद्धांत सामाचारी.' આ વિષયમાં મારે એ કહેવાનું કે ખરતરગચ્છીય 'शुद्ध सामाचारी प्रकाश' નામનું પુસ્તક બહાર પડ્યું હતું. તેનું ખંડન કરવારૂપ 'જૈન સિદ્ધાંત સામાચારી' પુસ્તકનું નિર્માણ થયું છે. ખંડન કરનાર અર્થાત્ જૈન સિદ્ધાંત સામાચારી પુસ્તક બહાર પાડનાર પૂ૦ **શ્રી કાંતિવિજયજી** મ૦ ના શિષ્યરત્ન પૂ૦ **મુનિરાજ શ્રી અમરવિજયજી** મ૦ છે. જેમણે પૂ૦ **આત્મારામજી** મ૦ **શ્રી**ની આજ્ઞાનુસાર ખંડન કરેલ છે.

આ પુસ્તકમાં ખરતરગચ્છીય પુસ્તકનું સ્થળે સ્થળે ખંડન કર્યું, પણ જ્યારે સૂતકની વાત આવી. ત્યારે પૃ. ૧૦૯ ઉપર લખ્યું -

(अथ प्रश्न १४ में का उत्तर) पृष्ठ १७७ से लेके पृष्ठ १८२ तक जो सूतक विचार लिखा है सो हम सिद्धांत रीति से यथार्थ मानते है और जो कोइ न माने उसको जिनाज्ञाभंगदूषण लगता है इत्यलं।

વાચ્યું ! તે જ પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ નાં આ૦ રામચંદ્ર સૂરિ મ૦ વગેરે સંતાનીયા છે. પૂ૦ કાંતિવિજય મ. પૂ૦ અમરવિજય મ૦ વગેરે એમના જ પૂર્વજો. જેઓ ખરતરગચ્છની સૂતક માન્યતાને યથાર્થ શાસ્ત્રીય માનતા હતા અને જે ન માને તેને જિનાજ્ઞાભંગનો દોષ જાહેર કરતા હતા.

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! આ સત્ય હકીકત સંબંધી શા૦મ૦ન૦ પુસ્તકમાં પૃ૦નં૦ ૪૪ ઉપર મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીએ આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ ના ખોટા કક્કાને સાચો ઠરાવવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ થાપ ખાઈ ગયા. મુનિશ્રી લખે છે કે, *"ઉપર રજૂ કરેલ (પૃ. ૧૭૭ થી ૧૮૨ તક) લખાણમાં, જ્યાં આગમ કે આગમની ટીકા વગેરે શાસ્ત્રોના પાઠો રજૂ કરેલા છે, તેમાં ગોચરી જવા સંબંધી મર્યાદાની વાત લખી છે. શ્રી જિનપૂજા કરવાની મર્યાદા સંબંધી કોઈ વાત લખી જ નથી. આગમ-ટીકા વગેરે શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી ગોચરી જવા અંગેની મર્યાદા અમે સિદ્ધાન્તરૂપે માનીએ જ છીએ. જેથી જિનાજ્ઞાભંગનું દૂષણ અમને લાગતું નથી."*

ઓ જયદર્શનવિજયજી મ. ! રજોહરણ પર હાથ મૂકીને જરા કહો તો ખરા કે તે પૃષ્ઠ નં૦ ૧૭૭ થી ૧૮૨માં **'यद्दिने सूतके जाते। गते द्वादशके दिने। जिनाभिषेकपूजायां, पात्रदानेन शुद्ध्यति॥३॥'** શું આ શ્લોક નથી લખ્યો ? અને લખ્યો છે-તો શું આમાં જિનપૂજાની વાત નથી આવતી ? અને આવે જ છે તો શા માટે આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ ના ખોટા કક્કાને સાચો ઠરાવવા પ્રયત્ન કરો છો ? Please back returne (પ્રતિક્રમણ કરો). અને બીજી વાતઃ ગોચરી જવાની વાત સિદ્ધાન્તરૂપે માનો જ છો-તો હવે લૌકિક લૌકિકની પંચાત પડતી મૂકીને તેટલા દિવસ સૂતકવાળાને ત્યાં ગોચરી ન જવાની પ્રણાલિકા સિદ્ધાન્તરૂપે જ પાળજો. જેથી જિનાજ્ઞાભંગનો દોષ ન લાગે.

ટૂંકમાં શ્રેયસ્ ! આ લખાણ ખરતરનું છે. એમ કહી છોડી દેવાનું નથી. કેમકે ખરતરગચ્છના નિકળ્યા પહેલા પણ સૂતક તો હતું જ.

હવે **પૂ. શ્રી આત્મારામજી મ.** ની વાત કરું. જેઓ આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિ મ૦ના વડદાદા ગુરૂ છે. સાંભળ્યું છે ને આત્મ-કમલ-લબ્ધિ-દાન-પ્રેમ-રામ૦ આ બધી એમની પેઢીઓ.

પૂ૦ આત્મારામજી મહારાજે એક વિરાટ્ મહાકાય 'तत्त्वनिर्णयप्रासाद' નામનો હિન્દી ભાષામાં ગ્રંથ રચ્યો છે. જો તે આ રહ્યો. અહીં 'પૃ૦ ૩૩૨માં' બાળકનો જન્મ થયા પછીના વિધાનનું આલેખન કર્યુ છે -

" तदपीछे बालकके पिता, पितृव्य (चाचा-काका) पितामहोने नाल विना छेद्या गुरुका और ज्योतिषीका बहुत वस्त्र आभूषण वित्तादिसे पूजन करना. क्योंकी नाल छेद्या पीछे सूतक हो जाता है ॥"

ખ્યાલ આવ્યો ? એમના વડદાદા ગુરુ કહે છે કે નાલ છેદ્યા વિના ગુરુનું અને જ્યોતિષીનું ઘણાં વસ્ત્ર, આભૂષણ, ધન આદિથી પૂજન કરવું, નહિતર **નાલ છેદ્યા પછી સૂતક થઇ જાય.** એટલે સૂતકમાં જ્યોતિષી વગેરેને વસ્ત્રાદિ પણ ન અપાય. તો પરમ પવિત્ર નવપદમાં મધ્યસ્થાનને દીપાવતા સાધુને આહાર-પાણી આદિ તો અપાય જ શી રીતે ? અને એથી ય ઉચ્ચતમ એવા પરમાત્માને નૈવેદ્ય વગેરે તો ઢોકાય જ શી રીતે ?

શ્રેયસ્ ! પૂ. આત્મારામજી મ.ની આ વાતને ઉડાડવા શા૦મ૦ન૦માં પૃષ્ઠ નં.૩૬ ઉપર શ્રી જયદર્શનવિજયજીને સારા ગપગોળા ચલાવવા પડ્યા છે. તેઓ કહે છે કે " *સૂતકવાળા ઘરોમાં રહેલા દૂધ-પાણી વગેરે અશુદ્ધ બનતું નથી. એવી સ્પષ્ટ માન્યતા લૌકિકમતના 'ધર્મસિંધુ' નામના ગ્રંથમાં જણાવી છે. XXX માટે કોઇ જૈને લૌકિકો પણ ન માનતા હોય તેવી 'પૂજા ન થાય, વહોરાવાય નહી' એવી ઢંગધડા વિનાની માન્યતા માનવાની હોય જ નહિ.*"

અહીં તો મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીની અજ્ઞાનતા અને લૌકિકગ્રંથનો પણ વિશ્વાસઘાત કરવાની હદ થઇ કહેવાય. એ જ 'धर्मसिंधु' નામના ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે "अन्यद्वैश्वदेवब्रह्मयज्ञ देवपूजादि नित्य नैमित्तिकं काम्यं चाशौचेषु न कार्यम् ।" આનો એ ગ્રંથમાં હિન્દી અનુવાદ કર્યો છે : अर्थ :- अन्य जो वैश्वदेव, ब्रह्मयज्ञ, **देवपूजा** आदि नित्य, नैमित्तिक और काम्य है वे आशौच में (जन्म मरण के सूतक में) करने योग्य नहि है।

તે સિવાય આ જ **ધર્મસિંધુ** ગ્રંથમાં પરિ૰૩-પૃષ્ઠ નં૰ ૪૦૦ ઉપર તો સૂતકવાળાનો આહાર ગ્રહણ કરનારને પ્રાયશ્ચિત્ત પણ બતાવ્યું છે. તથા મનુઃસ્મૃતિ નામનાં ગ્રંથમાં પૃ૰ નં૰ ૨૭૭ અને ૨૭૮ ઉપર "उभयत्र दशाहानि, कुलस्यात्रं न भुज्यते। दानं प्रतिग्रहो यज्ञ: स्वाध्यायश्च निवर्त्तते" અર્થ :- જન્મના અને મરણના સૂતકમાં જે કુળ સૂતકી હોય તે કુળનું **દશ દિવસ સુધી અન્ન ખાવું નહીં, સૂતકીએ દાન દેવું નહિ, દાન લેવું નહિ,** યજ્ઞ કરવો નહિ તથા સ્વાધ્યાય (નિત્યનું વેદાધ્યયન પણ) કરવો નહિ. ૨૭૮નાં પૃષ્ઠ ઉપર ઓર વધુમાં લખ્યું છે કે શબ(મૃતક દેહ)ને સ્પર્શનારા કુટુંબીજન માટે ૧૦ દિવસનું સૂતક અને ૭ પેઢી પછીના સ્પર્શનાર કુટુંબી માટે ૩ દિવસ.

વળી, એ જ મનુઃસ્મૃતિ પૃષ્ઠ નં૰ ૨૮૮ ઉપર 'यदन्नमत्ति येषां तु, दशाहनैव शुद्ध्यति। अनदन्नन्नमह्नैव, न चेत्तस्मिन् गृहे वसेत्॥' જો તેનાં ઘરનું અન્ન ખાય તો દશ દિવસ પછી શુદ્ધ થાય છે. પરંતુ 'જો તેના ઘરનું અન્ન ખાતો નથી અને તેના ઘરમાં રહેતો પણ નથી, તો એક જ દિવસે શુદ્ધ થાય છે.' ઈતરધર્મના ગ્રંથોમાં રહેલી આવી તો ઘણીય બાબતો છે, જે આપણા સૂતકના સિદ્ધાન્તને ટકાવનારી છે. વળી શ્રી જયદર્શન વિજયજીએ જ પોતાના પુસ્તકમાં પૃ૰નં૰ ૮૪ ઉપર લખ્યું છે કે : *"સૂતકમાં દાન ન અપાય" આવી માન્યતા સ્મૃતિ આદિને માનનારા જૈનેતરની છે."* એટલે કે એક તરફ પોતે જ લખે છે કે 'જૈનેતરો લૌકિકો સૂતકમાં દાન આપવાની ના નથી પાડતા' - ને તે જ પોતે પાછા લખે છે : જૈનેતરો 'દાન ન અપાય' તેવું માને છે.

આ વિષયમાં મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૰મ૰ ને એટલું જ જણાવાય કે 'છેતરપીંડી છોડીને સત્ય બાબતો સંઘસમક્ષ રજૂ કરે.'

વળી શ્રેયસ્ ! પૃષ્ઠ નં૰ ૪૪ ઉપર એમણે કબૂલ પણ કર્યુ છે કે સૂતકના ઘરોમાં ગોચરી જવાય નહીં-તેવું અમે સિદ્ધાન્ત રીતે માનીએ છીએ.

તેથી જો સાધુએ સૂતકવાળાને ત્યાં નિશ્ચિતરૂપે જવાનું કે લેવાનું નથી તો સૂતકવાળાએ વહોરાવાય પણ નહીં. માટે જ કહું કે શ્રેયસ્ ! યાદ રાખજે કે સૂતકના દિવસોમાં સાધુ-સાધ્વી વગેરેને આહારપાણી દેવામાં-વહોરાવવામાં

નક્કી પાપ છે, ભયંકર પાપ છે. ગૃહસ્થોએ આ વિષયમાં ખૂબ મજબૂત રહેવું જોઈએ. ધર્મ બરાબર સમજવો જોઈએ. કદાચ સાધુ માર્ગ ભૂલે તો શ્રાવક માતા-પિતા તરીકે ફરજ અદા કરી સાધુને માર્ગમાં લાવે અને કદાચ માર્ગમાં ન લાવી શકે તો પાડે તો નહિ જ.

તને એક ઊંઝા ગામનો પ્રસંગ કહું. ''ઊંઝામાં એક ગૃહસ્થને ત્યાં સાધુ ગોચરી પધાર્યા. ગૃહસ્થે કહ્યું 'મહારાજ સાહેબ ! સુવાવડ છે, નહિ ખપે.' ત્યારે સાધુએ કહ્યું. અમે વહોરીયે છીએ. ત્યારે પેલા ગૃહસ્થે સાફ શબ્દોમાં કહી દીધું કે 'સાહેબ તમો ભલે વહોરતા હો પણ અમો વહોરાવતા નથી.'' જેમ વહોરનારને પાપ છે તેમ વહોરાવનારને પણ પાપ છે.

પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ જે પણ એ જ કહ્યું. નાલ છેદ્યા પછી સૂતક થઈ જાય. માટે સૂતક થયા પહેલાં ઘણાં વસ્ત્રાદિથી પૂજન કરવું. એટલે કે વસ્ત્રાદિ આપવા.

જો આગળ. તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનું આ રહ્યું પૃ૦ નં૦ ૩૩૫. આમાં ત્રીજે દિવસે કરાવાતા સૂર્ય-ચંદ્રદર્શન વિધિ અંગે લખે છે કે-

''सूतक में दक्षिणा नहीं है तदपीछे गुरु स्वस्थानमें आयकर जिन प्रतिमा और स्थापित सूर्यको विसर्जन करे. माता और पुत्रको सूतक के भयसे तहाँ जिनप्रतिमा के पास न लावे''

વાંચ્યું ને શ્રેયસ્ ! સૂતક ઉત્થાપકના વડદાદા, **સૂતકી એવા માતાપુત્રને જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કરવાની પણ ના પાડે છે.** જ્યારે સૂતક ઉત્થાપકો હોંશે હોંશે પ્રભુની પૂજા કરાવે છે !!

એક વાત નક્કી છે શ્રેયસ્ ! આજે પરમાત્માની પ્રતિમાનો પ્રભાવ એટલે કે ચમત્કારો મહદ્અંશે ઘટતા જતા જણાય છે. તેની પાછળ એક કારણ આ પણ માની શકાય. કે સૂતકમાં પૂજા કરનાર વર્ગે ભગવાનને અભડાવી મૂક્યા છે. નરી અપવિત્રતાએ પરમાત્માને અડે-સ્પર્શે-પૂજે. વિચાર તો કર ! શા હાલ થાય પરમાત્માના ! એટલે કે પ્રતિમાજીના ! ચમત્કાર ઘટે જ એમાં નવાઈ નથી.

આ સંબંધમાં શ્રેયસ્ ! શા૦મ૦ન૦ પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ નં. ૩૭ ઉપર શ્રી જયદર્શનવિજયજી એ પૂ. આત્મારામજી મ.ના પાઠને ખતમ કરવા અભિનવ પ્રયાસ આદર્યો છે. તે મુનિશ્રી કહે છે કે *"લૌકિકો પણ સૂતકમાં દેવપૂજાને ત્યાજ્ય માનતા નથી"* આવી હંબંગ વાતો દ્વારા પ્રભુપૂજા શરૂ કરાવવાનું દુઃસાહસ કરી રહ્યા છે. પૂર્વે આપણે પૃષ્ઠ નં૦ ૪૦ ઉપર જોઈ ગયા કે, "સૂતકમાં દેવપૂજા ન થાય - તે સંબંધિ કેવા કેવા પાઠો ઈતરશાસ્ત્રમાં છે. વળી સૂતકમાં ક્યાંક દેવપૂજા કરવાની વાત જણાવી છે - તો ત્યાં કયા દેવની વાત ? બ્રહ્મા, વિષ્ણુ વગેરે નહીં પણ જે દેવની પૂજામાં દેવનો સ્પર્શ સંભવિત જ નથી એવા 'સૂર્યદેવ' જેવા દેવની દેવપૂજાની વાત જણાવી છે. આ સૂર્યદેવની પૂજામાં સૂર્યનો સ્પર્શ સંભવિત જ નથી. તે સિવાય પણ ક્યાંક દેવની વાત બતાવી છે તો તે સાવ અપવાદરૂપે જ, જેના વિના છૂટકો જ ન હોય. વિચારો ! આવી આપવાદિક દેવપૂજાને શ્રી જયદર્શનવિજયજી મ. પરમ પવિત્ર વીતરાગ પરમાત્મારૂપ દેવપૂજાને ઉત્સર્ગમાં ખપાવવા પ્રયત્ન કરે-તો શું માનવું ? શું આ મુનિશ્રી પરમપવિત્ર વીતરાગ પરમાત્માની પ્રતિમાજીના ઘોર આશાતક ન ગણાય ? અસ્તુ, અહીં આપણે કારુણ્ય ભાવના ભાવવી.

ઠીક ચાલ, આગળ વંચાવું. જો તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનું આ પૃષ્ઠ નં૦ ૩૩૮. જન્મ પછી છઠ્ઠે દિવસે લૌકિક ધર્મજાગરિકા = ષષ્ઠી પૂજનનાં કાર્યક્રમ અંગે જણાવે કે-

"छठ्ठे दिन संध्या के समय में गुरु प्रसूति घर में आ कर षष्ठीपूजन विधि का आरंभ करे, षष्ठीपूजन में सूतक नही गिनना। यत उक्तम् "स्वकुले तीर्थमध्ये च, तथावश्ये बलादपि। षष्ठीपूजन काले च गणयेन्नैव सूतकम्॥ x x x x x सूतक में दक्षिणा नहीं है॥"

સમજ્યો શ્રેયસ્ ! સૂતક ક્યાં ન ગણાય. એ માહિતી પૂ. આત્મારામજી મ. જે જણાવી દીધી. એમ કહીને શેષ સ્થાનોમાં સૂતક આવશ્યક છે જ. તે અધ્યાહારથી ગણી શકાય છે. કેમકે પાછું આગળ લખ્યું છે કે સૂતકમાં દક્ષિણા નથી હોતી. દર્શન વગેરેનો નિષેધ પહેલાં કર્યો જ છે. સમજ પડે છે ને શ્રેયસ્?

શ્રેયસ્ :- હા, મહારાજજી ! ખૂબ સ્પષ્ટતા થાય છે.

પણ શ્રેયસ્ ! પૂ. આત્મારામજી મ. ના આ વચન સામે પણ મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીએ ઠેકડી ઉડાડવા અનુચિત કોશિષ કરી છે. મુનિશ્રી શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ પૃ૰ નં૰ ૩૭માં કહે છે કે *''ષષ્ઠી પૂજન કરે તો પાપ ન લાગે અને શ્રી જિનપૂજન કરે તો પાપ લાગે ? વાહ ભાઈ વાહ! શ્રી જિનપૂજન કરતાં પણ ષષ્ઠીપૂજન મહાન્ છે, એમ?''* પણ મારે એમને એટલું કહેવાનું કે 'ઓ મુનિશ્રી ! ષષ્ઠીપૂજન કરતા જિનપૂજન અતિ મહાન્ છે-માટે જ સૂતકમાં પૂજા ન થાય. વળી અહીં ગુરુ શબ્દના રહસ્યને પણ સમજવા સમકિત જરૂરી છે. બીજા-ત્રીજા પૂજનમાં સૂતક ગણાતું હોવાથી જ પૂ૰ આત્મરામજી મ૰ જે કહેવું પડ્યું કે ષષ્ઠીપૂજનમાં સૂતક નથી ગણાતું. જો બીજા-ત્રીજા પૂજનમાં સૂતક ન જ લાગતું હોત તો શા માટે લખત કે ષષ્ઠીપૂજનમાં સૂતક ન ગણવું. સમજાય છે મુનિ શ્રી જ૰વિ૰મ૰ ! कुछ सोचो, समझो और बाद में कलम चलाओ, जैसा दिमाग में आया वैसा मत लिखो। વળી આગળ તમે અંતિમ પંક્તિમાં લખો છો કે *'એટલે નક્કી જ છે કે સૂતક માતાને લાગે છે.' તેણે પૂજા કરવી નહીં, અમે ક્યારેય સૂતકમાં માતાએ પૂજા કરવી એમ કહેતા નથી.'* પણ મુનિશ્રી તમે તો સૂતક માત્ર લૌકિકઃ માનો છો, વળી સ્નાન માત્રથી શુદ્ધિ માનો છો. તો તે સૂતકીમાતાને 'તેણે પૂજા કરવી નહિ' એમ કહી પૂજામાં અંતરાય કે ગુરુ મ૰ ને વહોરાવવામાં અંતરાય નથી પાડતા ? સાચું કહું છું મુનિશ્રી ! અધુરું અધુરું માનવામાં થાપ ખાઈ જવાય-એના કરતા ચાલી આવતી પ્રણાલિકા-બધું જ એમ ને એમ સ્વીકારવાની વૃત્તિ રાખો ને ?

શ્રેયસ્ ! મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીએ શા૰મ૰ન૰ પૃષ્ઠ નં૰ ૩૨, ૩૩, ૩૪ ઉપર પણ પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ ની ભૂમિકાને સમજાવવામાં ભારે ભૂલ કરી છે. કદાચ, છેતરપીંડી કે છળ-કપટ કરી છે તેવું પણ માની શકાય છે. ભૂમિકામાં પૂ. આત્મારામજી મ. જે ક્યાંય પણ 'તેને (સૂતકને) વિધિ સમજીને આચરવા માંડવાનું નથી.' આ શબ્દો કે આવા ભાવવાળા શબ્દો લખ્યા નથી. છતાં મુનિશ્રી જૈન જનતાને પાપથી ખરડાવવા આવા જૂઠા શબ્દોની માયાજાળ રચે છે. ભૂમિકાવાળા પેરામાં પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ જે સ્પષ્ટ લખ્યું છે : तीर्थंकर के जन्म हुए तिनके माता पिता जे कि

श्रावक थे, तिनोने भी यह पूर्वोक्त विधि करा है, મુનિશ્રીએ શા૦મ૦ન૦ માં ૩૩મા પૃષ્ઠ પર પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ ના આ શબ્દો ટાંક્યા છે. છતાં પોતે લખે છે કે સૂતકને વિધિ સમજીને આચરવા માંડવાનું નથી. તો હું મુનિશ્રીને પૂછું કે 'સૂતકની વિધિ આચરે છે તે તીર્થંકરના માતા-પિતા સાચા કે આ વિધિ આચરવાની ના પાડનાર તમે સાચા ?' જરા શાંતિથી વિચારશે-ઉતાવળ નહીં કરે તો મુનિશ્રીને પોતાની ક્ષતિ જરૂર સમજાશે-પરંતુ નિષ્પક્ષભાવે વિચારશે તો.

મહારાજશ્રી :- જો હજુ આગળ પાન નં. ૩૪૨-જન્મ પછી અગિયાર દિવસ વ્યતિક્રાંત થયા બાદ 'શુચિકર્મ સંસ્કાર' નું નિરૂપણ કરતાં થકાં જણાવે છે કે,

"यहाँ शुचिकर्म स्वस्ववर्णानुसार करके दिनों के व्यतीत हुए करणा"

(દિવસોનું માપ ૩૪૮માં પાને છે જે આટલું વાંચ્યા પછી તને બતાવું છું.)

– तिस वास्ते तिन गोत्रज को बुलवाय के तिन सर्वको सांगोपांग स्नान और वस्त्रक्षालन करने को कहे। वे सर्व गोत्रज विविध प्रकारकी जिनप्रतिमा का पूजन करें। तदपीछे बालकके मातापिता पंचगव्य करके अंत स्नान करे। पुत्र सहित नखच्छेदन करके गाँठ जोडी दंपति जिनप्रतिमा को नमस्कार करे। x x x x तथा स्त्रियोंको सूतक पूर्ण हुए भी आर्द्रनक्षत्रों में और सिंहगजयोनि नक्षत्रों में सूतक स्नान नहीं करावणा। आर्द्रनक्षत्र दश है। कृतिका, भरणी, मूल, आर्द्रा, पुष्य, पुनर्वसु, मघा, चित्रा, विशाखा, श्रवण ये दश आर्द्रनक्षत्र है। इनमें स्त्रीको सूतकस्नान न करावे यदि स्नान करे तो फिर प्रसूति न होवे। घनिष्ठा, पूर्वाभाद्रपदा ये दो सिंहयोनि नक्षत्र जाणने और भरणी रेवती ये दो नक्षत्र गजयोनि जाणने। कदाचित् सूतक पूर्ण हुए दिन में इन पूर्वोक्त नक्षत्रों में से कोई नक्षत्र आवे तब एक एक दिनके अंतरे शुचिकर्म करणा।"

શ્રેયસ્ ! આમાં કેવા સાફ સાફ શબ્દોમાં સૂતકની માન્યતા પુરવાર કરી દીધી છે. (૧) જૈનો માટે જન્મ અંગેના સૂતકના ૧૧ દિવસ (૨) ૧૧ દિવસ બાદ ગોત્રજનને સાંગોપાંગ સ્નાન તથા વસ્ત્ર ધોવાનું (૩) માત-પિતાને પંચગવ્યથી સ્નાન (૪) ગોત્રજને સ્નાન કર્યા બાદ જિનપ્રતિમાનું પૂજન કરવાનું (૫) સુવાવડી માતાને પહેલું સ્નાન કર્યા પછી પણ જિનપ્રતિમાને અડવાનું કે પૂજવાનું નહિ, પણ માત્ર દર્શન વંદન કરવાનું. વગેરે

શ્રેયસ્ ! પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ના આ વિષયમાં શા૰મ૰ન૰માં પૃ૰ ૩૮ ઉપર શ્રી જ૰વિ૰મ૰ મહદ્ અંશે મૌન રહ્યા છે.

જો શ્રેયસ્ ! હવે પાન નં. ૩૪૮ પર 'સૂતકસ્નાન' અંગે દિન જણાવતાં પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ લખે છે કે,

"और तहा कुलाचार संपदा अतिशय विशेष करके तैल निषेक सहित तीन पाँच सात नव इग्यार दिनांतक स्नानका विधि जाणना"

આટલું જણાવીને શ્રેયસ્ ! પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ પૃ૰ ૩૨૧ ઉપર હવે સૂતકાદિ વ્યવહાર ધર્મનું તીર્થંકરો પણ ઉલ્લંઘન કરતા નથી. તે વાતનું પ્રતિપાદન કરે છે.

"जैसे मेरु और सरिसव, खद्योत ओर सूर्य और तारें इनमें अंतर है वैसे यतिधर्म और गृहस्थधर्म में महत् अंतर है। इसी वास्ते यतिधर्म ग्रहण के पूर्व साधनभूत, अनेक सूरासूर यतिलिंगिओ का प्रीणन (पुष्ट तृप्त) करनेवाला, भगवान का पूजन, साधुओंकी सेवा इत्यादि सत्कर्म करके पवित्र ऐसे गृहस्थ धर्म को कहते है। तिस गृहस्थ धर्म में भी प्रथम 'व्यवहार' का कथन जानना और पीछे धर्म का व्यवहार भी प्रमाण ही है। क्योंकि-ऋषभादि अरिहंत गर्भाधान-जन्मकाल आदि व्यवहारों को आचरण करते है। यत उक्तआगमों में जो कहा है आगममें-तएणं समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापिउणो पढमे दिवसे ठिइवडियं करंति, तइय (तइय दिवसे) चंदसूर दंसणं कुणंति, छठ्ठे दिवसे धम्मजागरियं जागरंति, संपत्ते बारसाहे दिवसे विरए इत्यादि ॥"

શ્રેયસ્ ! તીર્થંકરદેવો તથા તેમનાં માતા-પિતાઓ પણ લૌકિક વ્યવહાર ધર્મનું સતત પાલન કરતાં હતાં. તો **'સૂતક એ લોકોત્તર નથી-લૌકિક વ્યવહાર છે' એમ કહીને સૂતકને ઉડાવવાની બાલિશ ચેષ્ટા કરવી તે-ખરેખર ! અનંત સંસાર વધારનાર બને છે.**

શ્રેયસ્ ! પૂ૰ આત્મારામજી મ૰ના આ કથન વિશે પણ શા૰મ૰ન૰ પૃ૰ નં૰ ૩૯ ઉપર શ્રી જયદર્શન વિ૰ મ૰ નું અજ્ઞાન છતું થાય છે. મુનિશ્રી લખે છે કે *'જે વ્યવહાર જિનપૂજા, ગુરુસેવા આદિ ગૃહસ્થ ધર્મમાં બાધક*

બને છે તે વ્યવહાર સ્વીકારાય શી રીતે ?' અહીં મને એ પૂછવાનું મન થાય કે "શું M.C. પાલનનો વ્યવહાર, સૂતકીબાઈ(માતા)નો વ્યવહાર, લોહી-પરું વહેતું હોય તેવાનો વ્યવહાર જિનપૂજામાં બાધક નથી બનતો ? શું હવે તમે એ વ્યવહાર પણ તોડીને M.C. વાળી બહેનોને, સૂતકી માતાને કે લોહીપરું વહેતા માનવીને પ્રભુની અંગપૂજા પણ કરાવશો ? કદાચ તમે કરાવો તો હવે અમારા માટે આશ્ચર્ય નથી.

વળી, પૃ૦ નં૦ ૪૪ ઉપર તમે પોતે જ કહ્યું છે કે *'આગમ-ટીકા વગેરે શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી ગોચરી જવા અંગેની મર્યાદા અમે સિદ્ધાંત સ્વરૂપે માનીએ જ છીએ, તેથી અમને જિનાજ્ઞાભંગનું દૂષણ લાગતું નથી.'* જો તમે આ વ્યવહાર માનો છો તો શું આ માન્યતાવાળો વ્યવહાર ગૃહસ્થને સાધુસેવામાં બાધક નથી બનતો ? વિચારશો, નહીતર સૂતક ઉડાડવાની બાલિશ ચેષ્ટા અનંતસંસાર વધારશે."

ओघनिर्युक्ति-द्रोणाचार्यकृता ટીકા. શ્લોક : ૪૪૫-૪૪૬- માં પણ કહે છે કે-

दोसेण जस्स अयसो पवयणे अ अग्गहणं।
विप्परिणामो अप्पच्चओ य कुच्छा य उप्पज्जे॥ ४४४॥
पवयणमणपेहंतस्स निद्धंधसस्स लुद्धस्स।
बहुमोहस्स भगवया संसारोऽणंतओ भणिओ॥ ४४५॥

व्याख्या-सर्वथा येन केनचित् 'दोषेण' निमित्तेन यस्य संबंधिना 'अयशः' अश्लाघा 'आयासः' पीडा प्रवचने भवति, अग्रहणं वा विपरिणामो वा श्रावकस्य शैक्षकस्य वा तन्न कर्तव्यं। तथा जुगुप्सा च येनोत्पद्यते यदुत वराका एते दयामनकास्तदेवंविधं न किंचित्कार्यं। यस्तु पुनरेवं करोति तस्येदमुक्तं भगवता प्रवचनमनपेक्षमाणस्य तस्य निर्ध्वंधसस्य निःशूकस्य लुब्धस्य बहुमोहस्य भगवता संसारोऽनंत उक्त इति।"

અર્થ :- જે કોઈ આત્મા વડે કોઈપણ તેવા પ્રકારના કારણ વડે અપકીર્તિ થાય, જૈનશાસનને પીડા થાય, જૈનશાસનના અગ્રહણ કરવાનું કે તેના પ્રતિ શ્રાવક કે નવા દીક્ષિતને દુષ્પરિણામ થાય અથવા જૈનશાસનમાં અવિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવામાં-'આ સાધુઓ બોલે છે કાંઈ અને કરે છે કાંઈ' એ રૂપે

નિમિત્ત થાય અથવા તો 'આ બાપડા છે દયાને પાત્ર છે' એવી રીતે જૈન શાસનની નિંદા થાય તેવું કાંઈ પણ કાર્ય ન કરવું જોઈએ અને જેઓ જૈનશાસનની ઉપેક્ષા કરીને તેવાં કાર્યો કરે છે તે નિઃશૂકપરિણામી, આહારાદિના લાલચુ અને બહુ મોહવાળા આત્માઓને માટે **ભગવંતોએ અનંતસંસાર** કહ્યો છે. અર્થાત્ તેવા આત્માઓ અનંતસંસારી છે ॥૪૪૪,૪૪૫॥

હજુ પણ શ્રેયસ્ ! તને પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ ના ગ્રન્થમાં વંચાવું. પૃ૦ નં૦ ૩૧૮ ઉપર.

"और पुत्रके जन्म हुआ पीछे प्रथमदिन में लौकिक स्थिति मर्यादा करते है। तीसरे दिन चंद्र-सूर्यका पुत्र को दर्शन कराते है छठे दिन में लौकिक धर्मजागरण करते है और ११में दिन में अशुचिकर्म अर्थात् सूतिकर्म से निवृत्त होते है। और विविध प्रकार के भोजन उपस्कृत करके न्यातिवर्गादि को भोजन जिमाते है और तिनके समक्ष पुत्रका नाम स्थापन करते है। xxx इतना विधि गृहस्थ व्यवहारादिका श्री आचारांग, विवाहपन्नति (भगवति), ज्ञाताधर्मकथा, दशाश्रुतस्कंध के आठवे अध्यायादि में चरितानुवादरूप प्रतिपादन करा है। तीर्थंकरके जन्म हुए तिनके माता-पिता जे कि श्रावक थे तिनोने भी यह विधि करा है।"

સમજાયું ને શ્રેયસ્ ! પૂ૦ આત્મારામજીશ્રીએ આ કથનમાં સૂતક પાળવા માટે શાસ્ત્રાધારો પણ દર્શાવી દીધા. હવે તું જ કહે. જે સૂતક ઉડાવવા માંગે છે તે વર્ગ સાચો કે તેમના જ વડદાદાગુરૂઓ જે શાસ્ત્રાધારે કહી રહ્યા છે તે સાચા ???

આટલાં વચનો દ્વારા **પૂ૦ આત્મારામજી મ૦** જે જન્મ સૂતકની વાત કરી. હવે આગળ મરણ સૂતકની માન્યતા પણ પ્રકાશિત કરે છે.

જો આ રહ્યું પૃષ્ઠ નં૦ ૫૦૧

"तदपीछे सर्वस्नान करके अन्यमार्गे होकर अपने घरको आवे तीसरे दिन में चिताभस्म का पुत्रादि नदी में प्रवाह करे, तिसके हाड को तीर्थो में स्थापन करे। तिसके अगले दिन में स्नान करके शोक दूर करे। जिनचैत्यों में जाके परिजनसहित जिनबिंबो को विना स्पर्शे चैत्यवन्दन करे। पीछे धर्मागार में आ के गुरु को नमस्कार करे। तदपीछे स्वस्वकार्य में सर्व तत्पर होवे।"

જોયું ને શ્રેયસ્ ! **પૂ૦ આત્મારામજી મ૦** પોતે જણાવી રહ્યા છે કે ત્રીજા દિવસે તો ચિતાભસ્મનો નદીમાં પ્રવાહ કરે. ત્યારબાદ તિસ કે **અગલે દિન-ચોથા દિવસે સપરિવાર જિનબિંબોને સ્પર્શ્યા વિના ચૈત્યવંદન કરે.** હવે તું જ કહે. વર્તમાનમાં નૂતનવર્ગ તો મડદાને બાળીને આવીને તુરત જ નાહીને પૂજા કરવાનું કહે છે. તો તેથી પરમાત્મા અભડાય જ છે કે બીજું કાંઈ ? એમના જ ગુરુભગવંતો કહે છે કે ભગવાનને અડવાનું જ નહિ. જ્યારે તે ગુરુના પરિવારજનો કહે કે પૂજા કરવી જોઈએ. છે ને આશ્ચર્ય.

શ્રેયસ્ ! વધુમાં; શા૦મ૦ન૦ પૃ. ૪૦-૪૧ ઉપર મુનિ જયદર્શનવિજયજી મ. પૂ. આ આત્મારામજી મ.ની આ વાતને લૌકિક તરીકે ગણાવી ઉડાવવા પ્રયત્ન કરે છે. હું શ્રી જયદર્શન વિ૦ મ૦ ને પૂછું કે પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ શ્રીએ આ લખાણમાં ચિતાભસ્મ, હાડકા, તીર્થસ્થળની વાતો કરીને તુરત જિનચૈત્ય, જિનબિંબ વગેરે શબ્દો મૂક્યા છે. તો શું આ શબ્દ લૌકિક છે કે લોકોત્તર ? એક માત્ર આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ ની ખોટી. બારખડીને બચાવવા વડદાદાગુરુની સાચી બારખડીને શા સારું બાળવી ? મારી દૃષ્ટિએ તેમાં ગુરુભક્તિ ન કહેવાય.

શ્રેયસ્ ! વળી આ જ પૃષ્ઠ નં૦ ૪૧ ઉપર મુનિશ્રીએ आचार दिनकर ગ્રંથનો પાઠ મૂક્યો : તે પાઠનો અર્થ : *'મૃત પંચેન્દ્રિયનો સ્પર્શ થઈ જાય તો ગૃહસ્થને સ્નાન કરવા માત્રથી શુદ્ધિ થઈ જાય છે.'* આમ કહીને મુનિશ્રી લખે છે કે *'એટલે સ્મશાન જઈ આવ્યા બાદ ગૃહસ્થ સ્નાન કરે એટલે શુદ્ધ થઈ જાય.'* ઓહોહો! આવી વાત લખીને મુનિશ્રીએ હદ કરી કહેવાય, શ્રેયસ્ ! અરે ! આ પાઠ ગાય-ઘેટા-બકરી જેવા તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયજીવો માટે છે કે મનુષ્યપંચેન્દ્રિય માટે ? એક આચાર દિનકર ગ્રંથના માધ્યમે આવા ગપગોળા !!! આમાં તો મુનિશ્રી आचार दिनकर ગ્રંથના રચયિતા પૂ૦ વર્ધમાનસૂરિ મ૦ ની આશાતના સાથે વિશ્વાસઘાતનું પણ પાપ વહોરે છે.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજજી ! રોજે રોજ પૂજા કરવાનો નિયમ હોય તો ???

મહારાજશ્રી :- સાંભળ એક વાત-જે બહેનને નિયમ છે કે 'મારે પૂજા કર્યા વિના ખાવું જ નહિ.' હવે તે બહેન M.C. માં હોય તો ?

બીજી વાત. કોઈ ભાઈને નિયમ છે કે 'મારે પૂજા કર્યા વિના ખાવું જ નહિ.' હવે તેને પગે ગુમડું કે ફોલ્લો થયો છે ને તેમાં રસી થઈ છે. રસી વહ્યા કરે છે. બોલ શું કરવું ? પૂજા કરવી કે નહિ ?

શ્રેયસ્ :- તો તો ન જ થાય.

મહારાજશ્રી :- એવી જ રીતે જન્મમરણના સૂતકમાં પણ પૂજા ન કરે તો વ્રત-નિયમનો ભંગ થતો નથી.

અહીં તો M.C. અને પરુની જેમ સૂતકમાં પૂજા કરવી એટલે ભગવાનને અભડાવવા. અપવિત્ર બનાવવા. એમ સમજી જ લેવું. અર્થાત્ M.C. વાળી બહેનના પડછાયા વગેરેથી પાપડ-વડી બગડે છે. તેમ સૂતકીય વ્યક્તિથી પરમાત્માની પ્રતિમા બગડે છે એમ સમજવામાં કોઈ બાધ નડતો નથી.

શ્રેયસ્ ! મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીએ શા૦મ૦ન૦ પૃ૦ ૮ ઉપર જણાવ્યું *'શરીર ઉપર બાહ્ય અશુચિ વહેતી ન હોય તેવા માણસો સ્નાન કરે એટલે શુદ્ધ થઈ જાય છે અને શ્રી જિનપૂજા કરી શકે છે.'* આ વાત પણ બરાબર નથી. M.C. માં ત્રણ દિવસે સ્નાન કર્યા બાદ પણ બીજા બે દિવસ-અશુચિ વહેતી ન હોવા છતાં પણ પૂજા ન થાય.

આ બધી ભગવાનના શાસનની વાત છે. તેને સમજવી પણ દુષ્કર છે.

ચાલ ભાઈ આગળ ચાલ. હજુ તો ખૂબ પાઠોની જાણકારી તને આપવાની છે.

જો હજુ મરણ સૂતક માટે પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ ૫૦૧માં પાને વધુ જણાવી રહ્યા છે.

"स्वस्ववर्ण के अनुसार जन्म-मरण का सूतक एक सदृश होता है। और गर्भपात में तीन दिन का सूतक होते है। अन्यवंशवाले के मृत्यु हुए वा जन्म हुए, विवाहित पुत्री को सूतकवाले के अन्न के खाने में, इन सर्व में तीन दिन का सूतक होते है। अन्न नहीं खानेवाले बालक का सूतक

तीन दिन का होवे है। आठ वर्ष से कम ऐसे बालक का त्रिभागोन सूतक होवे है। स्वस्ववर्णानुसार सूतक के अंत में जिनस्तव महोत्सवादि और साधर्मिक वात्सल्यादि करना। जिससे कल्याण की प्राप्ति होवे।''

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! સમજાયું તને ? આ પેરેગ્રાફમાં પણ સૂતકની માન્યતા સ્પષ્ટ અને સુદૃઢપણે સ્થાપન કરી છે અને **જિનમહોત્સવ પણ સૂતક પત્યા પછી જ કરવાનું સ્પષ્ટ ફરમાન છે.** હવે તેમના જ વારસદાર નૂતનવર્ગ સૂતક ન માને. તો શી રીતે મનાવવા ???

શ્રેયસ્ :- બરાબર છે મહારાજશ્રી ! આ વાત જડબેસલાક હૃદયમાં બેસી જાય તેવી છે. પણ મહારાજશ્રી ! આવી પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ ની સુસ્પષ્ટ વાત શાસ્ત્રમાં છે ખરી ?

મહારાજશ્રી :- હા, શ્રેયસ્ ! તારી જિજ્ઞાસા ખરી છે. તારા પ્રશ્ન ઉપર મને એક પ્રસંગ યાદ આવ્યો. કેટલાક મહિના પૂર્વે મારે એક સાધુ મહારાજનો ભેટો થયો હતો. એમની સાથે સૂતકની વાત ચર્ચાતાં મેં એમની જ પરંપરાના **પૂ૦ આત્મારામજી મ૦**ની વાત-માન્યતા દર્શાવી. ત્યારે તે સાધુ મહારાજે કહ્યું કે, 'આ વાત હિન્દીમાં છે-શાસ્ત્રચર્ચા કરતી વખતે હિન્દીભાષા કામ ન આવે, સંસ્કૃત જ જોઈએ.'

જો કે, 'શાસ્ત્ર-ચર્ચામાં સંસ્કૃત જ જોઈએ ! એ વાત વાજબી નથી. શાસ્ત્રચર્ચામાં ભાષા ગમે તે હોય. પણ કહેનાર કોણ છે ? તે જોવાનું છે.

જૈનશાસનમાં પુરુષવિશ્વાસે વચનવિશ્વાસ છે-વચનવિશ્વાસે પુરુષ વિશ્વાસ નથી. તે વખતે મને સંસ્કૃત પાઠ ધ્યાનમાં ન હતો, જેથી બીજી રીતે શાસ્ત્રીય દલીલો કરી. પરંતુ જ્યાં જડતા અને વક્રતા હોય ત્યાં સફળતા મળવી દુઃશક્ય છે.

છતાં ત્યારબાદ આગળ અધ્યયન કરતાં મને પૂ૦ આત્મારામજી મ૦નાં સૂતકનાં વચનોને પુષ્ટિ આપનાર પ્રાચીન કાળનાં સંસ્કૃત વાક્યો પણ મળી આવ્યાં છે. તે આ ગ્રન્થમાં છે.

આ ગ્રન્થનું નામ છે 'आचारदिनकरः'. જેના રચયિતા વિ. સં. ૧૧મી શતાબ્દીમાં થઈ ગયેલા આ૦ શ્રી વર્ધમાનસૂરિજી મ૦ છે. અને એ પૂ૦ વર્ધમાન

સૂ૦મ૦ ના સૂતક સંબંધી વિચારને પૂ. આત્મારામજી મહારાજે પણ ટેકો આપેલ છે. તે આ 'आचारदिनकरः' ગ્રન્થના પાઠો જો આ રહ્યા, જે પૂ. આત્મારામજી મ. રચિત 'तत्त्वनिर्णयप्रासाद' ગ્રન્થના સૂતકસંબંધી વિભાગોને બરાબર બંધબેસતા આવે છે.

अत्र च शुचिकर्म स्वस्ववर्णानुसारेण व्यतीतदिनेषु कार्यं।

જો શ્રેયસ્ ! तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રન્થના પૃ૦ નં૦ ૩૩૨ ઉપર આપણે વાંચેલ લખાણ સંબંધી आचारदिनकर માં -

"ततश्च बालकपितृपितृव्यपितामहैरच्छिन्ने नाले गुरुर्ज्योतिषिकश्च बहुभिर्वस्त्रभूषणवित्तादिभिः पूजनीयः। छिन्ने नाले सूतकं।"

આગળ જો, तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રન્થના પૃ૦ નં૦ ૩૩૫ ઉપર આપણે વાંચેલ લખાણ સંબંધી आचारदिनकरः માં "दक्षिणा सूतके नास्ति। ततो गुरुः स्वस्थानमागत्य जिनप्रतिमां स्थापितसूर्यं च विसर्जयेत् मातापुत्रौ सूतकभयात्तत्र नानयेत्।"

હવે, तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રંથના પૃ૦નં૦ ૩૩૮ ઉપર આપણે વાંચેલ લખાણ સંબંધી आचारदिनकरः માં પૃ૦ ૧૨ ઉપર - "यथा षष्ठे दिने सन्ध्यासमये गुरुः प्रसूतिगृहमागत्य षष्ठीपूजनविधिमारभेत्। न सूतकं तत्र गण्यं। यत उक्तं-, श्लोकः।"स्वकुले तीर्थमध्ये च तथावश्ये बलादपि। षष्ठीपूजनकाले च गणयेन्नैव सूतकम्॥ १॥"

જો હજુ - तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રન્થના પૃ૦ નં૦ ૩૪૨ અને ૩૪૮ ઉપર આપણે વાંચેલ લખાણ સંબંધી आचारदिनकरः ગ્રંથમાં પૃ. ૧૩ અને ૧૪ ઉપર

"ततस्तान् गोत्रजानाह्वाय सर्वेषां साङ्गोपाङ्ग स्नानं वस्त्रक्षालनं च समादिशेत्। ते स्नाताः शुचिवसना गुरुं साक्षीकृत्य विविधपूजाभिर्जिनमर्चयन्ति। ततश्च बालकस्य मातापितरौ पञ्चगव्येना-चान्तस्नातौ सशिशू नखच्छेदं विधाप्य योजितग्रन्थी दंपती जिनप्रतिमां नमस्कुरुतः। सधवाभिर्मङ्गलेषु गीयमानेषु वाद्येषु वाद्यमानेषु सर्वेषु चैत्येषु पूजानैवेद्यढौकनं च। साधवे यथाशक्त्या चतुर्विधाहारवस्त्रपात्रदानं। संस्कारगुरवे वस्त्रतांबूलभूषणद्रव्यादिदानं। तथा जन्मचन्द्रार्कदर्शनक्षीराशनषष्ठीसत्कदक्षिणा संस्कारगुरवे तस्मिन्नहनि देया॥ सर्वेषां

गोत्रजस्वजनमित्रवर्गाणां यथाशक्त्या भोजनतांबूलदानं। तथा गुरुः तत्कुलाचारानुसारेण शिशोः पञ्चगव्यजिनस्नात्रोदकसर्वौषधिजलतीर्थजलैः स्नपितस्य वस्त्राभरणादि परिधापयेत्। तथा च नारीणां सूतकस्नानं पूर्णेष्वपि सूतकदिवसेषु नार्द्रनक्षत्रेषु न च सिंहगजयोनिनक्षत्रेषु कुर्यात्। आर्द्रनक्षत्राणि दश यथा - "कृत्तिका भरणी मूलमार्द्रा पुष्यपुनर्वसू। मघा चित्रा विशाखा च श्रवणो दशमस्तथा॥ १॥ आर्द्रधिष्ण्यानि चैतानि स्त्रीणां स्नानं न कारयेत्। यदि स्नानं प्रकुर्वीत पुनः सूतिर्न विद्यते॥ २॥ सिंहयोनिर्घनिष्ठा च पूर्वाभाद्रपदं तथा। भरणी रेवती चैव गजयोनिर्विचार्यते ॥ ३॥" कदाचित्पूर्णेषु सूतकदिवसेष्वेतानि नक्षत्राण्यायान्ति तदा दिनैकैकान्तरेण शुचिकर्म विधेयम्।"

શ્રેયસ્ ! આ બધું જન્મ સંબંધી હતું. હવે મરણ સંબંધી એ જ तत्त्वनिर्णयप्रासाद માં પૃ૰ ૫૦૧ અને ૫૦૨ ઉપર આપણે વાંચેલ લખાણ સંબંધી आचारदिनकर માં પૃ૰ ૭૦ ઉપર જો.

"ततः सर्वेऽपि स्नानं विधाय अन्येन मार्गेण स्वगृहमायान्ति। तत्र तृतीयदिने चिताभस्म पुत्रादयो नद्यां प्रवाहयन्ति, तदस्थीनि तीर्थेषु स्थापयन्ति। ततस्तद्दिने स्नात्वा शोकापनोदं कुर्वन्ति। चैत्येषु गत्वा सपरिजना जिनबिंबमस्पृशन्तश्चैत्यवन्दनं कुर्वन्ति। ततो धर्मागारेष्वागत्य गुरून् नमस्कुर्वन्ति। गुरवोऽपि संसारानित्यतारूपां धर्मव्याख्यां कुर्वन्ति। ततः सर्वेऽपि स्वस्वकार्यं साधयन्ति।"

"स्वस्ववर्णानुसारेण सूतकं मृतजातयोः। सदृशं गर्भपाते तु सूतकं स्याद्दिनत्रयम्॥ २॥ यतः-अन्यवंशे समुद्भूते मृते जातेऽथ तद्गृहे। परिणीतसुतायाश्च सूतकान्नाशने तथा॥ ३॥ एतेषु चैव सर्वेषु सूतकं स्याद्दिनत्रयम्। सूतकं सूतकं हन्ति जातं जातं मृतं मृतम्॥ ४॥ अनन्नभोजिबालस्य सूतकं स्याद्दिनत्रयम्। अनष्टवार्षिकस्यापि त्रिभागोनं च सूतकम्॥ ५॥" स्वस्ववर्णानुसारेण सूतकान्ते जिनस्नपनं साधर्मिकवात्सल्यं च ततः कल्याणं।

આ રીતે, **આચારદિનકર** ગ્રંથમાં સંસ્કૃત પાઠો છે. અર્થાત્ શાસ્ત્રીય વાતો છે.

હવે, તને આગળ આગમની વાત કહું.

જો આ ગ્રંથ છે શ્રી 'सूयगडांगसूत्रम्', જેના રચયિતા પૂ૰ ગણધર મહારાજા છે. તેની વૃત્તિ કરનાર પૂ૰ શ્રી શીલાંકાચાર્ય સૂરિ૰મ૰ છે. એમાં પૃષ્ઠ નં૰ ૧૮૧.

'सागारिकः' शय्यातरस्तस्य पिंडम्-आहारं, यदि वा सागारिकपिंडमिति सूतकगृहपिंडं जुगुप्सितं-वर्णापसदपिंडं वा, चशब्दः समुच्चये तदेतत्सर्वं विद्वान् ज्ञपरिज्ञया प्रत्याख्यानपरिज्ञया परिहरेदिति॥ १६॥

અર્થ :- "સાગારિક એટલે શય્યાતર, તેનો પિંડ એટલે આહાર, અથવા સાગારિક પિંડ એટલે **સૂતકવાળાં ઘરોનો પિંડ,** નિંદનીય વર્ણવાળાનો પિંડ, નીચ વર્ણવાળાનો પિંડ-એ સર્વે વિદ્વાન્ આત્મા જ્ઞપરિજ્ઞા વડે જાણીને પચ્ચક્ખાણપરિજ્ઞા વડે ત્યાગ કરે."

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! શાસ્ત્રકાર મહર્ષિએ સાગારિક પિંડની સરખો સૂતકવાળાં ઘરોનો પિંડ જણાવી ત્યાગ કરવાનું જણાવ્યું. અને આવો ત્યાગ કરે તે જ ખરો વિદ્વાન સમજવો. આ ગ્રન્થનું પુનઃસંપાદન પૂ. ભુવનભાનુ સૂ૰મ૰ના પૂ૰ હેમચંદ્ર સૂ૰ મ૰-જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ દ્વારા થયું છે.

હજુ આગળ જો. આ ગ્રન્થનું નામ છે શ્રી 'आचारांगसूत्रम्' આ ય મૂળ આગમ છે. અને એય પૂ૰ ગણધર મહારાજા રચિત છે અને વળી, દ્વાદશાંગીનું પ્રથમ અંગ છે. તેમાં પૃષ્ઠ નં૰ ૩૩૫ ઉપર 'संनिरुद्धः-सूतकादिना'

વાત એમ છે કે કોઈ નાના ગામમાં પ્રથમથી સાધુઓ રહેલા હોય, ત્યાં બીજા સાધુઓ આવે ત્યારે પ્રથમના સાધુઓ એ ગામની જાણ કરતાં કહે કે, 'આ ગામ નાનું છે, આમાં ભિક્ષા દેવાવાળાં ઘરો થોડાં છે, એમાંય **કેટલાંક ઘરો સૂતકાદિ વડે રોકાયેલાં છે. એટલે ગોચરીમાં તકલીફ પડે તેમ છે.** વગેરે.'

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! હવે જો આ આગમ. આનું નામ છે 'श्री दशवैकालिक चूर्णि' પૃષ્ઠ નં૰ ૧૭૪- 'पडिकुट्ठकुलं न पविसे'

અર્થ :- શાસ્ત્રકારે નિષેધેલાં કુળોમાં પ્રવેશ ન કરવો.

ક્યાં કુળો નિષેધેલાં છે ? એનો જવાબ આપતા લખે છે કે,

"तत्थ पडिकुट्ठं दुविधं-इत्तरियं आवकहियं च, इत्तरियं मयग-सूतकादि, आवकहियं अभोज्जा डोम्बमायंगादि।"

અર્થ : નિષેધ કરેલાં કુળો બે પ્રકારનાં છે. (૧) ઈત્વરિક અને (૨) યાવત્કથિક. ઈત્વરિક એટલે **જન્મ-મરણનાં સૂતક આદિવાળાં** અને યાવત્કથિક એટલે અંત્યજ, ડોંબ અને ચમાર આદિ.

આવાં કુળોમાં પ્રવેશવા માટે સાફ સાફ શબ્દોમાં નિષેધ જણાવ્યો છે અને વળી શ્રેયસ્ ! આ दशवैकालिक ગ્રન્થ ઉપર પૂ. હરિભદ્રસૂરિભગવંતે ટીકા રચેલ છે - તેમાં પણ પૃષ્ઠ નં. ૧૬૬ ઉપર સ્પષ્ટ જણાવેલ છે કે

प्रतिकुष्ठकुलं द्विविधम्-इत्वरं यावत्कथिकं च। इत्वरं सूतकयुक्तं, यावत्कथिकं अभोज्यम्, एतन्न प्रविशेत्, शासनलघुत्वप्रसंगात्।

અર્થ :- "શાસ્ત્રકારે નિષેધ કરેલાં કુળો બે પ્રકારનાં છે (૧) ઈત્વર - થોડા કાળ માટેનાં - જે **સૂતકયુક્ત** હોય છે (૨) યાવત્કથિક-યાવજ્જીવન માટે ત્યાગ કરેલા - જે અંત્યજ આદિ. આવાં કુળોમાં સાધુઓ પ્રવેશે નહિ. કારણ કે જિનશાસનની હેલના થવાનો પ્રસંગ છે."

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! શાસનની જેને પડી હોય તેના માટે આ વાત છે. બાકી જેને એમ હોય કે 'शासन की ऐसी तैसी' તેના માટે વધારે શું કહેવું ?

શ્રેયસ્ :- બરાબર છે મહારાજજી ! સૂતક પાલનની શાસ્ત્રીયતા ઉપર શ્રદ્ધા વધારે બેસે છે. પરંતુ મહારાજજી ! સૂતક વગેરે કુળોમાં જેમ સાધુને દશ આદિ દિવસનો નિષેધ સાંભળ્યો છે તેમ ગૃહસ્થને કેટલા દિવસનું વર્જન કરવું ? એ વાત શાસ્ત્રમાં ખરી ?

મહારાજશ્રી :- હા, શ્રેયસ્ ! પહેલી વાત તો એ કે દિવસની મર્યાદાઓનો શાસ્ત્રીય પાઠ તને આગળ આપવાનો જ છું. છતાં તેં ઉતાવળા બની પ્રશ્ન કર્યો છે તો સાંભળ. શ્રેયસ્ ! જે ઘર સાધુને આહાર માટે અપવિત્ર હોય, તે ઘર ગૃહસ્થ માટે પણ અપવિત્ર જ ગણાય. અને એ ય તેટલા દિવસ તો ખરા જ. આ તો કોમનસેંસનો વિષય છે. માટે શાસ્ત્રમાં ગૃહસ્થને કેટલા દિવસ પાળવા-તેની સુસ્પષ્ટતા નથી જણાતી. છતાં વ્યવહારમાં તો તેટલા તેટલા આદિ દિવસની સુસ્પષ્ટતા તો અવશ્ય જણાય છે. વળી, પરમાત્મા

વીરપ્રભુ, મેઘકુમાર, મહાબલરાજા વગેરેનાં દૃષ્ટાંતોમાં પોતાનાં સગાસબંધીને ૧૨મા દિને જમાડવાનો અધિકાર આવે છે. એ ગૃહસ્થને તે પહેલાં પણ જમાડાતું હોત તો રાજા-મહારાજાઓ પોતાના હર્ષાવેશને દાબીને ૧૧-૧૧ દિવસનો વિલંબ શા માટે કરત ?

આ બધાં દૃષ્ટાંતોના શાસ્ત્રપાઠો તને હું આગળ દિવસમર્યાદાના અધિકારમાં જણાવીશ. તે સિવાય, સૂતકવાળા ગૃહસ્થે સાધુ સિવાય બીજાને પણ દાન દેવાનો નિષેધ ફરમાવેલ છે. એ પણ શાસ્ત્રપાઠ સહિત જણાવીશ. એ પહેલાં ગૃહસ્થને દાનનિષેધનો પાઠ તને બતાવું છું.

સાંભળ શ્રેયસ્ ! જો આ ગ્રન્થનું નામ છે 'पंचाशकजी'. તેના રચયિતા ૧૪૪૪ ગ્રન્થ બનાવનાર પૂ૰ શ્રી હરિભદ્ર સૂ૰મ૰ છે. તેના ઉપર ટીકા રચનાર નવાંગી ટીકાકાર પૂ૰ શ્રી અભયદેવ સૂ૰મ૰ છે. એમાં પૃષ્ઠ નં૰ ૨૧૯

सूतकादिभावेऽपि-जातमृतकप्रभृतिकदाननिषेधहेतुसद्भावेऽपि, आस्तां सूतकाद्यभावे, अविशेषस्य निर्विशेषस्य पाकारम्भस्य-यावतः सूतकाद्यभावे सूतकादावपि तावत एव उपलम्भो दर्शनमविशेषोपलंभस्तस्मात्।

અર્થ :- સૂતક આદિ હોતે છતે પણ એટલે ગૃહસ્થોને ત્યાં **જન્મ-મરણ વગેરેમાં દાન દેવાના નિષેધના હેતુનો સદ્ભાવ છે.** છતાં પણ રસોઈનો આરંભ થાય છે.

અહીં પણ શ્રેયસ્ ! ગૃહસ્થને સૂતક પ્રસંગે દાન દેવાનો નિષેધ કહ્યો છે. એટલે કે નૂતનપંથી સૂતકમાં વહોરવા આવે તો પણ ગૃહસ્થે વહોરાવાય નહિ.

યાદ રાખજે શ્રેયસ્ ! ફરી વાર સૂચન કરું છું : ગૃહસ્થે સૂતક હોતે છતે ગોચરી વહોરાવાય નહિ.

એ સિવાય, શ્રેયસ્ ! પૂ૰ શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મ૰ રચિત 'अष्टक प्रकरण' નામના આ ગ્રન્થમાં છઠ્ઠા અષ્ટકના આઠમા શ્લોકની ટીકામાં પણ જો.

यतो गृहस्था अदित्सवोऽपि सूतककान्तारादिषु तथा भिक्षूणामभावेऽपि तथा रात्र्यादौ भिक्षानवसरेऽपि पाकं कुर्वन्ति।

તાત્પર્યાર્થ :- સ્પષ્ટ ફરમાવેલ છે કે **સૂતક આદિ પ્રસંગોમાં દાન દેવાનો અવસર ન હોવા છતાં** ગૃહસ્થો રસોઈ (આહાર) વધારે બનાવે છે.

શ્રેયસ્ : મહારાજજી ! જો સૂતક પ્રસંગે વહોરાવવા વગેરે દાનનો નિષેધ છે તો ગૃહસ્થપરિવારો રસોઈ શા માટે વધારે બનાવે છે ?

મહારાજશ્રી :- રસોઈ વધારે બનાવે છે એ તારી વાત સાચી છે. પરંતુ એટલો તો વિચાર કર. સાધુ માટે રસોઈ વધારે બનાવી હોય તો સાધુને ખપે ખરી ? ન ખપે. છતાં રસોઈ વધારે બનાવે છે તેનું કારણ દશવૈકાલિક સૂત્રને માધ્યમે હમણાં જ જણાવું છું.

તે સિવાય, બીજાને પણ દાન દેવાનો નિષેધ છે તે તો પૂર્વે પૃ૰ નં૰ ૪૦-૪૨ ઉપર પૂ૰ આત્મારામજી મ૰નાં વચનો આપણે જોઈ ગયાં.

તેમ છતાં શાસ્ત્રપાઠ દર્શાવવાનું મેં તને કહેલ, જેથી આ સંબંધના શાસ્ત્રપાઠમાં શ્રી दशवैकालिक सूत्रम् (આગમ) નો પાઠ સંભળાવું છું. પૃષ્ઠ નં૰ ૧૭૩.

दृश्यते य कदाचित्सूतकादाविव सर्वेभ्य एव प्रदानविकला शिष्टाभिमतानामपि पाकप्रवृत्तिरिति।

અર્થ :- 'અને ક્યારેક સૂતક આદિમાં જેમ સર્વને આપવાની પ્રથા નથી-તેમ બધાને આપવાની પ્રવૃત્તિથી વિકલ હોય તો પણ **શિષ્ટસંમત** એ પ્રવૃત્તિ દેખાય છે કે સહેજે જ વધારે રંધાય.'

શ્રેયસ્ ! સદ્‌ગૃહસ્થની પ્રવૃત્તિ જ એવી હોય છે કે આઠ રોટલીની જરૂરત હોય તો આઠ જ ન બનાવે, વધારે જ બનાવે. માટે એમ ન સમજવું કે વહોરાવવા માટે કે બીજાને દાનના હેતુથી વધારે બનાવેલ છે.

શ્રેયસ્ ! શ્રી પ્રશમરતિ પ્રકરણ, શ્રી વિંશતિવિંશિકા ગ્રંથ, શ્રી સૂયગડાંગજી સૂત્ર, શ્રી દશવૈકાલિકસૂત્ર ચૂર્ણિ ટીકા, શ્રી પંચાશકજી, શ્રી અષ્ટકજી વગેરે આ ગ્રંથોના પાઠોના માધ્યમે સામાન્ય બુદ્ધિવાળાને પણ સમજાઈ જાય છે કે સૂતકમાં દાનનો સ્પષ્ટ નિષેધ છે. છતાં પોતાની જાતને બુદ્ધિના નિધાન માનનાર મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૰મ. શા૰મ૰ન૰ના પૃષ્ઠ ૮૩ ઉપર લખે છે કે *આ બધા ગ્રંથોના પાઠોથી 'શ્રાવકોથી સૂતકમાં સુપાત્રદાન ન થાય' એવું સિદ્ધ થતું નથી''* લખનાર તો ઠીક, પણ વાંચનાર નૂતનપંથી વર્ગ પણ ઉલ્લુ બની વાંચી રહ્યા છે. વળી આ મુનિશ્રી જ પાછા લખે છે કે ''*કારણ કે* ***તેઓને સૂતક આદિ દાન નિષેધનું કારણ હોવા છતાં,*** *કેટલાક શિષ્ટ પુરુષોનાં ઘરમાં રોજની જેમ*

જ, રોજની માત્રામાં રસોઈ આદિનો આરંભ થાય જ છે.'' શું મુનિશ્રીના આ પેરામાં 'સૂતક આદિમાં દાન નિષેધ કારણ હોવા છતાં' એમ કહી સૂતકમાં દાનનો નિષેધ નથી જણાવ્યો? **હા, એમણે 'સૂતક આદિ દાન'** એમ લખીને આદિ શબ્દ પછી રહેલો શબ્દ 'મા' કાઢવા પાછળ કઈ ચાલબાજી છે ? તે તો પોતે જ જાણે. આપણે તો એજ ભાવના ભાવવી: ભગવાન સૌનું ભલું કરે; શરૂઆત શ્રી જયદર્શનવિજયજીથી કરે. એવી અભ્યર્થના.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! આપે હમણાં કહેલ કે 'દિવસમર્યાદાના પાઠો આગળ આપવાનો જ છું' તો હવે તે પાઠો દર્શાવો ને !

મહારાજશ્રી :- ચાલ ત્યારે હવે એ અધિકાર શરૂ કરીએ. જો, આ આગમનું નામ છે જે 'श्री भगवतीजी सूत्रम्' પૂ. ગણધર મહારાજા દ્વારા ગૂંથિત છે. તેમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૯૯૮ ઉપર રહેલા આ અગિયારમાં શતકનો ૧૧મો ઉદ્દેશો. એમાં વૃત્તિ છે **પૂ૦ શ્રી અભયદેવ સૂ૦મ૦**ની. તેમાં મહાબલ રાજાના ચરિત્રને અંગે તેના જન્મ સમયના અધિકારમાં જણાવે છે કે -

तएणं तस्स दारगस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे ठिइवडियं करेइ, तइए दिवसे चंदसूरदंसणं करेइ, छठे दिवसे धम्मजागरियं करेइ, एक्कारसमे दिवसे वीतिक्कंते निव्वते असुइजायकम्मकरणे, संपत्ते बारसाह दिवसे विउलं असणं पाणं खाइमं उवक्खडाविंते।

તાત્પર્ય - માતાપિતા પહેલે દિવસે કુલ મર્યાદા કરે છે, ત્રીજે દિવસે સૂર્ય-ચંદ્રના દર્શનોત્સવ કરે છે, છઠ્ઠે દિવસે રાત્રિ જાગરણ કરે છે, અગિયારમો દિવસ વીત્યે અશુચિકર્મ નિવારણ કર્યા પછી બારમે દિવસે સગાસંબંધી સ્વજનોને વિપુલ અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ આપવા પૂર્વક ભોજન કરાવવામાં આવે છે. એટલે કે જ્ઞાતિજમણ કરાવે છે.

શ્રેયસ્ ! જો આ આગમનું નામ છે श्री ज्ञाताधर्मकथासूत्रम् તેના કર્તા પૂ૦ ગણધર મહારાજા છે. તેમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૩૭૦માં મેઘકુમારના જન્મ અધિકારમાં.

तते णं तस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे जातकम्मं करेंति, बितीयदिवसे जागरियं करेंति ततिए दिवसे चंदसूरदंसणियं करेंति, एवामेव निव्वतेऽसुइजम्मकम्मकरणे संपत्ते बारसाए दिवसे विपुलं असणं पाणं खाइमं उवक्खडाविंति।

તાત્પર્યાર્થ :- પહેલે દિવસે માત-પિતા જાતકર્મ કરે છે. બીજે દિવસે જાગરણ કરે છે. ત્રીજે દિવસે સૂર્ય-ચંદ્રના દર્શનોત્સવ કરે છે. એવી રીતે દિવસો વ્યતીત થતાં અશુચિ નિવારણ કર્મ કર્યા બાદ બારમે દિવસે અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમથી જ્ઞાતિજનોને સગાંસંબંધીને જમાડે છે.

સુજ્ઞ ! શ્રેયસ્ ! મેઘકુમારના પિતા રાજા છે. પોતે ચાહત તો જન્મના સમાચાર સાંભળ્યા તે જ દિવસે અથવા તો બીજે દિવસે પણ વિપુલ આહાર વગેરે બનાવી બધાને જમાડી શકત. એમણે ૧૨-૧૨ દિવસનો વિલંબ શા માટે કર્યો ?

સહેજે સમજાય તેવી વાત છે કે તેઓ સૂતક માનતા અને પાળતા હતા.

આ ત્રીજો પાઠ - विपाकसूत्रम् , ત્રીજું અધ્યયન પૃષ્ઠ નં૦ ૫૮માં સ્કન્દશ્રી ભાર્યામાં અભગ્નસેનકુમારનો અધિકાર.

तते णं से विजयए चोरसेणावती तस्स दारगस्स महया इड्डिसक्कारसमुदएणं दसरत्तं ठिइवडियं करेति। तते णं विजए चोरसेणावई तस्स दारगस्स इक्कारसमे दिवसे विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेत्ति, उवक्खडावित्ता मित्तणातिनियगसयणसंबंधिपरियणं आमंतेति।

અર્થ :- ત્યાર પછી તે વિજય નામના ચોર સેનાપતિએ તે પુત્રની મોટી ઋદ્ધિ અને સત્કારના સમુદાય વડે દશ રાત્રિની સ્થિતિપતિકા કરી ત્યાર પછી તે વિજય નામના ચોર સેનાપતિએ તે પુત્રના અગિયારમા દિવસે વિસ્તારવાળું અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ તૈયાર કરાવ્યું. તૈયાર કરાવીને મિત્ર, જ્ઞાતિ, નિજ, સ્વજન, સંબંધી અને દાસ-દાસી આદિક પરિજનને આમંત્રણ કર્યું."

સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! ચોરોનો સેનાપતિ હોવા છતાં પણ આવી મર્યાદાઓ પોતે પાળતો હતો અને પળાવતો હતો. જ્યારે આજે નૂતનપંથી આ મર્યાદાનો ભંગ કરવા સતત પ્રયત્નશીલ છે. છે ને મહાન્ આશ્ચર્ય !!! સાંભળ્યું છે ને કે 'શાસન ચાલણીની જેમ ચળાવાનું છે' બસ આ વાતનો આજે સાક્ષાત્કાર થઈ રહ્યો છે. ભાવિભાવ.

હવે જો આ આગમનું નામ છે 'रायपसेणीय' પૃષ્ઠ નં૦ ૧૪૬-જન્માધિકાર પ્રસંગે -

तएणं तस्स दारगस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे ठिइवडियं करेहिंति x x x बारसाहे दिवसे निव्वित्ते असुइ जाव कम्मकरणे चोक्खे संमज्जिओवलित्ते विउलं असणपाणखाइमसाइमं उवक्खडावेस्संति ॥

તાત્પર્ય :- જન્માધિકાર છે. માતા-પિતા પ્રથમ દિવસે જાતકર્મ કરે છે, ત્રીજે દિવસે સૂર્ય-ચંદ્ર દર્શનોત્સવ કરે છે, છઠ્ઠે દિવસે જાગરણ કરે છે. અગિયાર દિવસ વ્યતિક્રાંત થાય ત્યારે અશુચિ નિવારણ કર્મો પૂરા કર્યે છતે બારમો દિવસ પ્રાપ્ત થયે છતે સ્વજનાદિકને અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમથી જમણ આપે છે.

આગળ સંભળાવું ? આ આગમનું નામ છે 'श्री उववाई सूत्रम्' પાન નં૦ ૧૮૫

तस्स दारगस्स अम्मापियरे पढमे दिवसे ठिइवडियं काहिंति xxx बारसाहे दिवसे વગેરે

'निव्वते असुइजायकम्मकरणेत्ति' निवृत्ते-अतिक्रान्ते अशुचीनाम्-अशौचवतां जातकर्म्मणां-प्रसवव्यापाराणां यत्करणं-विधानं तत्तथा, तत्र 'बारसाहे दिवसे'त्ति द्वादशाख्ये दिवसे इत्यर्थः।

તાત્પર્ય :- જન્માધિકાર ચાલે છે. માતા-પિતા અગિયાર દિવસ વીત્યા પછી તે દરમ્યાન અશુચિ નિવારણ કર્મથી પરવારી, બારમે દિવસે જ્ઞાતિજમણ કરે છે.

તે સિવાય શ્રેયસ્ ! **પૂજ્યપાદ મલયગિરિજી મહારાજાએ** પણ અશુચિ અને પ્રસવ વ્યાપાર સ્પષ્ટતા કરીને ૧૧ દિવસોના પ્રમાણને શબ્દો દ્વારા પ્રકાશિત કર્યા.

पू० गुणचंद्रसूरि कृत महावीरचरियं - પૃષ્ઠ નં૦ ૧૨૪ ઉપર-

"आगए य एक्कारसमे दिवसे जहाभणियविहाणेण असुइजाइकम्मभवणेति बारसदिवसंमि नाणाविह वंजणसमेयं बहुप्पगारखण्डखज्जपरिपुन्नम्।"

અર્થ :- "ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુના જન્મ પછી અગિયારમો દિવસ આવે છતે જે રીતે કહેલું છે તેવી રીતનાં વિધાનો કરી **જન્મ સૂતક કર્મને દૂર કરે છે.** બારમા દિવસે વિવિધ પ્રકારનાં શાકોએ કરી યુક્ત ઘણા પ્રકારનાં ખાંડનાં ખાજાં વગેરેથી પરિપૂર્ણ એવું......"

શ્રેયસ્ ! અહીં પણ અગિયાર દિવસ સૂતકના દર્શાવ્યા છે.

શ્રેયસ્ ! હવે આ જો હસ્તલિખિત પ્રત છે - જે 'આત્મ-કમલ-લબ્ધિ-દાન-પ્રેમ-રામવાળા પૂ૦ શ્રી કમલ વિ૦ મ૦ના શિષ્ય પૂ૦ શ્રી લબ્ધિ સૂ૦ મ૦ જે ૧૯૮૧માં લખાવેલ છે અને જેના આધારે આ પ્રત લખાવેલ છે તે આધાર પૂ૦ શ્રી વિજયસેન સૂ૦મ૦ના શિષ્ય શ્રી પં૦સંઘ વિજયજી ગણિએ ૧૫૭૪/૧૬૭૪માં લખેલ છે. પ્રતનું નામ છે : कल्पसूत्र प्रदीपिका - (પૃ૦ ૫૭)

तएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे ठिइवडियं करेंति तइए दिवसे चंदसूरदंसणियं करेंति। छट्ठे दिवसे धम्मजागरियं जागरेंति। एक्कारसमे दिवसे विइक्कंते निव्वत्तिए असुइजम्मकरणे संपत्ते बारसाहे दिवसे विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडाविंति (२) त्ता. (જુઓ પરિ૦ ૨-૧)

તાત્પર્ય : આમાં ય 'અશુચિકર્મ દૂર કરીને બારમે દિવસે.' એમ પાઠ છે.

શ્રેયસ્ ! શ્રી રાયપસેણીય, શ્રી ઉવવાઈસૂત્ર, શ્રી વિપાકસૂત્ર, શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર, શ્રી મહાવીર ચરિત્ર, શ્રી વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ (શ્રી ભગવતીજી) વગેરે આ બધા જ આગમોમાં બતાવેલી સૂતક મર્યાદાને મુનિ શ્રી જયદર્શનવિ૦ એ શા૦મ૦ન૦ પૃષ્ઠ બાવન ઉપર ચરિત્રવર્ણન સ્વરૂપ ગણાવી તોડી પાડવા જાલિમ પ્રયત્ન કર્યો છે. અહીં એમને એટલું જ કહેવાનું કે 'ઓ મુનિશ્રી! સિદ્ધાર્થ મહારાજાએ આચરેલ વ્યાયામ, મલ્લયુદ્ધ, માલિશ વગેરેને ચરિત્રવર્ણનમાં ગણાવો છો. તે તો બરાબર છે. પરંતુ ચોરોનો પરિવાર પણ જે અશુચિનિવર્તનને સદાચરણરૂપ સ્વીકારે છે તેવી બધા માટે સદાચરણીય ગણાતી પ્રક્રિયાને તમે ચરિત્રવર્ણનમાં ખપાવી દેશો ? મુનિશ્રી ! મલ્લયુદ્ધ જેવી તો ક્રિયા કોઈક જ માટે આચરણરૂપ બનતી હોય છે. તેને ભલે ચરિત્રમાં લઈ જવાય, પરંતુ જે પ્રક્રિયા સર્વગ્રાહ્ય બનતી હોય તેને તો સદાચરણીયમાં જ લઈ જવાય.

ઠીક, હવે તમારાથી આવી ભૂલ ન થાય તે માટે સજાગ રહેવા નમ્ર નિવેદન કરું છું.

હજુ આગળ જો. જે આગમનું નામ ખૂબ પ્રચલિત છે તે 'શ્રી कल्पसूत्रजी' આ ગ્રંથને કહેવાય છે 'कल्पसूत्र किरणावली' જેનું સંશોધન વિ૦સં૦ ૧૯૬૮માં આ૦ શ્રી દાનસૂરિ મ૦ દ્વારા થયું છે. અને આ ગ્રંથની

પ્રસ્તાવના શ્રી રામવિજયજી (હાલ સ્વ૦ આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી) દ્વારા લખાયેલી છે. એટલે કે આ ગ્રંથ તેમને માન્ય છે જ.

તેનું આ આખું પૃષ્ઠ (આગળ-પાછળ બંને) ખૂબ સુંદર સ્પષ્ટતા દર્શાવે છે. જો આ રહ્યું. એમાં મુખ્ય :-

तएणमित्यादित एवं वा विहरंति त्ति पर्यन्तम्, तत्र मातापितरौ स्थितिपतितं कुलक्रमान्तर्भूतं पुत्रजन्मोचितमनुष्ठानं कारयतः स्म, xxx तथाहि-जन्माहाद्दिनद्वयेऽतिक्रान्ते गृहस्थगुरुः समीपगृहेऽर्चितार्हत्प्रतिमाग्रे स्फटिकमयीं रूप्यमयीं वा चन्द्रमूर्तिं प्रतिष्ठाप्यार्चित्वा च विधिना स्थापयेत्, ततः स्नातां सुवस्त्राभरणां शिशुमातरं करद्वये धृतपुत्रां चन्द्रोदये प्रत्यक्षचन्द्रसन्मुखं नीत्वा xxx मातृपुत्रौ सूतकभयात्तत्र नानेयौ xxx वा षष्ठयां रात्रौ जागरणं-धर्म्मजागरिका ताम्। निवर्त्तितेऽतिक्रान्तेऽशुचीनां-अशौचवतां जन्मकर्म्मणां नालच्छेदनादीनां यत्करणं तस्मिन्, द्वादशाख्यदिवसे उपस्कारयतः-रसवतीं निष्पादयतः, मित्राणि-सुहृदः, ज्ञातयः-सजातीयाः मातापितृभ्रात्रादयः- परि-सामस्त्येन भुञ्जानौ-अल्पमप्यत्यजन्तौ भोज्यम्,

સાંભળ્યું શ્રેયસ્ ! (૧) બે દિવસ પછી - ત્રીજે દિવસે સ્નાનની વાત કરી. (૨) તેમાં સૂર્ય-ચંદ્રના દર્શનનો પ્રસંગ. (૩) માતા અને પુત્રને સૂતકના ભયથી પ્રતિમા પાસે ન લઈ જવાં. (૪) છઠ્ઠી રાત્રે ધર્મજાગરિકા. (૫) અને છેલ્લે અશુચિ કર્મ દૂર કરીને બારમે દિવસે નાત જમાડવાની.

મહારાજશ્રી :- આ વાક્ય કોણ પ્રસિદ્ધ કરનાર છે શ્રેયસ્ ?

શ્રેયસ્ :- આ૦ રામચંદ્રસૂરિ મ૦ ના પ્રગુરુ આ૦ દાનસૂરિ મ૦

મહારાજશ્રી :- હા, પ્રસ્તાવના તો શ્રી રામચંદ્રસૂરિ મ૦ ની જ. અર્થાત્ ત્યારે તો તેઓ સૂતક માનતા જ હતા. એટલે કે વિ૦સં૦ ૧૯૬૮ સુધી તો માનતા જ હતા.

પૂજામાં ય આવે છે ને કે 'બારમેં દિન ન્યાત જમાડે.' આ બધી શ્રેયસ્! દિવસમર્યાદાની વાત કરી.

પહેલાં તને ખાસ કરીને ભિક્ષા નિષેધ માટેના અને કો'ક દીક્ષા નિષેધ માટેના પાઠો સમજાવ્યા. હમણાં દિવસમર્યાદાના પાઠો દર્શાવ્યા. હવે શિક્ષા

માટેની અર્થાત્ **સ્વાધ્યાય નિષેધ** માટેની વાત કરું છું. પછી બીજા ય દિવસ મર્યાદાના પાઠ ફરી બતાવું છું.

આ શાસ્ત્રનું નામ છે, ''व्यवहारसूत्रम्'' પૃષ્ઠ નં૦ ૧૦ સટીક (ભા૦૨જો)

मूलं-लोगे जह माताऊ पुत्तं परिहरति एवमादीओ लोउत्तरपरिहारो दुविधो परिभोगधरणे य ॥ १ ॥

टीका :- अत्रैवं व्युत्पत्तिः- परिहरणमेव परिहारः। परिहरणं परिहारः लोउत्तर वज्ज इत्तरिए 'वज्जं' वर्ज्यं, तद्द्विधा-लोगत्ति लौकिकं, उत्तरत्ति लोकोत्तरं, लौकिकं द्विधा-इत्वरं यावत्कथिकं च, तत्रेत्वरं यत् सूतकमृतकादि दशदिवसान् यावत् वर्ज्यते इति, यावत्कथितं वरुडछिम्पकचर्मकारडोम्बादि एते हि यावज्जीवं शिष्टैः संभोगादिना वर्ज्यन्ते।

અર્થ :- લોકમાં જેમ માતા વિષ્ઠાનો ત્યાગ કરે છે તેમ લૌકિક અને લોકોત્તર ત્યાગ (પરિહાર) પણ બે પ્રકારનો છે. પરિભોગ અને ધરણરૂપ. પરિહાર કરવો - ત્યાગ કરવો તેનું નામ પરિહાર. તે પરિહાર બે પ્રકારનો છે. એક લૌકિક અને બીજો લોકોત્તર. લૌકિક પરિહાર પણ બે પ્રકારનો છે. એક અલ્પકાલીન અને બીજો યાવજ્જીવ. તેમાં **જન્મ અને મરણ સંબંધી સૂતક જે દશ દિવસ પ્રમાણનું છે** તે અલ્પકાલીન જાણવું અને વરૂડ-છીપાં-ચમાર-ડોંબ આદિ જે (જાતિ) છે તે શિષ્ટપુરુષો સાથે યાવજ્જીવને માટે ખાન-પાન-સ્પર્શાદિથી વર્જ્ય છે.

તાત્પર્ય :- જન્મ સૂતક જન્મ પછી દશ દિવસ, મૃતક સૂતક મરણ પછી દશ દિવસ સુધી સાધુથી સો-સો ડગલાં ચારે બાજુમાં **સ્વાધ્યાય** થાય નહિ. આમાંય દિવસનું માપ તો છે જ.

એટલે કે શ્રેયસ્ ! આ પાઠ સૂતકમાં સ્વાધ્યાય વર્જનનો છે.

હવે બીજો પાઠ - આ ગ્રન્થનું નામ છે 'विचाररत्नाकरः' પૃષ્ઠ ૧૫૯.

तद् द्विधा-'लोग' त्ति लौकिकं 'उत्तर' त्ति लोकोत्तरम्, लौकिकं द्विधा-इत्वरं यावत्कथिकं च, तत्रेत्वरं यत्सूतकमृतकादि तथा लोकं सूतकं दशदिवसान् यावद्वर्ज्यते च इति, यावत्कथिकं च गरुडछिम्पकचर्मकारडोम्बादि, एते हि यावज्जीवं शिष्टैः संभोगादिना वर्ज्यः।

શ્રેયસ્ ! આ પાઠ જો કે પૂર્વે હમણાં બતાવ્યો તે જ છે. પરંતુ આ વિચાર રત્નાકર ગ્રંથકર્તાશ્રીએ પણ આ પાઠને માન્ય ગણી પોતે સ્વીકાર્યો છે. જે સ્વાધ્યાયના વર્જન વગેરે માટે છે.

વળી, - उत्सूत्रखंडनम् નામનો ગ્રન્થ-પૃ-૩૫ ઉપર.

"ननु दशदिनादिमानमपि (सूतकं) कुत्रापि प्रोक्तमस्ति ? उच्यते-श्री व्यवहारभाष्यवृत्तौ पीठिकायां मुद्रितायां दशमपत्रे-श्री मलयगिरिभिर्दशदिनमान-मुक्तमस्ति। - जातसूतकं नाम जन्मान्तरं दशाहानि यावत्, मृतकसूतकं नाम मृतान्तरं दशदिवसान् यावत्।"

અર્થ - શંકાકાર શંકા કરે છે કે સૂતકસંબંધી દશદિવસોનું પ્રમાણ કયા ગ્રન્થમાં કહેલું છે ? સમાધાનકાર કહે છે - વ્યવહારભાષ્યની ટીકા મધ્યે પીઠિકાના દશમા પાને કહેલું છે કે **જન્મનું સૂતક : જન્મના દિવસ પછી દશાદિ દિવસ સુધી અને મરણનું સૂતક, મરણ પછી દશ દિવસ સુધી ચાલે છે.**

હવે આ ગ્રન્થ છે શ્રેયસ્ ! 'आवश्यकसूत्रम्,' અને ટીકાકાર પૂ૦ श्री हरिभद्रसूरि महाराजा. ગા૦ ૧૩૫૬મી.

रत्तुक्कडा उ इत्थी, अट्ठ दिणा तेण सत्त सुक्काहिए।

तिन्नि दिणाण परेणं, अणोउगं तं महारत्तं॥१३५६॥

निस्सेगकाले रत्तुक्कडयाए इत्थिं पसवइ, तेण तस्स अट्ठ दिणा परिहरणिज्जा, सुक्काहियत्तणओ पुरुसं पसवइ, तस्स सत्तदिणा। जं पुण इत्थिए तिण्हं हि दिणाणं परओ भवइ तं सरोग जोणित्थीए अणोउयं तं महोरत्तं परओ भण्णइ तस्सुस्सग्गं काउं सज्झायं करेंति। एस रुहिरे विहित्ति गाथार्थः ॥ १३५६ ॥

અર્થ :- નિષ્ષેકકાલે રક્તની ઉત્કટતાએ પુત્રીને પ્રસવે. તેથી તેના આઠ દિવસ વર્જવા અને શુક્રની ઉત્કટતાએ પુત્રને પ્રસવે તેથી તેના સાત દિવસ વર્જવા. વળી જે સ્ત્રીને માસિક આવે તેના ત્રણ દિવસ. ત્રણ દિવસ પછી પણ ચાલુ રહે તો સરોગયોનિવાળી સ્ત્રી જાણવી અને તેને માટે કાયોત્સર્ગ કર્યા બાદ સ્વાધ્યાય કરે. આ પ્રમાણે માસિક વિધિ જાણવી.

તાત્પર્ય એ કે :- વીર્યોત્કટ યોગે પુત્ર જન્મ થાય. રક્તોત્કટ યોગે પુત્રી જન્મ થાય. પુત્રજન્મને અંગે સાત દિવસનું, પુત્રી જન્મને અંગે આઠ દિવસનું સૂતક. **સાધુને સો-સો ડગલાં ચારે તરફ આવા સૂતકોમાં સ્વાધ્યાય ન થાય.**

આ આગમનું નામ છે 'श्री स्थानाङ्गसूत्रम्' ટીકાકાર-પૂ૦ અભયદેવ સૂરિજી મ૦

स्वाध्यायो वाचनादिः पंचविधो यथासंभवं यस्मिन्नस्ति तत्स्वाध्यायिकं तदभावोऽस्वाध्यायिकम् વગેરે.

પૃ૦ ૪૭૬ - नवरं क्षेत्रतो हस्तशतमध्ये कालतोऽहोरात्रं यावत्, आर्त्तवं दिनत्रयं, स्त्रीजन्मनि दिनाष्टकं, पुरुषजन्मनि दिनसप्तकं, अस्थीनि तु जीवविमोक्षदिनादारभ्य हस्तशताभ्यंतरस्थितानि द्वादशवर्षाणि यावदस्वाध्यायिकं भवति।

અર્થ :- વાચના આદિ પાંચ પ્રકારનો સ્વાધ્યાય જાણવો. આ સ્વાધ્યાય, યથાસંભવ જે સ્થાનમાં થઈ શકે તે સ્વાધ્યાયિક અને તેમ જ્યાં ન થઈ શકે તેમ હોય ત્યાં અસ્વાધ્યાયિક જાણવું. તેમાં ફક્ત ક્ષેત્રથી સો હાથની અંદર, કાલથી અહોરાત્ર સુધી. માસિક-ઋતુકાળમાં ત્રણ દિવસ, **પુત્રીજન્મમાં ૮ દિવસ, પુત્રજન્મમાં ૭ દિવસ,** હાડકાં અંગે જીવથી મુક્ત થયા તે દિવસથી આરંભીને સો હાથની અંદર રહેલાં હોય તો ૧૨ વર્ષ સુધી તે સ્થાન **અસ્વાધ્યાયવાળું** થાય છે. અર્થાત્ ત્યાં સુધી પાંચેય પ્રકારમાંનો કોઈપણ સ્વાધ્યાય થઈ શકે નહિ.

તાત્પર્ય એ છે કે :- સ્વાધ્યાય પાંચ પ્રકારે છે. (વાચના પૃચ્છનાદિ) અહીં આકાશ સંબંધી તથા શરીર સંબંધી સ્વાધ્યાય ન થાય તેનાં કારણો કહ્યાં. તેમજ સમયની મર્યાદામાં કહ્યું કે ક્ષેત્રથી સો હાથ, કાળથી અહોરાત્ર, ઋતુસંબંધે ત્રણ દિવસ, છોકરી જન્મે ત્યારે ૮ દિવસ, છોકરાના જન્મને અંગે સાત દિવસ એ સ્વાધ્યાય ન થવાના સમયની મર્યાદા બતાવી.

આ ગ્રંથનું નામ છે 'प्राचीन-सामाचारी' આમાં તપાગચ્છની સામાચારી છે. આની પહેલાં કોઈએ સામાચારી સંકલિત કરી નથી-એમ કહીએ તો ચાલે. તેના પૃ૦ ૨૩માં લખે છે કે -

पसूआऐ कब्बट्ठुए जाए सत्त दिणा, कब्बट्ठियाए पुण अट्ठ।

તાત્પર્ય :- પુત્ર જન્મે તો સાત દિવસ, પુત્રી જન્મે તો આઠ દિવસ **સ્વાધ્યાય ન થાય.**

યાદ રાખજે શ્રેયસ્ ! શિક્ષા (સ્વાધ્યાય) ની વાત ચાલે છે. હજુ આગળ બતાવું ? જો આ ગ્રંથનું નામ છે 'प्रवचनसारोद्धारः' પૃષ્ઠ-૪૨૬.

निषेककाले यदि रक्तोत्कटता तदा स्त्री इति तस्यां जातायां दिनान्यष्टावस्वाध्यायः, दारकः शुक्राधिकस्तस्मिन् जाते सप्त दिनान्यस्वाध्यायः।

તાત્પર્ય :- સંયોગ વખતે રક્તની તીવ્રતાના યોગે પુત્રી પ્રસવે. અને શુક્રની તીવ્રતાથી પુત્ર પ્રસવે. **પુત્રપ્રસવમાં સૂતક સાત દિવસનું અને પુત્રીજન્મમાં સૂતક આઠ દિવસનું અસ્વાધ્યાય માટે જાણવું. અર્થાત્ એટલા દિવસ અસ્વાધ્યાયના જાણવા.** સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! આ વાત કરી - દીક્ષા, શિક્ષા, ભિક્ષા, દિવસ મર્યાદા વગેરેની. હવે સામાચારી શી છે? તે વાત શાસ્ત્રકારમહર્ષિ તત્ત્વવેત્તાના પગલે પગલે દર્શાવું છું.

જો શ્રેયસ્ ! આ ગ્રંથનું નામ છે 'सेनप्रश्नः', તેમાં આ રહ્યું પૃષ્ઠ નં૦ ૩૨, પ્રશ્નોત્તર નંબર-૧૧૮મો.

तथा-प्रसूतापत्या स्त्री कटुकमतीनां मासं यावन्न संघट्टयति कस्यापि, न करोति रंधनक्रियां, आत्मीयानां तु दिनदशकं यावत् तत्किमिति ? प्रश्नोऽत्रोत्तरं-प्रसूतापत्या स्त्री संघट्टनादि दशदिनानि न करोतीति लोकरीतिः, तत्रापि देशविशेषे न्यूनाधिकत्वमपि॥११८॥

અર્થ :- પ્રશ્ન :- સુવાવડી સ્ત્રી, કડવામતિઓના હિસાબે મહિના સુધી કોઈને પણ અડકતી નથી, તેમજ રાંધવાની ક્રિયા કરતી નથી, તો આપણામાં દશ દિવસ સુધી. આમ કેમ ?

ઉત્તર :- સુવાવડી સ્ત્રી ઘરમાં સંઘટ્ટાદિને (અડકવા આદિને) દશ દિવસ સુધી કરતી નથી - એ લોક વ્યવહાર છે. દેશવિદેશમાં કોઈક સ્થાને ઓછાવત્તાપણું છે.

આવી રીતે શ્રેયસ્ ! **પૂજ્યપાદ સેનસૂરિજી મ૦ ને પૂ૦ પં૦ નગર્ષિગણિજી** પ્રશ્ન કરે છે કે કડવામતવાળી સુવાવડી સ્ત્રી રાંધન વગેરે ક્રિયા મહિના સુધી કરતી નથી. અને આપણામાં દશ જ દિવસ ??? તે કેમ ?

એના જવાબમાં પૂ૦ સેન સૂ૦ મ૦ કહે છે કે દશ દિવસ તે લોકવ્યવહાર અર્થાત્ સામાન્યતયા છે-પરંતુ દેશવિશેષે કરી ઓછાવત્તાપણું પણ હોય છે. તે પાળવાનું.

શ્રેયસ્ ! યાદ રાખજે - પૂ૦ સેન સૂ૦ મ૦ 'આપણાં શાસ્ત્રોમાં નથી કે તે પાળવા જેવું નથી.' એમ નથી કહેતા. પરંતુ દશ દિવસ પછી ઓછાવત્તાપણું ફરમાવીને પછીના પ્રશ્નોત્તર દ્વારા પાળવાનું સમર્થન કરે છે.

શ્રેયસ્ ! મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૦ મ૦ને શાસ્ત્રના શબ્દો બેસાડવાની કળ ન હોવાથી યા તો સૂતક વિચ્છેદમાં રચ્યા પચ્યા હોવાથી તેમણે સેનપ્રશ્નના પાઠને સમજવામાં જબરો ગોટાળો કર્યો છે. મુનિશ્રીએ શા૦મ૦નમઃ૦ પૃ૦ ૮૮ ઉપર *''આમાં પણ 'દેશ-વિદેશમાં ઓછા-વત્તા દિવસો હોવા'ની વાત સ્પષ્ટ લખી છે. માટે દશ દિવસનો આગ્રહ પણ હોતો નથી.''* આવું લખી નાંખ્યું છે. આપણે અહીં તેમને કહી શકીએ. મુનિશ્રી ! Please ! જરા પૂ૦ સેનસૂરિજી મ૦ ને પૂછાતો પ્રશ્ન સમજો. પ્રશ્ન એ મતલબનો છે કે કડવામતિવાળી સ્ત્રી સૂતક ૧ મહિનાનું પાળે છે જ્યારે આપણે ત્યાં તો દશ દિવસ સુધી જ, આમ કેમ? એટલે કે આપણે ત્યાં ૧૦ દિવસ અને કડવામતિને ત્યાં ૩૦ દિવસ - આમ ફેરફાર કેમ ? આવા પ્રશ્નના જવાબમાં પૂ૦ સેનસૂરિજી મ૦ શ્રીએ કહ્યું કે દશ દિવસનો આગ્રહ નથી, (यावद् अवधिस्तावन्ति दिनानि) જ્યાં જેટલી મર્યાદા હોય તેટલા દિવસ વર્જવાના. એટલે કે ક્યાંક ૧૦ દિવસ તો ક્યાંક ત્રીશ દિવસ. વળી ક્યાંક ૧૫-૧૭ એ પ્રમાણે ઓછા વત્તા પળાતા હોય ત્યાં તેટલા પાળવાના. પૂજ્ય સેનસૂરિજી મ૦ના જવાબમાં '૧૦ કરતા પણ ઓછા દિવસો' એવો ભાવ બિલકુલ નથી જ.

પ્રશ્ન સમજાશે, તો જવાબ સમજાશે. પ્રશ્ન સમજવામાં ગરબડ થશે, તો જવાબ સમજવામાં અને સમજાવવામાં પણ ગરબડ થશે.

ટુંકમાં, ક્યાંક દેશ કાળ પ્રમાણે ઓછામાં ઓછા ૧૦ દિવસ પણ પળાતા હશે. પણ એથી ઓછા તો નહિ જ.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! તો દશ દિવસ જ પાળીએ તો ???

મહારાજશ્રી :- ના, શ્રેયસ્ ! ભિન્ન ભિન્ન દેશના લોકવ્યવહારને ચુકવાનો નથી. જો એ જ વાત પૂ. સેન સૂ૦ મ૦ પૃષ્ઠ નં૦ ૬૮ના ૨૦૧મા પ્રશ્નોત્તરમાં ફરમાવે છે -

तथा–सूतकगृहं साधव आहारार्थं यान्ति नवेति ? प्रश्नोऽत्रोत्तरं–यत्र देशे सूतकगृहे यावद्भिर्वासरैर्ब्राह्मणादयो भिक्षार्थं व्रजन्ति तत्रात्मभिरपि तथा विधेयमिति वृद्ध व्यवहारः॥ २०१॥

સમજ્યો શ્રેયસ્ ! જે દેશમાં બ્રાહ્મણ આદિ (આદિથી બીજા પણ અનેક લેવાય) જેટલા દિવસે ભિક્ષા લે તેટલા દિવસે જૈન સાધુ ભિક્ષા લે. આવો વૃદ્ધવ્યવહાર છે.

તું જ કહે ! આ વ્યવહાર પોતાની મેળે કે સ્વચ્છંદવૃત્તિએ તોડાય જ શી રીતે ? બ્રાહ્મણ વગેરેના વ્યવહારને પણ અનુસરવાનું કથન પૂ૦ શ્રી સેનસૂરિજી મ૦ સ્વયં કરી રહ્યા છે.

હજુ શ્રેયસ્ ! જો તારી જ શંકારૂપ સવાલ કરનાર પૂ૦ પં૦ શ્રી ધનહર્ષગણિજી મ૦ કહે છે કે પ્રશ્નોત્તર ગ્રંથમાં તો કહે છે કે '૧૦ દિવસનો નિયમ નથી' એમ પૂ૦ સેન૦ સૂ૦ મ૦ ને પ્રશ્નરૂપે પૂછે છે, જે અક્ષરશઃ આ રહ્યું પૃષ્ઠ નં૦ ૭૮, પ્ર૦ નં૦ ૨૯૦.

तथा–"जायमयसूअगाईनिच्छूढा" इत्यादिसूतकशब्दः प्रत्येकं सम्बद्ध्यते, जातकसूतकं नाम जन्मानन्तरं दशाहानि यावत् मृतकसूतकं मृतानंतरं दश दिवसान् यावत्तत्र यद्वर्ज्यं तद्विधा–'लोग' त्ति लौकिकं 'उत्तर' त्ति लोकोत्तरं, लौकिकं द्विधा–इत्वरं यावत्कथिकं च, तत्रेत्वरं यत्सूतकमृतकादि, तथाहि–लोके सूतकादि दश दिवसान् यावद्वर्ज्यत इति, यावत्कथिकं च वरुडछिम्पकचर्मकार–डोम्बादि, एतान्यक्षराणि व्यवहारवृत्तौ सन्तीत्युक्त्वा सूतकगृहं दशदिवसान् यावत्खरतरास्त्यजन्तः सन्ति, प्रश्नोत्तरग्रन्थे तु दशदिननिर्बन्धो ज्ञातो नास्ति इत्युक्तमस्ति, तत्कथमिति ? प्रश्नोऽत्रोत्तरं–व्यवहारसूत्रवृत्तौ सूतकविषये यद्दशदिनवर्ज्जनं तद्देशविशेषपरत्वेन, ततो यत्र देशे सूतक विषये यावानवधिस्तावन्ति दिनानि वर्ज्जनीयानि, तेन प्रश्नोत्तरग्रन्थेन सह न कोऽपि विरोध इति॥ २९०॥

અર્થ :- આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં પૂ૦ **શ્રી સેન સૂ૦ મ૦** કહે છે કે 'દશ દિવસની જે વાત કરી છે તે દેશવિશેષે કરીને. એટલે જે દેશમાં દશ દિવસની મર્યાદા હોય તે દેશમાં દશ દિવસ. બાકી જ્યાં વધારે હોય ત્યાં यावान् अवधिस्तावन्ति दिनानि એટલે જેટલી મર્યાદા તેટલા દિવસ વર્જવા.' એવો અર્થ છે. આવા શબ્દોની સાક્ષીરૂપે શ્રી 'व्यवहार सूत्रम्' નામનો ગ્રંથ પણ મૂક્યો.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! પ્રશ્નોત્તરમાં પ્રશ્ન કયો ? અને ઉત્તર શો ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! આ પ્રશ્નોત્તર નામનો ગ્રંથ પૂ૦ શ્રી હીરસૂરિજી મ૦ નો છે. જેને **હીરપ્રશ્નોત્તર** કહેવાય છે. તેમાં આ રીતે પ્રશ્ન કર્યો છે. પૃષ્ઠ નં૦ ૭૫, પ્ર૦ નં૦ ૧૮.

येषां गृहे पुत्रपुत्रीजन्म जातं भवति तद्गृहमनुजाः खरतरपक्षे स्वगृहपानीयेन देवपूजां न कुर्वन्ति, तद्यतिनोऽपि तद्गृहे दशदिनानि यावन्न विहरंति, तदक्षराणि कुत्र संति ? आत्मपक्षे चैतदाश्रित्य को विधिः ? इति प्रश्नोऽत्रोत्तरं-यद्गृहे-पुत्रपुत्रीप्रसवो जातो भवति तद्गृहपानीयेन देवपूजां न शुध्यतीत्यक्षराणि शास्त्रे ज्ञातानि न सन्तीति। तथा तद्गृहविहरणमाश्रित्य यस्मिन् देशे यो लोकव्यवहारस्तदनुसारेण यतिभिः कर्त्तव्यं, दशदिननिर्बन्धस्तु शास्त्रे ज्ञातो नास्तीति॥ १८॥

અર્થ :- જેમના ઘરે પુત્ર-પુત્રીનો જન્મ થાય તે ઘરના મનુષ્યો ખરતરપક્ષમાં પોતાના ઘરના પાણીથી દેવપૂજા કરતા નથી. સાધુ પણ તેમના ઘેર દશ દિવસ સુધી પધારતા નથી. તેવા અક્ષરો શાસ્ત્રમાં ક્યાં છે ? આપણા પક્ષમાં તે આશ્રીને શો વિધિ છે ?

ઉત્તર :- જે ઘરે પુત્ર-પુત્રીનો જન્મ થાય તે ઘરનાં પાણીથી દેવપૂજા ન થાય તેવા અક્ષરો શાસ્ત્રમાં જાણ્યા નથી તથા તે ઘરમાં ગોચરી જવાને આશ્રીને જે દેશમાં જે લોકવ્યવહાર તે પ્રમાણે સાધુએ કરવું જોઈએ. પરંતુ દશ દિવસનો આગ્રહ તો એ શાસ્ત્રમાં જાણ્યો નથી.

સમજ પડી શ્રેયસ્ !

શ્રેયસ્ :- હા મહારાજજી ! પણ 'દશ દિવસ માનવા જ જોઈએ' એવો આગ્રહ નથી ને ? ઓછાવત્તા પણ પળાય અને ન પણ પળાય તેમ જ ને?

મહારાજશ્રી :- ના, શ્રેયસ્ ! એવું નથી. આવું સમજવું તે ક્ષયોપશમની મંદતા છે.

'દશ દિવસ માનવાનો આગ્રહ નથી' એટલે 'દશ દિવસ'નું પૂંછડું પકડીને બેસી નહિ રહેવાનું. કોઈ દેશમાં વધારે હોય તો વધારે પણ પાળવાનું - માનવાનું. એટલે તો કહ્યું : यस्मिन् देशे० જે દેશમાં જેટલા દિવસનો વ્યવહાર તે પાળવાનો. અને દરેક દેશમાં પાળવાનો રિવાજ છે જ.

શ્રેયસ્ :- તો પછી મહારાજજી ! 'शास्त्रे ज्ञातो नास्ति' એમ શા માટે કહ્યું.

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! એટલે કે 'દશ જ દિવસ, વધારે નહિ' એવા શબ્દો શાસ્ત્રમાં જાણ્યા નથી.

શ્રેયસ્ :- 'शास्त्रे ज्ञातो नास्ति' એટલે 'શાસ્ત્રમાં નથી જ' ને ?

મહારાજશ્રી :- ના શ્રેયસ્ ! એવું નથી. 'शास्त्रे ज्ञातो नास्ति' એટલે **શાસ્ત્રમાં હશે. પરંતુ હું જાણતો નથી.** અર્થાત્ મેં શાસ્ત્રોમાં જાણ્યા નથી. જો 'શાસ્ત્રમાં નથી' તેમ જ કહેવાનો ભાવ હોત તો 'शास्त्रे नास्ति' આટલું જ કહત. શા માટે 'ज्ञातो' શબ્દ વધારાનો મૂકત ???

ज्ञातो શબ્દ સંબંધી હજુ વધારે સ્પષ્ટ ખુલાસા માટે : જો શ્રેયસ્ ! આ ગ્રન્થના સાઠમા પૃષ્ઠ ઉપર પ્રશ્ન નં૦ ૫ એ છે કે 'श्री वीरेण चक्रित्वप्राप्तिपुण्यं क्व भवेऽर्जितम्'

उत्तरम् - अत्र निर्णयो ग्रंथे दृष्टो नास्ति।

અર્થ :- પ્ર૦ શ્રી વીરપ્રભુએ ચક્રીપણાની પ્રાપ્તિ માટેનું પુણ્ય કયા ભવે ઉપાર્જન કર્યું ?

જવાબ :- 'અહીં તેનો નિર્ણય શાસ્ત્રમાં જોયો નથી.'

'જોયો નથી' એટલે 'શાસ્ત્રમાં નથી' તેમ નહિ. ક્યાંક હશે. પણ હું જાણતો નથી અને કો'ક ને કો'ક ભવમાં તો પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું જ હશે.

વળી બીજું 'શાસ્ત્રમાં નથી' તે તો કહી જ કેમ શકાય ? હાલ શાસ્ત્રો ૮૪માંથી માત્ર ૪૫ જ રહ્યાં છે અને તે ય અપૂર્ણ. હવે તું જ કહે. 'શાસ્ત્રમાં નથી' તેમ કહેવાય જ શી રીતે ? વળી અનેક ગ્રંથોના પાઠો મેં તને દર્શાવ્યા.

શું આ બધા પાઠોથી તે પૂ૦ હીરસૂરિ મ૦ અજ્ઞાત હશે ??? ઢગલાબંધ પાઠો શાસ્ત્રમાં છે. અને શું પૂ૦ હીરસૂરિ મ૦ સૂતક ઉડાવવા માટે એમ કહે કે 'शास्त्रे ज्ञातो नास्ति ।' 'શાસ્ત્રમાં શબ્દો નથી ?' એમ બોલે ખરા ? માટે જ કહેવાય છે કે 'दशदिननिर्बन्धस्तु शास्त्रे ज्ञातो नास्ति' એટલે 'દશ દિવસનો આગ્રહ શાસ્ત્રમાં જાણ્યો નથી' અર્થાત્ 'દશ જ દિવસ એમ નહિ. વધારે પણ હોય. જે દેશમાં જેટલા દિવસ પળાતા હોય તેટલા પાળવાનાં.' એવો અર્થ પૂ૦ હીરસૂરિ મ૦ નો છે. અને તે અર્થનું સમર્થન પૂ૦ હીર સૂ૦ મ૦ ના શિષ્ય પૂ૦ શ્રી સેનસૂરિ મ૦ જે કર્યું છે કે તે પ્રશ્નોત્તર ગ્રંથનો અર્થ એ છે કે દશ દિવસની મર્યાદા તે દેશ વિશેષે કરીને છે. પણ જે દેશમાં સૂતકની જેટલી મર્યાદા હોય તેટલા દિવસ વર્જવા.

અને શ્રેયસ્ ! કોઈપણ દેશમાં 'સૂતક નથી' એવું તો પૂજ્ય શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓએ કહ્યું જ નથી. અર્થાત્ શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓએ સૂતક પાળવાના સિદ્ધાંતને જ મજબૂત કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. ક્યાંય સિદ્ધાંતને તોડવા પ્રયત્ન કર્યો નથી. જો કે જિનવલ્લભસૂરિ કૃત સંઘપટ્ટકની અવચૂરિ કર્તા સાધુકીર્તિ ગણિ જેવા જ્યાં સૂતક, M.C. વગેરે ઉત્થાપન કરવા ગયા ખરા, પણ તે ત્યાં જ ફેંકાઈ ગયા. જરાય ચાલ્યું નહિ.

અને આજે પણ નવામતી આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ ના પ્રશિષ્ય મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજી M.C. ની મર્યાદાને તોડવાના પ્રયત્નમાં છે. 'શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકના ૬૭માં પૃષ્ઠ ઉપર તેમણે લખ્યું કે *"ઋતુધર્મવાળા બહેનોએ બનાવેલી રસોઈ જમવી પડી તો તેથી પૂજા બંધ કરવાની હોતી નથી."*

શ્રેયસ્ ! આ વાક્ય વાંચીને મને આઘાત લાગ્યો. આ શું ? એ ભાઈસા'બ હવે આટલી બધી નિકૃષ્ટ કક્ષાએ પહોંચી ગયા ! કેટલા નિકૃષ્ટ કક્ષાએ પહોંચ્યા તેનો નિર્ણય હું નહી જણાવું એ નિર્ણય શ્રોતા-વાચક વર્ગને જ કરવા સોંપું છું.

શું આચાર્ય શ્રી રામચંદ્રસૂરિ પક્ષ હવે સૂતકની સાથે ઋતુધર્મ(M.C.)ને ઉડાડવા પણ હાથ ધોઈને પાછળ પડ્યા છે ? કુદરત એમને સદ્બુદ્ધિ આપે.

શ્રેયસ્ :- ગજબ કહેવાય તો પછી મહારાજજી ! આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિ મ૦ શેનાં આધારે સૂતક પાળવાનો નિષેધ કરે છે.

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! વાત એમ છે કે એમના દ્વારા શબ્દનો અર્થ કરવામાં શરતચૂક થાય છે.

જેમકે, સેનપ્રશ્ન ગ્રંથમાં પૂ૦ શ્રી સેનસૂરિ મ૦ને ફતેપુરના સંઘે પ્રશ્ન કર્યો છે કે 'यथा-जन्मसूतके मरणसूतके च प्रतिमा पूज्यते न वा इति ?'

અર્થ :- જન્મસૂતક પછી કે (અને) મરણસૂતક પછી પ્રતિમા પૂજાય કે નહિ ?

પ્રશ્નોત્તર :- उभयत्रापि स्नानकरणान्तरं प्रतिमापूजननिषेधो ज्ञातो नास्तीति ॥ ७८ ॥

ઉત્તર :- "બંને ઠેકાણે સ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાપૂજનનો નિષેધ જાણ્યો નથી." એટલે કે સૂતકસ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાપૂજનનો નિષેધ જાણ્યો નથી એવો ભાવ સ્પષ્ટ ફલિત છે. આ તેનો વાસ્તવિક અર્થ છે. જ્યારે તેઓ (આ૦ રામચંદ્ર સૂરિ મ૦) "સૂતકમાં પૂજા થાય કે નહિ ? અહીં 'પછી' ને સ્થાને **'માં'** એવો અર્થ કરે છે. અને જવાબમાં બંને સૂતકમાં સ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાપૂજનનો નિષેધ જાણ્યો નથી. અહીં પણ 'પછી'ને સ્થાને **'માં'** અર્થ કરે છે. હજુ એવો અર્થ પણ નીકળી શકે કે સૂતકવિષયમાં સ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાપૂજનનો નિષેધ જાણ્યો નથી.

શ્રેયસ્ :- તો પછી મહારાજજી ! સૂતકમાં સ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાપૂજા થઈ શકે ને ?

મહારાજશ્રી :- ના, શ્રેયસ્ ! એમ નહિ. સૂતકના વિષયમાં એટલે **સૂતકસંબંધી સ્નાન કર્યા** પછી પ્રતિમાપૂજનની વાત છે.

જો આ જ વાતની પુષ્ટિ માટે તને એમના જ ગુરુ-પ્રગુરુઓનો પાઠ બતાવું. આ હસ્તલિખિત પ્રત 'આત્મ-કમલ-લબ્ધિ-દાન-પ્રેમ-રામ'આ પરંપરાવાળા શ્રી કમલવિજયજી મ૦ દ્વારા લખાવેલી છે. તેનું નામ 'कल्पसूत्र अवचूरि' છે. તેમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૧૯ ઉપર સ્પષ્ટ લખ્યું છે કે :-

एकादशमे दिवसे व्यतिक्रांते सति अशौचवतां जन्मकर्मणां प्रसवव्यापाराणां नालछेदादीनां यत्करणं तस्मिन् निवर्त्तित्ते कृते अशुचिजातकर्मकरणे संप्राप्ते निवर्त्तिते मातापितरौ द्वादशमे दिवसे संप्राप्ते सति xxx ज्ञातजातक्षत्रिया: आमंत्रिता: आकारिता:। ततः पश्चात् स्नाता:। (જુઓ પરિ. ૨-૨)

અગિયારમે દિવસે અશુચિ દૂર કરી બારમે દિવસે સગાસંબંધી બધાને બોલાવ્યા, **'ત્યારબાદ સ્નાન કર્યું.'**

અહીં એમ તો સમાધાન ન જ હોય કે રોજ સ્નાન નહીં કરતા હોય, માટે 'સ્નાન કર્યા પછી' એમ લખ્યું. છતાં રોજના સ્નાનને ન ગણતાં બારમે દિવસે જે સ્નાન તેને **'સૂતકસ્નાન'**નાં સ્નાન તરીકે ગણ્યું. અને આ તો એમની જ પ્રત છે. (આજે ૩૭ કે ૪૦મા દિવસે છેલ્લું સૂતકસ્નાન થાય છે.)

તે સિવાય સં૰ ૧૭૨૦ સાલની कल्पसूत्रम् ટીકા નામની આ પ્રતમાં ય द्वादशाख्यदिवसे x x x स्वजना: पितृव्यादय: ४ संबंधिन: x x x आमंत्र्य आकार्य ततः स्नातो कृतबलिकर्माणि.. બારમે દિવસે બધાને બોલાવીને 'ततः स्नातो' ત્યારબાદ સ્નાન કરીને કર્યું છે જેને બલિકર્મ. (જુઓ પરિ, ૨-૩)

श्री कल्पसूत्र सुबोधिका પૃ૰ ૨૪૯ ઉપર પણ द्वादशे च दिवसे सम्प्राप्ते सति x x x ततः पश्चात् स्नातौ कृता पूजा याभ्यां तौ...। x x x

"બારમે દિવસે x x x સ્નાન કરીને કરી છે પૂજા જેમણે...."

અહીં પણ બારમા દિવસનું સ્નાન ગણ્યું છે, ત્યારબાદ પૂજા.

વળી, સ્નાનના અનેક પ્રકાર છે.

૧૫૧૭ની સાલમાં લખાયેલ कल्पसूत्र बालावबोध: નામની હસ્તલિખિત પ્રતમાં 'एक्कारसमे दिवसे वइक्कंते' નો બાલાવબોધ "છઠ્ઠીઈ દીહાડઈ છઠ્ઠીતણું જાગરણ કરઈ । અગ્યારમઈ દીહાડઈ । આવિઈ હુંતઈ । સૂતકિ સુદ્ધિ । દસૂઠણઈનું । આચારિ કીધઈ હુતઈ । બારમઈ દિનિ આપણા જ્ઞાત । સગાં સંબંધિયા તેડી કરી."

આમાં **'દસૂઠણ'** સ્નાનની વાત છે.

પૂ૦ શ્રી આત્મારામજી મ૦શ્રીએ तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રન્થમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૩૪૧ ઉપર 'पंचगव्य करके अंतस्नान करें' (આ શબ્દો આપણે પૃ૦ નં૦ ૪૫ ઉપર જોઈ ગયા) અહીં **અંતસ્નાન** યાને દસૂઠણનું સ્નાન નામના સ્નાનનો પ્રકાર લીધો છે અને ત્યાં જ આગળ 'सिंहगजयोनिमें सूतकस्नान नही करवावणा' એમ કહી છેલ્લા સ્નાનને **'સૂતક સ્નાન'** તરીકે ગણેલ છે. આ રીતે **દસૂઠણસ્નાન, અંતસ્નાન, સૂતકસ્નાન** વગેરે ઘણાં પર્યાયોવાળું તે સ્નાન છે. જેથી અહીં સામાન્ય = રોજિંદા સ્નાનની વાત નથી, પરંતુ સૂતકસ્નાનની વાત છે.

શ્રેયસ્ :- અહીં રોજિંદુ સ્નાન શા માટે નહિ લેવું ?

મહારાજશ્રી :- રોજિંદુ સ્નાન લેવું હોત તો 'સ્નાન' શબ્દ મૂકવાની જરૂરત જ ક્યાં હતી ? કેમકે, સ્નાન કર્યા વિના ક્યારેય પ્રતિમાપૂજન થતું જ નથી. સૂતક ન હોય તો પણ સ્નાન કરીને જ પ્રતિમાપૂજન થાય છે. માટે જો રોજિંદુ સ્નાન લેવું હોત તો સ્નાન શબ્દ લખવાની જરૂરત જ નહોતી.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજજી ! પ્રશ્નમાં जन्मसूतके શબ્દ વાપર્યો છે. તો શું તેનો અર્થ તો 'જન્મસૂતકમાં' એવો જ ન થાય ? 'સૂતક પછી' કે 'સૂતક વિષયમાં' એવો અર્થ શી રીતે નીકળે ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! વ્યાકરણ ભણ્યા વિના કે અધૂરું યા જેમતેમ ભણવાથી મહાપુરુષોનાં વાક્યોનો અર્થ યથાર્થ રીતે નીકળી શકતો નથી.

જો સાંભળ ! પૂ. કલિકાલ સર્વજ્ઞશ્રીએ सिद्धहेमव्याकरण માં 'यद्भावो भावलक्षणम्' ॥ २-२-१०३ ॥ આ સૂત્રને વિશે ઉદાહરણ મૂક્યા છે. જેમાં (१) गोषु दुह्यमानासु गतः, दुग्धासु-आगतः, (३) देवार्चनायां क्रियमाणायां गतः कृतायाम् आगतः (३) आम्रेषु कलायमात्रेषु गतः पक्वेषु आगतः' આવા ઉદાહરણો મૂક્યા છે. એનો ક્રમશઃ અર્થ (૧) ગાય દોહવાતી હતી તે વખતે ગયો અને દોહ્યા પછી આવ્યો. (૨) દેવપૂજા કરાતી હતી તે વખતે ગયો, કરાયા (થયા) પછી આવ્યો. (૩) આંબાની કળીઓ ખીલી તે વખતે ગયો, પાક્યા પછી આવ્યો.'

શ્રેયસ્ ! અહીં સમજવા જેવી બાબત છે. એક વખત નૂતનવર્ગ આ સૂત્રના માધ્યમે સૂતક ઉત્થાપનનું કાર્ય સિદ્ધ કરવા જતાં હતાં. તેમાં એમણે

ઉદાહરણ લીધું તો આ જ. "અર્થાત્ પહેલું એક. પરંતુ અડધું જ. '**गोषु दुह्यमानासु गतः**' ગાય દોહવાતી હતી તે વખતે ગયો. એટલે સપ્તમી વિભક્તિ મૂકવાથી ચાલુ વર્તમાન કાળ ગણી શકાય છે. માટે **પૂ. સેનસૂરિ મ.** ને પ્રશ્ન પૂછ્યો છે કે **जन्मसूतके..... पूज्यते वा न ?** અહીં પણ '**गोषु दुह्यमानेषु**' = 'ગાય દોહવાતી હતી તે વખતે' ત્યાં વર્ત્તમાનકાળ કે ભૂતકાળ ? તો તેની જેમ = 'જન્મ સૂતક હોય ત્યારે (તે વખતે)' = અર્થાત્ જન્મ સૂતક વર્તતું હોય ત્યારે પૂજા થાય કે નહિ ? એમ પૂ૦ સેનસૂરિ મ૦ ને પ્રશ્ન પૂછ્યો છે."

"બરાબર સમજજે શ્રેયસ્ ! 'સૂતક ઉત્થાપકે જન્મ સૂતક હોય ત્યારે' એવો અર્થ સપ્તમી વિભક્તિથી કર્યો છે."

તે વખતે મુંબઈ-ગોડીજી ઉપાશ્રયે બિરાજમાન પૂજ્યપાદ **આગમોદ્ધારક શ્રી સાગરજી મ૦ શ્રી**એ સૂતક વિશેના જાહેર પ્રવચનમાં ફરમાવ્યું કે "પૂરું વાક્ય કેમ લેતા નથી ? અધૂરું કેમ લ્યો છો ? **दोग्धासु आगतः. દોહ્યા પછી આવ્યો.** અહીં સપ્તમીનો અર્થ 'પછી' લીધો છે. એવી રીતે जन्मसूतके એટલે 'જન્મસૂતક પછી' એવો અર્થ જ ઈષ્ટ છે. જો જન્મસૂતક વખતે અર્થાત્ 'જન્મસૂતક ચાલુ હોતે છતે' એવો વર્ત્તમાનકાળનો અર્થ કરવો હોય તો दुह्यमानाની જેમ અહીં પ્રયોગ કરત.

માટે અહીં જન્મસૂતક પછી એટલે કે જન્મસૂતક પૂરું થયા પછી પ્રતિમા પૂજાય કે નહિ ?' એવો પ્રશ્ન છે.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! જન્મ-મરણ સૂતક પુરું થયા પછી તો પૂજા થાય જ. એમાં પૂછવાનું શું હતું ? એટલે પૂછવા પાછળ શું બીજું રહસ્ય ન હોવું જોઈએ?

મહારાજશ્રી :- પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ શ્રીએ तत्त्वनिर्णयप्रासाद ગ્રંથમાં '**तथा सूतक दिनो के.... सूतक स्नान नही करावणां**' ઈત્યાદિ વાત પૃષ્ઠ નં૦ ૪૫ ઉપર જણાવેલ. એટલે કે 'સૂતક પૂર્ણ થયા પછી પણ જો અમુક નક્ષત્ર હોય તો **સૂતકસ્નાન** ન કરાવવું. જો કરાવે તો ફરી પ્રસૂતિ થતી નથી' એમ લખ્યું છે. અર્થાત્ સૂતક પૂરું થયા પછી પણ જયાં સુધી 'સૂતકસ્નાન' ન

કરાવાય ત્યાં સુધી પૂજા ન થાય. કદાચ એ નક્ષત્રોમાં સ્નાન કરાવે તો પણ શુદ્ધિ થતી નથી. માટે પૂ૦ આત્મારામજી મહારાજે 'एक एक दिनके आंतरे शुचि कर्म करणा' એવું લખ્યું હશે. એ કારણથી પૂ૦ સેનસૂરિ મહારાજે સૂતક પુરુ થયા પછી = 'स्नानानन्तरम्' શબ્દ મૂક્યો છે. અને 'स्नानानन्तरम्' એટલે કે સૂતકસ્નાન પછી પૂજાનો નિષેધ શાસ્ત્રમાં જાણ્યો નથી. એવું કહ્યું.

બીજી વાત - 'स्नानानन्तरम्' શબ્દ મૂકવાનું તાત્પર્ય એ પણ છે કે ઈતરોમાં મુંડન વગેરેથી સૂતકની પૂર્ણાહૂતિ થાય છે. જ્યારે જૈનશાસનમાં તો સૂતકની પૂર્ણાહૂતિ સ્નાનથી જ થાય છે, મુંડન વગેરેથી નહિ. માટે 'स्नानानन्तरम्' એટલે સૂતક પૂરું થયેથી જે સ્નાન તે સ્નાન (રોજિંદું સ્નાન નહિ). અને તે "સૂતકસ્નાન પછી પ્રતિમા પૂજાનો નિષેધ શાસ્ત્રમાં જાણ્યો નથી."

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! 'સૂતક પૂર્ણ થયા પછી' એમ ન કરીએ તો ન ચાલે ?

મહારાજશ્રી :- એમ કરીએ તો 'સૂતકમાં પૂજા થાય' એવો અર્થ નીકળે. અને એવો અર્થ કરીએ તો શ્રી ઉપદેશપ્રાસાદ ગ્રન્થની આજ્ઞા શી રીતે ઘટશે?

શ્રેયસ્ :- હેં ! ઉપદેશપ્રાસાદની કઈ આજ્ઞા મહારાજજી ?

મહારાજશ્રી :- જો આ રહ્યો **श्री उपदेशप्रासाद** ગ્રંથ, આ ગ્રંથ ૧૮૪૭માં થઈ ગયેલા પૂ૦ શ્રી વિજય લક્ષ્મીસૂરીશ્વરજી મ૦ જે રચેલ છે. જેમના અષ્ટાહ્નિકા વ્યાખ્યાન, પૂજાઓ, દેવવંદન વગેરે બંને ય પક્ષને માન્ય છે. તે ગ્રંથકારશ્રી પૃષ્ઠ નં૦ ૨૨૦ની પહેલી પૂંઠીમાં કહે છે કે

"सूतकशावाशौचयोरात्मसंबंधिनो: सूतकिजनसंस्पर्शं विहाय पृथक्पाकेन भोक्तव्यं, अन्यथा नित्यकर्महानि:"

આમાં સૌ પ્રથમ **સૂતક** શબ્દ છે. દુનિયામાં મરણને અંગે 'સૂતક' શબ્દ વપરાય છે. તેથી 'સૂતક' એવો પ્રચલિત શબ્દ વાપર્યો છે. તથા શાવ એટલે મૃતક. તેને લગતી અશુચિ એટલે જન્મમાં (अशौचयो:) સંબંધીજનો જે સૂતકી છે. તેના સ્પર્શાદિનો ત્યાગ કરવો. તથા રસોઈ જુદી કરીને જમવી.

જો તેમ નહિ કરો તો નિત્યકર્મને બાધ આવશે. એટલે પૂ. આચાર્ય મ. સ્પષ્ટ રીતે સૂતકીને ન સ્પર્શવા તથા જુદી રસોઈ જમવા જણાવે છે. નહિતર નિત્યકર્મ એટલે જિનપૂજા આદિ નિત્યકર્મ નહિ થાય.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી નિત્યકર્મ એટલે જિનપૂજા આદિ ?

મહારાજશ્રી :- હાસ્તો ! નહિતર શું લેશું ? ઠલ્લો માત્રું લેશું ? શું એમાં હાનિ આવે ? ના, માટે જ જિનપૂજા આદિ લેવું સમુચિત છે.

શ્રેયસ્ ! મારા દ્વારા લખાયેલા આ ઠલ્લો-માત્રું શબ્દથી મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજી ઉબકી ગયા-ને શા૦મ૦ન૦ પૃ૦ ૩૧ના માધ્યમે મને સલાહ આપવા આવ્યા કે *"શાસ્ત્રોના અર્થ કરવા માટે લઘુનીતિ-વડીનીતિ શીખી જાય....."* મને લાગે કે તેઓ કેટલા અજ્ઞાન છે ! 'આ શાસ્ત્રીય શબ્દો છે' એનો પણ તેમને બોધ નથી, હદ કરી. કદાચ, તેઓ દરેક ઉપાશ્રયે 'ઠલ્લે-માત્રે જવાનો રસ્તો,' કે 'ઠલ્લા-માત્રાની જગ્યા' આવા લખેલા શબ્દો ભુંસાવીને વડીનીતિ-લઘુનીતિ લખાવતા હશે ! તેમજ પૌષધવાળાને ઠલ્લે-માત્રા શબ્દો બોલવાનું બંધ કરાવી વડીનીતિ-લઘુનીતિ શબ્દ શિખવાડતા હશે! વળી, સાધુના દૈવસિક અતિચારમાં 'માત્રું અણપુંજી ભૂમિકાએ પરઠવ્યું'ની બદલે 'લઘુનીતિ અણપુંજી ભૂમિકાએ પરઠવી' એમ બોલતા હશે... ! શું કરતા હશે ? તે તો તેઓ લખીને જણાવશે ત્યારે જગતને ખબર પડશે...

ટૂંકમાં, એમને એટલું જ કહું : મુનિશ્રી ! સામાન્યરીતે જૈનજગત સમજી શકે તેવી ભાષા લખવી જોઈએ. વળી, વિશેષમાં તે ભાષા શાસ્ત્રથી અવિરુદ્ધ જોઈએ. સમજ પડી ?

અને નિત્યકર્મ તથા નિત્યકર્ત્તવ્યની ભેદરેખા સંબંધિ ચોંટદાર ખુલાસો પૂ૦ આ૦ ભ૦ શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી ભગવંતે જિતમર્યાદાયૈ નમઃ - પૃ૦ નં૦ ૮૩ ઉપર કર્યો જ છે.

મૂળ વાત શ્રેયસ્ ! એ નિત્યકર્મથી જિનપૂજા જ લેવી સમુચિત છે. અને આ૦ શ્રી રામચંદ્ર સૂ૦ મ૦ ના પ્રશિષ્ય મુનિ શ્રી જયદર્શન વિ૦ મ૦ એ પણ 'જિનપૂજામાં આવશ્યક શુદ્ધિ' પુસ્તકના 'લેખકીય' પ્રસંગમાં **"પોતાનું જિનપૂજાનું નિત્યકર્તવ્ય ચૂકી જાય છે"** એમ લખીને જિનપૂજાને નિત્યકર્મરૂપે સ્વીકારેલ છે.

શ્રેયસ્ :- તો પછી મહારાજજી ! સૂતકી કોને કહેવાય ?

મહારાજશ્રી :- આખા ઘરને.

શ્રેયસ્ :- મેં તો આવું સાંભળ્યું છે કે બાળકનાં માતા-પિતાને જ સૂતકી કહેવાય ?

મહારાજશ્રી :- તો પછી શ્રેયસ્ ! પિતાને ય સૂતકી માનવાની શી જરૂર? માત્ર માતાને જ માનો ને. વધારે માનવું હોય તો સારવાર કરનારીને. અને શ્રેયસ્ ! તો પછી મરણમાં કોણ સૂતકી ? મડદું જ ને ? કેમકે, જો જન્મ આપનાર માતા છે તો માતાને જ સૂતકી ગણાતી હોય તો મરણ પ્રાપ્ત કરનાર તો સ્વયં પોતે જ છે તો મડદું જ સૂતકી ગણાય ને ? ના; ટૂંકમાં આખા ઘરને. એટલે તો 'સૂતકનાં ઘર, કુળ' એમ વર્જન યોગ્ય લખે છે, માત્ર વ્યક્તિ નહિ.

વળી શ્રેયસ્ ! આ જ उपदेशप्रासाद ગ્રંથમાં કહે છે કે,

सूतकशावाशौचयो: परकीययोर्न भोक्तव्यं। भुक्तं वा अकामत: समुपोष्य मंत्रसहस्रं जपेत्। कामतस्तु उपवासत्रयं कृत्वा मूलमंत्रसहस्रत्रयमावर्त्तयेत्। सूतकशावाशौचयोरात्मसंबंधिनो: सूतकिजनसंस्पर्शं विहाय पृथक् पाकेन भोक्तव्यं, अन्यथा नित्यकर्महानि:। सूतके शावाशौचे च। धर्मस्थेन क्रियारतेन ज्ञानवता व्रतवता च नित्यकर्महानिर्न कार्या। यदि च नित्यानुष्ठानं नास्ति, प्रमादात् सूतकी संस्पृष्ट: साधारणभोजनं च कृतं तदोपोस्य सहस्रं जपेत्, कामतस्तु त्रिगुणं तदेव।

તાત્પર્ય :- જેને ઘેર મરણ કે જન્મનું સૂતક હોય તેના ઘરે અજાણપણે જમવાથી, જમનારને એક ઉપવાસ તથા એક હજાર જાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે. જાણીને જમનારને ત્રણ ઉપવાસ અને ત્રણ હજાર જાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! સૂતકમાં પૂજા ન થાય તો **ભરત ચક્રવર્તી,** જેમને ૬૪ હજાર રાણીઓ હતી. તેમને તો સૂતક રોજેરોજ લાગતું જ હશે. તે સિવાય રાજા મહારાજા કે મોટા પરિવારવાળાને પણ સૂતક વારંવાર લાગતું હશે. તો શું તેઓ કદી પૂજા નહિ કરતા હોય ???

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! આ સંબંધમાં તો હું તને ઘણું કહેવા માંગું છું. જો સાંભળ (૧) એક તો ભરત ચક્રવર્તી, રાજા, મહારાજા કે એવા મોટા

પરિવારવાળાએ સૂતક હોતે છતે પૂજા કરી એવું તેં કોઈ ગ્રંથમાં વાંચ્યું છે ખરું ? ના; નહિ જ. છે ય નહિ, ને મળશે ય નહિ.

શ્રેયસ્ :- ના ! મહારાજજી ! પણ સૂતક તો વારંવાર આવ્યા જ કરે ને ?

મહારાજશ્રી :- હા, શું મોટા પરિવારવાળાએ જુદું રસોડું નહિ કર્યું હોય ? સૂતકવાળા માટે રસોડું વગેરે જુદું હોય તો આજે પણ ક્યાં એટલા બધા દિવસનો બાધ છે ? ઠીક છે એકાદ દિવસ વર્જે.

બીજી વાત :- પૂજા કરવી હોય તો રસોડું જુદું જ રાખવું પડે. જેથી લાંબા સમયનું સૂતક ન લાગે.

ત્રીજી વાત :- મનુસ્મૃતિ નામના ગ્રંથમાં (અ૦ ૫ શ્લો૦ ૯૭) ૧૯૮માં પૃષ્ઠ ઉપર તો કહે છે કે 'लोकेशाधिष्ठितो राजा नास्याशौचं विधीयते' રાજા લોકપાલોથી અધિષ્ઠિત છે. માટે તેઓને જન્મ-મરણનું સૂતક હોય નહિ. સૂતકાદિ સામાન્ય મનુષ્ય માટે છે. જેમ રાજાને ત્યાં સંતાન જન્મે તો સૌ વધાઈ આપવા આવે અને કોઈ મરે તો ય સૌ આવે. તો શું સૌને સૂતક લાગે ? ના; નહિ. વળી, સૂતકને લૌકિક ગણેલ છે. તો લોકમાં પ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે મનુસ્મૃતિમાં લખેલ આ વચન પણ જૈન અનુયાયીને માન્ય રાખવામાં કોઈ એતરાજ (વાંધો) નથી.

ચોથી વાત :- એક સાધુ મહાત્માએ એક તત્ત્વજિજ્ઞાસુ વિદ્યાર્થીને તારી જેમ જ કહ્યું. કે જો ચક્રવર્તી સૂતક પાળવા જાય તો પૂજા ક્યારે કરે? તે વિદ્યાર્થી હોંશિયાર હતો. તેણે પોતાના તર્કથી કહ્યું. મહારાજજી ! ચક્રવર્તી પોતાની ૬૪ હજાર રાણીને સંસારસુખ(ભોગસુખ)થી કેવી રીતે સંતોષતા હશે??? કેમકે પોતે એકલો અને રાણી ૬૪ હજાર ! પેલા સાધુ મહાત્માએ કહ્યું. ભાઈ! વૈક્રિય શરીરથી. તે જ ધડાકે આ વિદ્યાર્થીએ કહ્યું કે 'તો શું સાહેબજી ! ચક્રવર્તી વૈક્રિય શરીર રચીને પૂજા નહિ કરતા હોય ??? કેમકે સૂતક તો ઔદારિક શરીર માટે છે, વૈક્રિય શરીર માટે નથી.' પેલા સાધુ મ૦ તો આભા જ બની ગયા.

આ તો તેણે પોતાના તર્કથી જવાબ વાળ્યો.

શ્રેયસ્ ! એક વિશિષ્ટ વાત તું ધ્યાનમાં રાખજે. 'સિદ્ધાન્ત હોવાં છતાં દૃષ્ટાંતથી સિદ્ધાન્તનો લોપ કરવો તે ઉત્થાપકપણું (ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા) છે.' આ તો ચક્રવર્તીએ સૂતકમાં (રસોડું વગેરે જુદું ન હોય અને) પૂજા કરી હોય તેવું દૃષ્ટાંત મળતું જ નથી. તે સિવાય, કોઈએ કદાચ બળજબરી કે મતિભ્રમ જેવા કો'ક કારણે પૂજા કરી હોય તો પણ તેવા દૃષ્ટાંત લઈ સિદ્ધાંતનો લોપ ન થાય.

જેમકે, સિદ્ધાંત એવો પણ છે કે 'જયાં સ્ત્રી હોય ત્યાં સાધુએ ન રહેવાય. શય્યાતરનો પિંડ સાધુએ ન વપરાય. વગેરે' હવે કોઈ સાધુ કહે કે 'જુઓને! પૂ૦ સ્થૂલભદ્રમુનિ તો સ્ત્રી (વેશ્યા) હતી ત્યાં ચોમાસું રહ્યા'તા જ ને. અને શય્યાતરનો પણ પિંડ વાપરતા'તા જ ને ! માટે સાધુએ સ્ત્રી હોય ત્યાં રહેવાય, શય્યાતરનો પિંડ લેવાય.' એમ કહે તો ??? ચોક્કસ ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા ગણાય/ઉત્થાપક ગણાય. તે જ રીતે શાસ્ત્રોમાં ઠેકઠેકાણે સૂતક માનવા સંબંધી અનેક પાઠો = સિદ્ધાંતો મોજૂદ હોવા છતાં દૃષ્ટાંતોથી તે માર્ગનો અર્થાત્ સિદ્ધાંતનો નિષેધ કરવો તે ઉત્થાપકપણું એટલે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા ગણાય છે. અને ઉત્સૂત્રનું પાપ પણ ખૂબ મોટું છે. પૂ૦ આનંદઘનજી મહારાજે કહ્યું છે ને કે 'પાપ નહિ કોઈ ઉત્સૂત્ર ભાષણ જિસ્યું, ધર્મ નહિ કોઈ જગ સૂત્ર સરીખું.' માટે મારે તો એટલું જ પૂછવું છે કે ભરતચક્રીએ કે ઘણી પત્ની એવા મોટા પરિવારવાળાએ સૂતકમાં પૂજા કરી હોય તેવો શાસ્ત્રપાઠ બતાવો. માત્ર કોરી કલ્પના નહિ.

માત્ર કલ્પના કરીને સિદ્ધાંત તોડવાની બાલિશ ચેષ્ટા ન કરો.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! હાલ તો અનેક સાધુઓ આવાં દૃષ્ટાંતોથી જ સૂતક ન પાળવાની પ્રરૂપણાઓ કરે છે.

મ. શ્રી :- ઘણાં શેનાં શ્રેયસ્ ? હાલમાં તો માત્ર આ૦. રામચંદ્ર સૂરિજીના મતવાળા જ એ માન્યતાવાળાં છે. બાકી બધા મારી ધારણા પ્રમાણે સૂતક પાળવાની માન્યતાવાળા છે. ને આ પુસ્તક (પ્રથમ આવૃત્તિ) મેં લગભગ દરેક સમુદાયના પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ ભગવંત આદિને મોકલી છે. ને લગભગ

દરેક પૂજ્યોએ અક્ષરદેહ વડે મારી પીઠ થાબડી છે. કોઈએ પણ મને ઠપકો આપ્યો નથી, કે પુસ્તકને વખોડેલ નથી. તે દરેકના પત્રો આ પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૧.૨૨ થી શરૂ થાય છે. એટલે કે બાકીના લગભગ દરેક સમુદાયવાળા સૂતક પાલનની માન્યતાવાળા છે.

શ્રેયસ્ :- ના મહારાજજી ! એવું નથી. જુઓ આ પ્રત શ્રી કલ્પસૂત્રની વાચનાની છે. જે પૂ૦ પં૦ શ્રી **ચંદ્રશેખરવિજયજી મ.** નિર્મિત છે. તેમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૧૪૦ ઉપર સ્પષ્ટ છે કે 'પરમાત્મા વીર પ્રભુના જન્મ મહોત્સવ સંબંધમાં.' બીજે દિવસે. આ મહોત્સવમાં રાજા તથા રાણીએ હજારો જિનપ્રતિમાના પૂજન કર્યા અને કરાવ્યા. છે કે નહિ ચોખ્ખું લખાણ ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! આ લખાણ જૂનું છે. તે વખતે પૂ૦ પંન્યાસજી મ૦ અને આ૦ રામચંદ્ર સૂ૦ મ૦ બધા એક હતાં. તેથી આવું લખાણ સંભવે છે. વળી શ્રેયસ્ ! તું આમાં જ આગળ જો ને. ૧૪૧ મા પૃષ્ઠ ઉપર. 'અગ્યારમે દિવસે : અશુચિકર્મની શુદ્ધિ વગેરે કરાવવામાં આવ્યા.' તો શું અહીં તને પ્રશ્ન નથી થતો કે શું અશુચિમાં પરમાત્માની પૂજાનું કાર્ય થાય ખરું ? પછી '૧૧મે દિવસે અશુચિ દૂર કરીને નાત જમાડી' જોયું શ્રેયસ્ ! ભોજન કરાવવા માટે પણ અશુચિ દૂર કરવી પડે છે તો પૂજા તો થાય જ શી રીતે ? જો થાય તો M.C વાળી બેનોને કે રુધિર, પરુ વગેરે વહેતું હોય તો તેવી વ્યક્તિને અશુચિમાં શા માટે પ્રભુપૂજા ન થાય ?

વળી શ્રેયસ્ ! 'જન્મ મહોત્સવમાં પૂજા કરી કરાવી' આવા પ્રક્ષેપિત લખાણની પાછળ પણ ઘણું રહસ્ય છે. તે તને આગળ પૃષ્ઠ નં૦ ૮૫ જણાવું છું.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! જો તે વાચનાની પ્રત જૂની છે, તો આ જુઓ! આ પુસ્તકનું નામ છે **'ધાર્મિક વહીવટ વિચાર'** (પ્રથમ આવૃત્તિ) તેમાં જુઓ મહારાજજી ! આ રહ્યું પૃષ્ઠ૦ નં૦ ૬૪મું. સવાલ ૩૬.

"સવાલ :- મૃતકને સ્પર્શ્યા બાદ પૂજા ક્યારે થાય ?"

જવાબ :- અમારા વડીલોનો મત એવો છે કે સ્નાન કરીને તરત પૂજા થઈ શકે. જ્યારે કેટલાક ત્રણ દિવસ સુધી પૂજા નહિ કરવાનું જણાવે છે. જન્મ સૂતક સંબંધમાં પણ અમારા વડીલોનો આ જ મત છે કે સ્નાન

કરીને તરત પૂજા થઈ શકે છે. અહીં કેટલાક કહે છે કે જન્મદાત્રી માતાથી ત્રીસ દિવસ સુધી પૂજા ન થાય. તેની સાથે રહીને અડાઅંડી કરનારથી વીસ-દિવસ પૂજા ન થાય. તે ઘરનાં બધાં માણસોથી દૃશ દિવસ પૂજા ન થાય. અમારા વડીલો આ માન્યતાને પ્રમાણભૂત ગણતાં નથી.'' આ પુસ્તક તો મહારાજજી ! વિ૦સં૦ ૨૦૪૯ની સાલ : એટલે હમણાંની જ વાત છે.

મહારાજશ્રી :- સુજ્ઞ શ્રેયસ્ ! તારી વાત સાચી છે. પરંતુ આ પુસ્તક વાંચી મારા પૂ૦ તારક ગુરૂદેવ પં૦ (હાલ આચાર્ય) શ્રી હેમચન્દ્રસાગરસૂરિજી મ૦શ્રીએ પૂ૦ પં૦ શ્રી ચંદ્રશેખરવિજયજી મ. ને પત્ર લખ્યો હતો તે પત્ર જો આ રહ્યો.

''श्री नवकारः शरणं मम''

પૂજ્યપાદ પંન્યાસજી ભગવંતશ્રી

સેવામાં વન્દન...

ખાસ વિશેષ-પ્રયોજનથી આ પત્ર લખું છું. આમ તો આપશ્રીના ધાર્મિક-દ્રવ્ય-વ્યવસ્થા પુસ્તક વાંચવાનો પ્રસંગ એટલા માટે ઊભો થયો કે અહીં એ પુસ્તક પર આધારિત પરીક્ષાનાં વિરોધના વિરોધ માટે અમુક વીરસૈનિકોએ મને પ્રેરિત કર્યો ! હું તૈયાર પણ થયો. પરંતુ તે દરમ્યાન પુસ્તકમાં સૂતક બાબત ચેપ્ટર નજરે ચઢ્યું ! તેમાં આપશ્રીનું વિધાન સંદિગ્ધ લાગ્યું !

સૂતક બાબત નિયમો અમારા વડીલોને માન્ય નથી. આમ જણાવી આપશ્રીએ પણ એ નિયમો-મર્યાદાનો અસ્વીકાર દર્શાવ્યો ! પરંતુ ત્યારબાદ મારા શિષ્ય મુનિ શ્રી અક્ષયચંદ્રસાગરજીએ સંશોધન હાથ ધરતાં આપશ્રીની વાતમાં વિવાદ જણાવ્યો !

❖ પૂજ્ય **આત્મારામજી મ૦** દ્વારા લેખિત **'તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદ**માં સૂતક-મર્યાદાપાલન માટે બહુ જ સ્પષ્ટ સમર્થન; માત્ર સમર્થન નહિ પ્રેરણા વાંચવામાં આવી ! આત્મારામજી મ૦ તો આપશ્રીના પૂજનીય વડીલ જ ગણાય ને?

❖ તે સિવાય સેનપ્રશ્નમાં પણ 'સ્નાન' શબ્દ જણાવી સૂતકીયસ્નાનનું સમર્થન જણાવી સૂતકમર્યાદા જણાવી છે.

તે સિવાય જેઓશ્રીને આપશ્રી સ્પષ્ટરૂપે વડીલ તરીકે સ્વીકારો જ છો તે પૂજ્ય **આચાર્યદેવશ્રી ભદ્રંકર સૂરિ મ૦** પણ સામુદાયિક રૂપે સૂતક ન કેવલ સમર્થન; પ્રેરણા પણ કરે છે તે પણ શું આપશ્રીને માન્ય નથી!

આ બાબત આપશ્રી તત્કાલ ખુલાસો ફરમાવવા કૃપા કરશોજી !

આપશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય સ્વસ્થ હશે.

કાર્યસેવા ફરમાવશોજી.

દ. હેમચંદ્રસાગર''

આ રીતે શ્રેયસ્ ! મારા પૂ૦ ગુરુદેવશ્રીએ પત્રાચાર કરેલ.

એ જ પત્ર ઉપર પૂજ્ય પંન્યાસજી મહારાજે સ્વકીય હસ્તાક્ષરે પ્રત્યુત્તર આપેલ.

જેમાં એ પત્ર દ્વારા તેઓશ્રીએ (૧) સૂતક માન્યતા અને આચરણાનો સ્વીકાર કર્યો. (૨) સેનપ્રશ્નના 'સૂતક' શબ્દથી **સૂતકીય સ્નાનનો** પણ સ્વીકાર કર્યો. (૩) પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ શ્રીના **તત્ત્વપ્રાસાદનિર્ણય ગ્રંથમાં રહેલ સૂતકીય તમામ બાબતોનો સ્વીકાર કરેલ છે.** (૪) સાથે નવી આવૃત્તિમાંથી આ વાત રદ પણ કરેલ છે.

શ્રેયસ્ :- પણ મહારાજજી ! જુઓ આ રહી નવી આવૃત્તિ ! તેમાં વાત તો રદ કરી છે, પરંતુ જૂની આવૃત્તિમાં છે એનું શું ? એ જૂની વાતનો બહિષ્કાર શી રીતે થયો ગણાય ?

મહારાજશ્રી :- તારી વાત સાચી છે શ્રેયસ્ ! મારી દૃષ્ટિમાં આ વાત ક્યારનીય આવી ગઈ હતી. કેમકે, જે વ્યક્તિઓએ એમની જૂની વાત 'સૂતક શાસ્ત્રીય નથી' એ સંબંધની વાંચી છે અને મગજમાં જડબેસલાક બેસાડી છે. તે વાતનો બહિષ્કાર નવી આવૃત્તિમાં 'સૂતક શાસ્ત્રીય છે' એ સંબંધનું ન છપાય ત્યાં સુધી શી રીતે થવાનો?

જેમ, કોઈક મેડીકલ કંપનીએ દવા બનાવતી વખતે જો ભૂલમાં પોઈઝન જેવું દ્રવ્ય વધુ પડી ગયું હોય-ને તે દવા વિતરિત થયા બાદ જાણવા મળ્યું હોય-તો તે કંપનીએ જાહેરાતમાં જણાવવું પડે-કે (૧) મારી દવામાં અમુક ટકા ઝેર વધુ પડી ગયું છે માટે કોઈએ તે દવા લેવી નહીં. (૨) જેમણે

એ દવા લીધી છે તે પરત કરી જવી-ને તેનું વળતર મેળવી લેવું. તથા (૩) એ દવાથી જેને જે જે નુકસાન થયું છે તે નુકસાન અમો ભરપાઈ કરી આપીશું. આવું કંપનીએ કહેવું જ પડે. તે રીતે નવી આવૃત્તિમાં 'સૂતક શાસ્ત્રીય છે, તે પાળવું જ જોઈએ, અમારા વડીલો પણ તેને પ્રમાણભૂત ગણતા હતા, સૂતક ન પાળનારને જિનાજ્ઞાભંગનો દોષ લાગે છે.' વગેરે વગેરે ઉમેરવું જ જોઈએ.

અસ્તુ, પરંતુ અમારા પર આવેલ આ પત્ર, સૂતક માન્યતાને પ્રકટ કરનાર છે.

શ્રેયસ્ ! પૂજ્ય પંન્યાસજી મ૦ ના પત્રને મેં જગત્ સમક્ષ મૂક્યો નથી. કેમકે, તેમના પત્રમાં મને તેમની સરળતા અને નિખાલસતા અનુભવાય છે. અને પોતાની ક્ષતિનો એકરાર કર્યા બાદ તેમની તે ક્ષતિને જગત્ સમક્ષ મૂકવી મને અનુચિત લાગે છે. હાં; પ્રથમ આવૃત્તિમાં મેં તે પત્ર પ્રકટ ન કર્યો. તેથી મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજી ધુઆં-પુવા થઈ ગયા, ઉકળી ગયા, અને શા૦મ૦ન૦ પૃષ્ઠ નં૦ ૯૩ ઉપર પોતાનો ઉકળાટ અભિવ્યક્ત કરતા કહે છે કે *'પત્રનો બ્લોક છાપવાથી પોતાની પોલ ઉઘડી જવાનો તેમને ડર લાગ્યો હશે ? પં૦ શ્રી ચંદ્રશેખર વિ. મ. નો જવાબ ન છાપવાનું રહસ્ય તો મુનિશ્રી તેમનો બ્લોક છાપે ત્યારે જ ખૂલશે. હાલ તો એ મુદ્દો જ શંકાસ્પદ રહે છે.'*

આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં મેં પૂ૦ પંન્યાસજી મ૦ ના પત્રનો સાર લખ્યો છે. જો આ સાર ખોટો હોત કે શંકાસ્પદ હોત તો પૂ૦ પંન્યાસજી મ૦ સ્વયં જ જાહેર કરત. પૂ૦ પંન્યાસજી મ૦શ્રીએ જાહેર કર્યું નથી એનો મતલબ વાંચકગણ સમજી શકે છે શંકાને કશું સ્થાન જ નથી.

ટૂંકમાં એટલું શ્રેયસ્ ! પૂ૦ પંન્યાસજી મ૦ વર્તમાનકાળે સૂતકમર્યાદાને માન્ય રાખે છે, પ્રમાણભૂત માને છે.

શ્રેયસ્ :- તો મહારાજજી ! આ૦ રામચંદ્ર સૂરિજી મ૦નો સંપ્રદાય કેમ હજુ પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ વગેરેની વાતો સ્વરૂપ સૂતકીય વાતોને નથી સ્વીકારતો ?

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! એમનું કામ એ જાણે. આપણે તો શાસ્ત્રપાઠો અક્ષરશઃ અને અર્થ સહિત દર્શાવીએ છીએ. છતાં ન સમજે તો આપણે તો કારૂણ્યભાવ દાખવવો. शिवमस्तु सर्व जगतः.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! આટલા અઢળક પાઠો હોવા છતાં ગૃહસ્થ વર્ગ પણ કેમ તે નહિ સ્વીકારતા સૂતક ખંડન સંબંધી શાસ્ત્ર અને પરંપરા નિરપેક્ષ વચન સ્વીકારે છે.

મહારાજશ્રી :- શ્રેયસ્ ! તેમાં ગૃહસ્થનું પાપકર્મ જ માનવું રહ્યું.

શ્રેયસ્ :- સારું મહારાજજી ! હવે પેલી વાત અધૂરી છે. આપશ્રી એ 'પૃષ્ઠ નં૦ ૮૧ ઉપર' કહ્યું હતું કે 'જન્મ મહોત્સવમાં ૧૦ દિવસ દરમ્યાન પૂજા કરી કરાવી' તે પ્રક્ષેપિત પાઠ પાછળ ઘણું રહસ્ય છે. તો તે જણાવોને, શું રહસ્ય છે ?

મહારાજશ્રી :- હા શ્રેયસ્ ! ચાલ હવે તને તે વાત બતાવું.

તે પૂ૦ પં૦ શ્રી ચંદ્રશેખર વિજયજી મ૦ ની કલ્પસૂત્રની વાચનાની જે પ્રત બતાવી તેમાં 'બીજે દિવસે. હજારો જિનપ્રતિમાના પૂજન કર્યા કરાવ્યા.' આ શબ્દો મને બતાવ્યા. આ એક મિથ્યાવાક્ય છે. આમાં 'તેમની (પૂ૦ પં૦ ચં૦ શે૦ વિ૦ મ૦ ની) જ ભૂલ છે તેમ નથી. પરંતુ પૂર્વે કેટલાક દશકાથી આ ભૂલ ચાલતી આવી રહી છે. એનો અણસમજથી અથવા તો સૂતક ઉત્થાપકની ધૂનમાં ધૂણી ધખાવેલ નવામતીઓ આ પાઠનો પ્રચુર પ્રચાર કરવા માંડ્યા છે. જાણે ધર્મવિનાશમાં ક્રિશ્ચીયાનીટીને સહયોગ કરવાનો ઠેકો ન લીધો હોય. !!!

શ્રેયસ્ ! વિ૦ સં૦ ૧૯૭૮માં છપાયેલ 'कल्पकिरणावली' નામનો આ ગ્રંથ છે. જેની પ્રસ્તાવના 'રામવિજયજી' (હાલમાં સ્વ. આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી)એ લખેલ છે. અને સંશોધક : આ. રામચન્દ્ર સૂ૦ મ૦ ના પ્રગુરુવર શ્રી દાનસૂરિ મ૦ છે. તેઓશ્રીની આ જ પ્રતમાં 'પૂજા કરી-કરાવી' એ મતલબનો પાઠ નથી જ. એ હવે તને બતાવું છું.

વાત એમ છે કે કલ્પસૂત્રના મૂળમાં લખાણ આવું છે :-

तएणं सिद्धत्थे रायादसाहियाए ठिइवडियाए वट्टमाणीए सइए य साहस्सिए अ सयसाहस्सिए अ जाए अ दाए अ भाए अ दलमाणे दवावेमाणे अ सइए अ साहस्सिए अ सयसाहस्सिए य लंभे पडिच्छवेमाणे य एवं वा विहरइ (सू० १०३) આ પંક્તિઓમાં 'પૂજા કરી-કરાવી' શબ્દ નથી.

વિશેષ - (આ૦ રામચંદ્ર સૂરિ મ૦ની પ્રસ્તાવનાવાળા) આ કલ્પસૂત્રની પૂ. **મહોપાધ્યાયશ્રી ધર્મસાગરજી ગણિકૃત** 'किरणावली'માં ટીકા આ પ્રમાણે છે :-

तएणं सिद्धत्थे इत्यादित एवं वा 'विहरइ'त्ति पर्यन्तम् तत्र, दशाह्निकायां दशदिवस प्रमाणायां शतिशतकान्-परिमाणान्, साहस्त्रिकान्-सहस्त्रपरिमाणान्, शतसाहस्त्रिकान्, लक्षप्रमाणान्, यजीं देवपूजायां, इति धातोर्यागान्-देवपूजाः देवशब्देनार्हत्प्रतिमा एव वाच्यतयावगंतव्या, यतो भगवन्मातापित्रोः श्री पार्श्वनाथापत्यत्वेन श्रमणोपासकत्वादन्याभिधेयत्वासंभवः। दायान्-पर्वदिवसादौ दानानि, भागान्-लब्धविभागान् मानितद्रव्यांशान् वा ददन् दापयन् लाभान् प्रतीच्छन् गृह्णन् प्रतिग्राहयन् विहरति-आस्ते ॥१०३॥

આ પંક્તિઓમાં પણ **'પૂજા કરી-કરાવી'** પાઠવાળા શબ્દ નથી.

તે સિવાય આ જ કલ્પસૂત્રના મૂળસૂત્ર ઉપર જ પૂ૦ મહો૦ શ્રી **વિનયવિજયજી ગણિકૃત** 'सुबोधिका' ટીકા આ પ્રમાણે છે.

ततः स सिद्धार्थो राजा दशदिवसप्रमाणायां स्थितिपतितायां वर्तमानायां शतपरिमाणान् सहस्त्रपरिमाणान् लक्षपरिमाणान् यागान्-अर्हत् प्रतिमापूजाः, भगवन्मातापित्रोः श्री पार्श्वनाथसंतानीयश्रावकत्वात् यजधातोश्च देवपूजार्थत्वात् यागशब्देन प्रतिमापूजा एव ग्राह्या, अन्यस्य यज्ञस्य असंभवात्, श्री पार्श्वसंतानीय-श्रावकत्वं चानयोराचारांगे प्रतिपादितं। दायान् पर्वदिवसादौ दानानि लब्धद्रव्यविभागान् मानितद्रव्यांशान् वा, ददत् स्वयं दायपन् सेवकैः शतप्रमाणान्, सहस्त्रप्रमाणान् लक्षप्रमाणान् एवंविधान् लाभान् 'वधामणा' इति लोके, प्रतीच्छन् स्वयं गृह्णन् प्रतिग्राहयन् सेवकादिभिः। अनेन प्रकारेण च विहरति आस्ते॥'

આનો અર્થ શ્રેયસ્ ! એમ થાય છે કે - 'તે સિદ્ધાર્થ મહારાજા દશ દિવસના પરિમાણવાળી એવી કુલ મર્યાદામાં વર્તતા થકા 'સેંકડો, હજારો, લાખો પૂજા માટે = અરિહંત પ્રભુની પૂજા માટે, ભગવાનનાં માતાપિતા

શ્રી પાર્શ્વનાથનાં સંતાનીયા હોવાથી यज् ધાતુનો દેવપૂજા = અરિહંત પ્રભુની પૂજા, એવો અર્થ હોવાથી याग શબ્દની પ્રતિમાપૂજા એવો જ અર્થ કરવો. અન્ય યજ્ઞનો અસંભવ હોવાથી, શ્રી પાર્શ્વનાથના સંતાનીય અને શ્રાવકપણું આચારાંગસૂત્રમાં સૂચવેલ જ છે !

દેતા એટલે પર્વ દિવસાદિમાંના દાનને, બીજા તરફથી પ્રાપ્ત કરેલ દ્રવ્યના વિભાગને કે માનેલા દ્રવ્યને પોતે આપતા અને સેવક વડે અપાવતા તથા સેંકડો, હજારો, લાખો તે પ્રકારના લાભને અર્થાત્ લોકરીતિએ વધામણાંને પોતે ગ્રહણ કરતાં અને સેવકાદિ વડે ગ્રહણ કરાવતા.-આ પ્રમાણે વિહરણ કરતાં હતાં.

શ્રેયસ્ ! આ તને શબ્દાર્થ પ્રમાણે કહ્યું. હવે તેનું વિસ્તૃત સ્પષ્ટીકરણ સાંભળ : ''ત્યારબાદ એટલે પુત્રનો જન્મ થયા બાદ સિદ્ધાર્થ મહારાજા દશ દિવસના પરિમાણવાળી એવી કુળમર્યાદામાં વર્તતા થકાં 'મારું દ્રવ્ય, જિનપૂજામાં વપરાઓ' એ શુભ ભાવનાથી અરિહંત પરમાત્માની પ્રતિમાની પૂજા માટે સેંકડો, હજારો અને લાખો પ્રમાણનું દ્રવ્ય આપતાં હતા. તે દ્રવ્ય કયું ? તો તે કહે છે કે પર્વના દિવસો આદિ વિશિષ્ટ પ્રસંગે દાન દેવા માટે જે ધન રાખેલું હોય તેને અને બીજા બીજાઓ તરફથી પોતાને જે ભેટરૂપ દ્રવ્ય મળેલું હોય તે દ્રવ્યના વિભાગોને અથવા 'શુભ પ્રસંગે મારે આટલું દ્રવ્ય તો ધર્મમાં વાપરવું' એવી રીતે માનતા કરેલું જે દ્રવ્ય હોય તે દ્રવ્યના સમૂહોને સેંકડો-હજારો અને લાખો ગમે પોતે આપતા હતા તેમજ સેવકો પાસે અપાવતા હતાં. તેવી જ રીતે પુત્રજન્મની ખુશાલી નિમિત્તે આવી રહેલાં સેંકડો, હજારો અને લાખો પ્રમાણનાં વધામણાંઓને પોતે ગ્રહણ કરતા થકા, તેમજ સેવકો પાસે ગ્રહણ કરાવતા થકા કુળમર્યાદામાં વિચરતા હતા.''

શ્રેયસ્ ! આ પ્રમાણે ગંથકારશ્રીના કથનનો આશય છે.

જોકે ટીકા સ્વરૂપ લખાણ હોવાથી સામાન્ય માણસ આનો વ્યવસ્થિત અર્થ ન કાઢી શકે, અને સમજી પણ ન શકે.

વળી થયું પણ કાંઈ એવું જ. કોઈક અજ્ઞાન પુરુષ યા અધકચરું કે સંસ્કૃત-પ્રાકૃતનું સામાન્ય જ્ઞાન મેળવેલ માનવીએ જ્યારે આ પેરેગ્રાફ વાંચ્યો હશે. ત્યારે તેને 'यागान्-अर्हत् प्रतिमापूजा:' એ વાક્ય પછી કાંઈક

ખૂટતું લાગ્યું હશે. તેથી 'कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः' આ પાઠ ઉમેરી દીધો હશે. અને ત્યારથી મોટે ભાગે સૂતક ઉત્થાપક તરફથી આ પાઠનો વિશેષ પ્રચાર થવા માંડ્યો. (અને તેથી પૂ૦ પં૦ શ્રી ચંદ્રશેખર વિ૦ મ૦ની કલ્પસૂત્ર વાચનાની પ્રતમાં પણ તેનું અનુસંધાન ચાલ્યુ આવ્યું. પ્રાયઃ ભૂલતો ન હોઉં તો ૧૯૬૭ની પૂર્વેની કોઈપણ છપાયેલ અથવા હસ્તલિખિત પ્રતમાં 'अर्हत् प्रतिमापूजाः कुर्वन् कारयंश्चेतिशेषः' એટલે 'અરિહંત પ્રભુની પૂજા કરી અને કરાવી.' એવો પાઠ જોવા નહિ જ મળે.

અરે ! ૧૯૭૮માં છપાયેલ **'કિરણાવલી'** હમણાં તને બતાવી તે પ્રત આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિ મ૦ વાળી હોવા છતાં તેમાં પણ નથી. અને ત્યારબાદ ૧૯૮૦માં છપાયેલ **'સુબોધિકા'**માં પણ તે પાઠ નથી.

શ્રેયસ્ ! શા૦મ૦નમઃ પૃ૦ ૫૮ ઉપર મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજી લખે છે કે 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' અને 'શાસ્ત્રીય સૂતક વિચાર' માં कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः આ પદ ઉડાડીને સુબોધિકા ટીકાનો પાઠ છાપવા દ્વારા ખોટો ઈતિહાસ ઉભો કરવાનું અને શાસ્ત્રપાઠ ઉપર કાતર ફેરવવાનું મહાપાપ કરવામાં આવ્યું છે.' અહીં મારે તેમને કહેવું છે કે તમે જે દૃષ્ટિકોણથી આ લખ્યું. તેજ દૃષ્ટિકોણથી આ૦ રામચંદ્રસૂરિજીવાળી કલ્પકિરણાવલીમાં આ 'कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः' પાઠ નથી. તો શું તેમણે આ શાસ્ત્રપાઠ ઉપર કાતર ફેરવવાનું કામ નથી કર્યું ? જો કર્યુ છે - તો તેમનું પણ નામ છાપી દેવું તું ને... કહો કે અમે કરીએ તે લીલા, ને બીજા કરે તે ભવાઈ.

વળી મુનિશ્રી જ૦દ૦મ૦ આગળ લખે છે કે *''એ જ રીતે 'કલ્પસૂત્ર' ખીમશાહી ભાષાંતર નામની પૂ૦ આ૦ શ્રી અશોકસાગરજી મ૦ સંપાદિત પ્રતમાં પણ 'જિનપ્રતિમાની પૂજા કરે છે અને બીજા પાસે કરાવે છે' આ વાત ઉડાડી દીધી છે''*

અરે મુનિશ્રી ! સમજી લ્યો કે કેટલેક સ્થળે ૭૦-૮૦ વર્ષથી ચાલી આવતી ખોટી પરંપરાને અગ્નિદાહ દેવા નિડરવક્તા પૂજ્યપાદ આચાર્ય ભગવંત **ગુરુદેવ અશોકસાગર સૂરીશ્વરજી** મ૦ શ્રીએ તમારા પૂ૦ દાનસૂરિ મ૦ કે આ૦ રામચંદ્રસૂરિજીની **કિરણાવલી**ના બળે સુસાહસ કર્યું. અર્થાત્ પૂ૦ આ૦ ભ૦ ગુરુદેવ અશોકસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦શ્રીએ તમારા ગુરુ મ૦ના

કિરણાવલીના પાઠની પરંપરા સાચવવાનું પ્રશંસનીય કાર્ય કર્યું છે. બાકી તો એ પેરામાં તમે જે લખ્યું છે તે તો બધુ જ તમારા ગુરુ ભગવંતોને લાગે છે.

ઠીક શ્રેયસ્ ! એ પાઠ સંબંધી જો વ્યાકરણ ભણેલાને પૂછીશ તો ખ્યાલ આવશે કે जाएअ दाएअ भाएअ આ ત્રણેય શબ્દો અને सइए अ साहस्सिए अ सयसाहस्सिए अ આ ત્રણેય શબ્દો પરસ્પર અન્યોન્ય સંબંધવાળા અને સરખે-સરખા બહુવચનાન્ત છએ શબ્દોનો એક સરખો જ અર્થ નીકળે. એટલે **'સેંકડો, હજારો અને લાખો પ્રતિમા સંબંધિત દાન અને વિભાગને દેતા અને દેવડાવતા, તથા લેતા અને લેવડાવતા'** આવો અર્થ નીકળે. પરંતુ તેમાંથી जाएअ એમ જુદું લઈ પૂજા કરી-કરાવી અર્થ ન જ નીકળે. (यागान्, दायान् , भागान् = પ્રતિમા સંબંધી, દાન, વિભાગને)

શ્રી જયદર્શન વિજયજીને પણ અર્થ ન આવડ્યો. તેથી શા૦મ૦નમઃ પૃષ્ઠ ૬૦ ઉપર ગોટાળા વાળવા પડ્યા.

જો શ્રેયસ્ ! આ હસ્તલિખિત પ્રતનું નામ છે - पर्युषणपर्वप्रभा पंजीका अने संदेह विषौषधि टीका - જે ૧૪મી સદીમાં પૂ૦ **શ્રી જિનપ્રભ સૂ૦ મ૦** લિખિત છે.

એમાં સ્પષ્ટ છે કે यागान्-देवपूजा- અને આગળ વર્ણન વાંચતાં- 'દેવપૂજા સંબંધી દ્રવ્ય' એ સ્પષ્ટ અર્થ છે.

તે સિવાય શ્રેયસ્ ! અમારા પૂ. આ. **શ્રી નરેન્દ્રસાગરસૂરિ**૦ મ૦ સાહેબે એક સુંદર દલીલ કરી છે કે "શું સિદ્ધાર્થ મહારાજા નવરા જ બેસી રહેતા હતા કે જેથી આખો'ય દિવસ પ્રતિમાની પૂજા કરતા હશે. શું કુળમર્યાદાનું કાર્ય કે ખાતા-પીતા નહિ હોય ? કે જેથી સેંકડો, હજારો અને લાખો પ્રતિમાની પૂજા પોતે કરી અને કરાવી એમ કહો છો. અને કદાચ સમજો કે ભગવાન્ પ્રત્યેની અતિશય ભક્તિવશાત્ તેવું કરવા જાય તો પણ શું દશ દિવસમાં લાખો પ્રતિમાની પૂજા સંભવિત છે ખરી ? અને શું ક્ષત્રિયકુંડમાં એટલા બધા દેરાસરો, યા સેંકડો, હજારો, લાખો પ્રતિમાજીનો પરિવાર હશે ખરો?" આટલો વિચાર કરીએ તો ય જૂઠા = ખોટા એવા નવા પાઠનો પ્રચાર થતો અટકે. કેમકે આ તો કોમનસેન્સનો વિષય છે.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! શું 'कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः' એવા સ્પષ્ટ શબ્દો હસ્તલિખિત પ્રતમાં ક્યાંય નથી ?

મહારાજશ્રી :- ના શ્રેયસ્ ! જો આ હસ્તલિખિત પ્રત. જે 'આત્મ-કમલ-લબ્ધિ-દાન-પ્રેમ-રામ'વાળા **શ્રી કમલવિજયજી** મ૦ ના શિષ્ય **શ્રી લબ્ધિસૂરિ** મહારાજે ૧૯૮૧માં લખાવડાવી છે. અને જે પ્રતના ઉપરથી લખાવડાવી તે પ્રત પૂ૦ શ્રી **વિજયસેન સૂરિ** મ૦ ના શિષ્ય પંડિત **શ્રી સંઘવિજયજી** ગણિએ વિ૦સ૦ ૧૫૭૪/૧૬૭૪માં રચેલી છે. પ્રતનું નામ कल्पसूत्र प्रदीपिका છે.

એમાં પાઠ :- ''000 दशदिवसमानायां। शतिकान् शतप्रमाणान् एवमग्रेपि। यागान् देवपूजाः। अत्र देवशब्देन जिनप्रतिमा ज्ञेया, यतः। प्रभुमातापित्रोःश्री पार्श्वनाथ 000'' આ પ્રમાણે છે. અર્થાત્ આમાં 'પૂજા કરી કરાવી' પાઠ નથી. (જુઓ પરિ. ૨-૪)

બીજા પાઠ - પૂ૦ આ૦ શ્રી **નરેન્દ્ર સા૦ સૂ૦ મ૦** લિખિત 'શાસ્ત્રીય સૂતક વિચાર, પુસ્તકમાં હ૦ લિ૦ પ્રતનો પાઠ આ પ્રમાણે મૂકેલ છે. જો આ પ્રત ૧૪૮૧ સાલની છે. નામ છે **'કલ્પસૂત્ર સટિપ્પન'** પૃ૦ ૪૦ બીજી પૂઠી-પંક્તિ ૭૭માં - ''सइए य साहस्सिए य सयसाहस्सिए अ-जाए य दाए य भाए य॥'' આ પદનું -

'शतान् सस्रान् लक्षान् देवपूजामानितद्रविणांशायागान् देयान् भागान् ददन् दापयन्' આ પ્રમાણે ટિપ્પણ છે. અર્થાત્ जाएअ = यागान् એટલે દેવપૂજા માટેનું દ્રવ્ય. અહીં 'कुर्वन् कारंयश्चेतिशेषः' એ પાઠ નથી. (જુઓ પરિ. ૨-૫)

ત્રીજો પાઠ - તેમજ એ જ પુસ્તકમાં હ૦ લિ૦ પ્રતનો પાઠ આ પ્રમાણે છે. ૧૫૧૭ની સાલની હસ્તલિખિત પ્રત **'કલ્પસૂત્ર બાલાવબોધ'** પૃ૦ ૫૫ પહેલી પૂંઠી -

''तएणं सिद्धत्थे राया सइए य। साहस्सिए य। (सयसाहस्सिए य जाए य) दाए य भाए य। दलमाणेय (दवावेमाणेय) एवं विहरइ॥ = તિવારઈ તે સિદ્ધાર્થ રાજા દસ દીહ લગઈ અનેકિ દાન તણાં કારણ, પૂજા તણાં કારણ, ભોજન તણાં કારણ ગુલઘૃતનાલિકેરાદિક લહિણા કરંઈ કરાવઈ। સઈ સહસ્ર લક્ષ સંક્ષ રહઈ અનેકિ સુવર્ણાદિક દાન દેતઉ હૂતઉ વિચરઈ !!''

અહીં પણ પૂજા માટે દાન દેવાની વાત કરી. પરંતુ **'પૂજા કરી કરાવી'** એવું નથી જ.

ચોથી પ્રત :- ૧૭૨૦માં **પૂ. અમરસાગર સૂરિ મ.** દ્વારા લિખિત આ પ્રત છે. તેનું નામ कल्पसूत्र टीका છે. (જુઓ પરિ. ૨-૬)

જેમાં પાઠ :- दशदिवसप्रमाणायां वर्त्तमानायां शतिकान् शतपरिमाणान् साहस्त्रिकान्--सहस्त्रपरिमाणान् शतसाहस्त्रिकान् लक्षपरिमाणान् यागान् देवपूजाः दायान् पर्वादौ दानानि भागान् लब्धद्रविणभागान् 000 मानितद्रव्यांशान् वा ददन् दापयन् लाभान् प्रतीच्छन् गृह्णन् प्रतिग्राहयन् विहरत्यास्ते। એમાં ય 'પૂજા કરી કરાવી' પાઠ નથી.

શ્રેયસ્ :- મહારાજજી ! કલ્પસૂત્ર ગ્રંથમાં 'પૂજા કરી કરાવી' તેવો હસ્તલિખિત પાઠ ક્યાંક તો હશે જ ને ?

મહારાજશ્રી. :- ના, શ્રેયસ્ ! ક્યાંય ન જ મળી શકે. કદાચ ૧૯૬૮ પછી કોઈએ સ્વતંત્ર (આધાર વિના) હસ્તલિખિત પ્રત બનાવી હોય તો વાત જુદી. તે સિવાય તો સંભવિત નથી જ.

અરે ! એમની ખુદની કલ્પસૂત્રકિરણાવલી વિ૦ સ૦ ૧૯૭૮ની પ્રતમાંય ક્યાં છે ? નથી જ.

શ્રેયસ્ :- તો મહારાજજી ! સૂતકમાં પૂજા ન કરવી એવા સ્પષ્ટ શબ્દો ખરા ?

મહારાજશ્રી :- કેમ ભાઈ ! આવી શંકા ? શું આટલા પાઠો તને ઓછા પડ્યા ? અને આ તો કોમનસેન્સનો વિષય છે. જ્યાં દીક્ષા-ભિક્ષા-શિક્ષા બધું જ વર્જ્ય છે, જે ઘરનો આહાર સુધ્ધાં સાધુના પાત્રમાં ન મુકાય. તે ઘરનાં નૈવેદ્ય વગેરે ભગવાનને ત્યાં મુકાય ખરા ? કે તેના કેશર વગેરેથી ભગવાનને પૂજાય ખરા ? નહીં જ.

તે સિવાય હીરપ્રશ્ન, સેનપ્રશ્ન, ઉપદેશપ્રાસાદ, તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદ, આચારદિનકર વગેરે ગ્રન્થોમાં તો સ્પષ્ટ છે જ. માટે તારા આ પ્રશ્નને અવકાશ જ નથી.

વળી, ' M.C.માં પૂજા ન થાય.' આવો શાસ્ત્રપાઠ કોઈ માંગે છે ખરો? તેમ અહીં પણ માંગવાની જરૂરત જ નથી. છતાં તને શાસ્ત્રપાઠ જોઈતા હશે તો જરૂર મળશે.

એ માટે - જો આ ગ્રંથ છે 'सामाचारी शतक' નામનો. એનું જો આ ૬૨મું પૃષ્ઠ. લે,

तथा लौकिकसूतकमपि एवं, तथाहि-

सूतकं वृद्धिहानिभ्यां, दिनानि त्रीणि द्वादश।

प्रसूतिस्थाने मासैकं, वासरा पञ्च गोत्रिणाम्॥ १॥

प्रसूतिं च मृते बाले, देशान्तरमृते रणे।

सन्ताने मरणं चैव, दिनैकं सूतकं मतम्॥ २॥

यद्दिने सूतके जाते, गते द्वादशके दिने।

जिनाभिषेकपूजायां, पात्रदानेन शुद्ध्यति॥ ३॥

पञ्चहा सूतकं क्षत्रे, शुद्रे पक्षैकसूतकम्।

दशहा ब्राह्मणे विद्धि, द्वादशहा वैश्यमाचरेत्॥ ४॥

सतीसूतकं हत्या च, पापं षाण्मासिकं भवेत्।

अन्येषामात्महत्यानां, यथापापं च कल्पयेत्॥ ५॥

अश्वी-चेटिका-महिषी-गोप्रसूतिर्गृहाङ्गणे।

सूतकं दिनमेकं स्याद्, गृहबाह्ये न सूतकम्॥ ६॥

दासीदासस्तथा कन्या, जायते म्रियते यदि।

त्रिरात्र सूतकं ज्ञेयं, गृहमध्येऽतिदूषितम्॥ ७॥

यदि गर्भविपत्तिः स्यात्, श्रवणे वाऽपि योषिताम्।

यावान्मासं स्थितो गर्भस्तावद्दिनानि सूतकम्॥ ८॥

महिषीपक्षकं क्षीरं, गोक्षीरं च दिना दश।

अष्टकं च अजाक्षीरं, पश्चात्क्षीरं प्रवर्त्तकम्॥ ९॥

इत्यादि स्वशासन-परशासन-सम्मत्या समर्थितं सूतकवर्जनम्॥

શ્રેયસ્ ! આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં મેં કુલ સાત શ્લોક મૂક્યા હતા. આમાં કુલ નવ શ્લોક છે. મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીના સંતોષ ખાતર વચમાં ન મૂકેલ ૪થો ને ૫મો શ્લોક આમાં ઉમેરી દીધો છે. ને તેમના સંતોષ

ખાતર પ્રારંભમાં तथा लौकिकसूतकमपि एवं तथाहि - આ શબ્દનો પણ ઉમેરો કરું છું. પરંતુ મારે મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીને કહેવાનું કે लौकिकसूतकमपि एवं એનો અર્થ શું થાય-ખબર છે ? તો એનો અર્થ : **"લૌકિક સૂતક પણ આ પ્રમાણે"** આવો અર્થ થાય. એનો મતલબ "જેમ જૈન શાસ્ત્રકાર ભગવંતોએ સૂતકની પ્રણાલિકા બતાવી છે-તેમ લૌકિકમાં પણ છે." અથવા તો જેમ લોકોત્તર સૂતક છે તે પ્રમાણે લૌકિક સૂતક પણ છે.

અર્થ બેસે છે મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૦મ૦ ? હા; ન બેસે તો સમ્યક્ત્વની સાધના કરવી જરૂરી છે.

શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓના વચને અને જૈનેતરના વચને - તે બંને રીતે મેં તો પ્રથમ આવૃત્તિમાં વારંવાર લૌકિકની વાતો કરી જ છે. ને શાસ્ત્રકાર ભગવંતોએ પણ લૌકિકની વાતો કરી જ છે. પરંતુ 'લૌકિક લૌકિક' કહીને તમારી જેમ સૂતકને કોઈએ ઉડાડ્યું નથી.

અને ઓ મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૦મ૦ ! તમે જેમ શરુઆતમાં રહી ગયેલી "तथा लौकिक०" વાળી પંક્તિ મને બતાવી. તો શું ૯મા શ્લોક પછી રહી ગયેલી પંક્તિ પર તમારી નજર ન પડી ? કહો કે એ પંક્તિ મારા આ૦ રામચંદ્રસૂરિજીના નૂતનપંથ માટે બાધક હતી. છેલ્લી પંક્તિમાં સ્પષ્ટ લખ્યું છે : इत्यादि-स्वशासनपरशासन-सम्मत्या समर्थितं सूतकवर्जनम्॥ એનો અર્થ તો જાણો છો ને ? કદાચ, ન બેસતો હોય તો વાંચો. "આ પ્રમાણે સ્વશાસન (જૈનશાસન) અને પરશાસન (જૈનેતર શાસન) (બંને) ની સમ્મતિથી સમર્થન પામેલાં સૂતક સંબંધી આહાર, પૂજા, સ્વાધ્યાય, આદિનું વર્જન કરવું." કદાચ તમે અહીં કહેશો કે सूतकवर्जनम् શબ્દની વચમાં આહારાદિ કેમ ઘુસાડ્યું. તો જુવો આ જ પંક્તિ પછી !! इति जातमृतकसूतकपिण्ड निषेधाधिकारः ॥२१॥ આમાં વધુ સ્પષ્ટતાએ૦ सूतक० અને निषेध० (वर्जन०) બે શબ્દની વચ્ચે જે पिण्ड શબ્દ છે. તે पिण्ड શબ્દનો મધ્યપદ લોપી સમાસથી લોપ થઈ ગયો.

Do you understand ?

આગળ કહું શ્રેયસ્ ! શાસ્ત્રમ્નમઃ ના ૫મા પૃષ્ઠ ઉપર મુનિશ્રી જયદર્શન વિજયજીએ સૂતક શબ્દની આગળ **જૈન** શબ્દ ન લગાડવા પોતાની ખોટી પંડિતાઈવાળી તુચ્છવૃત્તિ વાપરી છે. પરંતુ ઉપરનો આ શબ્દ એટલે કે स्वशासन०, सम्मत्या०, सूतक० શબ્દથી સૌ કોઈ સમજી શકે છે કે સ્વશાસન એટલે કે જૈન શાસન, આ જૈનશાસનની સમ્મતિથી સમર્થિત સૂતક. એનો મતલબ **જૈન સૂતક** થાય.

તે સિવાય 'અણગાર પ્રતિક્રમણ સામાચારી' નામનું પુસ્તક જો, આમાં તેત્રીસ ગાથાની સજઝાયમાં સૂતકની ખૂબ બધી હકીકત શાસ્ત્ર આધાર સહિત દર્શાવી છે.

अथ श्रीसुतकनी सिझाय प्रारंभः ॥ देशी चोपाइनी ॥ श्री सरस्वती देवी समरुं माय, सद्‌गुरुने वली लागुं पाय॥ विचार सार ग्रंथथी हुं कहुं, ते परमारथ जाणो सहु ॥ १ ॥ सुतक तणो हुं कहुं विचार, सांभलजो नर नारी सार॥ जेने घरे जन्म थाइं ते जाण, दस दिवसनो कह्यो परीमाण ॥ २ ॥ एतलो पुत्र जन्मनो सार, पुत्री जनमें दिवस इग्यार॥ मृत्युघरनो सुतक दिन बार, ते घरे साधु न वोहरे आहार॥ ३ ॥ ते घरनो जल अग्नि जाण, जिन पूजा नवि सुझे सुझाण॥ इम निशिथ चूर्णी मांहे कह्यो, ए तत्वार्थ गुरु मुखथी लह्यो॥ ४ ॥ निशिथ सोलमें उदेसे सार, ए महंत मुनि कहे अणगार॥ जन्म तथा मरण घर जाणो सहु, दुगंछनीक गुरु मुखथी लहु ॥ ५ ॥ इम विवहार भाष्यमां वली, इम भाखे सुधा साधु केवली॥ मलयगिरिकृत टीका जाण, दस दिवस जन्म सुतक प्रमाण॥ ६ ॥ हवे सांभलो जिन वाणी सार, इमं भांखे सुधा अणगार॥ विचारसार प्रकरणे सार, इंम भाखे श्रीजिनगणधार॥ ७ ॥ मास एक स्त्रीने सार, प्रतिमा दर्शन न करे विचार॥ दिवस चालीस जिन पूजा सार, न करे स्त्री ए व्यवहार॥ ८ ॥ साधु पिण नवी लीइं आहार, तिहां सुतक कहे अणगार॥ तेहना घरनां माणस होय, जन्म मरणनो सुतक जोय ॥ ९ ॥ न करे पूजा दिन बार ते जाण, समझी करज्यो चतुर सुजाण॥ मृत्युने अडकणहारा कह्या, चोवीस प्रहर ते साचा सह्या॥ १० ॥ वली पडिकमणादिक न करे जाण, इम भांखे छे त्रिभुवन भाण॥ वेशना पालटहारा

कह्या, आठ पहोर ते साचा सदह्या ॥ ११ ॥ कांध देहणहारा मृत्युनें जाण, वली अन्य ग्रंथमें जाणो सुजाण ॥ सोल पहोर पडिकमणो नवि कह्यो, ए जिन भांख्यो आगमथी लह्यो ॥ १२ ॥ जन्मनो सुतक दश दिन सार, जन्मने थानक मास विचार ॥ घरनां गोत्रीने दिन पाँच, सुतक टाले गुरु भांखे साच ॥ १३ ॥ जनम हुओ तेज दिन मरे, वली देशांतर फरतां मरे ॥ कंन्यासी अनेरो मृत्युक होय, ते दीन एक सुतक जाणो सोय ॥ १४ ॥ दास दासी घरमें मृत्युक होय, दिन एक बे त्रणनो सुतक होय ॥ आठ वरसथी निचो मरे शिशु, तो दिन आठनो सुतक इस्युं ॥ १५ ॥ इंम जनम मरणनो सुतक कह्यो, अन्य ग्रंथ मांहे इंमज कह्यो ॥ वली विचारसार मांहे सार, इंम भांखेछे श्रीअणगार ॥ १६ ॥ रुतुवंती नारी तणो विचार, त्रिण दिन लगें भंडादिक सार ॥ नवि छुवे कुलवंती नार, पडिकमणादिक दिन चार निवार ॥ १७ ॥ तपस्या करतां लेखे सही, दिन पाँच पछे जिनपूजा कही ॥ वली स्त्रीने रोगादिक होय, दिन त्रण उलंघ्या सोय ॥ १८ ॥ दीवा मांहे रुधिर आवे सही, तो तेहनो दोष मत जाणो सही ॥ विवेके करी पवित्र थाय नार, पछी जिन दर्शनथी लहे भवपार ॥ १९ ॥ इम जिन प्रतिमा पूजा करो, जिम भव सायर लिलाइं तरो ॥ वली साधु सुपात्रें दीजें दान, जिम पामो तुमे अमरविमान ॥ २० ॥ जिन पडिमानी अंगपूजा सार, न करे रुतुवंती ते नार ॥ इम चर्चरी ग्रंथ मांहे विचार, ए परमारथ जाणो सार ॥ २१ ॥ वली भांख्यो छे सुतक विचार, भांखुं सहगुरुतणें आधार ॥ तिर्यंच तणो लवलेशज कहुं, ते आगमथी जाणो सहु ॥ २२ ॥ घोडा उंट भेंस घरमां होय, प्रसवे दिन एक सुतक जोय ॥ गाय प्रमुखनो मरण जव थाय, कलेवर घरथी बाहिर जाय ॥ २३ ॥ एटली वेला सुतक होय, वली दास दासि किन्यां घरमां होय ।. जन्म होय ने मृत्यु जाण, त्रण रात्रनो होय प्रमाण ॥ २४ ॥ जेटला मासनो गर्भज पडे, तेटला दिवसनो सुतक नडे । भेंस विहाया दिन पंनर दुग्ध, ते मांहे तो कहीयें अशुद्ध ॥ २५ ॥ गौदुग्धनो कह्यो परिमाण, दिवस दश ते जाणो गुणजाण । छाली दिन आठ पछी ते दुग्ध, ते मांहे दुग्ध ते कहीयें अशुद्ध ॥ २६ ॥ गौमुत्र मांगे चोवीस पहोर, समुर्छिम जीव उपजे ते जोर ॥ सोल पहोर भेंसनी नित मांहे, समुर्छिम जीव उपजे ते मांहे ॥ २७ ॥ द्वादश पहोर बकरी नीति मांहे, आठ पहोर

गाडर नीत ज्यांहे ॥ एहमां समुर्छिम उपजे सही, एह बात गुरुमुखथी लही ॥ २८ ॥ ए सुतकनो कह्यो विचार, थोडा मांहे भांख्यो सार ॥ सुतकविचार आगम मांहे कह्यो, जिनेश्वर मुखथी शुद्धो लह्यो ॥ २९ ॥ सोहम सुद्ध परंपरा जाण, तेज करी दीपें जिम भाण ॥ श्री अंचलगछे वांदु अणगार, श्रीपुण्यसिंधु सूरीश्वर सार ॥ ३० ॥ भणे सांभले जे नर नार, पाले ते तो सुद्धाचार ॥ अनुक्रमें अमरविमाने सोहाय, रयण आभुषण धरी मुक्तें जाय ॥ ३१ ॥ संवत् ओगणीश बीलोत्तरा सार, श्रावण कृष्णपंचमी कही हितकार ॥ श्राजषौंबिंदर चोमासुं करी चोपाई सुतकनी कही थीर करी ॥ ३२ ॥ श्रावक श्राविका पालस्ये जेह, श्रीजिन आणाइं चाले तेह ॥ सब रिद्ध सिद्ध तणां सुख सार, वली मुक्ति तणां सुख लहेस्ये निरधार ॥ ३३ ॥ इति श्रीसुतकनी सिझाय संपूर्ण ॥

સંસારના સમસ્તજીવોને સિદ્ધ ભગવંત તુલ્ય જોવાથી અથવા 'આ વ્યક્તિ પણ સિદ્ધ બનવા યોગ્ય છે' એવો વિચાર કરવાથી કોઈપણ વ્યક્તિ ઉપર દ્વેષ થતો નથી. વ્યક્તિ પરત્વનું અદ્વેષપણું એ વિકાસક્રમનું પ્રખર પગથિયું છે.

વ્યક્તિ અને સિદ્ધાન્ત રક્ષા - આ બંને વચ્ચે ભેદરેખા છે. જેમકે;

'મરીચી' એ ભાવિ તીર્થંકર મહારાજા ખરા; તે દૃષ્ટિએ વંદનીય ખરા.

પરંતુ નવોવેશ રચ્યો હોવાથી - તે દૃષ્ટિએ વંદનીય નથી જ.

'શાસ્ત્ર મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકની સમીક્ષા

❊ પૃષ્ઠ નં૦ ૬ ઉપર શ્લોક નં૦ ૬૨ના अस्पृश्य (उपस्पृश्य) આ શબ્દનો અર્થ હિન્દી ભાષાંતરમાં કર્યો જ નથી. એનો અર્થ એ થાય છે કે પિતા સ્નાન કર્યા બાદ **અસ્પૃશ્યસૂતક**થી શુદ્ધ બની જાય છે. અસ્પૃશ્યસૂતક એટલે કે 'બીજા કોઈને ન અડાય' એવું સૂતક. આ સૂતક પિતાને સ્નાન બાદ રહેતું નથી. એટલે બીજાને અડી શકે છે. એની બદલે મુનિશ્રી જયદર્શનવિજયજીએ 'અસ્પૃશ્ય' શબ્દનો અર્થ કાઢી નાંખ્યો; માત્ર સૂતક મૂક્યું. અસ્પૃશ્ય શબ્દની અણસમજથી આ સૂતકમાં પૂજા આદિના પાપને વહોરવા આવી ક્ષતિ તેમણે પૃ૦ નં૦ ૧૦, ૧૩, ૨૫ વિગેરેમાં કરી છે.

❊ પૃષ્ઠ નં૦ ૧૫ ઉપર મૂકેલા શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણનો પાઠ કે તેના અર્થમાં 'સૂતક' શબ્દ ક્યાંય પણ આવતો જ નથી. લોકોને ભ્રમણામાં નાંખવા જ આ પાઠ ન મૂક્યો હોય !! એવું લાગે છે.

❊ પૃષ્ઠ૦ ૧૭ ઉપર તપા ખરતર ભેદ સંબંધી કલ્પસૂત્ર મૂળ પાઠને લગતો जाए दाए भाए પછી મૂકેલા શબ્દો करे उ (३) करवत्ता (कारवेइ) શું તમને માન્ય છે ? જો માન્ય છે તો એક પણ પ્રાચીન મૂળપાઠમાં આવા શબ્દો બતાવશો. તમારા આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ વાળી કલ્પકિરણાવલીમાં તો નથી. તો શું તેમને કે પૂ૦ દાનસૂરિ મ૦ શ્રીએ તેમાંથી આ શબ્દો કાઢી નાંખ્યા છે ? જરા જાહેર કરશો.

❊ પૃષ્ઠ નં૦ ૨૪ ઉપર સૂતકવાળાના ઘરના પાણીથી શ્રી જિનપૂજા શુદ્ધ ન થાય તેવો શાસ્ત્રાધાર તમે માંગો છો-તો મારે એટલું જ જણાવવાનું કે તમો તમારી પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ નં૦ ૪૪ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ગોચરી જવા અંગેની મર્યાદા સિદ્ધાંતરૂપે માનો છો તો કોમનસેન્સ એ કહેવાય કે જો તે ઘરના ગોચરી-પાણી સાધુને ન કલ્પતા હોય તો તે પાણી-ફળ નૈવેદ્ય આદિ ભગવાનને તો કલ્પે જ શી રીતે ? શાંતચિત્તે વિચારશો. છતાં આ પુસ્તકમાં ઉપદેશપ્રાસાદ આદિના પાઠો મૂક્યા છે - જોઈ લેશો.

* પૃ૦ નં૦ ૩૦ ઉપર, ૯મી પંક્તિથી જણાવેલી વાતમાં नित्यकर्मविधि વાળો મૂકેલો આખો પાઠ ખોટો છે. આ વાત તેમણે જણાવ્યા પ્રમાણે નિર્વાણકલિકા નામના ગ્રંથમાં ૧ થી ૫મા પૃષ્ઠમાં તો નથી જ, પણ આખા ગ્રંથમાં ક્યાંય નથી. યથાસંભવ કેવલીની દૃષ્ટિએ જેમનો વિરાટ્ સંસાર નોંધાયેલો હોય. તેમને શાસ્ત્રના નામે ફેકંફેક જ સુઝે.

આ૦ શ્રી કીર્તિયશસૂરિજીએ પણ આ જ પ્રમાણે સ્વરચિત-નવરચિત ત્રણ શ્લોકો બનાવીને, સન્માર્ગ (વર્ષ : ૨, અંક : ૪, તા. ૧-૨-૯૮ રવિવાર) મેગેઝીનમાં મૂક્યા છે. તેને પ્રાચીન બતાવવા તે શ્લોકના કર્તાનું નામ સુદ્ધા છાપ્યું નથી. (હા; તે અંકમાં બીજા અન્ય શ્લોકોના કર્તા પૂ૦ આ૦ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા, પૂજ્ય ઉમાસ્વાતિજી મહારાજા એવા નામો છાપ્યા. પણ પોતાના શ્લોકમાં કર્તાનું નામ ન છાપ્યું.) જો કે શ્લોક બનાવવાનો મહાવરો પણ નહીં હોય તેથી શ્લોકમાં ક્ષતિઓ રહેવા પામી છે. ત્રણ શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

द्रव्यं क्षेत्रं च कालं च, भावं प्राप्य जिनोदितम् ।
आराध्यो धर्म एवैको, मुक्त्यैकतानचेतसा ॥ १ ॥
द्रव्यं साम्बश्च प्रद्युम्नः, क्षेत्रं सद्भद्रशिखरम् ।
कालं त्रयोदशी शुक्ला, **फाल्गुना भावः** मौक्तिकः ॥ २ ॥
यात्रां करोति यो धन्यो जिनाज्ञा परिभावितः ।
तीर्थं-तिथिं समाराध्य, प्राप्नोति परमं पदम् ॥ ३ ॥

◆ અહીં બીજા શ્લોકમાં ત્રીજા ચરણમાં कालंની બદલે कालः જોઈએ.

◆ એ જ શ્લોકમાં, ચોથા ચરણમાં फाल्गुना શબ્દની બદલે फाल्गुनी અથવા फाल्गुनस्य રૂપ જોઈએ.

◆ એ જ શ્લોકના ચોથા ચરણમાં भावःની બદલે (૧) भावो જોઈએ ને ◆ (૨) આમાં भावोમાં (वः) પંચમ અક્ષર છે : આવા અનુષ્ટુપ્ શ્લોકમાં પંચમ અક્ષર લઘુ જોઈએ, અહીં ગુરૂ છે.

◆ ત્રીજા શ્લોકમાં तिर्थं-तिथिंની વચ્ચે 'ડેસ' ખોટી મૂકી છે. તિથિનું વિશેષણ તીર્થં હોય તો મૂકાય અહીં વિશેષણ તો નથી જ.

કદાચ મહાપુરુષની રચના માનીને કે હૃદયના ભાવને પ્રધાનતા આપીને યા ઉપકાર દૃષ્ટિકોણને અનુલક્ષીને ક્ષતિઓ ગૌણ પણ બની જતી હોય છે. દશવૈકાલિક જેવા આગમ ગ્રન્થોના છંદદોષને કોઈપણ વિદ્વાન્ પુરુષે લક્ષમાં લીધા નથી. પરંતુ અહીં ફાગણ સુદ ૧૩ અને પર્વતિથિના ક્ષય-વૃદ્ધિના વાદના દૃષ્ટિકોણથી તેમજ પ્રાચીનતમ બતાવવા સ્વનામ ગુપ્ત રાખવાની વૃત્તિ જણાતી હોવાથી આ ક્ષતિઓ જગત સમક્ષ બતાવવી પડે છે.

બાકી, જૈનશાસનના તત્ત્વથી ભરેલા ગ્રંથોમાં ક્ષતિ જોવાની કાગવૃત્તિ કોઈ રાખતું નથી.

* પૃષ્ઠ નં૦ ૩૧, રજોપેરો. *'એક એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ''શાસ્ત્રમાં સૂતકકુલના આહારને અમુક દિવસ સુધી 'અભોજ્ય' તરીકે ઓળખાવ્યો છે. એટલે સૂતકકુળનો આહાર વાપરનાર 'અશુદ્ધ' બની જાય. માટે તેનાથી પૂજા થાય જ કેમ ?''*

અહીં સૌથી પહેલી વાત તો એ છે કે, કોઈ શાસ્ત્રમાં 'સૂતકકુલનો આહાર કરનાર શ્રી જિનપૂજા ન કરી શકે' એવું લખ્યું જ નથી. XXX'

આ બે પેરાના સંબંધમાં; આ મહાત્મા (!) ને એવું ન પૂછાય કે M.C. વાળા બહેને બનાવેલો આહાર અભોજ્ય બની ગયો છે. તો તેનું ભોજન કરનાર અર્થાત્ શું M.C. વાળા બહેને બનાવેલો આહાર આરોગનાર માણસથી પૂજા થાય ? કેમકે આના જવાબમાં શા૦મ૦ન૦ પૃષ્ઠ૦ નં. ૬૭ પ્રમાણે તેમની 'હા' જ છે. એટલે કે M.C. વાળી બહેને બનાવેલો આહાર આરોગનાર મજેથી જિનપૂજા કરી શકે છે. આવું અસત્ય વચન શ્રી જયદર્શનવિજયજી કહે છે. બાકી, પૃ૦ ન૦ ૪૪ ઉપર સૂતકકુળનો આહાર ન વહોરવાની મર્યાદાનો તેમણે સિદ્ધાંત સ્વરૂપે સ્વીકાર કર્યો છે.

* પૃષ્ઠ નં૦ ૩૯ ઉપર *'આ સ્નાન કર્ણવેધ સંસ્કાર સંબંધી છે'* આમ કહીને પણ રોજિંદા સ્નાન સિવાય બીજા પણ સ્નાનના ભેદ માનો તો છો ને? તો પછી સેનપ્રશ્નના સ્નાનને રોજિંદા સ્નાનમાં ખપાવવા શા માટે પ્રયત્ન કરો છો?

* પૃષ્ઠ નં૦ ૪૫ ઉપર પૂ૦ આત્મારામજી મ૦ ના લખાણનો મહત્ત્વનો ભાગ જે મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૦ને ખટકતો હતો તે ભાગ કાપીને મીંડા (......., આવું) કરેલ છે. તેમજ છેલ્લે પણ મહત્ત્વની વાત કાપી નાંખીને મોટામાં મોટો ગુરુદ્રોહ કરેલ છે.

મીંડા કરેલ ભાગમાં 'कि यह सांसारिक व्यवहारो के संस्कारोका विधि, श्री ऋषभदेव से प्रचलित हुआ है और जैसा श्री ऋषभदेव से प्रचलित करा था, वैसें ही श्री जैनाचार्यने लिख दिखलाया है।' આટલો ભાગ કાપી નાંખ્યો. તેમજ છેલ્લે 'तथापि यह विधि प्रचलित होवे तो अच्छी बात है. क्योंकि श्री जैनाचार्यों को यही विधि सम्मत है. और इसी वास्ते मुंबइ के जैनयुनियन क्लबके मेम्बरो की, भरुचवाले शेठ अनुपचंद मलूकचंदकी, भावनगर की श्री जैन धर्मप्रचारक सभासे शाह कुवंरजी आनंदजी, बडोदेवाले शेठ गोकुलभाई दुर्लभदासजी और कितनेक साधुओंकी सम्मतिसे हमने यह विधि इस ग्रंथमें गुंथन किया है। जिससे कि-लोकोंको मालुम होवे कि **जैनमतमें भी षोडश संस्कारोका वर्णन है** तथा इस जैन संस्कार विधिको मिथ्यात्व भी नही जानना। क्योंकि यह लौकिकव्यवहाररूप प्रायः है, धर्मरूप नही है। और आगममें चरितानुवादसें किसी किसी संस्कार विधि का संक्षेपसें कथन भी है। श्री भगवतीसूत्र, ज्ञातासूत्र, आचारांगसूत्र, दशाश्रुतस्कंधसूत्रादि शास्त्रानुसार चरितानुवाद जानना।'

ઓ મુનિશ્રી ! પૂજ્ય આત્મારામજી મ૦ના આ વચનોને શું માનીને ઉડાવી દીધા ? જરા જાહેર તો કરશો. પોતાના ગુરુ સાથે આવી ચેષ્ટા ? 'પાપભીરુતા' એ ધર્મપ્રાપ્તિ પહેલાનો ગુણ છે.

* પૃષ્ઠ૦ નં૦ ૪૪ ઉપર લખ્યું છે કે : *"આગમ-ટીકા વગેરે શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી ગોચરી જવા અંગેની મર્યાદા અમે સિદ્ધાન્ત સ્વરૂપે માનીએ જ છીએ' એટલે અમને જિનાજ્ઞાભંગનું દૂષણ લાગતુ નથી."*

ઓ મુનિશ્રી જયદર્શન વિ૦ મ૦ ! એ ઘરની ગોચરી આહાર-પાણી સાધુને ન કલ્પે તો ભગવાનને કલ્પે ? શું જિનાલયમાં તે આહારાદિ મૂકાય? કેમકે જેમ સાધુને આહાર વહોરાવવામાં પોતાના આત્માને મળતા લાભનો દૃષ્ટિકોણ છે-તે જ લાભનો દૃષ્ટિકોણ ભગવાન સામે નૈવેદ્ય આદિ મૂકવા માટે છે.

શાંતચિત્તે વિચારશો, રઘવાટ ન કરશો. બધું સમજાઈ જશે. હા; પૃ૦ નં૦ ૪૫ની જેમ શય્યાતરનો સવાલ અહીં ઉભો ન કરશો. શય્યાતરનો **આહાર**

અભક્ષ્ય કે અકલ્પનીય બનતો નથી. કેમકે પોતાને ત્યાં રાતવાસો ન કર્યો હોય તેવા બીજા સાધુને એ આહાર પાણી વહોરાવી શકે છે. તેમાં દૃષ્ટિકોણ એ કે શય્યાતરનો આહાર હોવાથી ક્યારેક શય્યાતરને સાધુ પર અભાવ થવાનો સંભવ છે, પણ આહાર અકલ્પનીય નથી. આ વાત કલ્પસૂત્રમાં પણ આવે છે. બરાબર ને ? હજું અનુચિંતન તમને સો ટકા સન્માર્ગ પર લાવશે.

❋ પૃષ્ઠ નં. ૪૬ ઉપર જણાવે છે કે *'પૂ. આગમોદ્ધારક સમુદાય પ્રમાણિત સૂતક વિચાર' તરીકે શ્રી સૂર્યોદયસાગર સૂ. મ. પણ તા. ૩૧-૧૨-૯૪ ના લખે છે કે ''પરદેશમાં મરણ થાય તો એકાદ દિવસનું સૂતક લાગે'' જ્યારે શ્રી પૂ. શ્રી સાગરાનંદ સૂ. મ. પ્રશ્નોત્તરના સમાધાનમાં જણાવે છે કે શાસ્ત્રકારોએ સામાન્ય રીતે જન્મ-મરણના સ્થાન અંગે જ અશુચિપણું માનેલું છે. અને તેથી દેશાંતરમાં થયેલા મરણના સમાચારથી સૂતક પાળવાનો સંબંધ રહેતો નથી. (જુઓ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પૃ. ૭૦-૮૫-૮૭) 'આગમોદ્ધારક'ના સમાધાનથી વિરૂદ્ધ માન્યતાને આગમોદ્ધારકનો સમુદાય પ્રમાણભૂત માને xxx''*

કહો તો ખરા શ્રી જયદર્શન વિ. મ. ! આવો જરૂરિયાત પૂરતો અધૂરો પાઠ લેવાની કળા તમે કોની પાસે શીખ્યા ? પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક સૂરીશ્વરજી ભગવંતનું આખું લખાણ મૂકવું'તુ ને. આગળ પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારકશ્રીએ લખ્યું છે. જે મે પૃ. ૮૭ ઉપર ઘાટા અક્ષરે નોંધ્યુ છે કે તેથી લોકમાં સિદ્ધરીતિને અનુસારે દશ દિવસમાં જેટલું બાકી હોય તેટલો કાળ અશૌચપણું પાળવું એમ લૌકિક રીતિની મૂળભૂત સ્મૃતિઓ કહે છે.

Please પોતાના પક્ષને સાચો ઠરાવવા જૂઠ, અન્યાયને કે અનીતિનો સહારો ન લ્યો.

❋ પૃષ્ઠ નં. ૪૯ ઉપર *''આગમોમાં ક્યાંય 'સૂતકમાં શ્રી જિનપૂજા ન થાય' તેવું લખ્યું નથી''* શ્રી જયદર્શન વિ. મ. ! મેં તો સૂ.મ.નમઃ પુસ્તકમાં બંને પક્ષને માન્ય એવા ઢગલાબંધ પાઠો મૂક્યા છે. તેના આધારે ''સૂતકમાં જિનપૂજા ન જ થાય'' તે વાત સહુજનને માન્ય છે. પણ તમે બંને પક્ષને માન્ય એવા ૧-૨ પાઠ તો વિધિવાદરૂપે મૂકો કે ફલાણા-ઢીંકણાએ સૂતક હોતે છતે જિનપૂજા કરી.

* પૃષ્ઠ નં. ૫૫-૫૬ સંબંધી :- આખા પેરાનું વિશદવર્ણન ગીતાર્થશિરોમણી પૂ. આ. ભ. શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી ભગવંતે જીતમર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તકમાં પૃ. ૧૧૭ થી ૧૨૦ સુધીમાં કર્યુ છે તે અક્ષરશઃ અહીં મૂકુ છું.

N.54-'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પૃ. ૫૫- ''શ્રી કલ્પસૂત્રની સુબોધિકાટીકા સહિતની પ્રત વિ.સં. ૧૯૬૭ની સાલમાં 'દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ગ્રંથાક-૭' તરીકે બહાર પડી હતી. તેમાં '**कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः' આટલું છાપવાનું રહી ગયું હતું.** વિ.સં. ૧૯૭૯માં 'દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ગ્રંથાંક-૬૧' રૂપે ફરી પાછી બીજી આવૃત્તિ તરીકે આ પ્રત છપાઈ ત્યારે તેમાં '**कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः**' આ વાક્ય છાપવામાં આવ્યું. આ બન્ને આવૃત્તિમાં શ્રી આનંદસાગર સૂ.મ. એ પ્રસ્તાવના લખી છે. વિ.સં. ૧૯૬૭ની સાલમાં થઈ ગયેલ ભૂલને તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૯૭૯ની સાલમાં સુધારી લીધી. સુબોધિકાટીકાના પાઠમાં તો સ્પષ્ટ જણાવેલ છે કે - 'સૂતકના દશ દિવસ દરમ્યાન જ સિદ્ધાર્થ મહારાજાએ શ્રી અરિહંતભગવાનની પ્રતિમાની પૂજા પોતે કરી અને બીજા પાસે કરાવી.' શ્રી કલ્પસૂત્ર જેવા મહાન આગમસૂત્રની ટીકામાં આવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે, માટે સૂતકમાં શ્રી જિનપૂજા બંધ કરાવવાનો મત તદ્દન બોગસ છે, એ વાત સિદ્ધ થાય છે.'

સમીક્ષા નં. ૮૩ - જયદર્શનવિજયજીએ સં. ૧૯૬૭ની કલ્પસૂત્રની સુબોધિકા છપાવતી વખતે '**कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः**' એ પદ છાપવાની જે ભૂલ થઈ જવા પામેલ તે ભૂલને આનંદસાગર સૂ.મ. એ ૧૯૭૯ની સાલમાં સુધારી લીધી' આમ જણાવવાની ખળતા કરી છે. અને તે પણ સાચી વાતને છૂપાવીને બીજાને માથે ચડાવી દેવારૂપ ખળતા કરેલી છે. એટલે મારે અનિચ્છાએ પણ સત્ય હકીકત રજુ કરવી પડે છે કે -

''વિ.સં. ૧૯૬૭ આસપાસથી આરંભીને ૧૯૮૩-૮૪ સુધી તો નવામતના નેતા આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીના દાદાગુરુ દાનસૂ.મ.,પૂ. આગમોદ્ધારક આનંદસાગરસૂરિજી મ.ની વાતોનો વિનીતભાવે સ્વીકાર કરતા હતા અને તેમને પૂછીને જ પાણી પીતા હતા એમ કહીએ તો ખોટું નહિ જ ગણાય. અને તે ત્યાં સુધી કે સુરતની 'શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈ જૈનસાહિત્યોદ્ધાર ફંડ'ના ગ્રંથાંક નં. ૩ તરીકે આ. શ્રી વિજયદાનસૂરિજી મ.નો બનાવેલો

'વિવિધપ્રશ્નોત્તર' નામની બુકનો પહેલો ભાગ પણ પૂ. આગમોદ્ધારક આ. શ્રી આનંદસાગરસૂરિજી મહારાજની પ્રેરણા થવાથી જ છપાવવા પામ્યો હતો!! નહિતંર **સાગરજીના સુરત** તરીકે જનસમાજમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા સુરતમાં પૂ.આ. શ્રી દાનસૂરિજી મ., મુનિ પ્રેમવિજયજી, મુનિ રામવિજયજી અને મુનિ જંબૂવિજયજીને ઓળખતું કોણ હતું ? ''શું સાગરજી મ.ના આ બધા ગુણો, આવી ઉદારતા આજે તમો બધાયની વિસરાઈ ગઈ છે ? કે-જેથી ઉપકારી પ્રતિ પણ આવી ખળતાપૂર્વક દોષારોપણ કરવાનું સૂજે છે ?''

આથી જ તે 'વિવિધપ્રશ્નોત્તર'ના પ્રથમભાગની 'પ્રસ્તાવના'માં પ્રકાશક ભાઈચંદ નગીનભાઈ ઝવેરી' સ્પષ્ટપણે લખે પણ છે કે - ''આ સ્થળે પૂજ્ય આગમોદ્ધારક સાક્ષર શિરોમણી આચાર્ય શ્રીમદ્ સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીનો આભાર માનતાં અમોને અત્યંત હર્ષ થાય છે. તેઓશ્રીની સલાહથી જ આ ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. અને મર્હુમ શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈનો તેઓશ્રી તરફ સંપૂર્ણ પૂજ્યભાવ હોવાથી **તેઓશ્રીના ઉપદેશનું જ આ પરિણામ છે."** એમ પ્રકાશકને સ્પષ્ટતા પણ કરવી પડી છે. નહિંતર 'સાગરજીનું સુરત' કહેવાય અને સાગરજીના જ ચુસ્ત ભક્ત એવા 'શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈ જૈન સાહિત્યોદ્ધાર ફંડ' તરફથી સાગરજી મ. ની પ્રેરણા સિવાય વિજયદાનસૂરિજી મ. ના આ 'વિવિધ પ્રશ્નોત્તર' ના પહેલા ભાગનું પ્રકાશન થાય એ વાતમાં માલ શું હતો ?

અને તેથી જ સાગરજી મ. તરફથી શું શું સાહિત્ય છપાઈ રહેલ છે તેની સંપૂર્ણ માહિતીવાળા એવા તમારા જ નવામતના નેતા મુનિશ્રી રામવિજયજી મહારાજ તથા મુનિશ્રી જંબૂવિજયજીએ વિ.સં. ૧૯૭૯માં છપાઈ રહેલી તે સુબોધિકાટીકાના પ્રૂફ જોવાના બ્હાને છેલ્લા પ્રૂફમાં **कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः** આ પદ ઉમેરી દીધું હતું. આજ સુધી આ ગુપ્ત વાતને આજે આ નામદાર જયદર્શનવિજયજીએ પોતાની આ બુકમાં - 'વિ.સ. ૧૯૬૭ની સાલમાં થઈ ગયેલ ભૂલને તેઓશ્રીએ (એટલે આનંદસાગર સૂ. મ. એ) વિ.સં. ૧૯૭૯ની સાલમાં સુધારી લીધી' એવું લખીને પોતાની ખળતા દેખાડી ત્યારે મારે ખુલ્લી કરવી પડી છે ! નવામતી મહાત્માઓ ક્ષમા કરે.

જયદર્શનવિજયજી તમો કહો છો તેમ જ વાત હોય. અર્થાત્ 'સં. ૧૯૬૭ની સાલમાં થઈ ગયેલ ભૂલને તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૯૭૯ની સાલમાં સુધારી લીધી' એ વાત સાચી જ હોત તો તે પછીના જ વર્ષે એટલે સં. ૧૯૮૦ની સાલમાં છપાએલ સુબોધિકાની ટીકામાંથી कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः એ વાક્ય રદબાતલ કેમ થઈ ગયું ? ખુલાસો કરશો. તમારા જ નવામતી બીરાદરોએ સં. ૧૯૭૯ની સાલમાં સુબોધિકાટીકામાં આ ઘાલમેલ કરેલ તે ૧૯૮૦ની સાલમાં ધ્યાનમાં આવતા રદ કરવી પડી ! માટે જ આગમો શાસ્ત્રો કે બીજી બીજી લખાણ પટ્ટી વગેરે બીજાના સાહિત્ય આદિમાં **ઘાલમેલ કરવાનો ઈજારો** જયદર્શન વિજયજી ! તમારા નવાવર્ગે રાખેલો છે. તેમ સમજશો. માટે લાજવાને બદલે હવેથી ખોટું ગાજવાનું બંધ કરશો.

* પૃષ્ઠ નં. ૬૭ *"ઋતુધર્મવાળા બહેનોએ બનાવેલી રસોઈ જમવી પડતી હોય તો તેથી પૂજા બંધ કરવાની હોતી નથી. xxx"* આવું લખ્યા બાદ કઈ રીતે પૂજા કરવાની તેની વિધિ બતાવી - *"ઋતુધર્મવાળા બહેનો જ્યાં અડતા ન હોય તેવી સલામત જગ્યાએ પૂજાની સામગ્રી અને વસ્ત્રો રાખવા. બાથરૂમ કોરો હોય ત્યારે ઋતુધર્મવાળા બહેનો સિવાયનાએ તૈયાર કરેલી સામગ્રીથી સ્નાન કરી ઘરમાં કશે અડ્યા વિના પૂજાના વસ્ત્રો પહેરી, પૂજાની સામગ્રી લઈને પૂજા કરવા જઈ શકાય. પૂજા કરીને આવ્યા બાદ પણ કશે અડ્યા વિના પૂજાની સામગ્રી અને વસ્ત્રો પાછા સલામત જગ્યાએ મૂકી દેવા"*

વાહ ! મુનિશ્રી ! શું તમારી સોનેરી (!) સલાહ છે. જરા વિચાર તો કરો આજના નાના ઘરમાં શું આ બધું જ શક્ય છે ? ઘરમાં આહાર તે ઋતુધર્મવાળી બહેન જ બનાવે છે - તો નૈવેદ્ય ફળ વગેરે શું શુધ્ધ રહેવાનું? જો આહાર પોતે બનાવે છે - તો તે ખાવા છતાં પૂજામાં તમને બાધ નથી આવતો. તો તે નૈવેદ્ય-વસ્ત્રાદિ અડવામાં તમને બાધ આવે છે ? જેથી 'ઘરમાં કશે અડ્યા વિના' એમ લખવું પડે છે. અને બીજું આજના કાળમાં કોરા બાથરૂમ લાવવા ક્યાંથી ? One Room, One Kitchenમાં બાથરૂમ કેટલા બનાવે ? તો સાથે એવી પણ સલાહ આપવી'તી ને કે બાથરૂમ બે રાખવા.

ભલા માણસ ! એના કરતા સેંકડો વર્ષથી જે શાસ્ત્રોક્ત પરંપરા ચાલતી આવે છે તે બરાબર છે. રહેવા દ્યોને ખોટા અડપલા કર્યા વિના...

❋ પૃષ્ઠ. ૭૯-૮૦ આમાં તો બચ્ચારાં મુનિશ્રીનું સ્વરૂપ દયનીય ગણાય તેવું છે. કેવું ભારે અજ્ઞાન છતું થાય છે. ઓ મુનિશ્રી ! તમે 'આ તે સન્માર્ગ કે ઉન્માર્ગ' પુસ્તક વાંચ્યું ? ના; તો જરા વાંચી લેજો ને. આ પુસ્તકથી તમારું ઘણું ખરૂં અજ્ઞાન દૂર થઈ જશે.

પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ કરવા માટે જ આપણે પંચાંગ જુદુ બનાવ્યું છે, નહીં કે માત્ર આરાધના માટે. અને કહો તો આરાધના પણ શેના માટે છે? તિથિ છે માટે, જો તિથિ નથી - તો તે તે દિવસની આરાધના શા સારું? જેમકે આજે ચૌદશ જ નથી-તો ચૌદશની આરાધના શા માટે ? એવો કયો મુરખ હોય કે તેરસે તેરસ કહીને, ચૌદશની આરાધના કરે ?

અને માત્ર આરાધના માટે જ તિથિ હોય તો કોઈક વ્યક્તિ બારસના રવિવારને ચૌદશ માનીને બારસના રવિવારે ચૌદશની આરાધના શા માટે ન કરે ? જો તમે તેરસના ચૌદશની આરાધના કરાવવા સમ્મત છો તો બારસ કે અગિયારસના ચૌદશની આરાધના શા માટે નહિ ? ભલા માણસ ! એટલે જ અહીં પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતનો પ્રઘોષ લેવાનો છે. ને તેમાં કહ્યું 'तिथि कार्या' એટલે કે પહેલા તિથિ નક્કી કરો. પછી આરાધવાની વાત છે. જો ચૌદશ વગેરે પર્વતિથિ જ નથી-તો ચૌદશ વગેરે પર્વતિથિની આરાધના શેની?

વિશેષમાઃ તમો તમારું જિનવાણી (સાહિત્ય) તા. ૧-૯-૮૦ વર્ષ ૫, અંક ૧-૨, પૃ૦-૧૨ ઉપર कार्याનો અર્થ 'કરવી' એમ કર્યો છે. पर्युषणपर्वणि चैत्यपरिपाटी **कार्या**। चैत्यार्चादिभिः शासन्नोतिर्विधेया। અહીં એમણે ચૈત્યપરિપાટી 'આરાધવી' એમ ન કહ્યું, પણ 'કરવી' એમ કહ્યું - અર્થાત્ હકીકત એમ બને : તિથિ કરીને આરાધવી. પર્વતિથિના ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે સૂર્યોદય પહેલા અપર્વ તિથિને પર્વતિથિ કરવી. જેથી ઉદયમ્મિમાં પર્વતિથિ ગણાય. જો ઉદયમ્મિમાં પર્વતિથિ ન હોય તો તેને પર્વ ગણાય શી રીતે ?

સમજાય છે મુનિશ્રી ? હા; સમજાશે - ધીરેધીરે સમજાશે. જરા શાંતચિત્તે સમજશો. જૂનો કચરો જશે-તો નવો શુદ્ધ માલ ગોઠવી શકાશે.

કહું મુનિશ્રી ? તમારા ગુરુદેવ આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ પણ ૧૯૯૨ પહેલા જૈનેતર પંચાંગના પર્વતિથિના ક્ષય વખતે જૈનપંચાંગ બનાવવામાં પર્વતિથિ અખંડ રાખતા હતા. એટલે કે પહેલા અપર્વતિથિને પર્વતિથિ કરતા હતા પછી તેને આરાધતા હતા. જો વિશ્વાસ ન આવતો હોય તો ૧૯૯૨ના છેડા સુધી તેમના વીરશાસન અંક (મેગેઝીન) તપાસી લેજો. તેમાં દરેક પખવાડિયાના જૈનતિથિના સ્વતંત્ર કોષ્ટક મૂકતા હતા. આ એકેય કોષ્ટકમાં ક્યાંય પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ એમણે કરી નથી. જૈનેતરના પંચાંગમાં તો પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિ આવતી જ હતી. પરંતુ આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિ કરતા ન હોતા.

પરંતુ ન જાણે પછી એમને કયું દર્શન થયું- તે ૧૯૯૩ના કા૦સુ૦૫ પછીથી પર્વતિથિની ક્ષય-વૃધ્ધિ શરું કરી. ૧૯૯૩માં તે વખતે આ૦ રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ તરફથી જૈન પંચાગ નામનું એક પંચાગ બહાર પડ્યું તે વખતે સંઘમાન્ય ચંડાશુચંડુ પંચાગમાં કા૦સુ૦૧૧નો ક્ષય હતો. ત્યાં આ૦ રામચંદ્ર સૂ૦મ૦વાળા પંચાંગમાં ૧૦/૧૧ આમ ભેગી તિથિ લખાવાનું દુષ્કૃત્ય આરંભાયું.

મુનિશ્રી ! અધવચ્ચે એક પ્રશ્ન કરું ? આવી રીતે ૧૦/૧૧ તિથિ ભેગી લખાય-તો તે દિવસે થતાં પાપો દશમ પ્રમાણે લાગે કે અગ્યારસ પ્રમાણે ? કેમકે પર્વતિથિએ પાપ મોટું બતાવ્યું છે ? વિચારશો. આવા તે કૈક પ્રશ્નો છે. જે તમો સ્વયં ઉભા કરી શકશો. કદાચ ન થાય તો પૂછશો- ત્રીજી આવૃત્તિ વખતે હું ઉભા કરી આપવા યત્ન કરીશ.

ચાલો મૂળ વાત પર : પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિની શરૂઆત આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ દ્વારા જ થઈ છે. તે વાત સુનિશ્ચિત. 'આ તે સન્માર્ગ કે ઉન્માર્ગ' પુસ્તકમાં વિ૦સં૦ ૧૯૪૧ થી ૧૯૯૨ સુધીના અજૈન પંચાંગમાં આવતી પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે તપાગચ્છ જૈન પંચાંગમાં થયેલા ફેરફારો નોંધવામાં આવ્યા છે. જરા જોઈ લેશો. જેથી તમને પાક્કો વિશ્વાસ બેસશે.

તે સિવાય આ પુસ્તકમાં પૃ૦નં૦ ૧૪૨ ઉપર અમુક અમુક વરસના તે તે કાળના જૈન પંચાગની ક્ષય-વૃદ્ધિના કોઠા તેજ પ્રાચીન અક્ષરે બ્લોકરૂપે મૂક્યા છે તેથી ઓર વધુ વિશ્વાસ બેસશે.

આવું અકાર્ય કરવાથી તો ઓ મુનિશ્રી ! જૈનશાસનમાં ભારે તોફાન મચાઈ ગયું હતું. જબરો હોહાપો જાગી ગયો હતો. જબરી અશાંતિ સર્જાઈ ગઈ હતી. કદાચ, તમે એની કલ્પના કરો તો પણ રૂવાટાં ખડાં થઈ જાય.

છેવટે શાંતિને પુનઃ સ્થાપન કરવા માટે બહુશ્રુત પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક શ્રી આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ અને તમારા પ્રગુરુ આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ની વચમાં શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈની દૃષ્ટિ હેઠળ પુનાના પી. એલ. વૈદ્યની નિમણુંક કરવામાં આવી.

બંને પક્ષ પોત-પોતાની વાતને સિદ્ધ કરવા જૈનશાસ્ત્રના પાઠો અને તર્કોનો થોક પી૦ એલ૦ વૈદ્યને લખી મોકલે. તે પી૦ એલ૦ વૈદ્ય બધું તપાસીને અમુક મુદતે જે નિર્ણય મોકલે તે નિર્ણય સકળ સંઘે માન્ય રાખવાનો. શરત એ કે જ્યાં સુધી નિર્ણય બહાર ન આવે ત્યાં સુધી બંને પક્ષ તરફથી પી૦ એલ૦ વૈદ્યને આપેલા પાઠો વિશે કે કોઈ નિર્ણય વિશે કોઈને પણ કશીય ગંધ સુદ્ધા ન આવવી જોઈએ. આ મતલબનો ઠરાવ થયો. પાઠો, તર્કો લખાયા ને પી૦ એલ૦ વૈદ્યને મોકલવાયા. અહીં સુધી ગાડી બરોબર ચાલી...

પણ પછી...... શું કહું ? આ૦ રામચંદ્રસૂરિજીએ કાવાદાવા શરુ કર્યા. પેલા **શ્રીકાંતભાઈ** આદિ દ્વારા પી૦ એલ૦ વૈદ્યને ફોડવાનું શરૂ કર્યું... આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦ દ્વારા પાઠો સંબંધી નામ-ઠામ વિનાની ચબરખીઓ શરૂ થઈ. આ ચબરખીઓ પૃ૦નં૦ ૧૪૫ થી ૧૫૬ ઉપર તમે જોઈ શકો છો. વળી, આ૦ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૦જે કહ્યું કે 'આ અક્ષરો મારા નથી.' એટલે કે અક્ષરો સંબંધી તોફાન થયું. તો તે વખતે તે અક્ષરોની ચકાસણી માટે ગવર્નમેંટના હસ્તાક્ષર નિષ્ણાંતનો અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો. અને ગવર્નમેંટે અભિપ્રાય આપ્યો કે 'આ અક્ષરો એ જ વ્યક્તિના છે.' નિષ્ણાંતનો અભિપ્રાય મેં પૃષ્ઠ નં૦ ૧૫૭ થી ૧૫૮ ઉપર મૂક્યો છે. જરા જોઈ લેશો.

મહાનુભાવ મુનિશ્રી ! જરા તટસ્થતાએ વિચાર કરશો.

હવે તમારી વાતમાં : સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તકમાં મારા દ્વારા દિવાળીનો અર્થ અમાસ કર્યો છે. (ને શ્લોકમાં શ્રી वीरनिर्वाणकल्याणं०) તો તમો દિવાળીનો અર્થ કયો કરશો ? કેમકે ૧લા, ૨જા ચરણમાં પર્વતિથિની વાત છે. અને શ્રી વીરનિર્વાણ કલ્યાણક પણ પર્વતિથિ(અમાસ)ના છે. તો જો તમે વીરનિર્વાણ કલ્યાણકે દીવાળીને અમાસ નહીં કહો તો શું કહેશો?

કોઈ કહે કે 'ભગવાન પાર્શ્વનાથ જન્મકલ્યાણક દિને' તો તમે કઈ તિથિ વિચારશો મા૦વ૦૧૦ જ કે અન્ય ? એજ રીતે દિવાળી યા વીરનિર્વાણ કલ્યાણક એ દિવસ અમાવસ્યાનો જ ગણાય. જો ત્રીજું ચોથું ચરણ દિવાળીવાળુ મૂક્યું ન હોત તો આપણે અને ઈતરોમાં ક્યારેક દીવાળીનો ફેરફાર પણ આવત. (ગૂજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકોશમાં પણ દિવાળીનો અર્થ 'આસો વદ અમાસ' કર્યો છે.)

તમારી જ વાતમાં હજું આગળ જણાવું : પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતના પ્રઘોષ મુજબ તો જૈનેતર પંચાંગના બે ચૌદશની બદલે બે તેરસ થશે. એટલે ૧૩-૧૩-૧૪-૦)) આવું થશે. જ્યારે નવામતી તમારા તરફથી ૧૩-૧૪-૧૪-૦)) આવું અનિષ્ટ થશે. આવી પરિસ્થિતિમાં અમારે ને તમારે ૧૪ના પ્રતિક્રમણમાં કશો ફેરફાર થવાનો નથી. અને 'श्रीमद्वीरस्य निर्वाणं, कार्यं लोकानुगैरिह' આ શબ્દોથી વીરનિર્વાણ = અમાસની વાત છે. ૧૪ની વાત બિલકુલ નથી. અહીં ૧૪નું પ્રતિક્રમણ બંનેને સરખું આવશે. અને દિવાળી સંબંધી લોક દૃષ્ટિએ દિવાળીનો ધોકો છે. જેથી લોકો દિવાળી આપણી ચૌદશના દિવસે મનાવશે. તો આપણે પણ ૧૪ના દીવસે માત્ર આપવાદિકરૂપે દીવાળીકલ્યાણકની ઉજવણી રૂપ કાર્ય કરવાનું રહે છે. છઠ્ઠ પણ ૧૩-૧૪નો કરવાનો રહે છે. તમારા પૂજ્યોએ પણ એ વર્ષે મુંબઈમાં આજ પ્રમાણે કર્યુ છે. આમાં ફેરફાર નથી કર્યો. પૂ૦ ઉમાસ્વાતિજી ભગવંતે ઉત્સર્ગમાં આટલો અપવાદ મૂકી દીધો છે. તેમાં દૃષ્ટિકોણ लोकानुगैः૦ એટલે કે લોકની મુખ્યતા રાખી છે.

બસ; ત્યારે, તમે તિથિસંબંધી બહું નથી ચર્ચ્યુ, તો હું પણ ઝાઝું નથી ચર્ચતો.

❊ પૃષ્ઠ૦ ૮૯ *''છતાં બ્રાહ્મણાદિ-બાહ્ય શૌચને મહત્ત્વ આપનારા જોતા હોય એવા પ્રસંગે વધુ પાણી વાપરીને પગ વગેરે ધોવાની પણ શાસ્ત્રોમાં આજ્ઞા છે. આમાં આપણા શાસ્ત્રકારોએ લોકવ્યવહારને લોકોમાં આપણા ધર્મની નિંદા ન થાય તે વાતને મહત્ત્વ આપવાનું સ્પષ્ટ ફરમાન છે. પણ તેથી આવા વ્યવહારિક કારણ વિના પાણીના છબછબીયા બોલાવવાની સાધુને છૂટ મળી જતી નથી.''*

ભલા માણહ! આવું જાણો છો - તો અમદાવાદ જ્ઞાનમંદિરમાં, પાણીમાં છબછબીયાવાળો તમારો પ્રસંગ - શત્રુંજય મહામર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તકના પૃ૦ નં૦ ૫૯ ઉપર બે નંબરનો પ્રસંગ વાંચી લેજો.

❋ પૃષ્ઠ નં. ૯૧ છેલ્લા પેરામાં : પરમાણુપિંડની ઠેકડી ઉડાવવા નિષ્ફળ પ્રયાસ કર્યો છે. પરંતુ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિકોણથી મનાતી અશુચિ તે પરમાણુપિંડમાં પરમાણુના જથ્થાની તાકાત નહીં તો બીજું શું ? તેનો ખુલાસો ન કર્યો. જૈનશાસનના સિદ્ધાન્તને સ્થિર કરવા વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિકોણના પ્રેક્ટીકલ પરીક્ષણને સ્વીકારવામાં કશો બાધ નથી.

ભૂતકાળમાં સાંખ્યદર્શન 'શબ્દ'ને આકાશનો ગુણ માનતા હતા તેથી જો આકાશ અરૂપી છે, તો શબ્દ પણ અરૂપી છે. પરંતુ વૈજ્ઞાનિકે ટેલીગ્રામ, ટેલીગ્રાફ, રેડીયો જેવા યંત્રોના માધ્યમે શબ્દને ઝીલવાની શોધ કરી. તેથી તે દર્શનકારો વર્તમાનકાળમાં શબ્દને પુદ્ગલનો / જડનો ગુણ કે જડ માનતા થયા. અને આજે પણ વૈજ્ઞાનિકના દૃષ્ટિકોણથી શબ્દને પુદ્ગલ / જડરૂપી દર્શાવવામાં કોઈ હરકત નથી, બલ્કી જૈન સિદ્ધાન્તને પુષ્ટી છે. એવા પરમાણુની આવી આવી તાકાત હોય છે કે સૂતક યા ઋતુધર્મ વગેરેમાં માત્ર સ્નાનથી શુદ્ધિ ન થાય. તે શુદ્ધિ માટે અમુક-અમુક દિવસનું અતંર જરૂરી થઈ પડે છે.

❋ પૃષ્ઠ. ૯૩ ઉપર - વચલા પેરામાં વ્યાકરણના અજ્ઞાની હોવાથી મુનિશ્રીએ શબ્દલીલા વિકુર્વવી પડી છે. બાકી આ વાક્યનો વિરોધ તેમના નૂતનપંથ સ્થાપક આ૰ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીએ પણ ન હોતો કર્યો.

શા૰મ૰ન૰ પુસ્તકના કેટલાક મુદ્દાની વિચારણા આ પુસ્તકમાં વચ્ચોવચ્ચ સળંગ લખાણમાં કરી છે. અને કેટલીક વિચારણા આ પ્રમાણે અલગથી કરીને જગત્ સમક્ષ મૂકી છે. સંભવ છે : આ મુદ્દાની વિચારણાના માધ્યમે અશાસ્ત્રીયથી છલકાતાં શા૰મ૰ન૰માં નીતિમત્તાની જાળવણી બિલકુલ નથી જળવાઈ તેની જાણ મળશે

આમાંના કેટલાક મુદ્દાઓ તથા આ સિવાયના કેટલાક મુદ્દાઓનું પદ્ધતિસરનું લખાણ ગીતાર્થ મૂર્ધન્ય પૂ૰આ૰ભ૰ **શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી ભગવંતે** 'જીતમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકના માધ્યમે કરેલ છે. એ પુસ્તક જોઈ લેવા વાચકગણને મારું સૂચન છે. (પ્રાપ્તિસ્થાન : પૂ૰ આ૰ શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂ૰ મ૰ જૈન જ્ઞાનશાળા ગિરિરાજ સોસા૰ પાલિતાણા (સૌ.) ૩૬૪૨૭૦)

'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં ઉપલક દૃષ્ટિએ સાવ વિરોધાભાસ વાતો :

* પૃષ્ઠ નં. ૩૬-ધર્મસિંધુ ગ્રન્થના આધારે મુનિશ્રી જ.વિ.જી કહે છે : *"એટલે સૂતકવાળા ઘરના પાણીથી પૂજા ન થાય, નૈવેદ્ય ન ચઢાવાય, સાધુ સાધ્વીને ન વહોરાવાય - એવું કોઈ જૈનશાસ્ત્ર માનતું નથી."* આ તેમની જ વાતનું વિરોધક તેમનું જ વાક્ય પૃષ્ઠ નં. ૪૪ - *"આગમ-ટીકા વગેરે શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી ગોચરી જવા અંગેની મર્યાદા અમે **સિદ્ધાંત સ્વરૂપે** માનીએ જ છીએ."*

* પૃષ્ઠ નં. ૮૪ - *'સૂતકમાં દાન ન અપાય' તેવી માન્યતા સ્મૃતિ* (=મનુસ્મૃતિ) *આદિને માનનારા જૈનેતરોની છે.* (આ કથનના માધ્યમે 'જૈનેતરો સૂતકમાં દાન અપાય' એમ કહે છે.) તેમની જ આ વાતનું વિરોધ કરતું તેમનું જ લખાણ : પૃષ્ઠ નં. ૩૬ - "xxx *માટે કોઈ જૈને લૌકિકો પણ ન માનતા હોય તેવી 'પૂજા ન થાય, **વહોરાવાય નહિ'** એવી ઢંગધડા વિનાની માન્યતા માનવાની નથી.* (આ કથનના માધ્યમે 'જૈનેતરો (લૌકિકો) સૂતકમાં દાન ન અપાય' એમ માને છે.")

* પૃષ્ઠ નં. ૭૨ - *"જૈનેતર કુલોમાં સૂતક સમયે દાન આપવાનો નિષેધ હોવાથી ત્યાં જો સાધુ ગોચરી વહોરવા જાય. xxx"* (આ કથનથી સૂતકમાં દાન ન અપાય.) પૃષ્ઠ નં. ૭૭ ઉપર - *'સૂતકમાં દાન ન અપાય' એવી લૌકિક માન્યતાને નહીં સ્વીકારનારા શ્રાવકો xxx* - (મતલબ આ કથનથી જૈનેતરોમાં લૌકિકમાં દાનનો નિષેધ છે. એટલે કે દાન ન અપાય.) આ બંને પૃષ્ઠ ઉપરની વાતોનો વિરોધ કરતું વાક્ય પૃષ્ઠ નં. ૮૦ ઉપર : *"સૂતકના દિવસો હોવાથી તેના ઘરમાં માતાએ ન સ્પર્શેલી રસોઈ પણ અપવિત્ર ગણાય - આ માન્યતાને જૈન શાસ્ત્રોનો કોઈ ટેકો નથી. **લૌકિક શાસ્ત્ર પણ એવી માન્યતા ધરાવતું નથી.**"* (મતલબ આ કથનથી સૂતકમાં દાન અપાય.)

'શાસ્ત્રમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં શાસ્ત્રમર્યાદાના ઓઠા હેઠળ સાવ અશાસ્ત્રીય = અસત્ય વાતો

* પૃષ્ઠ નં. ૪૧ - *'મૃત પંચેન્દ્રિયનો સ્પર્શ થઈ જાય તો ગૃહસ્થને સ્નાન કરવામાત્રથી શુદ્ધિ થઈ જાય છે.'* આચારદિનકર ગ્રંથનો આ પાઠ ગાયભેંસ જેવા મૃતપંચેન્દ્રિયની વાતને માટે છે. તેને મુનિશ્રી જ૰દ૰વિ૰ મનુષ્યના મૃત પંચેન્દ્રિયની વાત પર લઈ ગયા.
* પૃષ્ઠ નં. ૩૦ - 'નિર્વાણકલિકા ગ્રન્થના પૃષ્ઠ નં. ૧ થી ૫ સુધી' શબ્દ ઉલ્લેખીને જે પાઠ મૂક્યો છે એ પાઠ પૃ. નં. ૧ થી ૫ માં તો નથી જ, પણ આખા ગ્રંથમાં ક્યાંય તે પાઠ નથી. એ તો માત્ર નિર્વાણકલિકા ગ્રંથની જે સંસ્કૃતમાં વિષયસૂચિ (અનુક્રમણિકા) છે. તેને પાઠ તરીકે ગોઠવી દીધી છે.
* પૃષ્ઠ નં. ૧૫ - સૂતક સમયે 'શ્રી જિનપૂજા કરવા સંબંધી શાસ્ત્રમર્યાદા' આ શીર્ષક હેઠળ શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણનો જે પાઠ મૂક્યો છે. તેમાં સૂતકનું નામ નિશાન પણ નથી.
* પૃષ્ઠ નં. ૪૧ - તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદ (પૂ. આત્મારામજી મ૰ના) ગ્રંથના પૃષ્ઠ નં. ૫૦૨ ઉપર જણાવેલી વાતો પૈકી શરૂઆતની અને અંતની મહત્ત્વની સૂતક સંબધી વાતો કાઢી નાંખીને પોતાને સૂતક-ઉત્થાપકમાં કામયાબ વાતોને પોતાના પુસ્તકમાં આવરી લીધી છે.
* પૃષ્ઠ નં. ૩૪ - 'વિધિવાદ સ્વરૂપે વર્ણન લખ્યું નથી, માટે કોઈએ પણ તેને વિધિ સમજી આચરવા માંડવાનું નથી' પૂ. આત્મારામજી મ૰ના પાઠમાં આવી વાતોની ગંધસુદ્ધા નથી. આ તો મુનિશ્રી જ૰વિ૰મ૰ના સ્વકીય મગજની ઉત્પત્તિ છે.
* પૃષ્ઠ નં. ૪૪ - જૈન સિદ્ધાંત સામાચારી (અપરનામ-શુદ્ધ સામાચારી પ્રકાશ) પુસ્તકમાં પૃ. ૧૭૭ થી ૧૮૨માં પૂજા સંબંધી સ્પષ્ટ હકીકતો હોવા છતાં મુનિશ્રીએ બીજું મહાવ્રત અભરાઈએ ચઢાવીને જણાવ્યું કે "તેમાં શ્રી જિનપૂજા કરવાની મર્યાદા સંબંધી કોઈ વાત લખી જ નથી"

* પૃષ્ઠ નં. ૬૭ - *'ઋતુધર્મવાળા બહેનોએ બનાવેલી રસોઈ જમવી પડી તો તેથી પૂજા બંધ કરવાની હોતી નથી'* આ શબ્દો કેટલા નિકૃષ્ટ કોટીના છે તેની કલ્પના કરવાનું વાંચકગણને સોંપું છું.

* પૃષ્ઠ નં. ૮૩ - સૂતકમર્યાદાયૈ નમઃ નામની મારા દ્વારા પ્રકટ થયેલી પ્રથમ આવૃત્તિમાં શ્રી પ્રશમરતિ પ્રકરણ-સટીક, શ્રી વિંશતિવિંશિકા, શ્રી સૂયગડાંગ સૂત્ર-ટીકા, શ્રી આચારાંગ સૂત્ર-ટીકા, શ્રી દશવૈકાલિક ચૂર્ણિ-ટીકા, શ્રી અષ્ટક પ્રકરણ-ટીકા વગેરે પૈકી કેટલાક ગ્રંથોમાં સૂતક સમયે દાનનો અતિ સ્પષ્ટ નિષેધ જણાય છે. છતાં મુનિશ્રી લખે છે : *''આ બધા ગ્રંથોના પાઠોથી 'શ્રાવકોથી સૂતકમાં સુપાત્રદાન ન થાય' એવું સિદ્ધ થતું નથી.''*

* પૃષ્ઠ નં. ૬ - જૈનેતર ગ્રંથના ૬૨મા શ્લોકમાં ઉપસ્પૃશ્ય (અસ્પૃશ્ય) શબ્દનો અર્થ નથી કર્યો. આનો અર્થ એ થાય છે - કે પિતા સૂતકના પ્રથમ દિવસે પણ સ્નાનના માધ્યમે અસ્પૃશ્ય સૂતકનું નિવારણ કરી શકે છે : એટલે કે તે પિતા સ્નાનના માધ્યમેં ઘરમાં રહેલી ચીજવસ્તુને અડી શકે છે. (સૂતકી માતા ન અડી શકે.)

'પાપભીરુતા' એ ધર્મપ્રાપ્તિ પહેલાનો ગુણ છે. જેને પાપની પડી જ ન હોય, શાસ્ત્રના નામે પોતાનો નૂતનપંથ મજબૂત બનાવવાની દુષ્ટ વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ જ પસંદ હોય - તેને સમજી લેવું કે - હજું ધર્મપ્રાપ્તિ મારા માટે દૂર-સુદૂર છે.

આ૦ શ્રી ચંદ્રગુપ્તસૂરિજી મ૦

આ૦ ચંદ્રગુપ્તસૂરિજી મ૦શ્રીએ પોતાની નાની-સી પુસ્તિકા : નામ : 'ઉકેલ વિનાની સમસ્યા' તેમાં પૃ૦ ૨૭-૨૮-૨૯માં સૂતક સંબંધી હજું તેમની સમસ્યા ઉકેલ વિનાની જ રહી છે. આ પ્રસંગે મારું વિનમ્ર નિવેદન છે કે જો તમો આ પુસ્તકનો નિષ્પક્ષ ભાવે અભ્યાસ કરશો તો ચોક્કસ **સમસ્યા વિના ઉકેલ** મળી જશે.

મુનિશ્રી કલહંસ વિજયજી મ૦

તા. ૯-૧૨-૯૯ના પત્રમાં તમે મને શાસ્ત્રના અગાધ અભ્યાસી જણાવ્યા એ તમારી નમ્રતાની હું કદર કરું છું.

વિશેષમાં તમારા પ્રથમના બંને પ્રશ્નો : (૧) જૈન ડોક્ટર સંબધી અને (૨) ડીલેવરી કામ કરનાર એક બહેન સંબંધી : આ બંનેના જવાબ આ પુસ્તકમાં પૃ૦નં૦ ૧૬ ઉપર સમાવિષ્ટ છે. અને અતિલાંબો પ્રશ્ન (૩જો) : ''સાગર સમુદાયનો પરમ ભક્ત ૧ ભાઈ છે - ગમે તે કારણે તે પાલીતાણા ચોમાસામાં ગયો. પ્રાયઃ શ્રાવણ મહિનામાં ગયો. તે ડુંગર ઉપર ચઢી ગયો. દાદાને પ્રેમથી ભેટ્યો. મન આત્મામાં આનંદનો પાર નહિ. ખૂબ મજા આવી. આવી મજા જીંદગીમાં ક્યારેય ન આવી એમ તે કહેવા લાગ્યો.

મારી પાસે આવ્યા. મેં તેમને કહ્યું દાદાને ભેટવા ગયા હતા ? ત્યારે તેમના હાં પાડી, ખૂબ મજા આવી. ભીડ ભડાકા ન હોવાથી દાદાને પ્રેમથી ભેટ્યો. આંખમાં આંસુ આવી ગયા. ભેટતાં ભેટતાં...

ત્યારે મેં એમને કહ્યું તમે સાગર સમુદાયના પરમ ભક્ત છો. એ ઉપર જવાની ના પાડે છે. તમે કેમ ગયા ? તમે ઠગ ભગત છો. મેં એમને કહ્યું ત્યારે એ સાગર ભગત કહે છે : મહારાજ સા૦ ના તો કહે-એ હું પણ જાણું છું. પણ આટલા પૈસા ખર્ચી ત્યા ગયો - જીંદગીમાં ફરી ક્યારે જવાય કે ન જવાય ભરોસો નથી. નાવ કાંઠે પહોંચેલી છે. શું ભરોસો ? એમ સમજીને મેં યાત્રા કરી લીધી. ભૂલચૂક માફ - હવે એમને આરાધક કહેવો કે વિરાધક ? હંમેશા પ્રતિક્રમણ કરનાર છે. પોસહ કરનાર છે. વ્રતનિયમ કરનાર છે આ વાતનો શાસ્ત્રીય મર્યાદા સાથે ખુલાસો આપશો મોઢાની વાત નહીં ચાલે.''

જવાબ : મુનિશ્રી ! એક વાત : તમારો આ પ્રશ્ન ચોમાસામાં શત્રુંજયની યાત્રા સંબંધી છે, સૂતક સંબંધી નથી. છતાં અહીં જવાબ લખવા સંમત છું.

(૧) આમાં તમે નામ છુપાવ્યું-તે હું તદ્દન અનુચિત માનું છું. (૨) સાગર ભક્ત તો ઠીક, પણ શાસન ભક્ત તરીકે આ માણસને યોગ્ય કેમ કહેવાય ? અને તમે પોતે જ તેને ઠગ કહી દીધો છે-તેથી મારે તેને વધુ કહેવું ઉચિત નથી. (૩) તેણે કહ્યું 'હું આટલા પૈસા ખર્ચી ત્યાં (પાલીતાણા) ગયો.' તો આ વાતને તમો પણ ઈન્કાર જ કરો છો - કે ચોમાસામાં આ રીતે ગામ બહાર ન જવાય. (૪) 'આને આરાધક કહેવો કે વિરાધક ?' તેના જવાબમાં શાસ્ત્રીય મર્યાદા સાથે જણાવું - તો સુકુમાલિકા સાધ્વીનું દૃષ્ટાંત બરોબર બંધ બેસતું છે. એ સાધ્વી ચુસ્ત સંયમી - મસ્ત સંયમી હતા, અતિ **ઉત્કટ સાધના માટે** જ સ્મશાન-ખંડેર-જંગલ જેવા માર્ગમાં રાત્રે એકલા રહેતા હતા. દિનાનુદિન આ સાધનામાં તેમણે આનંદ પણ ખૂબ આવતો હતો. હવે કહો તે આરાધક કહેવાયા કે વિરાધક ? વિરાધક જ માનવું પડશે-કેમકે તે વિષયમાં એટલે કે રાત્રિમાં સ્મશાનાદિમાં આ સાધ્વી તરીકે એકલા રહેવા માટે તેમના ગુરુણીજીની આજ્ઞા બિલકુલ નહોતી, સાફ 'ના' પાડી હતી.

આ જ વાતને તે ઠગ ભગત સાથે સરખાવશો. આવા ઠગ ભગતોના દૃષ્ટાંતો બધા જ સમુદાયમાં હોય છે. ભગવાન મહાવીરપ્રભુના પાખંડી, નિહ્નવ વગેરે ઠગ ભગતો પણ હતા જ.

મુનિશ્રી ! તમે અંતે કહ્યું કે 'શાસ્ત્રીય પાઠો જ આપશો, મોઢાની વાત નહીં ચાલે.' તમારી આ વાતને સાવ અજુગતી ગણું છું. જો તમો શાસ્ત્રીય વાત જ સ્વીકારતા હો તો, પાત્રાનો રંગ લાલ, ચૌદશના સકલાર્હત્-સ્નાતસ્યા-અજિતશાંતિ વગેરે, તથા તેરસના 'ૐ નમો પાર્શ્વનાથાય' નું ચૈત્યવંદન જ, કંદોરાની પદ્ધતિ, તરપણીનો દોરો વગેરે અનેકવિધ વાર્તમાનિક આચરણાના શાસ્ત્રીય પાઠ ખરા ? જો હોય તો બતાવો. ન હોય તો શા માટે આવી ઢગલાબંધ શાસ્ત્રાધાર વિનાની આચરણા આચરો છો ? માટે જિતમર્યાદા, પરંપરા વગેરેને પણ પૂરેપુરું પ્રાધાન્ય આપવું પડે.

પૂ૦ ગણિ શ્રી રશ્મિરત્નવિજયજી મ.

વિ૦સં૦૨૦૫૪ની સાલમાં સાબરમતી મુકામે તેઓશ્રી તરફથી 'ગુડનાઈટ' નામની નાની પુસ્તિકા પ્રકટ થઈ છે. તેમાં ૧૩મા વિષયમાં સૂતક સંબંધિ પ્રશ્નોત્તર ટાંક્યો છે. સંભવ છે; તેઓશ્રીને સૂતક વિષયનો ઝાઝો અભ્યાસ નહીં હોય. પરંતુ હવે સૂતકમર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક વાંચ્યા બાદ તેમાં રહેલા પ્રશ્નોનો ખુલાસો મળી ગયો હશે. તેમની પુસ્તિકામાં રહેલ લખાણ આ પ્રમાણે:

"(૧) પ્રશ્નઃ ઘરમાં જન્મ મરણ સૂતક હોય તો પૂજા કેટલા દિવસ બંધ રાખવી?

ઉત્તર : ભારતમાં બે સંસ્કૃતિ મુખ્ય હતી. શ્રમણ સંસ્કૃતિ અને બ્રાહ્મણ સંસ્કૃતિ. જૈનધર્મ શ્રમણ સંસ્કૃતિમાં માને છે. સૂતકની વાતો મુખ્યત્વે બ્રાહ્મણ સંસ્કૃતિની છે. જો જન્મ મરણ સૂતકથી દર્શન-પૂજા બંધ કરવાના હોય તો ભરતચક્રવર્તીને જિંદગીમાં ક્યારેય પૂજન ન થાય. કારણ કે ૧ લાખ બાણું હજાર એમનો સ્ત્રી પરિવાર હતો. જન્મ મરણ સૂતક ચાલું જ રહે. જૈન ડોક્ટરને રોજનું સૂતક લાગી જાય. માટે સ્નાન કર્યા પછી કોઈ બાધ નથી. જૈનશાસનનો પ્રમાણિક ગ્રંથ 'સેનપ્રશ્ન' રચયિતા-જગદ્ગુરુ હીરસૂરિના શિષ્ય વિજયસેનસૂરિ મહારાજ સ્પષ્ટ જણાવે છે.

પ્રશ્ન નં૦ ૯૨૪ : જન્મ મરણ સૂતકમાં પ્રભુપૂજા ક્યારે કરી શકે?

ઉત્તર : જન્મ-મરણ સૂતકમાં સ્નાન કર્યા પછી પ્રતિમાની પૂજાનો નિષેધ જાણ્યો નથી. એટલે પૂજા ન થાય તેમ જાણ્યું નથી. (આ જ વાત વ્યવહારભાષ્ય અને હીરપ્રશ્નમાં પણ છે.)"

તેમના આ પ્રશ્નોત્તરમાં સૂતકને અમાન્ય ઠરાવનાર તેમની દરેક વાતોનું આ 'સૂતકમર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તકમાં શાસ્ત્રાધાર પ્રમાણે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. શ્રમણ સંસ્કૃતિ, પૂજા, ભરતચક્રવર્તીનો પ્રશ્ન, ડોક્ટરનો ખુલાસો, પૂ૦ સેનસૂરિજી મ૦ના સ્નાન શબ્દથી કયું સ્નાન-ઈત્યાદિ પૂરેપૂરા ખુલાસા આ પુસ્તકમાં ટાંક્યાં છે. જરૂર તેમને સંતોષ થશે-તેવું હું માનું છું.

ભદ્રંભદ્રંની અભદ્ર વાતો

'મહાવીરશાસન' (અંક ૨ વર્ષ ૪૭-ફેબ્રુ-૧૯૯૯) માં કોઈક ભદ્રંભદ્રં નામના માનવીએ મૂર્ખાઈભર્યો ને ભગવાનની મર્યાદાની ઠેકડી ઉડાડવા નિષ્ફળ પ્રયત્ન કર્યો હતો. તેના નેત્રના ઉન્મીલન માટે યત્ન સ્વરૂપ નિમ્નોક્ત આ લેખ નિત્ય સંસ્કૃતિ-ઈ૦સ૦ ૧૯૯૯ મે-માસમાં પ્રકટ થયેલ.

જૈનશાસનનો સ્યાદ્વાદ

જૈન શાસનના આચરણની વાત તો દૂર રહી. એના હાર્દને સમજવાની વાત પણ ખૂબ ભારે છે. અહીં તો એક ને એક વાત અલગ-અલગ દ્દષ્ટિકોણથી તપાસાતી હોય છે. જે દ્દષ્ટિકોણથી તપાસતાં સત્ય નીકળતું હોય તો તે દ્દષ્ટિકોણને લગતી હકીકત સત્ય જ મનાય.

સર્વસામાન્ય રીતે વિચારીએ તો કોઈક પિતાને (વ્યક્તિને) પિતા પણ કહેવાય અને દાદા પણ કહેવાય, પુત્ર પણ કહેવાય અને પૌત્ર પણ કહેવાય, વળી મામા, કાકા, ફુઆ વગેરે પણ તે જ પિતાને કહી શકાય. પરંતુ બધે જ દ્દષ્ટિકોણ લગાડવા પડે. પુત્રના દ્દષ્ટિકોણથી એ પિતા છે-ને પિતાના દ્દષ્ટિકોણથી એ પુત્ર છે. ભાણેજના દ્દષ્ટિકોણથી એ મામા છે-ને ભત્રીજાના દ્દષ્ટિકોણથી એ કાકા છે. પરંતુ ભાણેજ કહે કે આ મારા કાકા છે તો તે હરગિજ ન ચાલે. કેમ કે દ્દષ્ટિકોણ ખોટો છે. ભાણેજ પોતાના મામા સાથે સંબંધ ધરાવીને તેમને (મમ્મીના ભાઈને) કાકા ન જ કહી શકે.

આ જ વસ્તુતત્ત્વને થોડી ડીપથી-શાસ્ત્રીય મુદ્દાથી વિચારીએ. 'કરણ-કરાવણ-અનુમોદન, સરખા ફળ પાવે' આ વાત શાસ્ત્રીય છે, સત્ય છે, સંપૂર્ણ સત્ય છે. પરંતુ ક્યારે ? ધાર્મિક દ્દષ્ટિએ વિચારીએ તો સૌ પ્રથમ પ્રાયઃ ધર્મ કરવાની જ વાત છે. ધર્મ ''કરવાથી' મોટો લાભ છે. પરંતુ જો પોતે ધર્મ 'કરવા' અશક્ત હોય તો ધર્મ 'કરાવવાની' વાત છે, અને જો કરાવવામાં પણ લાચાર હોય તો 'અનુમોદના'ની વાત છે. બાકી સૌ પ્રથમ તો પોતે જ ધર્મ કરવો જોઈએ.

અન્યથા સાધુ દીક્ષા જ શા માટે લેત ? માત્ર અનુમોદનાથી જ સઘળો લાભ ન લેત ! હા; ક્યારેક અનુમોદના પણ ચઢી જાય. તપ કરનાર પુણ્યાત્મા એમને એમ રહી જાય અને કુરગડુમુનિ જેવા પુણ્યાત્મા માત્ર અનુમોદનાથી કેવલી બની જાય. એ જ રીતે પાપની દૃષ્ટિએ પાપ 'કરવામાં' મોટો દોષ છે, અને 'કરાવવા' તથા 'અનુમોદના'માં ક્રમશઃ ઓછો હોય છે. જેમ કે, બિમારીવશાત્ સાધુ પોતે ઉકાળો બનાવે યા સંડાસમાં સ્થંડિલ જાય-તેનો દોષ મોટો છે અને એ જ ઉકાળો ગૃહસ્થ પાસે કરાવડાવે યા સ્થંડિલ ગૃહસ્થ દ્વારા સંડાસમાં પરઠવાય (નંખાય) તેનો દોષ ઓછો છે. હા; ક્યારેક એવું પણ બને કે અર્જુનમાળી જેવા સ્વયં પાપ કરનારા તે જ ભવમાં મોક્ષે પહોંચી જાય. અને પાપની અનુમોદના કરનારા અગાધ ભવસમુદ્રમાં ડૂબી જાય. અહીં કરણ-કરાવણ-અનુમોદન સરખા ફળનો સિદ્ધાંત નાકામયાબ બન્યો.

આ છે જૈન શાસનના અનેકાન્તવાદનો સિદ્ધાંત. એને સમજવા માટે આ ચર્મચક્ષુ નહિ, પણ આંતર ચક્ષુ (સમ્યગ્ દૃષ્ટિ)ની જરૂર પડે. જૈન શાસનનો આવો જ એક 'નિક્ષેપા'નો સિદ્ધાંત ખૂબ સમજવા જેવો છે. કેટલાય અધકચરા અભ્યાસી-અર્ધદગ્ધ ઉપનામીઓ આ વિષયમાં ગોથા ખાતા હોય છે.

નિક્ષેપો એટલે પદાર્થને વિસ્તૃત રીતે સમજવાનો એક પ્રકારનો તરીકો.

આ નિક્ષેપા ચાર પ્રકારે છે : (૧) નામ (૨) સ્થાપના (૩) દ્રવ્ય અને (૪) ભાવ.

(૧) 'અરિહંત'ના વિસ્તારને સમજવા વિચારીએ-તો 'અરિહંત' આ ૪ અક્ષરનું નામ તે અરિહંતનો નામ નિક્ષેપો. (૨) અરિહંતની મૂર્તિ યા બીજા જડ પદાર્થ ઉપર અરિહંતનું આરોપણ(સ્થાપન) તે અરિહંતનો સ્થાપના નિક્ષેપો. (૩) અરિહંતરૂપે વ્યક્તિત્વ કેળવ્યા પૂર્વેની સમસ્ત અવસ્થા અથવા અરિહંત રૂપે વ્યક્તિત્વ કેળવ્યા બાદ(અર્થાત્ પૂર્ણ થયા બાદ)ની સમસ્ત અવસ્થા તે અરિહંતનો દ્રવ્ય નિક્ષેપો. અને (૪) અરિહંત રૂપે વર્તતા (At Present) વ્યક્તિત્વવાળી અવસ્થા તે અરિહંતનો ભાવ નિક્ષેપો.

અરિહંત પરમાત્માના આ ચારેચાર નિક્ષેપા (પ્રકાર) કર્મ ખપાવવા માટે યા મોક્ષે પહોંચવાની અપેક્ષાએ એક સરખા કામયાબ છે. મતલબ ભાવરૂપે વર્તતા અરિહંત જે રીતે તારનાર છે તે જ રીતે નામરૂપે (માત્ર નામથી) વર્તતા અરિહંત પણ તારનાર છે.

અહીં સુધી લગભગ ઘણાંને સમજ પડશે. પરંતુ હવે અહીંથી આગળની વાત ભદ્રંભદ્ર જેવા કેટલાક ઉપનામીને સમજ નહીં પડે.

અરિહંતના નામ આદિ ચારે પ્રકાર એક સમાન કામયાબ છે-તે રીતે જગતના જેટલા શબ્દો છે તે બધા જ શબ્દોના ચારેચાર પ્રકાર એક સમાન કામયાબ નથી. અર્થાત્ બીજા કેટલાક શબ્દોમાં ભાવ નિક્ષેપો જ કામયાબ હોય છે, બાકી ત્રણ નિક્ષેપા માત્ર સમજ માટે જ હોય છે.

જેમ કે 'અગ્નિ' ! 'અગ્નિ' તત્ત્વનું ફળ પદાર્થને બાળવાનું-દઝાડવાનું છે. પરંતુ કોઈ અગ્નિ-અગ્નિ બોલ્યા કરશે-તો શું તે શબ્દ કોઈને દઝાડશે? શું અગ્નિનું ચિત્ર કોઈને દઝાડશે ? અથવા તો શું અગ્નિ ઉત્પાદક લાકડું કોઈને દઝાડશે ? ના... નહિ જ. એ તો જ્યારે અગ્નિ પેદા થશે At Present અગ્નિ વર્તતો હશે તો જ અન્યને દઝાડશે. અથવા તો ચાલુ કાળમાં વર્તતો અગ્નિ જ ખિચડી વગેરે પકાવશે. નહિ કે શબ્દ, ચિત્ર યા ઉત્પાદક ચીજ.

બીજા પણ એવા કેટલાક શબ્દો છે જેમ કે બરફ, શીતલ, ચંદન, એ૦સી૦, હીટર વગેરે શબ્દો ભાવરૂપે વર્તતા હોય તો જ કામયાબ નીવડે છે. ટી૦વી૦ શબ્દ બોલવાથી કે ટી૦વી૦ના ફોટા કે તુટલા ફુટલા બગડેલા યા અધૂરા ટી૦વી૦ના માધ્યમે કોઈ ચલચિત્રો દેખાતા નથી. પણ ભાવરૂપે વર્તતા ટી૦વી૦ના માધ્યમે જ ચલચિત્રો જોઈ શકાય છે.

'અધ્યાત્મ'તત્ત્વને અનુલક્ષીને પૂ૦ આનંદઘનજી મહારાજે શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનના સ્તવનમાં ફરમાવ્યું છે કે -

"નામ અધ્યાતમ, ઠવણ અધ્યાતમ, દ્રવ્ય અધ્યાતમ છંડો;
ભાવ અધ્યાતમ નિજ ગુણ સાધે, તેહશું દૃઢ મંડો રે..."

મતલબ 'અધ્યાત્મ'તત્ત્વ નામ-સ્થાપના કે દ્રવ્યથી છોડવા જેવું છે. ભાવથી અધ્યાત્મ જ પોતાના ગુણ સાધવા માટે કામયાબ છે.

આ જ વાત 'સૂતક' શબ્દને લાગુ પડે છે. સૂતક નામ બોલવાથી કે જન્મેલા-મરેલાના ફોટા જોવાથી યા સૂતક પામ્યા પહેલા કે સૂતક પત્યા પછીની અવસ્થા જોવા વગેરેથી સૂતક લાગતું નથી, પરંતુ ચાલુ વર્તતા (At Present) સૂતક પ્રસંગથી જ મર્યાદા અનુસાર સૂતક લાગે છે.

મતલબ 'અરિહંત'ના નામ, સ્થાપના આદિ ચારેચાર પ્રકાર કર્મરૂપી શત્રુને હણનાર છે. તેમ 'સૂતક' શબ્દ કે અગ્નિ, બરફ, શીતલ વગેરે શબ્દોના ચારેચાર પ્રકાર(નિક્ષેપા) પોતાના ગુણ પ્રમાણે કામયાબ નથી.

એથી જ તો માત્ર ભાવસૂતકને આશ્રયીને શાસ્ત્રસિદ્ધ બધી ગતિવિધિ થતી હોય છે.

સાધુના મૃતદેહને અડે કે ન અડે છતાં પણ ત્યાં બિરાજમાન સાધુની ગતિવિધિમાં ફક્ત એટલું જ : 'ગોમૂત્રથી કંદોરા આદિનો સ્પર્શ' જ્યારે ગૃહસ્થના મૃતદેહને ગૃહસ્થ અડે કે ન અડે, એના ઘરે ખાય કે ન ખાય-તે બધાયની ગતિવિધિમાં અલગ અલગ પ્રકારની સૂતક મર્યાદા.... મતલબ તેટલા તેટલા દિવસ પૂજા આદિનો ત્યાગ. હા; દેરાસરે દર્શન કરવા અચૂક જઈ શકે.... આવા પૂજ્ય આત્મારામજી મ૰ વગેરે મહાપુરુષના શબ્દો છે.

હા; ભૂલેચૂકે પણ એવું કહેવાની મૂર્ખામી ન કરશો-કે 'પેપરમાં બેસણાના અધિકારમાં કો'કનું તો 'મૃત્યુ' વાંચીને મોઢું દિવેલીયા જેવું બની જાય છે તો 'મૃત્યુ' શબ્દ(નામનિક્ષેપો) પણ ભાવમૃત્યુની માફક કે ભાવસૂતકની માફક સૂતક લગાડનાર બને જ ને ?'

જો મૃત્યુનો 'નામ' નિક્ષેપો એવું કામ કરતો હોત તો બધાનું મૃત્યુ વાંચતાં વાંચતાં સરખી જ વેદનાનો અનુભવ થાય. જ્યારે અહીં તો ઓળખીતા પારખીતા માટે જ એવું બને છે. એથી અહીં તો મૃત્યુરૂપી ભાવનો સંબંધ ઓળખીતા-પારખીતા સાથેનો છે. 'Do you understand ? It is Jainology.'

હવે સમજાયો ને નિક્ષેપાનો વિષય ? અરિહંતના ચારે નિક્ષેપા સમાન પ્રભાવક અને સૂતકના ચારે નિક્ષેપા સમાન પ્રભાવક નહિ, માત્ર ભાવ નિક્ષેપો જ પ્રભાવક. આનું નામ જૈન શાસન! જે સમજવું પણ અઘરૂં છે.

"અકખુ"

મહાવીર શાસન (વર્ષ ૨ અંક-૪૭, ફેબ્રુ-૧૯૯૯) માં ભદ્રંભદ્રં નામના માનવીએ ભગવાનના શાસનની મર્યાદાઓની ઠેકડી ઉડાડવા સ્વરૂપ અભદ્રં લેખ લખેલ. તેનો પ્રતીકાર પાટણના 'હમલોગ' નામના દૈનિક પેપરમાં (જે પેપરની ૨૫ હજાર જેટલી નકલ બહાર પડે છે - તેમાં) તા૦ ૧૬-૩-૯૯ના આ પ્રમાણે પ્રકટ થયેલ

ભદ્રંભદ્રં બનીને બધા શબ્દ સાથે એક સરખી ચેષ્ટા ન અપનાવવી-બધા શબ્દોની તાકાત ભગવાન જેવા શબ્દોની નથી.

ભગવાનનું કાર્ય જગતના બધા જ જીવોને તારવાનું છે - તો ભગવાનનું 'નામ' પણ જગતના બધા જ જીવોને તારનાર બને છે, ભગવાનનું 'ચિત્ર' યા 'મૂર્તિ' પણ જગતના બધા જીવોને તારનાર બને છે. જે વ્યક્તિ ભગવાન બનવાની હોય-તે પણ જગતના બધા જીવોને તારનાર બને છે, અને જે વ્યક્તિ ભગવાન બને છે-તે સાક્ષાત્ જીવતાં જાગતાં ભગવાન પણ જગતના બધા જીવોને તારનાર બને છે. કેમકે ભગવાનનું કાર્ય તારવાનું છે. આ વિષયમાં ભગવાનની ભવ્યતા જ મુખ્ય છે, એથી આવું બની શકે. બીજા પણ દેવ, ગુરુ વગેરે કેટલાક શબ્દો વિષે આવું બનતું હોય છે.

પરંતુ, વિશ્વના બધા જ શબ્દો માટે એવું નથી બનતું. જેમકે 'અગ્નિ' શબ્દ. 'અગ્નિ'નું કાર્ય દઝાડવાનું છે. પરંતુ કોઈક માનવી આખો દિવસ 'અગ્નિ-અગ્નિ' બોલ્યા કરશે-તો શું તે અગ્નિ નામથી એ દાઝશે ? ના; હરગિજ નહિ. એ જ રીતે કોઈક માનવી અગ્નિ(આગ)ના ફોટાને હાથ લગાડશે-તો શું તે ફોટાથી એ દાઝશે ? ના બિલકુલ નહિ. એ જ રીતે જે લાકડામાંથી અગ્નિ પ્રગટ થવાનો છે (હજું થયો નથી, તેવા) તે લાકડાને હાથ લગાડવાથી એ માનવી દાઝશે ? ના, જરા પણ નહિં. એ તો ત્યારે જ દાઝશે-જો તે લાકડામાંથી સાક્ષાત્ પ્રગટ થતા અગ્નિને હાથ લગાવશે.

એટલે કે અગ્નિ કાંઈ ભગવાનના નામ-ચિત્ર વગેરેની માફક પોતાના કાર્ય પ્રમાણે ફળદાયક નથી. એ જ પ્રમાણે ટી.વી. શબ્દ જેનું કાર્ય સીરીયલ વગેરે દર્શાવવાનું છે. અહીં પણ ભગવાન શબ્દની જેમ ટી.વી. શબ્દ બોલવાથી કોઈ જ સિરીયલ દેખાવવાની નથી, યા ટી.વી.ના ચિત્રથી પણ કોઈ સિરીયલ દેખાવવાની નથી કે તુટલા-ફુટલા યા અધૂરા ટી.વી.થી પણ કોઈ જ સિરીયલ દેખાવવાની નથી. સિરીયલ તો સાક્ષાત્-સંપૂર્ણ-સાચા ટી.વી.ના માધ્યમે જ દેખાશે. એ જ પ્રમાણે બરફ, શીતલ, એ.સી., હીટર વગેરે શબ્દો અંગે પણ આવી જ પરિસ્થિતિ છે.

હમણાં એક માણસે કહ્યું : રોજ સવારના પોરમાં પેપરમાં 'બેસણાં'ની વિગતો વાંચતાં ક્યારેક કોઈક માણસનું મોત વાંચવાથી આપણું મોઢું દીવેલીયા જેવું થઈ જાય છે-તો તે નામમાં પણ દીવેલીયા જેવું મોઢું બનાવવાની તાકાત ખરીને ? મે કહ્યું ! ભલા માણસ ! એ નામના વ્યક્તિ સાથે સગપણ છે-માટે દીવેલીયા જેવું મોઢું બને છે. જો સગપણ ન હોત તો એ નામના બીજા નામોવાળા બેસણા વાંચવાની માફક કશી અસર ન થાત. અર્થાત્ એ નામ સાથે લેવા-દેવા નથી, પરંતુ વ્યક્તિ સાથે લેવા-દેવા છે.

જો નામથી અસર થતી હોત તો એ નામના બધા નામો વાંચતા વાંચતા કે સૂતક શબ્દ સાંભળતા જ હિંદુજનની માન્યતા મુજબ રોજનું સૂતક લાગત. પણ એવું બનતું નથી. અહીં તો સાક્ષાત્ સૂતકવાળાં જોડે સંબંધ કે સહવાસ હોય તો જ સૂતક લાગે છે. કેમકે હિંદુજન (બ્રાહ્મણ-જૈન-શૈવ વગેરે)ને જન્મમરણ સાથે સૂતકનો સંબંધ છે. સૂતક એટલે કે જન્મ-મરણના નિયમન પ્રમાણે અમુક દિવસ સુધી ભગવાનની પૂજા-સેવા ન થાય તથા સાધુ-સંતો વગેરેને તે ઘરના આહાર-પાણી ન અપાય, વગેરે. હે મહાભાગ્યશાળી! ભદ્રંભદ્ર બનીને બધા શબ્દ સાથે એક સરખી ચેષ્ટા ન અપનાવવી-બધા શબ્દોની તાકાત ભગવાન જેવા શબ્દોની નથી.

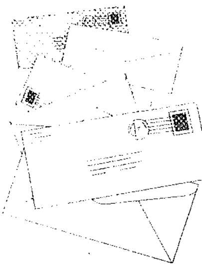

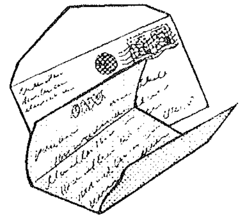

પત્ર પર્ષદા

સરળ સ્વભાવી સૂરિ ભગવંત આદિ જે પૂજ્યોએ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિને પ્રશંસા પુષ્પ વડે વધાવેલ - તેઓનું નત-મસ્તક અનુસ્મરણ...

આ પત્ર પર્ષદામાં સમાવિષ્ટ પત્રોમાં પૂ. મુનિરાજ શ્રી અક્ષયચંદ્રસાગરજી મ.નું નામ, તેમના સંબંધી વિભિન્ન વિશિષ્ટ વિશેષણો, યથાયોગ્ય વંદનાનુવંદના, શાતાપૃચ્છા, કેટલેક ઠેકાણે નૂતનપંથીય રોષકારક અવગુણદ્વેષ-ઈત્યાદિ વિગતો કાઢીને સૂતક. પુસ્તક સંબંધી જ વિગતો અભિવ્યક્ત કરેલ છે.

-પ્રકાશક

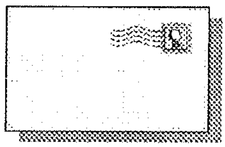

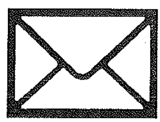

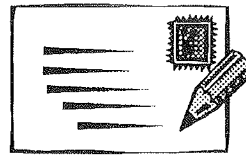

(૧) પૂ૦મુનિશ્રી પ્રશાંતરત્ન વિ૦ મ૦ (પૂ૦ રાજેન્દ્ર સૂ૦ મ૦ ત્રણ થોય)

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ સૂતકની મર્યાદાઓ બતાવતું પુસ્તક મળ્યું.

લોકાચાર પ્રમાણે સૂતક અને મૃતક બન્ને પરંપરાનુસાર સર્વ માન્ય જ છે.

સૂતક અને મૃતક બધા બરાબર માનતા હોય એવું જણાય છે.

ધર્મ અને મર્યાદાઓનું જૈન સમાજમાં જેટલું વધારે પાલન થાય એટલું ઈચ્છનીય છે.

'આગમ ચક્ખૂ સાહૂ' સાધુજન માટે આગમ એજ ચક્ષુ હોય છે. આગમ સાપેક્ષતામાં જીવન જીવવું સહુને માટે શ્રેયસ્કર છે. આગમથી નિરપેક્ષ ધર્મ કે ધાર્મિક્તા કશું ટકી ના શકે.

દ: મુનિ પ્રશાન્તરત્ન વિજય..

મુનિ દર્શનરત્ન વિજય..

---

(૨) પૂ૦મુનિશ્રી દેવરત્નસાગરજી મ૦ (અંચલગચ્છીય.)

આપના દ્વારા આલેખાયેલ સૂતક મર્યાદાયૈ પુસ્તક મળ્યું.

પુસ્તિકા તો એક જ બેઠકે વાંચી ગયો...

શ્રેયસ્‌ના માધ્યમે શ્રેયસ્‌કારી સંપાદન બન્યું છે...

તર્ક દલીલો રજૂઆતો અને સંદર્ભપાઠો ઉપર વારી જવાયું.

અભિનંદન અનુમોદના.....

ભલે

દેવરત્નસાગર

વંદના..

---

(૩) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી મહાનન્દસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ ધર્મસૂ૦ મ૦)

તમોએ મોકલાવેલ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક મળી ગયેલ છે. સપ્રેમ સ્વીકારેલ છે. એક જ દિવસમાં પુસ્તક વાંચેલ છે.

જન્મ સૂતક વગેરેમાં લોકોની મર્યાદા રહેતી નથી. ભલે હોસ્પિટલમાં હોય. ઘરે આવ્યા બાદ બધી રીતે પણ અડકાબોરો એટલે નાના-મોટા સ્પર્શા સ્પર્શીની છુટ ઘણી વધી ગયેલ છે.

હવે તો કહેવા જેવું જ નથી રહ્યું. વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન આપવું પડે છે.

મોકલેલ પુસ્તકમાં મહેનત સુંદર કરેલ છે.

દ: મહાનન્દસૂરિ

---

(૪) પૂ૦ મુનિશ્રી વિનયવિજયજી મ૦ (પૂ૦ કલાપૂર્ણ સૂરીશ્વરજી મ૦)

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક મળ્યું છે તે જાણશો. આગમના પાઠ સાથે બહુ જ સુંદર મહેનત કરીને તૈયાર કર્યું છે. અનુમોદના.

મુ. વિનય

ના વંદના

---

(૫) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી ભદ્રગુપ્તસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ ભુવનભાનુ સૂ૦ મ૦)

સૂતક અંગેનું પુસ્તક તમે મોકલ્યું તે મળ્યું છે. સમય મળેથી વાંચવાની ભાવના છે. હાલ એજ,

ભદ્રગુપ્તસૂરિ

(**તા.ક.** પૂજ્ય આચાર્યભગવંતશ્રીએ પુસ્તક વાંચવાની તમન્ના દર્શાવી - પરંતુ અભિપ્રાય મોકલે તે પૂર્વે પૂજ્યશ્રી આપણી વચ્ચેથી ચાલ્યા ગયા..... તેઓને શ્રદ્ધાંજલિ.... **પ્રકાશક**)

---

(૬) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી વિજય જગવલ્લભસૂરીશ્વરજી મ૦સા૦

(પૂ૦ ભુવનભાનુ સૂ૦ મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તિકા મળી. સૂતક અંગે પ્રવર્તતી અનિશ્ચિતતામાં માર્ગદર્શક બની શકશે. આગમાદિ અધ્યયનમાં પ્રગતિ પામી. શિવગતિને પ્રાપ્ત કરનારા બનો એજ અંતરના આશીર્વાદ.

દ. મુનિ દર્શનવલ્લભ વિ.ની
વંદનાવલી

---

(૭) પૂ૦ગણી શ્રી અક્ષયબોધિ વિજયજી મ૦ (પૂ૦ ભુવનભાનુ સૂ૦ મ૦)

પત્ર તથા સૂતક૦ પુસ્તક મળ્યું. તમામ સમુદાયોના ગીતાર્થ આચાર્ય ભગવંતના અભિપ્રાય મંગાવી મુક્યા હોત તો પુસ્તક વધુ વિશ્વસનીય બનત.

ગણિ અક્ષયબોધિ

(**તા.ક.** વિશ્વસનીય પુસ્તકને વધુ વિશ્વસનીય બનાવવા અમે અનેકવિધ સમુદાયના ગીતાર્થ આચાર્ય ભગવંતના અભિપ્રાય મંગાવી - મૂકી - પૂજ્યગણીશ્રીની ભાવનાને ફલીભૂત કરી છે. **પ્રકાશક**)

---

(૮) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી ભદ્રંકર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ બાપજી મ૦)

સૂતક મર્યાદા અંગેનું પુસ્તક મળ્યું.

આપણી પ્રાચીન મર્યાદાઓ લુપ્ત થતી જાય છે.

ત્યારે જિજ્ઞાસુ આત્માઓ માટે આપનું આ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી બનશે.

પૂજ્યપાદ તારક ગુરૂદેવશ્રી તરફથી

નરરત્ન વિજયજી
અનુવંદના

---

(९) पू॰ म॰ वीरेन्द्र सूरीश्वरजी म॰सा॰ (पू॰ वल्लभ सू॰म॰)

आपकी ओर से 'सूतक मर्यादायै नमः' पुस्तक प्राप्त हुई।

सूतक संबंधी भ्रान्तियों को मिटानेवाली यह अति सुंदर पुस्तक है।

प्रमाणों से पुस्तक का महत्त्व और बढ गया है।

पू॰ आत्मारामजी म॰ (श्री विजयानंद सूरिजी)का जो पाठ दिए है। वे सभी के लिए प्रेरक हैं।

पुस्तक के प्रचार की अति आवश्यक्ता है।

ति.

वीरेन्द्रसूरि

---

(१०) પૂ॰આ॰ભ॰ શ્રી રામસૂરીશ્વરજી મ॰ (ડહેલાવાળા)

સૂતક મર્યાદા અને શત્રુંજય મર્યાદા બન્ને પુસ્તક મળ્યાં. તેમાં તમોએ યુક્તિ પુરસ્સર શાસ્ત્રીય-પરંપરાની જે રજુઆત કરી, કુયુક્તિનું સુંદર રીતે ખંડન કર્યું છે. તેનાથી અપપ્રચાર દ્વારા ભદ્રિક શ્રદ્ધાળુઓને ભરમાવવા પ્રયત્ન કરતાં વર્ગને સચોટ પડકાર કર્યો છે.

તમારો પ્રયત્ન પ્રશંસાપાત્ર છે. આ વિષયનો વ્યવસ્થિત પ્રચાર થવો ઘટે....

ગુર્વાજ્ઞાથી

જગચ્ચન્દ્રની

અનુવંદના.

---

(११) પૂ॰આ॰ભ॰ શ્રી અરિહંતસિદ્ધસૂરીશ્વરજી મ॰ (પૂ॰ નીતિ સૂ॰ મ॰)

તમારા તરફથી સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક મળ્યું છે. પુસ્તક ઉપયોગી છે. હાલના જમાનામાં ઘણાં માણસોને ખબર હોતી નથી તો આવા પુસ્તકો દ્વારા તેમને પણ સુતક મર્યાદાની સમજણ પડે અને પાપથી બચે. એટલે આ રીતે તમારો જ્ઞાનપ્રચારનો પ્રયત્ન અનુમોદનીય છે. એજ.

અરિહંતસિદ્ધ સૂરિ

(૧૨) આ૦ભ૦ શ્રી હેમપ્રભ સૂરીશ્વરજી મ૦(પૂ૦ નીતિસૂ૦મ૦)

આપશ્રી તરફથી મોકલાવેલ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક મળ્યું છે સાભાર સ્વીકારેલ છે. પુસ્તક સંપૂર્ણ વાંચ્યું. સૌ કોઈને મહાઉપયોગી બનશે. વર્તમાન સમયમાં આવા પુસ્તકોની ખૂબ જ જરૂર છે.

ધન્યવાદ

(૧૩) પૂ૦મુનિશ્રી મણિપ્રભવિજયજી મ૦

आपकी भेजी हुई 'सूतक मर्यादायै नमः' किताब मिली बहुत ही पसन्द आई । इसकी जितनी प्रशंसा करे उतनी कम है। वर्तमान काल में यह बहुत ही उपयोगी होगी।

लेकिन यही किताब अगर आप हिन्दीमें भी छपवाए तो बहुत अच्छा रहेगा। इससे हिन्दी भाषी जनता को भी इसका भरपूर लाभ मिलेगा, क्योंकि सभी गुजराती नही पढ़ सकते हैं।

वैसे गुजराती में जितना अच्छा साहित्य प्रकाशित होता है, उतना हिन्दीमें नहीं होता । इसलिए आप जो भी अच्छी किताब लिखें उसकी एक आवृत्ति हिन्दी में भी जरूर निकालने की भावना रखे। मु. म. वि.

(૧૪) લિ. આ૦ભ૦ શ્રી પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ ભક્તિ સૂ૦ મ૦)

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક-૩ પ્રાપ્ત થઈ. ગમી - ખુબ સારી છે. સુંદર અભૂતપૂર્વ પ્રયાસ આદર્યો છે. ખરેખર જબરદસ્ત મહેનત માગી લે તેવું ઉમદા કાર્ય તમે શાસનની રક્ષા માટે કર્યું છે. વર્તમાનનાં જૈનોનાં શ્રાવક શ્રાવિકા વર્ગમાં જે શંકા-કુશંકા રહેતી હતી. તે તમોએ પ્રાચીન પુરાવા આપીને સ્પષ્ટ કરી બતાવેલ છે. હસ્તલિખિત પાઠોનાં ચિત્રો મૂકીને તો તમોએ લોકોને સત્યતાનો ખ્યાલ આપ્યો છે કે આપણાં પૂર્વજો આ વાત કહેતા હતાં. ને તે પ્રમાણે પાળતાં હતાં. ને આપણે પણ પાળવું જ જોઈએ જો શાસનહિલનાથી આશાતનાથી-પાપથી બચવું હોય તો !

પ૦પૂ૦ ગચ્છાધિપતિ આ૦ શ્રી પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ૦સા૦ના અંતરનાં આશીર્વાદ છે કે તમે આવા સુંદર વિષયો ઉપર સંશોધન સંકલન કરીને શાસનના કાર્ય કરતાં રહો.

એ જ શુભેચ્છા સહ

જૈનોનાં ઘરેઘરમાં સૂતકનાં પ્રચારની સુ-તકને તમોએ ઝડપી લીધી છે. તે જાણી આનંદ.

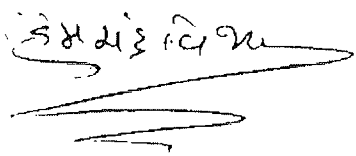

સૂતક મર્યાદા બાબત સૂચનો :

(૧) સૂતક મર્યાદા બાબત પુસ્તક એકદમ શોર્ટમાં ઓછામાં ઓછા પેજમાં પ્રશ્નોત્તરરૂપ હીંદી-ગુજરાતી-ઈંગ્લીશ ભાષામાં જરૂરી છે. (જેમ ઘેરઘેર પ્રોબ્લેમ છે તેમ) જેથી દરેક ઘરેઘરમાં (જૈનોનાં ઘરેઘરમાં) હોવું જ જોઈએ. જેથી આશતાનાથી બચી જવાય.

દા.ત. M.C. માં પણ કુળદેવ આદિને દિવો - તે M.C. વાળી બેન કે અડેલાઓ ન કરે. આવું પણ સાથે લો.

(૨) વૈજ્ઞાનિક રીતે પણ એનું મુલ્યાંકન આપો.

(૩) નાની ઘેર ઘેર રાખી શકાય તેવી પુસ્તક હવે છપાવો.

(આ સિવાય પણ કેટલાક સૂચનો પૂજ્યશ્રી તરફથી થયા છે - તેનો યથાસંભવ અમલ આ બીજી આવૃત્તિમાં થઈ ચૂક્યો છે. - **પ્રકાશક.**)

(૧૫) પૂ૦પં૦પ્ર૦ શ્રી અરૂણવિજયજી મ૦ (પૂ૦ ભક્તિ સૂ૦મ૦)

આપશ્રી તરફથી લિખિત-પ્રકાશિત પુસ્તિકાઓ (સૂતક મર્યાદા શત્રુંજય મર્યાદા અને આ તે સન્માર્ગ કે ઉન્માર્ગ ?) આજે મળી. મળતાની સાથે જ નજર ફેરવી. ઉપર-છલી નજરે જરૂર ગમી.

ચોક્કસ. આવી પુસ્તિકાઓની શ્રી સંઘમાં આવશ્યક્તા તો હતી જ અને હિમ્મતપૂર્વક કોઈપણ સચોટ જવાબો આપે એ ખૂબ જ જરૂરી હતું.

આવી પુસ્તકો વાંચવાથી સત્યતા લોકોની સમક્ષ આવશે. આંધુળકીયા કરીને એક જ દિશામાં આંધળી દોટ મૂકનારાઓ પણ આ પુસ્તકો વાંચીને વિચાર કરતા જરૂર થઈ શકશે.

એમાં પણ પંડિતશ્રી રમેશભાઈ હરીયાએ લખાણમાં જે હિંમ્મત સચોટપણે કરી છે તે પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે. જૈન શાસનને આવા નિર્ભીકોની જરૂર છે. આવા પંડિતને પણ વધુ પ્રોત્સાહન, પુરાવાઓ વગેરે આપીને હજી બીજા વધુ વિષયોના પુસ્તકો બહાર પડાવવા પ્રયત્ન કરશો. અને હજી મોડું નથી.... પૂ. આ શ્રી નરેન્દ્ર સાગરસૂરિ મ૦સા૦ની ચરણ સેવામાં બેસાડીને આવા ૨-૪ પંડિતો અને મુનિઓને ઐતિહાસિક જ્ઞાનથી મંડિત કરજો. મારી ભલામણ છે. શક્ય બનશે તો પરિણામ આવશે.

અરૂણવિજય

(૧૬) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી વિજયદેવસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ નેમિ સૂ૦ મ૦)
પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી વિજયહેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ૦
પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી વિજયપ્રદ્યુમ્નસૂરીશ્વરજી મ૦

"સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ" પુસ્તક મળેલ છે.

પ્રાચીન પદાર્થોનું નવીન પદ્ધતિએ નિરૂપણ ચોટદાર કર્યું છે. આંખો ખુલ્લી રાખે એને તો દીવા જેવું સ્પષ્ટ સમજાય તેવું છે.

વિજય દેવ સૂરિ -
વિજય હેમચંદ્ર સૂરિ, વિજય પ્રદ્યુમ્ન સૂરિ
વિ.

---

(૧૭) પૂ૦આ૦ભ૦શ્રી વિ૦ પ્રદ્યુમ્નસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦નેમિ સૂ૦મ૦)

સૂતક વિચાર પુસ્તક મળ્યું છે. જરૂરી છે. ઉપયોગી છે. તે જાણશો.

---

(૧૮) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી વિ૦ ઈન્દ્રસેન સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ નેમિ સૂ૦મ૦)

"સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ" એ પુસ્તક મળ્યું વાંચી વિગત જાણી તમોએ અભિપ્રાયનું જણાવ્યું, પણ આ અંગે તો અમારા વડીલ પ૦ પૂ૦ આ૦ ભગવંત વિજયદેવસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ જ જણાવશે.

એ જ અમારો અભિપ્રાય.

તમારો પુરુષાર્થ સારો છે.

ઇન્દ્રસેન સૂરિ ના અનુવંદના

---

(૧૯) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી સુબોધસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ બુદ્ધિસા૦ સૂ૦મ૦)

આપશ્રીએ મોકલેલ 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક મળ્યું.

આગમ શાસ્ત્ર તથા આગમાનુસારી ગ્રન્થોના સમર્થન સહ મૃતક જન્મ સૂતકની મર્યાદાઓનું પાલન કરવાનું વિધાન પૂજ્યપાદ સુવિહિત પૂર્વાચાર્ય ભગવંતોએ કર્યું છે. તે આદરણીય છે. અનેક તર્ક કુતર્કોનો નિરસન કરવાનો તમારો પ્રયાસ પ્રશંસનીય, સ્તુત્ય અને અનુમોદનીય છે. તમારો પ્રયત્ન સફળ થાઓ એ જ શુભેચ્છા.

સુબોધ સાગર સૂરિ

(૨૦) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી કલ્યાણસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ બુદ્ધિસા૦ સૂ૦મ૦)

સૂતક મર્યાદાની ચોપડી મળી છે. આજના કોન્વેટ યુગની અંદર સરળ ભાષામાં સાચી સમજ દરેકને મળી રહે તેમ છે. શાસ્ત્રીય પુરાવાનાં કારણે વિશ્વસનીયતા ઘણી જ વધી જાય છે.

તમારો સુપ્રયાસ વારંવાર અનુમોદનીય છે.

શિવ સાગરજી

વંદના.

(૨૧) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી પદ્મસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ બુદ્ધિસા૦ મ૦)

"सूतक मर्यादायै नमः" पुस्तक मिला है।

लेखन-संपादन के लिये धन्यवाद है।

पूर्वाचार्यो की परंपरा का शास्त्रीय मार्गदर्शन पुस्तक द्वारा लोगों को मिलेगा। इसका अधिकसे अधिक प्रचार हो, हिंदी अनुवाद भी हो ऐसी मेरी अपेक्षा है।

पद्मसागर...

(૨૨) પૂ૦ શ્રી વિદ્યુતરત્નસાગરજી મ૦ (પૂ૦ બુદ્ધિસા૦ સૂ૦મ૦)

આપે મોકલેલ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ નામનું પુસ્તક મળ્યું છે. વાંચ્યું. ખુબ જ સુંદર છે. વર્તમાન કાળમાં તમારું પ્રકાશિત પુસ્તક ખુબ ઉપયોગી નીવડશે. આશાતનાથી બચવા માટે એક કેન્દ્ર બની રહેશે.

ધર્મ વિદ્યુતરત્ન સાગર

---

(૨૩) પૂ૦ શ્રી નીતિસાગરજી મ૦ (પૂ૦ બુદ્ધિસા૦ સૂ૦મ૦)

તમારા તરફથી સૂતક મર્યાદા પુસ્તક પ્રાપ્ત થયેલ છે. તમારી મહેનત યોગ્ય છે. ઘણાને માર્ગદર્શન મળશે. પુસ્તક બહુ મોડું મળ્યું. જેથી જવાબ દેરીથી લખ્યો છે.

લી. મુનિશ્રી નીતિ સાગર

---

(૨૪) પૂ૦ ગચ્છાધિપતિ આ૦ભ૦ શ્રી સૂર્યોદયસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

તમારા દ્વારા લિખિત 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક મળ્યું. આ પુસ્તકથી જૈનસંઘના સમસ્ત અનુયાયીઓને તમારા ક્ષયોપશમ અને શક્તિની ઝાંખી થશે અને પ્રાચીન શાસ્ત્રોક્ત વાતો સૌ જાણતા થશે. તેમજ તેવી શુદ્ધિપૂર્ણ આરાધના જ મોક્ષમાર્ગને યોગ્ય ગણાય... અંતરના આશીર્વાદ સાથે તમારા પુરુષાર્થની પ્રશંસા.

[signature]

---

(૨૫) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

• 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક ઘણું જ સુંદર થયેલ છે. લોકોની માંગણી પણ ઘણી આવશે. અનુકુળતાએ સાદ્યંત વાંચીને જે જણાવવા જેવું લાગશે તે જણાવીશ.

થોડાક દિવસ પછી બીજો પત્ર :

સૂતક મર્યાદાનું સૌમ્ય ભાષામાં લખાયેલું અને મારા બધા પાઠોને આવરી લેતું તેમજ સહેલાઈથી સમજી શકે તેવું નિર્માણ તમોએ કર્યા બદલ ધન્યવાદ છે. તે પુસ્તક સાંગોપાંગ જોઈ ગયો છું તે જાણશો.

બાદ ત્રીજો પત્ર :

તમોએ મારી બુકોના આધારે 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' તેમજ ચોમાસાની યાત્રા નિષેધ અંગે 'શંત્રુજય મહામર્યાદાયૈ નમઃ' બુક સાદી, સરલ અને સૌમ્ય ભાષામાં બહાર પાડવાનું ખમીર જગતને બતાવી આપ્યું છે. તે માટે ઉરના ધન્યવાદ છે. હવે મારી પછી કોણ ? એ ચિંતાથી તમોએ મને મુક્ત બનાવ્યો છે. xxx આવી જ રીતે શાસન અને સમુદાયની ઉન્નતિના કામો કરવા શાસનદેવ તમારા હાથ મજબૂત બનાવે. એજ શુભેચ્છા.

નરેન્દ્રસાગરસૂરિ

---

(૨૬) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી લાભસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક મળ્યું. વાંચ્યું.

એકંદરે આ પુસ્તકથી મર્યાદાનું સહું કોઈ પાલન કરે.

---

(૨૭) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી નરદેવસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક મળ્યું હતું. પ્રયત્ન પ્રશંસનીય છે. જરૂરીયાત સારી રીતે રજુ કરેલ છે.

---

(૨૮) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી અશોકસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

સૂતકની પુસ્તિકાની માંગ સારી છે. હવે ગિરિરાજ યાત્રાની તૈયારી કરો મેટર છે ને ? તમારી પાસે કે મોકલું ?

---

(૨૯) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી મહાયશસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ નામનું પુસ્તક મળેલ. સારું છે વિગતો શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણે આપેલ છે તે ઉત્તમ છે. પ્રશ્નોત્તરી પણ સુંદર છે. ૩ કે ૫ પુસ્તકો જો હોય તો અત્રે તથા અન્ય સંઘમાં ઉપકારી થશે મોકલાવશો.

---

(૩૦) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી જિનચંદ્ર-હેમચંદ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ૦' પુસ્તક મળ્યું.

અલબત્ત, આ પુસ્તકની તમારી હસ્ત-લેખિત-કોપી મળી જ હતી.... એ જ વખતે સન્તોષ થયો હતો. પરંતુ એથીય સવિશેષ સાજ-સજ્જા અને વર્ણન આ પુસ્તકમાં છતું થએલું દેખી ઓર સન્તોષની અનુભૂતિ થઈ.

મને લાગે છે આ પુસ્તક જેના હાથમાં આવ્યું અને એની પંક્તિઓ ઉપર જેની પણ નજર ફરી ગઈ.....

એ આંખ મીંચીને બોલી ઉઠશે. 'સૂતક-મર્યાદા' એ માત્ર બહારથી આણેલી વસ્તુ નથી પણ જિનશાસનની આદર્શ અને શાસ્ત્રોક્ત પંરપરા છે.

એનું પાલન પાપનું શોષણ કરે

એનું અપાલન પાપનું પોષણ કરે.

---

(૩૧) પૂ૦આ૦ભ૦ શ્રી કનકચંદ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

તમારું સૂતક વિચાર પુસ્તક મળ્યું છે. તમે સારૂં કામ કર્યું છે. શાસ્ત્રીય વિચારવાળું પુસ્તક છે.

---

(૩૨) પૂ૰આ૰ભ૰ શ્રી યશોભદ્રસાગર સૂરીશ્વરજી મ૰ (પૂ૰ સાગરજી મ૰)

તમારા દ્વારા મોકલેલ 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' નામનું પુસ્તક મળ્યું. તમોએ જે આયાસ કરેલ છે તે પ્રશંસનીય છે. શાસ્ત્રીય પુરાવા તથા પાઠો સહિત જે જડબાતોડ જવાબ આપેલ છે. તેથી જણાઈ આવે છે કે તમો નિડર છો. આવી રીતે પ્રસંગ પ્રસંગ પર આવું પ્રકાશિત થાય એવી આશા. તેમાં અમારો સંપૂર્ણ સાથ તેમજ સહકાર છે.

લિ૰ આ. યશો

---

(૩૩) પૂ૰પં૰ શ્રી નિત્યવર્ધનસાગરજી મ૰ (પૂ૰ સાગરજી મ૰)

આપશ્રીએ સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક બહાર પાડ્યું તેની ખાસ જરૂર હતી. અને યોગ્ય શાસ્ત્રોક્તરીતીએ પાઠ સહિત લખ્યું વાંચી અતિ આનંદ સાથે અનુમોદના.

---

(૩૪)પૂ૰ મુનિશ્રી મુક્તિરત્નસાગરજી મ૰ (હાલ ગણિમુક્તિસાગરજી મ૰) (પૂ૰ સાગરજી મ૰)

તમારા તરફથી પ્રેષ્ય પુસ્તક અને પત્ર મળ્યો.

પુસ્તક સાદ્યંત વાંચ્યાં પછી પ્રત્યુત્તર પાઠવું છું.

સૂતક સંદર્ભે શાસનમાં અત્યારે અમુક વર્ગ આરાધકોને પૂરેપૂરો ભ્રમિત કરી રહ્યો છે.

તેવા ટાણે 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક તેમના મનો મસ્તિષ્કમાં ઘર કરી ગયેલા ભ્રાંતિના જાલાઓ સાફ કરવાનું કાર્ય કરશે.

ખરેખર, તમારો પુરુષાર્થ પ્રશંસનીય છે.

લિ૰
મુક્તિરત્નસાગર

---

(૩૫) પૂ૦ મુનિ શ્રી દીપરત્નસાગરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

પૂ. આગમોદ્ધારક આ૦ દેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦સા૦ના વૈવિધ્યસભર સંયમ જીવનના અનેક મહત્ત્વપૂર્ણ પહેલુ એક હતું મિથ્યા-પ્રવૃત્તિ પરિહાર. સમુદાયવર્તી શ્રમણોએ સ્વશક્તિ-વૃત્તિ અનુસાર ક્રમશઃ સુરક્ષિત રાખેલી એ પરંપરાના (છેલ્લા પણ છેવટના નહીં તેવા) અભ્યાસુ મુનિવરશ્રી અક્ષયચન્દ્ર સાગરજીએ સ્પર્શેલ આ મિથ્યા-પ્રવૃત્તિ પરિહારનો એક વિષય તે 'સૂતક મર્યાદા'

શાસ્ત્રીય પ્રણાલિ અનુસાર અભિવર્તતી આ 'સૂતક મર્યાદા' ઉપર આખરી અર્ધશતાબ્દીથી કુઠારઘાત માટે થતા પુરુષાર્થે જનમાનસમાં સૂતક સંબંધે કિંચિત્ દ્વિધાને જન્મ આપ્યો. આ શંકીત માનસને નિઃશંકીત કરવાની આવશ્યક્તામાંથી ઉદ્ભવેલ 'અક્ષરદેહ' એટલે 'સૂતકમર્યાદા' પુસ્તક.

પૂર્વકૃતિને સાક્ષીપાઠ-નોંધયુક્ત સ્વરૂપે અને વર્તમાનકાલીન લોકભોગ્ય અભિવ્યક્તિ પદ્ધતિ સહ પ્રયોજવાનું શ્રેય પામી, પૂજ્ય મુનિશ્રીએ તૈયાર કરેલ 'સૂતક મર્યાદા' એ વિપરીત માન્યતા તરફ ગતિ કરવા મથતા સૂતક વિરોધી પ્રવાહને લેશ માત્ર વિસ્તરવા ન દેવાનો અનુમોદનીય પુરુષાર્થ છે.

સમ્યગ્ દર્શન સહ અને માર્ગાનુસારી થતી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિને શ્રદ્ધાળુ ગુણીજનોએ બિરદાવવી જોઈએ.

---

(૩૬) પૂ૦ મુનિશ્રી કુલરત્નસાગરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' પુસ્તક સંપાદનમાં તમોએ જે ચિંતન-મનન દ્વારા આગમોના શાસ્ત્રપાઠો મેળવી ચર્તુવિધ સંઘ સમક્ષ એક અમુલ્ય એવા સૂતકનો વિષય લઈ બે તિથિવાળા સામે પડકાર ફેંકી શાસનની અમુલ્ય ફરજ બજાવી છે, તમોએ જે લખેલ છે તેવી માહિતી અત્યાર સુધી વાંચવા મળી નથી. બસ એ જ તમારો શ્રુતભક્તિનો આ સૂતક વિષેનો પુરુષાર્થ સફળ થાય એજ અંતરના આર્શીવાદ.

---

(૩૭) પૂ૦મુનિશ્રી મૃદુરત્નસાગરજી મ૦ (પૂ૦ સાગરજી મ૦)

'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ પુસ્તક મળ્યું. વાંચ્યું. ગમ્યું. પુરુષાર્થને ધન્યવાદ.

આ કૃતિ જૈન જગતને ઘણી જ ઉપયોગી થઈ પડશે. તેની જરૂરત જ હતી. ઘણાના હૈયાના ભાવ તમને અથડાયા અને આ પુસ્તકનું સર્જન થયું હશે. વર્તમાન વિશ્વમાં અનેકોને સત્યના માર્ગે દોરનારું થઈ પડશે. તમારી હિંમત દાદ માંગી લે છે.

મૃદુરત્નસાગરની
વંદના

---

(૩૮) એલ૦ડી૦સંસ્થા (અમદાવાદ)

આપે લખેલ માહિતીપ્રદ પ્રકાશન 'સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ' અમને અમારા ગ્રંથાગાર માટે મળેલ છે. એ બદલ અમે પ્રકાશન અને પ્રેષકોના આભારી છીએ. આ અંગે અમારા સંશોધનમાં જરૂરી નોંધ કરીશું.

તા.ક. :

પ્રિય વાંચકગણ ! આ સિવાય કેટલાય પત્રો સૂતક-પુસ્તકની પહોંચરૂપે આવેલા તેની નોંધ અહીં લીધી નથી. - પ્રકાશક

(નિમ્નોક્ત પ્રશ્નો પૂજ્યપાદ ગીતાર્થ મૂર્ધન્ય આચાર્ય પ્રવર શ્રી નરેન્દ્રસાગર સૂરીશ્વરજી ભગવંતે-જીત મર્યાદાયૈ નમઃ - પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ નં. ૧૨૮ થી ૧૩૦માં કર્યા છે. તેને અહીં નોંધું છું.)

નવામતી પૂજ્યોને જાહેર પ્રશ્નો

(૧) આપ, લૌકિકમાં જે વસ્તુઓ વર્જ્ય હોય તે બધી વસ્તુને લોકોત્તરમાં પણ વર્જ્ય ગણો છો. કે ઉપાદેય ?

(૨) લૌકિકશાસ્ત્રો જેને ગર્હ્ય-નિંદ્ય જણાવતા હોય તેને લોકોત્તરમાં પણ નિંદ્ય-ગર્હ્ય તરીકે જ માનો છો કે સ્તુત્ય તરીકે માનો છો?

(૩) લૌકિક શાસ્ત્રો અને લોકો જેને ત્યાજ્ય તરીકે માને છે તેને લોકોત્તરમાં પણ ત્યાજ્ય તરીકે તમો માનો છો કે નહિં ?

(૪) સૂતક એ તો લૌકિક છે એમ જણાવી આપ બધા તેને માનવા-પાળવાનો અને તેના નિયમોનો અનાદર કરો છો અને કરાવો છો તે લોકવિરુદ્ધ ગણાય કે નહિ ?

(૫) જે જે કુલોની મર્યાદાઓ છે તે તે મર્યાદાઓ તે તે કુળોના માટે ધર્મ છે કે અધર્મ ?

(૬) અતિ પ્રચલિત અને સર્વવ્યાપી બનેલી હોય તેવી તે તે કુલમર્યાદાઓનું પાલન, લોકોત્તર સમાજે પણ કરવાનું ખરું કે નહિ ?

(૭) તારક તીર્થંકર દેવોના માતા-પિતાઓએ પણ જે કુલમર્યાદા પ્રમાણે સૂતક પાલન કર્યું છે તેને 'સૂતક તો લૌકિક છે એથી લોકોત્તર એવા જૈનોને માનવાનું જ ન હોય' તેવું પ્રચારી આપ બધા સૂતકમર્યાદાઓનું જે ઉલ્લંઘન કરો છો તો તેમાં તે તે મહાપુરુષોની ભયંકર અવજ્ઞાનો દોષ ખરો કે નહિ ?

(૮) આચારદિનકરમાં તેમ જ તમારા વડદાદાગુરૂ એવા આત્મારામજી મહારાજે જે **આ સૂતક મર્યાદા છે તેને પ્રભુશ્રી ઋષભદેવે પ્રવર્ત્તાવેલી**

છે અને તે મુજબ પૂર્વાચાર્યોએ લખી છે' એમ સ્પષ્ટ જણાવે છે છતાંય આપ તે બધી વાતોને એક કદાગ્રહ ખાતર છોડી દ્યો છો તેમાં શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતનું, તમારા વડદાદાગુરૂનું અને શાસ્ત્રોનું ઘોર અપમાન થતું હોય તેવું શું આપને નથી લાગતું ?

(૯) માનો કે-આપ બધાના કહેવા પ્રમાણે 'જૈનોને સૂતક પાળવાનું નથી' એ વાત આપની દૃષ્ટિએ સાચી હોય તો પણ 'સૂતકના ૧૦ દિવસ જે વર્જવાના શાસ્ત્રકારો જણાવે છે તે પ્રમાણે વર્જાય અને તે ૧૦ દિવસ પછી જ પ્રભુપૂજા કરાય અને દાન દેવાય તો આપને કે શાસનને શું નુકસાન થઈ જવાનું છે કે-જેથી કરીને તે વાતનો બલફોડ આટલો વિરોધ કરવાપૂર્વક-'સૂતકી ઘરના માણસો પાસે પહેલા જ દિવસથી પ્રભુપૂજા અને દાન દેવાનું ચાલુ કરાવી દ્યો છો ? અને તેવું ચાલુ કરાવવાથી આપના કદાગ્રહની પુષ્ટિ સિવાય આપને બીજો કોઈ લાભ દેખાય છે ? શું કામ ઉત્સૂત્રભાષી બનો છો ?

(૧૦) તમારી માન્યતા પ્રમાણે જો જન્મ કે મરણના સૂતકમાં પહેલા સ્નાનથી જ ઘરવાળાઓની, ગોત્રીજ આદિની શુદ્ધિ થઈ જતી હોય તો દશ દિવસ સૂતકના ગયા પછી બીજા સ્નાનની વિધિ જણાવ્યો છે તેની શી જરૂર ?

(૧૧) બીજું સ્નાન જે દશ દિવસ સૂતકના પૂરા થયા પછી કરાય છે તે પ્રસૂતા સ્ત્રીની સાથોસાથ ઘરના દરેક માણસો અને ગોત્રજ આદિને પણ કરવાનું વિધાન જે છે તે કઈ અશુચિની શુદ્ધિ માટે છે ?

(૧૨) 'સૂતક ૧૦ દિવસનું વર્જ્ય છે' એમ શાસ્ત્રકારો પણ જણાવે છે અને તેને લઈને ''સૂતકવાળાની વસતિનો, તેના ઘરમાં પ્રવેશવાનો, તેના હાથનું અન્ન-પાણી લેવાનો, તેના ઘરની ગોચરી વહોરવાનો અને તેવી વસતિમાં સ્વાધ્યાય કરવાનો તથા સૂતકવાળાને દીક્ષા દેવાનો પણ'' બાપોકાર નિષેધ શાસ્ત્રકારો જણાવે જ છે, છતાં તે બધી જ આજ્ઞાનો છડેચોક ભંગ કરવામાં આપ પૂજ્યોને કોઈ દોષ લાગે છે

ખરો ?

(૧૩) "સૂતકીના ત્યાં વહોરવા જવાનો, સૂતકી ઘરવાળાના હાથે વહોરવાનો કે સૂતકીના ઘરના જળ આદિનો ય દેવપૂજા આદિમાં નિષેધ કરવાનો, સૂતકના દશ દિવસ પાળવાનો અને તેમાં પ્રભૂપૂજા કે સુપાત્રદાન અથવા બીજું કોઈ પણ દાન દેવા આદિનો નિષેધ' શાસનપક્ષ નવો કરતો નથી, પરંતુ 'સૂતકપટ, સૂતકવિચાર, સૂતકઆચરણા આદિમાં જે પરાપૂર્વથી પ્રચલિત વાતો છે તેનો જ અમલ કરી રહ્યો છે તો તે સાચી વાતો સામે આપ બધા ખોટી રીતે 'ડાંગો ઉછાળી રહ્યા છો' અને બાંયો ચઢાવી રહ્યાં છો' તેવું શું આપને નથી લાગતું ? આ બધાના ખુલાસા શાસ્ત્રપાઠો સાથે આપવા મહેરબાની કરશો.

જિનવાણી પ્રરૂપક જે વ્યક્તિ માત્ર પરમાત્માની આજ્ઞા-આજ્ઞા કે જિનાજ્ઞા જિનાજ્ઞા કર્યા કરે ને પરંપરાનો છેદ કરવા તુચ્છ પ્રયત્નો કરે - તે વ્યક્તિને જિનશાસનમાં રહેવાનો / રાખવાનો અધિકાર બિલકુલ નથી.

સંવત ૧૯૪૭ ની સાલનું

જૈન પંચાંગ.

વાર્ષિક તિથિઓની વધઘટ.

કારતક—દીન ૩૦
સુદી ૭ નો ક્ષય.
વદી ૯ બે.
માગસર—દીન ૨૯
સુદી ૧ નો ક્ષય.
પોષ—દીન ૨૯
સુદી ૬ નો ક્ષય.
વદી ૧ બે
વદી ૧૩ નો ક્ષય
માહા—દીન ૩૦
વદી ૪ બે
વદી ૭ નો ક્ષય

ફાગણ—દીન ૨૯
સુદી ૬ નો ક્ષય
સુદી ૯ બે
વદી ૧૩ નો ક્ષય
ચૈતર—દીન ૩૦
સુદી ૧૩ બે
વદી ૭ નો ક્ષય
વૈશાખ—દીન ૨૯
વદી ૧૦ નો ક્ષય
જેઠ—દીન ૩૦
સુદી ૯ બે
વદી ૩ નો ક્ષય

અસાડ—દીન ૨૯
વદી ૬ નો ક્ષય
શ્રાવણ—દીન ૩૦
સુદી ૪ બે
સુદી ૧૩ નો ક્ષય
ભાદરવો—દીન ૨૯
વદી ૬ નો ક્ષય
આસો—દીન ૩૦
સુદી ૧ બે.
સુદી ૧૦ નો ક્ષય

વાર્ષિક પર્વ તિથિઓ.

કારતક માસ.

સુદી ૧ નવું વર્ષ.
સુદી ૫ જ્ઞાન પાંચમ.
સુદી ૬ અઠ્ઠાઈ બેઠી.
સુદી ૧૪ ચોમાસી ચૌદશ.
સુદી ૧૫ કારતકી પુનમ (હેમચંદ્રાચાર્ય.)
વદી ૧ રોહીણી.
સુદી ૬ પંચક ૯—૫૫ પછી બેઠા.
સુદી ૧૨ પંચક ૨૩—૪૬ પછી ઉતરયાં

માગસર માસ.

સુદી ૧૧ મૌન એકાદશી.
સુદી ૧૫ રોહીણી.
વદી ૧૦ પોષ દશમ.
સુદી ૫ પંચક ૨૯—૪૮ પછી બેઠા
સુદી ૯ પંચક ૪૩—૨૨ પછી ઉતરયાં

પોષ માસ.

સુદી ૧૧ રોહીણી.
સુદી ૧૪ પોષી પુનમ.
વદી ૧૨—૧૩ મેરુ તેરશ.
સુદી ૨ પંચક ૫૦—૩ પછી બેઠા
સુદી ૮ પંચક ૩—૨૫ પછી ઉતરયાં
વદી ૦)) પંચક ૧૦—૪૨ પછી બેઠા

માહા માસ.

સુદી ૫ રોહીણી.
સુદી ૫ પંચક ૨૩—૩૧ પછી ઉતરયાં
વદી ૧૩ પંચક ૩૧—૨૫ પછી બેઠા

સંવત ૧૯૫૧ ની સાલનું
જૈન પંચાંગ.

વીર સંવત ૨૪૨૧, શાલિવાહન ૧૮૧૬-૧૭ ઈ. સ. ૧૮૯૪-૯૫
હીજરી ૧૩૧૦

વાર્ષિક તિથિઓની વધઘટ.

કારતક દીન—૩૦
સુદ ૭ બે
વદી ૪ નો ક્ષય.

માગશર દીન—૨૯
વદી ૬ નો ક્ષય.

પોષ દીન—૩૦
સુદી ૧ બે.
વદી ૧ નો ક્ષય.

માહા દીન—૩૦
સુદી ૩ બે.
સુદી ૧૦ નો ક્ષય.

ફાગણ દીન—૩૦
વદી ૧ નો ક્ષય.
વદી ૧૦ બે.

ચૈત્ર દીન—૨૯
સુદી ૧૦ નો ક્ષય.

વૈશાખ દીન—૩૦
સુદી ૧૩ નો ક્ષય.
વદી ૪ બે.

જેઠ દીન—૩૦
સુદી ૬ નો ક્ષય.

આષાઢ દીન—૩૦
સુદી ૧૦ નો ક્ષય.
વદી ૧ બે.

શ્રાવણ દીન—૨૯
સુદી ૧ નો ક્ષય.

ભાદરવો દીન—૩૦
સુદી ૬ નો ક્ષય.
સુદી ૧૩ બે.
વદી ૧૩ નો ક્ષય.

આસો દીન—૩૦
સુદી પુરણ.
વદી પુરણ.

વાર્ષિક પર્વતિથિઓ.

કારતક માસ.
સુદી ૧ નવું વર્ષ.
સુદી ૫ જ્ઞાનપંચમી.
સુદી ૭ [illegible]
સુદી ૧૪ ચોમાસી ચૌદશ.
સુદી ૧૫ કારતકી પુનમ.
વદી ૨ રોહિણી.
વદી ૪ પંચક બેઠાં.
વદી ૧૦ પંચક ઉતર્યાં.

માગશર માસ.
સુદી ૧૧ મૌન એકાદશી.
સુદી ૧૫ રોહિણી.
વદી ૧૦ પોષ દશમ.
સુદી ૬ પંચક બેઠાં.
સુદી ૧૧ પંચક ઉતર્યાં.

પોષ માસ.
સુદી ૧૧ રોહિણી.
સુદી ૧૫ પોષી પુનમ.
વદી ૧૩ મેરુતેરસ.
વદી ૩ પંચક બેઠાં.
વદી ૮ પંચક ઉતર્યાં.

માહા માસ.
સુદી ૧૧ રોહિણી.
સુદી ૧ પંચક બેઠાં.

સંવત ૧૯૫૩ ની સાલનું

જૈન પંચાંગ.

વીર સંવત ૨૪૨૩, શાલિવાહન ૧૮૧૮-૧૯, ઈ. સ. ૧૮૯૬-૯૭
[illegible] ૧૩૧૪

પર્વની તિથિઓની ક્ષયવૃદ્ધિ.

કારતક દીન—૨૯
સુદી ૩ નો ક્ષય
સુદી ૧૦ બે
વદ ૧૧ નો ક્ષય
માગસર દીન—૩૦
સુદી ૧૪ બે
વદ ૪ નો ક્ષય
પોષ દીન—૨૯
વદ ૧૦ નો ક્ષય
માહ દીન—૩૦
સુદ ૧ બે
વદ ૪ નો ક્ષય

ફાગણ દીન—૩૦
[illegible] ૧૦ નો ક્ષય
[illegible] બે
ચૈત્ર દીન—૨૯
[illegible] ૧ નો ક્ષય
વૈશાખ દીન—૩૦
[illegible] બે
[illegible] નો ક્ષય
જેઠ દીન—૩૦
[illegible] નો ક્ષય
[illegible] ૧૩ બે
અશાડ દીન—૨૯
[illegible] ૧ નો ક્ષય

શ્રાવણ દીન—૩૦
[illegible] ૪ નો ક્ષય
[illegible] ૧૦ બે
ભાદરવો દીન—[illegible]
[illegible] ૧ નો ક્ષય
[illegible] નો ક્ષય
[illegible] બે
આસો દીન—૨૯
[illegible] નો ક્ષય
[illegible] બે
[illegible] ૧૩ નો ક્ષય

પર્વની [illegible]

કારતક માસ.
સુદી ૨ [illegible]
સુદી ૫ [illegible]
સુદી ૮ [illegible]
સુદી ૧૪ [illegible]
સુદી ૧૫ [illegible]
વદી ૧ [illegible]
સુદી ૮ [illegible]
સુદી ૧૧ [illegible]
માગસર માસ.
સુદી ૧૧ [illegible]
સુદી ૧૪ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

'પર્વતિથિ નિર્ણય' નામના દળદાર પુસ્તકમાં પરિશિષ્ટ નં. ૬ માં પૃષ્ઠ નં. ૭૪થી નોંધેલ વિગતોને અક્ષરશઃ અહીં દર્શાવું છું.

નિર્ણયમાં ઘાલમેલ

(૨)

સં. ૧૯૯૯ના ફાગણ સુ.૧ના રોજ પાલીતાણા ડો. પી. એલ. વૈદ્ય મૌખિક પૃચ્છા અર્થે આવ્યા ત્યારે જ જૈનજનતાને મધ્યસ્થના નામની જાણ થઈ. મૌખિક પૃચ્છા બાદ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે બે ત્રણ મહિનાની નિર્ણય આપવા માટેની મુદતની માગણી કરી ત્યારે પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજીમહારાજે તેમાં વિલંબ થાય તે સારૂં નથી તેમ જણાવ્યું પણ શેઠશ્રીના વિશ્વાસે વિશ્વાસ રાખ્યો. પરંતુ પાલીતાણાથી ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય ગયા પછી તુર્તજ તેમની સાથે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તરફથી ગુફતેગો, સંપર્ક અને ઘાલમેલની શરૂઆત થઈ છે. તેનાં સાધનો આજે ઘણાં ઉપલબ્ધ થાય છે.

નિર્ણયમાં ઘાલમેલ કરવામાં આવી છે તેના આધારો.

(૧)

મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજીનો કાગળ અને તેનું શીરનામું.

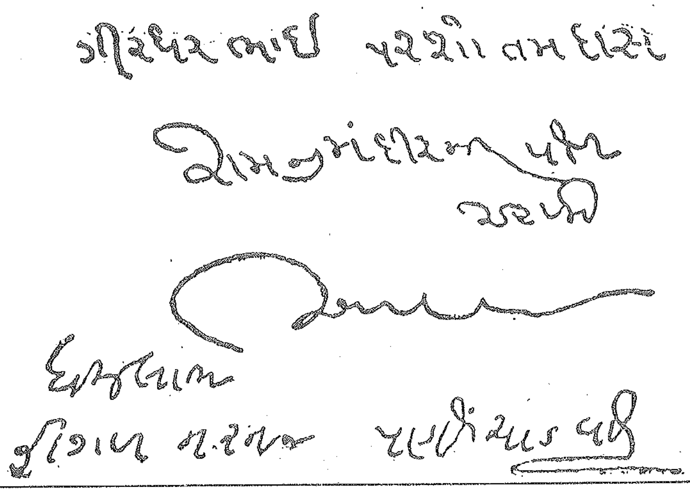
ગીરધરભાઈ પરશોતમદાસ

હળવદ તા ૧૦-૪-૪૩

અમદાવાદ

દેવગુરૂભક્તિકારક સુશ્રાવક ગીરધરલાલ પરશોત્તમદાસ
યોગ ધર્મલાભ સાથે લખવાનું કે
તમારા ત્યાં મુકેલા પુસ્તકો નાં પોટકામાં
કનકવિજયજીના નામનું તથા પાછળથી
એટલે કે પાલીતાણાથી વિહાર કર્યાં
બાદ મોકલાવેલ પુસ્તકના પોટકા
તથા સીવેલી પન્યાસજી ક. મહારાજ નાનામ
ની લેબલ વૈદ્યની પેટી વિગેરે વસ્તુ
જલદી બાપાલાલ કે કોઈ આવનાર
માણસની સાથે હળવદ આવે તેવી
ગોઠવણ કરશો એજ ધર્મધ્યાનમાં
ઉદ્યમ કરશો કાગળ પાછો મોકલો

લી.
ચારિત્રવિજયના
ધર્મલાભ

હળવદ તા. ૧૦-૪-૪૩. અમદાવાદ.

દેવગુરૂ ભક્તિકારક, સુશ્રાવક, ગીરધરલાલ પરશોત્તમદાસ યોગ ધર્મલાભ સાથે લખવાનું કે તમારા ત્યાં મુકેલા પુસ્તકોનાં પોટકામાં કનકવિજયજીના નામનું તથા પાછળથી એટલે કે પાલીતાણાથી વિહાર કર્યાબાદ મોકલાવેલ પુસ્તકના પોટકા તથા સીવેલી પન્યાસજી ક. મહારાજના નામની લેબલ વૈદ્યની પેટી વિગેરે વસ્તુ જલદી બાપાલાલ કે કોઈ આવનાર માણસની સાથે હળવદ આવે તેવી ગોઠવણ કરશો. એજ ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમ કરશો. કાગળ પાછો મોકલો.

લી. ચારિત્રવિજયના ધર્મલાભ

આ કાગળ પૂ. આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની આજ્ઞાથી તેમના અતિ વિશ્વાસુ ગણાતા શિષ્ય મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજીએ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના પ્રસિદ્ધ ભક્ત ગીરધરભાઈ પુરુષોત્તમદાસ ઉપર હળવદથી લખેલો છે. આ કાગળની વિગત ઉપર વિશેષ વિચાર કરવાનું કાર્ય વાંચકવર્ગ ઉપર છોડી દઈએ છીએ.

આ કાગળ વાંચીને પાછો મોકલી આપવાનું મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજી જણાવે છે એટલું જ નહિ પણ કવર ઉપર શીરનામાની નીચે 'કાગળ તરતજ પહોંચાડવો' તેમ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી સ્વહસ્તે લખે છે. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે આ કાગળ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ લખાવ્યો છે તેમજ આ કાગળમાં જણાવેલ વિગત ખુબ જ ગુપ્ત રાખવા જેવી અને આ કાગળ કોઈના હાથમાં ન જાય તેની તકેદારી રાખવાની હોવાથી આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ તે પાછો મંગાવ્યો છે.

જો વૈદ્યને મોકલી આપેલ **લખાણની કોપીની પેટી** કે બીજી કોઈ જાતની પેટી હોય તો તે પેટી સાચવીને મોકલાય તેની સૂચના ભલે હોય પણ તે પેટી મંગાવવાની વિગતવાળા કાગળને પણ સાચવી રાખી પાછો મંગાવવામાં આવે છે તે સ્પષ્ટ જણાવે છે કે તે પેટી વૈદ્યની સાથે થયેલ પરસ્પરના વ્યવહારની પેટીની છે. અને આથી સિદ્ધ થાય છે કે આ. **વિજયરામચંદ્રસૂરિજી વૈદ્યની સાથે નિર્ણય તૈયાર થયા અગાઉ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈની જાણ બહાર પત્રવ્યવહાર અને લખાણોની આપ લે કરતા હતા અને આને ઘાલમેલ ન કહેવાય તો બીજું શું કહેવાય ?** આ કાગળ વૈદ્યે નિર્ણય આપ્યો તે અગાઉ લગભગ બે મહીના પહેલાં લખાયો છે.

૨-૩-૪

પૂનાના મોહનલાલ સખારામ ઉપર વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ લખેલા ત્રણ પત્રો.

"મુ. જેતપુર, શુદિ ૧૩

સુ શ્રાવક **મોહનભાઈ** યોગ્ય ધર્મલાભ.

પત્ર મલ્યો સઘલાય સમાચાર જાણ્યા. આપણે સઘલુંય લખ્યું છે. છતાં જે જરૂરી જણાવે તે પુરૂં પાડવાની તૈયારી છે. માટે એ વિષયમાં જરા પણ ચિંતા કરવા જેવું નથી. બાકી તો સદાય શાસન જયવંતુ છે સત્યનો પ્રભાવ જ એવો છે કે-તે વખતે પ્રગટ થયા વિના રહેતું જ નથી.

મુનિ શ્રીભદ્રંકરવિજયજી આદિને અનુવંદના સાથે સુખશાતા જણાવશો. ધર્મની આરાધનામાં અવિરત ઉજમાલ રહો. એજ એક અભિલાષા.''

- o -

''મુ. જુનાગઢ, વદ ૫

ઠે. દેવચંદ લખમીચંદની પેઢી (શ્રી જૈન શ્વે.મૂ. કારખાનું બજારમાં) (કાઠીયાવાડ)

ધર્મલાભ. તમારો વિસ્તારથી લખેલ હકીકતવાળો પત્ર મલ્યો. તેનો જવાબ પણ લખી દીધો હતો. આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી પાસે પુરાવા મંગાવવાની વાત શા માટે ? જો કે પેઢી તરફથી ખાસ કંઈ મળે એમ લાગતું નથી. પણ મળે તો તેઓએ મને જણાવવું જોઈએ. આ વિષયમાં ''તમો આ પક્ષના છો અને તમે બધું મને જણાવ્યું છે. તથા મારા પૂછાવાથી તમો જાણવા માગો છો'' આમાંની અથવા બીજી કોઈપણ શંકા ન થાય એ રીતીએ એ વાત જાણી શકાય તો જાણવા જેવી ખરી. આ સંબન્ધમાં જરાય તમને તેમની સાથે સંબંધ છે. એવું કોઈનીય જાણવામાં ન આવે એની ખાસ કાળજી રાખવાની ભલામણ છે. કઈ કઈ સાલમાં શુ બન્યું છે. તે તકરારની સાલો બાબતમાં આપણે પરમ્પરાના ખંડનમાં લખ્યું છે. વધારે માહિતી તેઓ માગે તો આપણી પાસે જેટલી હશે તેટલી ખુશીથી મોકલી આપીશું. એજ.

ધર્મની આરાધનામાં ઉજમાલ રહો એ જ એક અભિલાષા ૧૧ સુધી અહીં સ્થિરતા છે. જેઠ સુદ ૩ના વેરાવલ પહોંચવા ભાવ છે.''

- o -

''મુ. મજેવડી, વદ ૧૨

દેવગુરૂ ભક્તિકારક સુ. શ્રાવક **મોહનલાલ** ચાહવાલા યોગ્ય ધર્મલાભ.

પત્ર મલ્યો. સમાચાર જાણી આનન્દ, પેઢી આદિના ખુલાસાની વાત જાણી. પંચાંગ બાબતની વાત પણ જાણી. ટાઈપ પાનાં ૩૦ તમે વાંચ્યાં છે. એટલે લાભમાં જ છે એ વાત નિશ્ચિત લાગે છે. તમે સાવધ છો એ જાણી આનંદ. મલે તો સાથે લેતા આવવાના છો એ પણ સારું. ૨-૬-૪૩ના તેઓ જેમને સોંપવા જવાના છે. તેમની સાથે જે વાત થશે તે પણ જાણવા મળશે એટલે તમો આવશો ત્યારે સઘલાજ સમાચાર મળશે એમ લાગે છે. એ જ આરાધનામાં અવિરત ઉજમાલ રહો એ જ એક અભિલાષા, તમારા ઘરમાં સૌ તરફથી ધર્મલાભ જણાવશો અને સાથે ધર્મની આરાધનામાં ઉજમાલ રહેવા પણ જણાવશો.''

- ૦ -

૨ જેતપુરથી શુદિ ૧૩ના રોજ (૧૭-૫-૪૩) આ પત્ર વિજયરામચંદ્ર સૂરિજીએ પુનાવાળા મોહનલાલ સખારામ ઉપર લખેલ છે. એટલે શ્રી લખમીચંદ ઘટતું કરી આવ્યા બાદ વિજયરામચંદ્રસૂરિ આદિની સંમતિ પૂર્વક પૂનાના મોહનલાલ સક્રિય રીતે વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના ઘાલમેલના કાર્યમાં નિયુક્ત થયા છે. જેને લઈ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ આ પત્ર લખ્યો છે. **આથી સ્પષ્ટ છે કે વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ નિર્ણય માટે ઘાલમેલ કરી છે.**

૩ જુનાગઢથી વૈ. વ. ૫ ના રોજ (તા. ૨૪-૫-૪૩) આ પત્ર વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પુનાના મોહનલાલ સખારામ ઉપર લખ્યો છે. આ પણ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે વિજયરામચંદ્રસૂરિજી વૈદ્યની પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ ઉપર ધ્યાન રાખતા હતા એટલું નહિ પણ **'મને જણાવવું જોઈએ'** લખી વૈદ્યને હવે કોઈ જાતનો વિચાર કરવાની જરૂર જ નથી, કારણ કે તે હવે આપણા તરફથી રોકાયેલા છે.

- ૦ -

૪ મજેવડી, વદ ૧૨ના રોજ (તા. ૩૦-૫-૪૩) આ પત્ર વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પૂનાના મોહનલાલ સખારામ ઉપર લખ્યો છે. આ પત્રમાં –

(૧) જુનાગઢના કાગળની વાતનો ખુલાસો આવ્યો તેની પહોંચ છે. પેઢી આદિના ખુલાસાની વાત જાણી, પંચાંગની બાબતની વાત પણ જાણી.

(૨) ટાઈપ પાનાં ૩૦ તમે વાંચ્યાં છે.

(૩) ૨-૬-૪૩ ના રોજ તેઓ જેમને સોંપવા જવાના છે, તેમની સાથે જે વાત થશે તે પણ જાણવા મળશે.

આ બધી વસ્તુ સ્પષ્ટ કરે છે કે નિર્ણય શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈને આપવા ગયા પહેલાં આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાના ભક્ત મોહનલાલ દ્વારા નિર્ણય આપણી તરફ આપવાનું નક્કી થયું છે તે મુજબ અને જે નિર્ણય આપવાનો છે તે જ નિર્ણય છે કે કેમ ? તે વંચાવી ખાત્રી કરી છે, રખે છેલ્લી ઘડીએ વૈદ્ય પલટાઈ ન જાય તેની આમાં ચોક્કસાઈ છે.

આ બધી વસ્તુઓ સ્પષ્ટ પણે જણાવે છે કે નિર્ણયમાં પોતાના ભક્ત દ્વારા વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ સ્વયં ઘાલમેલ કરી કરાવી છે.

- ૦ -

(૫/૬)

આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના પોતાના હસ્તે લખાયેલ ઘંણી ચિઠ્ઠીઓ પૈકીની કેટલીક ચિઠ્ઠીઓ અહિ મુકવામાં આવે છે. આ ચિઠ્ઠીઓમાં નિર્ણયમાં ઘાલમેલ કરવાની વિગત સમાયેલ છે, પરંતુ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ તેમાં પોતાની સહી, તારીખ કે ગામ જણાવેલ નથી, છતા તે રામચંદ્રસૂરિજીના હસ્તાક્ષરનીજ છે તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ ચિઠ્ઠીઓ ડો. પી. એલ. વૈદ્યના નિર્ણયમાં ઘાલમેલ કરવાના કાવત્રારૂપ છે.

+વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના સ્વહસ્તે લખેલ ઘણી ચિઠ્ઠીઓ અને બીજાં તારીખવાર સાથેનાં ઘણાં સાધનો પકડાયેલાં છે પણ સમાજના આગેવાન પુરૂષોનો અભિપ્રાય તેને માટે ઘટતું કરવાનો હોઈ હાલ પ્રગટ કરવાની તેમની ઇચ્છા ન હોવાથી પ્રગટ કરેલ નથી. આથી અમારી ઇચ્છા બધા જ સાધનોને પ્રગટ કરવાની હોવા છતાં અહિં પ્રગટ કરતા નથી.

નામ-ઠામ તારીખ વિનાની વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના હાથે લખાયેલી ભેદી ચિઠ્ઠીઓ.

ધર્મલાભ
વૈદ્ય સાથે રદ્દીઆ ગેલીઓ મોકલી છે। કાલનું મીટર મળ્યું હશે. શ્રીકાંતને આપ્યું હશે અને એની પાસે તેમાં ગોઠવવું એ સમજી લીધું હશે। તેમજ શ્રીકાંતને પત્રમાંથી હકીકત વંચાવી હશે।

આ ચિઠ્ઠી મોહનલાલ સખારામ ઉપર રામચંદ્રસૂરિએ લખી છે અને તેમાં જણાવ્યું છે કે-''આ ચિઠ્ઠી સાથે મને મોકલેલ બધી ગેલીઓ મોકલી છે અને મેં તમને કાલે મોકલેલ મેટર મળી ગયું હશે. તમે મેટરથી અનભિજ્ઞ હોવાથી શ્રીકાન્તને આપવાનું હોઈ આપ્યું હશે અને એની પાસે આપણને ઉપયોગી થાય તે માટે કેમ ગોઠવવું તે સમજી લઈ પછી કંપોઝ કરાવશો. શ્રીકાંતને મારા લખેલ પત્રમાંથી હકીકત વંચાવી હશે કારણકે તેથી તેને કામમાં સવલત રહે.''

આ ચિઠ્ઠી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએજ લખી છે અને તે મોહનલાલ સખારામ ઉપર પૂના લખેલ છે. વૈદ્ય સાથે **મોહનલાલનો** સીધો સંપર્ક છે તે પ્રેસ લાઈનથી અનુભવી ન હોવાથી શ્રીકાંતને પૂનામાં રોકવામાં આવ્યા છે અને શ્રીકાંત, મહારાજ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની સૂચના પ્રમાણે મોહનલાલ દ્વારા નિર્ણયમાં ઘટતી ઘાલમેલ કરવા રોકાયેલા છે તે સર્વ વાત આ ચિઠ્ઠીથી પુરવાર થાય છે.

કડીઆને ધર્મલાભ સાથે કહેવું કે તમારે
ખબર મળે કે તરત અહીં આવવું.

આ ચિઠ્ઠી કડીયા ઉપર તાબડતોબ આવવા માટે વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ તિથિચર્ચાના ગુપ્ત કાર્ય માટે લખી છે.

આ પણ સિદ્ધ કરે છે કે નિર્ણયની ઘાલમેલમાં શ્રી કડીયા દોડાદોડ કરતા હતા.

ડો. પી. એલ. વૈદ્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના સાધુઓને જાતે મળતા હતા, મંત્રણાઓ કરતા હતા તે જણાવનાર વિજયક્ષમાભદ્રસૂરિજીનો કાગળ–

આ૦ ક્ષમાભદ્રસૂરિજીએ આ કાગળ સં. ૨૦૦૦ના ફા. શુદ ૧૧ના રોજ પાલીતાણાથી મુંબઈ મુક્તિવિજયજી ઉપર લખેલ છે. આ કાગળમાં જણાવ્યું છે કે ''નિર્ણયકાર વૈદ્ય તમને મળ્યા હતા તો શી વાતચીત થઈ તથા તે એકદમ નિશ્ચેષ્ટ કેમ બેસી રહ્યા છે, શેઠ કેમ ડગાઈ ગયા છે તે વિગતવાર જણાવશો'' આ લખાણમાં -

'નિર્ણયકાર વૈદ્ય તમને મળ્યા હતા' વિગેરે લખાણ સ્પષ્ટ કહે છે કે– વૈદ્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના પક્ષને મળતા હતા. હરેક જાતની વિચારણા અને મંત્રણા કરતા હતા. **આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ડો. પી. એલ. વૈદ્યનો નિર્ણય આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીને મનફાવતો તેમની ઈચ્છા અને દોરવણી મુજબ વૈદ્ય દ્વારા થયો હતો. તેથી વૈદ્યનો નિર્ણય ઘાલમેલવાળો જુઠો અને જૈન સંઘને નહિ માનવા યોગ્ય આજે જૈન સમાજમાં કહેવાય છે તે તદ્દન સત્ય જ છે.**

વૈદ્યનો નિર્ણય કેવળ ઘાલમેલવાળો અને અસત્ય છે તેમ આ સર્વ સાધનો સ્પષ્ટ જણાવે છે જેમાં મુદલ શંકાને સ્થાન નથી.

વિજયક્ષમાભદ્રસૂરિજીએ મુક્તિવિજયજી ઉપર લખેલ પત્ર.

Kasturbhai Amerchand.

Amernivas Bekri.

Cambay. ______ 194

पालीताना
शांतिभुवन

फा-शु-११

जिनआज्ञा प्रतिपालक मुनिराज श्री मुक्तिविजय जी योग्य

अनुवंदनादि.

लाभाई. माणेकलाल लक्ष्मीचंद नी नवाणुं
यात्रा आनंद थी चाले छे.
वर्तमान ने यात्रा मां [illegible]
वि. राजकोट थी अत्रे जे आवेल
केटलाक श्रावको वात जाणे छे जे
निर्मलक वैद्य तमने मळ्या हता. तो
शी वातचीत थई. तथा ते एकदम
निरोग करे तेवा छे. शेठ रोग
उपर गया छे ते विगतवार
जणावशो.
पंन्यास श्री आदि ने अनुवंदना
जणावशो

विजय क्षमा भद्र.

શ્રી વૈદ્ય, મોહનલાલ અને આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના સંપર્ક અને ગુફતેગોને સૂચવતો પત્ર.

આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાના ભક્તો સાથે લાંબો વખત વાટાઘાટ કરી એક કાવત્રારૂપ મોહનલાલ સખારામની સહી પૂર્વકનો કાગળ તૈયાર કરાવી તેમની દ્વારા પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મ. ઉપર બીડી આપ્યો, આ કાગળ પાછળ આ. વિજય રામચંદ્રસૂરિએ એવી ગોઠવણ કરી હતી કે જનતા સમક્ષ પૂ. આ. સાગરાનંદ-સૂરિજીને હલકા પાડી શકાય પરંતુ દૈવયોગે તે આખું કાવત્રું પકડાઈ ગયું. અને તેમાં તેઓ નિષ્ફળ નિવડ્યા.

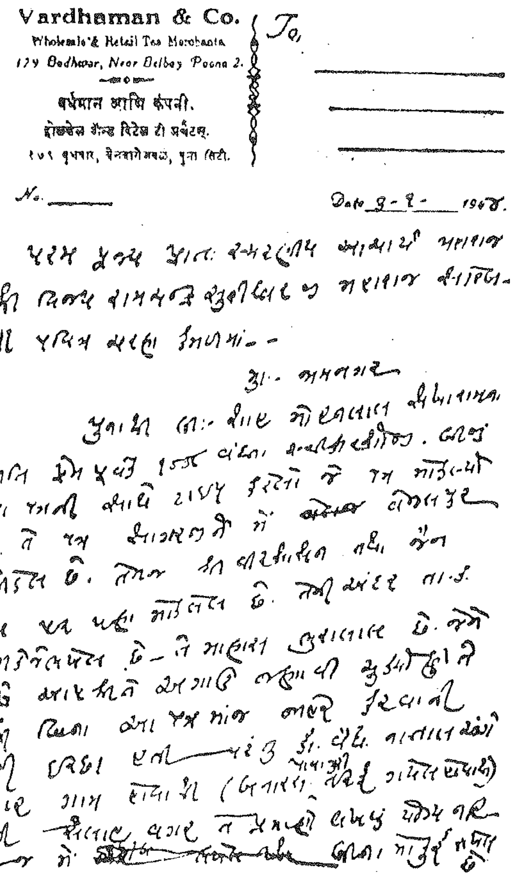

Vardhaman & Co.
Wholesale & Retail Tea Merchants
179 Budhwar, Near Belbag Poona 2.
વર્ધમાન આણિ કંપની.
હોલસેલ ઍન્ડ રિટેલ ટી મર્ચંટસ્.
૧૭૯ બુધવાર, બેલબાગેજવળ, પુના સિટી.

To,

No.

Date 3-9-1968.

પરમ પૂજ્ય પ્રાતઃ સ્મરણીય આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજય રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહિબ-ની પવિત્ર સેવા કમળમાં--

મુ. અમદાવાદ

આ કાગળ સ્પષ્ટ કરે છે કે વૈદ્યની તટસ્થતા તુટી જ છે. કારણ કે ૧ કોને કેમ કાગળ લખવા તેમાં વૈદ્યની સલાહ લેવામાં આવે છે. ૨ વૈદ્ય પોતાની ટપાલ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિ નિયુક્ત શ્રી મોહનલાલને બતાવે છે અને મોહનલાલ દ્વારા આ. રામચંદ્રસૂરિ વાકેફગાર રહે છે. ૩ ક્યા માણસને કેમ હલાલ કરવો તે નક્કી કરી તેમાં વૈદ્યને ભેળવવામાં આવે છે અને શ્રી વૈદ્ય તેમાં ભળે છે.

આથી સહજ પણ સમજ ધરાવનાર, મનુષ્ય સહેજે સમજી શકશે કે તિથિચર્ચાના લવાદ વૈદ્ય, રામસૂરિજી અને તેમના ભક્તોના ભેદી હાથોમાં રમી જઈ આ નિર્ણય. આ. રામસૂરિજીએ લખી આપ્યા મુજબ જ તેમણે બહાર પાડ્યો છે. આ વસ્તુની વધુ ખાત્રી માટે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ વૈદ્યના પ્રુફો સુધાર્યા છે, પ્રેસમાં જતા પહેલાં મેટર સુધાર્યું છે. નિવેદન વિગેરે ઇચ્છા મુજબ તૈયાર કરાવ્યું છે અને નિર્ણયનું લખાણ તેમની દરમ્યાનગિરિ પૂર્વક થયું છે. તેને સૂચવતા તેમના હસ્તાક્ષરના પત્રો આપવામાં આવ્યા છે.

Vardhaman & Co.
Wholesale & Retail Tea Merchants.
174 Budhwar, Near Belbay Poona 2

वर्धमान आणि कंपनी.
होलसेल ॲन्ड रिटेल टी मर्चंटस.
१७४ बुधवार, पुणे सिटी

To,

No. ______ Date ______ 190

- ૨ -

[illegible]

આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાના હસ્તાક્ષરે લખેલ નામ, ઠામ,તારીખ અને સહી વિનાની ભેદી કાવત્રારૂપ કેટલાક પત્રો.

[illegible]

મોહનલાલ પંડ્યા ધર્મલાભ
ગ્રંથ સાથે [illegible] ના [illegible] ના ગોઠવણથી [illegible]
છે તેમાંના [illegible] ના ગોઠવણમાં લખ્યા મુજબ
[illegible] [illegible] કરાવવાં.

ધર્મલાભ
ડૉક્ટરજી [illegible] સાથે પુનાના વૈદ્યનાં
ઉતારેલાં [illegible] પાનાં ૭ થી ૮ મોકલ્યાં
છે [illegible] લખાણ એક મોકલ્યું છે
[illegible] આ સાથે [illegible] લખાણનાં
૧૧ પેજ મોકલ્યાં છે.

ધર્મલાભ:
મળી ગયું છે
પ્રૂફ સાથે
વૈદ્યજીનું મેટર
[illegible] વૈદ્યના
૯ તારીખ સુધીનાં
૪ પેજ મોકલ્યું
છું [illegible] ધ્યાનમાં
લેજો

મોહનલાલ પંડ્યા ધર્મલાભ
[illegible]

આ ચિઠ્ઠીઓ સ્પષ્ટ જણાવે છે. કે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યના નિર્ણયનાં પ્રુફો સુધારતા હતા. ઘટતા ફેરફાર કરતા હતા. વૈદ્યનું મેટર સુધારતા હતા અને તેમની સૂચના મુજબ જ વૈદ્ય પાસે નિર્ણય તૈયાર કરાવતા હતા.

પૃષ્ઠ નં. ૧૫૪ તથા તેની પણ પહેલાના પૃષ્ઠમાં જ્યાં જ્યાં આ૰ શ્રી રામચંદ્રસૂરિજી મ૰ ની ચિઠ્ઠીના બ્લોક મૂક્યા છે તે તે ચિઠ્ઠીઓ પોતાની હસ્તાક્ષરીય હોવાનો એકરાર ન કરતા ગવર્નમેન્ટના હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય લેવા મજબૂર બનવું પડ્યું હતું. આ રહ્યો તે અભિપ્રાય. મૂળનકલ પૃ૰નં૰ ૧૬૦થી ગોઠવી છે.

તિથિ નિર્ણયમાં ઘાલમેલ સુચક ચિઠ્ઠીઓ રામચંદ્રસુરિજીની હોવાનો પુરાવો : ગવર્નમેન્ટના હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ થતા "ભારત" પત્ર તા. ૪-૫-૪૫ તથા "ગુજરાત સમાચાર' પત્ર અંક તા. ૯-૫-૪૫માં પુનાના મી. પી. એલ. વૈદ્યે આપેલ ચુકાદામાં થયેલ ઘાલમેલની ખાત્રી આપનારા અનેક પત્રો પ્રગટ થયા છે. તે પત્રોમાં આ રામચંદ્રસૂરિજીએ સ્વહસ્તે લખેલી નામ ઠામ વિનાની ચિઠ્ઠિઓ આચાર્ય રામચંદ્રસુરિજીના જ હાથ દસ્તકની છે, તેની જનતાને ખાત્રી આપવા માટે પુનાના શ્રી આઈ. ડી. ખાતાના પ્રસિદ્ધ અક્ષરનિષ્ણાત શ્રી. ટી. જી. ગજ્જરનો અભિપ્રાય આ નીચે જાહેર કરવામાં આવે છે.

No. 854/H.B.206 of 1944
Office of the D.I.G.P. C.I.D., B.P.
Poona, 9th December 1944.

From:- The Dy. Insor. Genl. of Police, C.I.D. B.P., Poona,
To:- Messrs Sheth & Chinubhai, Solcitors. Ebrahim building. 98, Medows Street, Beli lane, Fort Bombay,

Sub:- Handwriting Expert's Opinion.

Gentlemen,

With Reference to your letter dated 5th Dec. 1944, I have the honour to return you with the documents sent for examination along with the ting expert's Opinion. The balance of Rs. 10/-is also need.

Please acknowledge reder

Youre Faithfully

Icompts :
Expert Opinion.
Documents in 2 packets.

For G.I.D.C. Of Police, C.I.D. B.P., Poona.

અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી તરજુમો

નં. ૮૫૪/એચ.બી. ૨૦૬ ઓફ ૧૯૪૪

ધી ડેપ્યુટી ઇન્સ્પેકટર ઓફ જનરલ પોલીસ, છુપી પોલીસ ખાતાની ઓફીસ પુના, તા. ૯ માહે ડીસેમ્બર સને ૧૯૪૪.

મોકલનાર-ધી ડેપ્યુટી ઇન્સ્પેકટર જનરલ ઓફ પોલીસ-છુપી પોલીસ ખાતું મુંબઈ પ્રાંત પુના.

લેનાર-મેસર્સ શાહ એન્ડ ચીનુભાઈ સોલીસીટરો-ઈબ્રાહીમ બીલ્ડીંગ ૯૮ મેડોઝ સ્ટ્રીટ બેલ લાઈન કોટ-મુંબઈ.

વિષય-અક્ષરનિષ્ણાતનો અભિપ્રાય.

સદગૃહસ્થો ! અમારા તા. ૫ મી માહે ડીસેમ્બર ૧૯૪૪ના કાગળના સંબંધમાં હું માનપુર્વક આપે અક્ષરનિષ્ણાતના અભિપ્રાય માટે મોકલેલ ખતો તપાસરાવી આ સાથે મોકલું છું. બાકીની રહેતી રકમ રૂ. ૧૦ પણ પાછી મોકલી છે. પહોંચ લખશો. લી. તમારો વફાદાર. (સહી) ફોર ડેપ્યુટી જનરલ ઓફ પોલીસ છુપી પોલીસ મુંબાઈ પ્રાંત-પુના.

સાથે નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય-બે પેકેટમાં ખતો અક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

HB.NO. 306 of 1944

OPINION.

Paoket 1

Decouments

1.	ધર્મલાભ	લેજો.
2.	ધર્મલાભ	હશે ?
3.	મોહનલાલ	આપવું.
4.	ધર્મલાભ	છે.
5.	બીજું	રવાના કરશો.
6.	શ્રીકાંત	રહેવું.
7.	કડીયાને	જવું.
8.	ધર્મલાભ	જોઈએ.
9.	૨૭ મો	લેશો.
10.	મોહનલાલ	આવવા.
11.	બાપાલાલ	આપશો.
12.	હવે જે મુજબ	રાખવી.

Paoket 2

A	શ્રી વીર સંવત	એજ.
B	પાલીતાણા	અભિલાપા.
C	પાલીતાણા	અભિલાપા.

Resultant upon a careful examination of the asrgionaly notes Gujarati writings of the slipe marked I to 12 of paoket and the writings as the documents marked A. B and C of. paoket 3. I am of opinion that they are all written by one and the same person.

ભારત, તા. ૧૧-૫-૧૯૪૫

શુક્રવાર.

Poona,

9-12-1944.

Sand writing Expert, C.I.D.,

Bombay Province. Poona.

અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી તરજુમો

અભિપ્રાય :

પેકેટ-૧

૧-ધર્મલાભ	લેજો.
૨-ધર્મલાભ	હશે ?
૩-મોહનલાલ	આપવું.
૪-ધર્મલાભ	છે.
૫-બીજું	રવાના કરશો.
૬-શ્રીકાંત	રહેવું.
૭-કડીયાને	જવું.
૮-ધર્મલાભ	જોઈએ.
૯-૨૭ મો	લેશો.
૧૦-મોહનલાલ	/આવવા.
૧૧-બાપાલાલ	આપશો.
૧૨-હવે જે મુજબ	રાખવી.

પેકેટ-૨

એ-શ્રી વીર સંવત	એજ.
બી-પાલીતાણા	અભિલાષા.
સી-પાલીતાણા	અભિલાષા.

એચ. ડબલ્યુ. નં. ૧૯૪૪ નો.

આ બાજુના હાંસીયામાં બતાવ્યા મુજબ પેકેટ નં. એકમાં બીડેલી ચીઠ્ઠીઓ ૧૨ તેમજ પેકેટ નં. બેમાં બતાવેલ એ. બી. સી. અનુક્રમેના કાગળોના હસ્તાક્ષરો બાબતમાં **મારો અભિપ્રાય તે દરેક અક્ષરો એક જ વ્યક્તિના અને એક જ વ્યક્તિથી લખાયેલા છે.**

સહી.

ટી. જી. ગજ્જર તા. ૯-૧૨-૪૪. અક્ષર નિષ્ણાત, છુપી પોલીસ. મુંબઈ, પ્રાંત. પુના.

પુના તા. ૯-૧૨-૧૯૪૪

ઉપરના બે પેકેટોના પત્રોની સમજ :- પેકેટ નં. ૧માં નામ ઠામ વિનાની નં. ૧ થી ૧૨ સુધીની આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીએ લખેલ ચીઠીઓમાંનો પહેલો અને છેલ્લો શબ્દ દેખાડેલ છે.

પેકેટ નં. ૨ માં દર્શાવેલા એ. બી. સી. સંજ્ઞાત્મક ત્રણ પત્રો છે. અને તે પત્રો આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાની સહી નામ-ઠામ વિગેરે સાફ દર્શાવવાપૂર્વક પોતાના હાથથી લખેલા છે. તે ત્રણ પત્રોમાંનો પહેલા અને છેલ્લા શબ્દો દર્શાવેલા છે. આ ત્રણ પત્રો અને પેકેટ ૧ માંની ૧૨ ચીઠીઓમાંના પત્રોના દસ્કત એક જ આસામીના હોઈને એક જ છે. અર્થાત્ તે પંદરેય ખતોના દસ્કતો આ. શ્રી વિ. રામચંદ્રસૂરિજીના જ છે, એમ અક્ષરનિષ્ણાત શ્રીયુત ટી. જી. ગજ્જર ફરમાવે છે.

ઉપરના સરકારી અભિપ્રાયથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નામ, ઠામ, તારીખ અને સહી વિનાની નિર્ણયમાં ઘાલમેલને જણાવતી ચિઠ્ઠીઓ આ. વિજયરામંદ્રસૂરિજીના હસ્તાક્ષરની લખેલ છે. આથી વૈદ્યનો નિર્ણય આ. વિજય રામચંદ્રસૂરિએ વૈદ્ય સાથે ઘાલમેલ કરી નિર્ણય મેળવ્યો છે તે પુરાવા સહિત સિદ્ધ થાય છે.

તિથિ નિર્ણય સાંધાલમેલ સૂચક ચિઠ્ઠીઓ રામચંદ્રસૂરિજીની હોવાનો પુરાવો : ગવર્નમેન્ટના હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

[illegible] તા. ૪-૫-૪૪ [illegible] પૂ. [illegible] શ્રી [illegible] [illegible] અભિપ્રાય [illegible] અક્ષરનિષ્ણાત શ્રી. ડી. ઝ. [illegible] અભિપ્રાય [illegible] પ્રગટ કરે છે.

No. 857/H.E.206 of 1944.
Office of the D.I.G.P., C.I.D., B.P.,
Poona, 9th December 1944.

From:-The Dy.Inspr.Genl. of Police, C.I.D., B.P., Poona,

To :- Messrs Shah & Chinubhai Solicitors,
Ebrahim Building, 98, Medows Street, Bell Lane,
Fort, Bombay.

Sub:-Handwriting Expert's Opinion.

Gentlemen,

With reference to your letter dated 6th Dec. 1944, I have the honour to return herewith the documents sent for examination along with the [illegible] Handwriting Expert's Opinion. The balance of Rs.13/- is also [illegible].

Please acknowledge receipt.

Yours faithfully,

[signature]

Dy. I.G. of Police, C.I.D., B.P.,
Poona.

Enclosures:
Expert Opinion.
Documents in 2 packets.

અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી તરજુમો

નં. ૮૫૭/એચ. બી. ૨૦૬ ઑફ ૧૯૪૪

શ્રી ડેપ્યુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ પોલીસ, ક્રુપી પોલીસ ખાતાની ઓફીસ પુના, તા. ૯ મી માહે ડીસેમ્બર સને ૧૯૪૪.

મોકલનાર-શ્રી ડેપ્યુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ-ક્રુપી પોલીસ ખાતું મુંબઈ પ્રાંત પુના.

લેનાર-મેસર્સ શાહ એન્ડ ચીનુભાઈ સોલીસીટર્સ-ઇબ્રાહીમ બીલ્ડીંગ ૯૮ મેડોઝ સ્ટ્રીટ બેલ લેન ફોર્ટ-મુંબઈ.

વિષય-અક્ષરનિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

સદગૃહસ્થો તમારા તા. ૬ ઠ્ઠી માહે ડીસેમ્બર ૧૯૪૪ના કાગળના સંબંધમાં હું માનપૂર્વક આપે અક્ષરનિષ્ણાતનો અભિપ્રાય માટે મોકલેલ ખતો તપાસણી આ સાથે મોકલું છું. બાકીની રહેતી રકમ રૂ. ૧૩ પણ પાછી મોકલી છે. પહોંચ લખશો, લી. તમારો ચાકર.

(સહી)-ડે. ડેપ્યુટી જનરલ ઓફ પોલીસ ક્રુપી પોલીસ મુંબઈ પ્રાંત-પુના.

સાથે નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય-બે પેકેટમાં ખતો

અક્ષર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

H.E. No. 206 of 1944.

OPINION.

Resulting upon a careful examination of the admittedly [illegible] Gujarati writings on the slips marked 1 to 12 of packet 1, and the writings on the documents marked A, B and C of packet 2, I am of opinion that they are all written by one and the same person.

Packet 1	
Documents	
1.	[illegible]
2.	[illegible]
3.	[illegible]
4.	[illegible]
5.	[illegible]
6.	[illegible]
7.	[illegible]
8.	[illegible]
9.	[illegible]
10.	[illegible]
11.	[illegible]
12.	[illegible]
Packet 2	
A	[illegible]
B	[illegible]
C	[illegible]

[illegible]

Poona,
9-12-1944.

Handwriting Expert, C.I.D.,
Bombay Province, Poona.

અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી તરજુમો.

અભિપ્રાય : એચ. ઇ. નં. ૨૦૬ ૧૯૪૪ નો.

પેકેટ-૧

૧-ધર્મલાભ	[illegible]
૨-ધર્મલાભ	[illegible]
૩-મોહનલાલ	[illegible]
૪-ધર્મલાભ	[illegible]
૫-[illegible]	[illegible]
૬-[illegible]	[illegible]
૭-[illegible]	[illegible]
૮-ધર્મલાભ	[illegible]
૯-[illegible]	[illegible]
૧૦-મોહનલાલ	[illegible]
૧૧-[illegible]	[illegible]
૧૨-[illegible]	[illegible]

પેકેટ-૨

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

પુના તા. ૯-૧૨-૧૯૪૪

આ ગાબ્બુના દાખલામાં ગુજરાતી [illegible] મુજબ પેકેટ નં. એકનાં ચીઠ્ઠીઓ ૧૨ તેમજ પેકેટ નં. બેમાં બતાવેલ એ. બી. સી. ડૉક્યુમેન્ટ્સ [illegible] મારો અભિપ્રાય તે દરેક અક્ષરો એક જ વ્યક્તિના અને એક જ વ્યક્તિથી લખાયેલા છે.

સહી.

હી. ઇ. મહેર તા. [illegible]
[illegible] અક્ષરનિષ્ણાત, ક્રુપી પોલીસ
મુંબઈ પ્રાંત પુના.

ઉપરના બે પેકેટના પત્રોની સમજ:—પેકેટ નં. ૧ માં નામ ઠામ વિનાની નં. ૧થી ૧૨ સુધીની આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીને લખેલ ચીઠીઓમાંનો પહેલો અને છેલ્લો ફોટો દેખાડેલ છે.

પેકેટ નં. ૨ માં દર્શાવેલા એ. બી. સી. મુંડાદમાં ત્રણ પત્રો છે. અને તે પત્રો આ. શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાની સહી નામ-ઠામ વિગેરે સાફ દર્શાવવાપૂર્વક પોતાના હાથથી લખેલા છે. તે ત્રણ પત્રોમાંનો પહેલા અને છેલ્લા ફોટો દર્શાવેલા છે. આ ત્રણ પત્રો અને પેકેટ ૧ માંની ૧૨ ચીઠીઓમાંના પત્રોના હસ્તાક્ષર એક જ આચાર્યના હોઈને એક જ છે. અર્થાત્ તે બંને પત્રોના હસ્તાક્ષર આ. શ્રી વિ. રામચંદ્રસૂરિજીના જ છે, એમ અક્ષરનિષ્ણાત શ્રીયુત ટી. જી. [illegible] ફરમાવે છે.

ઉપરના સરકારી અભિપ્રાયથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નામ-ઠામ, તારીખ અને સહી વિનાની નિર્ણયમાં ચાલમેલને જણાવતી ચિઠ્ઠીઓ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના હસ્તાક્ષરની લખેલ છે. આથી વૈદ્યનો નિર્ણય આ. વિજય રામચંદ્રસૂરિજીએ વૈદ્ય સાથે ચાલમેલ કરી નિર્ણય મેળવ્યો છે તે પુરાવા સહિત સિદ્ધ થાય છે.

પરિશિષ્ટ - નં. ૧

પૂ. આગમોદ્ધારક સમુદાય પ્રમાણિત

શાસ્ત્રીય સૂતક વિચાર

જન્મ સંબંધી

૧ - પુત્ર જન્મે તો દિન ૧૦નું, પુત્રી દિવસે જન્મે તો ૧૧ દિનનું અને રાત્રે જન્મે તો ૧૨ દિવસનું સૂતક લાગે. આ દિવસોમાં ઘરના માણસોથી જિનપૂજા થાય નહિ. જો ઘરના માણસો બીજે સ્થળે રહેવું-સૂવું-ભોજનાદિ કરતા હોય તો તેને બીજાના ઘરના પાણીથી સ્નાન કરી દર્શન-સેવા-પૂજાદિ કરી શકાય. આ ૧૨ દિવસ સુધી સાધુ-સાધ્વી તેના ઘરે ગોચરી-પાણી માટે જઈ શકે નહિ. (જન્મનું સૂતક ૧૦ દિવસનું વ્યવહારભાષ્યની પૂજ્ય મલયગિરિજી મ. કૃત ટીકામાં જણાવેલ છે. પરંતુ વ્યવહારમાં ૧૨ દિવસ પાળવાનું હોવાથી ૧૨ દિવસ તો અવશ્ય સાચવવું.)

૨ - જો એક રસોડામાં વ્યવહાર હોય તો ઘરના ગોત્રીઓને પાંચ દિવસનું સૂતક લાગે.

૩ - એક મોભવાળા, એક ભીંતવાળા, એક ઓટલાવાળા તેમ જ આજુબાજુના એક એક ઘરવાળાઓથી ૧૨ દિન સુધી જિનપૂજા કરી શકાય નહિ. તેમ જ સાધુ-સાધ્વીઓએ પણ તેટલા દિવસ સુધી ત્યાં ગોચરી-પાણી જવું કલ્પે નહિ. એવી વર્તમાનમાં પ્રચલિત રીતનું દેશાચાર પ્રમાણે પાલન કરવું.

(સાંપ્રતકાલે આ એક મોભની વાત, એક ફ્લેટવાળા અને એક બિંમવાળા મકાનમાં પણ સમજી લેવી.)

૪ - ગાય, ભેંશ, ઘોડી, ઉંટડી, બકરી આદિ જો ઘરના આંગણે પ્રસવે તો ૨ દિવસનું અને જંગલમાં પ્રસવે તો એક દિવસનું સૂતક લાગે.

૫ - પ્રસવ થયા પછી ભેંશનું દૂધ ૧૫ દિવસ, ગાયનું ૧૦ દિવસ, બકરીનું ૮ દિવસ અને ઉંટડીનું દૂધ ૧૦ દિવસ પછી કલ્પે.

૬ - **સુવાવડી સ્ત્રી,** ૪૦ દિવસ સુધી પ્રભુપૂજા કરે નહિ તેમજ મુનિરાજોને પોતાના હાથે આહાર-પાણી પ્રતિલાભે નહિ. એક માસ સુધી પ્રભુપ્રતિમાના દર્શન કરે નહિ. તેવી ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રમાં પ્રથા ચાલુ છે.

૭ - દાસ-દાસી જે આપણે આશ્રયે હોય અને આપણા જ સ્થાને પ્રસૂતિ થઈ હોય તો ઘરધણીને ૩ દિવસનું સૂતક લાગે.

૮ - પરગામવાળાઓને જન્મસૂતકવાળાના ઘરે આવે અને જેટલા દિવસ તેના ઘરે જમે તેટલા દિવસનું સૂતક, તે પછી નહિ. (આ શાસ્ત્રીય વાત છે; પરંતુ જેટલામાં દિવસે સૂતકીના ઘરે જમે ત્યારપછી બાર દિવસમાં જેટલા બાકી દિવસો હોય તેટલા દિવસ તે સૂતકીના ઘરે જમનારને સૂતક પાળવું તેવું વ્યવહારમાં છે.)

મરણ સંબંધી

૧ - જેના ઘરે મૃત્યુ થયું હોય તે ઘરવાળાને ૧૨ દિવસનું સૂતક લાગે. તેના ઘરના ગોચરી-પાણી ૧૨ દિવસ સુધી સાધુ-સાધ્વીને ખપે નહિ. (હોસ્પીટલમાં જન્મ-મરણ થયું હોય અને સ્પર્શાસ્પર્શીથી દૂર રહેતા હોય તથા જુદા જ ઘરે સંપર્ક રાખતા હોય તો તેઓને સૂતક લાગે નહિ.)

૨ - મૃતકની પાસે સૂનારા અને કાંધીયાઓને ત્રણ દિવસ, સ્પર્શાસ્પર્શી કરનારને બે દિવસ અને સમુદાયમાં સાથે જનારને પરંપરા સંઘટ્ટાના કારણે ૧ દિવસનું સૂતક લાગે; પરંતુ સ્પર્શાસ્પર્શી ન થાય તેવી રીતે અળગા રહેનારને સ્નાન કર્યા પછી પ્રભુપૂજાદિ થઈ શકે છે.

૩ - જન્મે તે જ દિવસે મરણ થાય અથવા દેશાંતરે મરણ પામે તો ૧ દિવસનું સૂતક; તેમાં પણ સાધુ-સાધ્વીના કાલધર્મ પ્રસંગે સ્પર્શાસ્પર્શી આદિમાં પણ સ્નાન કર્યા બાદ સૂતક રહેતું નથી તેમ જાણવું. (શાસ્ત્રમાં સ્નાનનું વિધાન આવે છે પરંતુ વ્યવહારમાં ઘણે સ્થળે સ્નાન કરે છે અને ઘણે સ્થળે કરતા નથી માટે સ્નાનનો આગ્રહ રાખવો નહિ.)

૪ - આઠ વર્ષનું બાળક મરે તો દિન ૮નું સૂતક વિચારસાર પ્રકરણમાં કહેલ છે.

૫ - પરદેશમાં મરણ થાય તો એકાદ દિવસનું સૂતક લાગે. આથી જ બહારગામથી મેલાનાં સમાચાર આવે ત્યારે લૌકિક કરી સગાઓ સુંવાળા ઉતારી સ્નાન કરે તે પછી પૂજાદિ કરી શકે છે.

૬ - કસુવાવડ થાય તો જેટલા માસનો ગર્ભ પડે તેટલા દિવસનું સૂતક જાણવું. દાસ-દાસીનું આપણે ત્યાં મૃત્યુ થયું હોય તો ૩ દિવસનું સૂતક જાણવું.

૭ - પરગામવાળાઓને મરણવાળાના ઘરે આવે અને જેટલા દિવસ તેના ઘરે જમે તેટલા દિવસનું સૂતક લાગે. તે પછી નહિ. (આ વાત શાસ્ત્રીય છે પણ વ્યવહાર એવો છે કે - જેટલામાં દિવસે સૂતકવાળાને ત્યાં જમે તે પછી બાર દિવસમાં જેટલા દિવસ બાકી હોય તેટલા દિવસનું પણ સૂતક ગણવું.)

૮ - ગાય, ભેંશ આદિનું મૃત્યુ થયું હોય તો તેનું કલેવર ઉપાડી ગયા બાદ ૧ દિવસનું અને ઉંદર-બિલાડી આદિનું કલેવર ઉપાડી ગયા બાદ સૂતક નહિ.

તા.ક. :- સૂતકના દિવસોમાં પણ સ્નાન કરી, વસ્ત્ર પહેરી રંગમંડપમાં જઈ દર્શન, ધૂપાદિ અગ્રપૂજા, ચૈત્યવંદનાદિ મનમાં થઈ શકે છે; પરંતુ ગભારામાં જઈ પ્રભુપૂજા કરી શકાય નહિ. સામાયિક-પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા પણ ઉચ્ચાર કર્યા સિવાય મનમાં કરી શકાય છે.

આ સૂતકવિચાર અનેક ગ્રંથો-પુસ્તકો તથા સામાચારીને લક્ષ્યમાં રાખી તૈયાર કરેલ છે. આમ છતાં જ્યાં જેવો દેશાચાર વર્તતો હોય ત્યાં તેવી રીતે વર્તવાનું પણ શાસ્ત્રમાં આજ્ઞા છે. આથી તે દેશાચાર પ્રમાણે ૧૨ દિવસથી વધારે દિવસનું પણ પાલન કરવા-કરાવવાનું આરાધકોએ ખાસ લક્ષ્ય રાખવું.

તા. ૩૧-૧૨-૯૪ **સૂર્યોદયસાગરસૂરિ**

આ સૂતકપાલન અંગે **પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવેશશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ શ્રી** ને પૂછાયેલા પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તરો સમજવા તથા જાણવા યોગ્ય હોઈને આ નીચે આપવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન - જેના ઘરમાં મરણ થાય તે ઘરમાં બહારથી આવનાર માણસને તે ઘરનું પાણી પીવાથી તથા ખાવાથી તે જ દિવસે જિનપૂજા થાય કે નહિ? અથવા કેટલા દિવસનું સૂતક લાગે ?

સમાધાન - શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનમાં पडिकुट्ठकुलं न पविसे એ ગાથાની વ્યાખ્યામાં આચાર્ય ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજીએ જન્મ અને મરણના સૂતકવાળા કુલમાં સાધુઓને પણ આહારપાણી લેવાનું તેમજ પ્રવેશ કરવાનું પણ વર્જવા કહેલ છે. શ્રી આચારાગંસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધમાં તથા વ્યવહારભાષ્યમાં સૂતકવાળાના કુલો દશ દિવસ સુધી વર્જવાના જણાવે છે, તેથી સૂતકવાળાને ઘેર ખાનાર પીનારને તે ખાવું પીવું વર્જવું એ ઉચિત જણાય છે. પણ સૂતકવાળાને ઘેર ખાનાર પીનારને તે ખાવાપીવાના દિવસ સિવાય પોતાના ઘેર આવ્યા પછી પણ સૂતક પાળવું જોઈએ એવો કોઈ [1]શાસ્ત્રીય લેખ જાણવામાં નથી.

જો કે - શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી વિગેરે દેશાચાર ઉપર સૂતકપાલનનો આધાર રાખવા જણાવે છે, છતાં તેઓશ્રી પણ **'સૂતકનાં ગૃહો દશ દિવસ સુધી વર્જવા એવી તપગચ્છની પ્રવૃત્તિ છે'** એમ સ્પષ્ટ જણાવે છે. વ્યવહારસૂત્રમાં સૂતકના ગૃહોની વર્જનીયતા લૌકિક છે એમ જણાવે છે, તો પણ તે સૂતકના ગૃહો નહિ વર્જીને આહાર-પાણી લેનારને નિશીથસૂત્રમાં પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે છે. વળી વ્યવહારભાષ્યમાં ડુમ્બ, ચમાર વગેરેનાં કુલો વર્જવાં તે પણ લૌકિક જણાવે છે; છતાં પણ તેવા કુલોમાં આહારપાણી લેનાર સાધુને નિશીથસૂત્રમાં પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે છે.

---

૧. શાસ્ત્રીય લેખ નથી એ વાત બરાબર છે પરંતુ વ્યવહારમાં ગોચરી-પાણી, પૂજા આદિ માટે બાર દિવસ વર્જવાની મર્યાદા તો છે જ. તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

સૂતકવાળાના ગૃહો વર્જવા અને સૂતક પાળવું એ શાસ્ત્રાનુસારી હોવા સાથે ગચ્છમર્યાદાને પણ અનુસરતું જ છે.

પ્રશ્ન.- બહાર દેશાવર પોતાનો કુટુંબી સગો રહેતો હોય અને ત્યાં મરણ થયું હોય એવા સમાચાર આવવાથી સૂતક લાગે કે નહિ ? અને કેટલા દિવસે જિનપૂજા થાય ?

સમાધાન - શાસ્ત્રકારોએ સામાન્ય રીતે જન્મ-મરણના સ્થાન અંગે જ અશુચિપણું માનેલ છે અને તેથી દેશાંતર થયેલા મરણના સમાચારથી સૂતક પાળવાનો સંબંધ રહેતો નથી, પણ સૂતકાદિ તો શું પણ ખુદ સ્નાન પણ શાસ્ત્રકારોએ અનુવાદનીય માનેલું છે પણ વિધેય તરીકે માનેલ નથી. **તેથી લોકમાં સિદ્ધરિતીને અનુસારે દશ દિવસમાં જેટલું બાકી હોય તેટલો કાળ અશૌચપણું પાળવું એમ લૌકિકરીતિની મૂલભૂત સ્મૃતિઓ કહે છે.**

પ્રશ્ન - ઘરમાં પોતાની સ્ત્રીને અથવા પુત્રીને અથવા ભાઈની સ્ત્રીને અથવા સગા ભાઈની પુત્રીને સુવાવડનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય તે વખતે ઘરમાં રહેનાર ચૂકતે (તમામ) માણસો તે ઘરથી અલગ (જુદા) જમે, સુવાવડવાળા ઘરની સાથે કોઈ જાતનો સંબંધ રાખે નહિ તો તેમને (અલગ રહેનારાઓને) સૂતક લાગે કે નહિ ?

સમાધાન - શાસ્ત્રકારોના વચન પ્રમાણે જે સ્થાનમાં જન્મસૂતકાદિ હોય તે સ્થાનમાં જ અશુચિ ગણાય છે અને વર્ત્તમાનમાં રિવાજ પણ એવો છે કે - **પ્રસૂતિવાળી બાઈ સર્વથા ભિન્નસ્થાને રહેલ હોય તો કુટુંબીઓને અશૌચ લાગતું નથી અને તેથી તે ભિન્નસ્થાને રહેલા કુટુંબીઓ જિનપૂજાદિક કાર્યો કરે છે.** આ બાબતનો શાસ્ત્રકારોએ વિશેષ ખુલાસો કર્યો હોય એવું ધ્યાનમાં નથી.

પ્રશ્ન - એક જ મોભારે પાંચ-સાત ઘર હોય અને તેમાં વચમાંના કોઈ ઘરમાં સુવાવડનો પ્રસંગ આવે તો બાકીના રહેલા (બાજુના) ઘરોવાળાને સૂતક લાગે કે નહિ ? અને જો સૂતક લાગે તો કેટલા દિવસનું ? જિનપૂજા કેટલા દિવસે થાય ?

સમાધાન - શાસ્ત્રકારોએ સૂતકસ્થાનથી સો હાથ સુધી અશુચિ ગણી સ્વાધ્યાય વર્જવા માટે સાધુઓને ફરમાન કર્યું છે. તે અનુસારે સૂતકસ્થાન

નિકટ હોય તો અપવિત્રતા માનવી એ હિસાબે [1]મોભવાળા સ્થાનો વર્જવાનો વ્યવહાર ચાલ્યો હોય એમ જણાય છે. સૂતકના સમયનું પ્રમાણ દશ દિવસનું છે એ વિગેરે ઉપર જણાવવામાં આવેલું છે.

પ્રશ્ન - પોતાના ઘરમાં મરણ થાય તો તેનું કેટલા દિવસનું સૂતક લાગે ?

સમાધાન - સૂતકને માટે [2]દશ દિવસનું વર્જવાની વાત ઉપર જણાવેલી છે. તેથી વધારે ઓછું કરવાનું આમાં કાંઈ કારણ જણાતું નથી.

તદુપરાંત-સૂતક અને સૂતકપાલનની આવશ્યક્તાનું જ્ઞાન મેળવવાના અર્થીઓએ આ. નરેન્દ્રસાગરસૂરિ આલેખિત 'શાસ્ત્રીય સૂતક વિચાર' બૂકનું મનનપૂર્વક વાંચન કરવાની જરૂર છે.

તા. ૩૧-૧૨-૯૪ **સૂર્યોદયસાગરસૂરિ**

---

૧. આજે માળામાં કે ચાલીમાં રહેતા હોય ત્યાં આજુ-બાજુનું તેમજ ઉપર-નીચેનું ઘર પણ છોડી દેવાનો રિવાજ વ્યવહારમાં ચાલુ છે તે પણ ધ્યાનમાં રાખી વર્તવું.

૨. આ પ્રશ્નોત્તરોમાં ૧૦ દિવસનું જે વિધાન છે તે વ્યવહારચૂર્ણિ આદિને અનુસરે છે; પરંતુ પ્રચલિત આચરણા પ્રમાણે જન્મ-મરણ સૂતકમાં ૧૨ દિવસ વર્જવા અને દેશાચાર પ્રમાણે વધુ છોડવા પડે તો તે પ્રમાણે પણ વર્તવાની આજ્ઞા છે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

પરિશિષ્ટ - નં. ૨

૨-૧

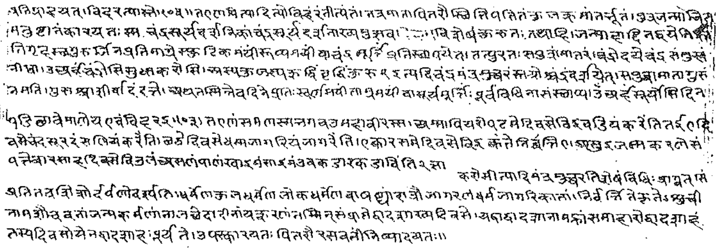

૫૭

૨-૨

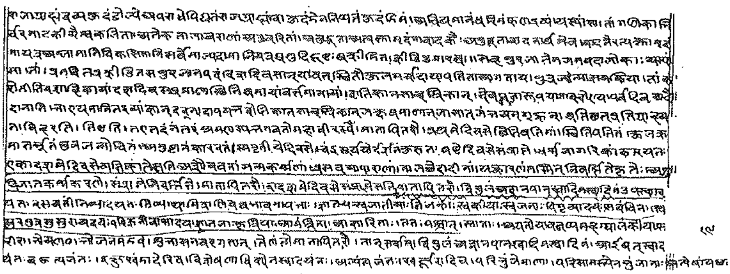

૧૯

૨-૩

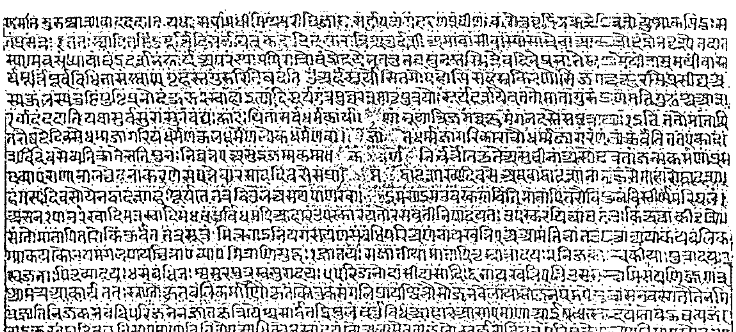

૫૭

૨-૪

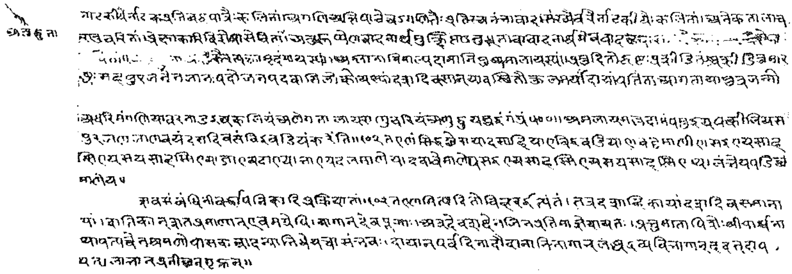

૨-૫

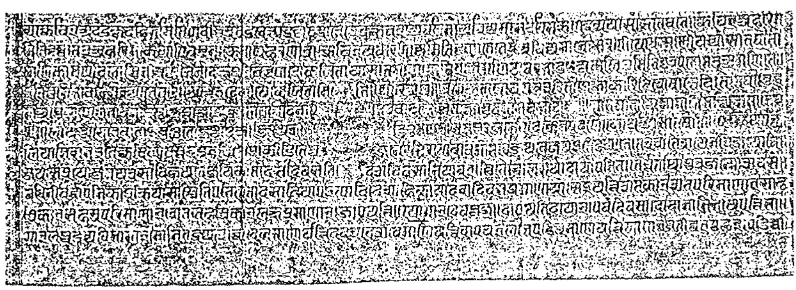

૨-૬

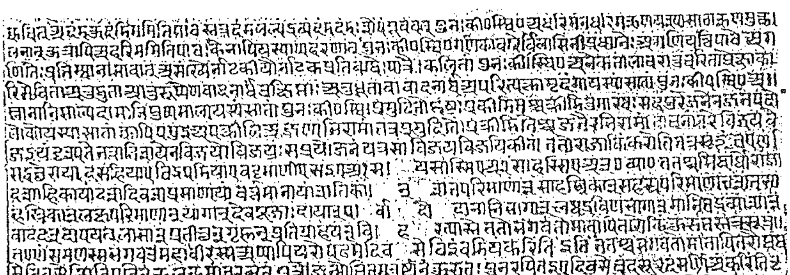

॥गाथा॥ जन्म सूतक [illegible] प्रथम कोइ ना घरें जन्म्यो इने तीयें पुत्र जन्मे दि
न १० नो सूतक जांणवो। पुत्री जन्मे दीन ११ नो सूतक जांणवो। १२ बार दिवस घरना नाण
सनें देवपूजा करवी नहि। म्हारा जीमना होइ ने बीजाना घरना पांणी इंथी जीनपूजा क
रें। नव प्रसवनारी त्रिमासा १ सुधी प्रतिमादिकनो दरसन करें नहि। [illegible] ४० दिन स
दीन सुधी जीनपूजा नो करें। सुवावडना घरनो साधुनें आहार लेवो घटें नहि क [illegible]
इ मने तो वीचार सार प्रकरण मध्ये कह्यो छें। घरना गोत्रीने दिन ५ नो सूतक जांणवो। ते
नो वीस्तार व्यवहार भाष्यनी मीलीया गीरीक टीका मध्ये। जन्मनो सूतक दीन १०
नो कह्यो छें। गाथा। [illegible] घरमां प्रसवे तो दीन १२ नो सूतक क
ह्यो छें। जेम प्रसवें तो दीन १५ पछें दूध कल्पें सहि। गाय प्रसवें तो दिन १० पछें कल्पें
सहि। बाली प्रसवें तो दिन ८ पछें दूध कल्पें [illegible]
[illegible] दीन [illegible] सुधी [illegible] दिन चार लगें प्रतिक्रमणादीक क
रें नहि। पण नवपद करें ते छे लागें। दीन पांच पछें जीनपूजा करें। रोगादीक कारणें
[illegible] सुधी रहिवा मांड्या [illegible] वीवेके करी पवित्र [illegible]
[illegible]
गुमान करे। इम व्यवहार [illegible]

घरनो सूतक दिन १२ नो सूतक। तिणा घरनो साधु आहार लीइं नहि। तेना घर [illegible] पानी। न था
जल थी जीनपूजा थाय नहि ते नो अधीकार, निशीथ चूरणी मां कह्यो छें। वलि जेनां नीसीथ
सूत्रमां सोलमा उद्देसामां जन्म तथा मृत्युनो दुगंछनिक कह्यो छें। मृत्युवाला पासें सुधेनो दी
न २ पणपूजानो करें। कांधीया दे [illegible]। न थाय प्रतिक्रमणादीक न करें। दीन ३ पण पछें
करें। मृत्युनें अडक्या नो होइ तो स्नान करी घेंसुध थाइ। मरणनें अडक्या होइ तो वार पोर सूत
क जांणवो। जेना घरें जन्म मृत्यु पामरणनो सूतक थाइ, तेना घरें जमनारादीक दीन १२
सुधी जीनपूजा करें नहि। मृत्युनें अडकनाराइं। चोवीस पोहोर लगें। प्रतिक्रमणादीक क
रें नहि। वेसना पासें रनाराने आठ पोहोर सकल पालें। मृत्युनें कांधे देणहारने। सोल पोहोर
कधी प्रतिक्रमणादीक करें नहि, जन्मे ते दीवसें मृत्यु थाइ न थाय तेरांमें मरण पामें। अथवा
अन्यासी मरें तो दिन १ नो सूतक जांणवो। दासदासि घरमें मरें तो दीन १ थी २ थी ३ नो
सूतक जांणवो, आठ वरस थी नांनो बालक मरण पांमें तो दीन ८ नो सूतक जांणवो॥
वीचार सार प्रकरण में कह्यो छें। गाय प्रमुखनो मृत्यु थाइ तो। कलेवर घर थी बाहि
र लेइ जाइ तीहां सुधी सूतक। दासदासी नी कन्या आपणी थाइ घरमां रहि होइ।
तेनें जन्म थाय पछें। मृत्यु थाइं तेनें त्रण रात्रनो सूतक लागें। वलि जेटला महिनानो

गर्भ पडे। तेटला दिवसनो सूतक जांणवो॥ इती सूतक विचार संपूर्ण॥ अथ संसारस
मुद्रनी उपमा॥ [illegible] जेम समुद्रनी कांठे [illegible] पर थी छें। तेम संसार मां चारगति रूप: परदी
छें। समुद्रमां पांणीनी गंभीरता छें। तेम संसारमां जन्म जरा मरण रूप: पांणीनी गंभीरता छें।
संसारमां कादव छें। संसारमां कांमभोग रूप कादव छें। संसारमां कीच छें। संसारमां अहंका
र रूप कीच छें। संसारमां मोटा कचसा छें। संसारमां चार गति रूप मोटा कचसा छें। संसा
रमां नांना माछला छें। संसारमां कुटंबक [illegible] रूप नांना माछला छें। संसारमां मोटा म
गरमछ छें। संसारमां आपणी वडव नने मोटा मगरमछ छें। संसारमां परवत छें। संसा
रमां आठ कर्म रूपीआ परवत छें। संसारमां संघोरीआ छें। संसारमां क्रूरकर्म क्रोध: क्रूर
रमरूप संघोरीआ छें। संसारमां नो कांठो छें। संसारमां मोह रूपीओ कांठो छें। संसारमां अ
ग्नी छें। संसारमां क्रोधरूपी अग्नी छें। संसारमां भमरी छें। संसारमां मोह कपटरूपी भमरी छें।
संसारमां कलरव छें। संसारमां लोभरूपीआ कलरव छें। संसारमां नांना कलोल छें। संसारमां
संजोग वीजोग रूपीआ नांना कलोल छें। संसारमां मोटा कलोल छें। संसारमां सोक संताप
रूपीआ मोटा कलोल छें। संसारमां नक्र छें। संसारमां मन रूपी [illegible] छें। संसा
रमां सरपोथां णी छें। संसारमां मरण [illegible] रूपी पोसर वो पांणी छें। संसारमां नाका

[illegible]॥ अथ सूतकविचार प्रारंभः॥ प्रथम जो स्त्रीने ऋतु आवे तो तीन दीन पछी जलथी सूधथाय तेमज जेने घरे पुत्र जन्मे तो दस दीन पछी जिनपूजा करे अने जो पुत्री जन्मे तो अगीयार दीन पछी जिनपूजा करे ए प्रमाणे सूतक जाणवु
जाने रात्रे जन्मे तो दीन बारनुं सूतक लागे॥ ३ प्रसवना घरमां देवपूजा करे नहीं ३ [illegible] जन्म [illegible]
[illegible] पछी जिनपूजा करे अने [illegible] करनारी तथा करावनारीने [illegible] तो पण सूझे नहीं॥ ४ प्रसव
[illegible] स्त्री मास २ सुधी जिन प्रतिमानो दर्शन करे नहीं. तथा दीन ४० सुधी जिन प्रतिमानी पूजा करे नहीं॥ अने साधु
[illegible] वोहोरावे नहीं॥ ए म विचार सारोद्धार मध्ये कह्युं छे ५ ऋतुमती स्त्रीने दीन ४ नुं सूतक जाणवुं॥ ६ व्यवहार
[illegible] मलय गीरी कृत टीका मध्ये [illegible] नुं सूतक दीन १० नुं कह्युं छे॥ ७ गाय घोडी उंटडी भेंस प्रमुख ढोर प्रसवे तो दी
न २ नुं अने घरमां प्रसवे तो दीन २ नुं सूतक ८ भेंस प्रसवे तो दीन १५ तथा गाय प्रसवे तो दीन १० तथा बाली बक
री प्रसवे तो दीन ८ तथा उंटणी प्रसवे तो दीन २० पछी तेमनुं दुध कल्पे॥ ९ दास दासी के जे नो आपणे आश्रये
जन्म थाय अने आपणी नजर आगल जन्मे तो २४ पहोरनुं सूतक १० ऋतुवंती स्त्री संबंधी सूतक निर्णय
१ दीन ३ सुधी भांडादीकने अडे नहीं दीन चार लगी पडीकमणादिक करे नहीं पण तपस्या करे ते लेखे जाये
दीन ५ पछी जिनपूजा करे तो [illegible] कारणे ४ दीवस बिना पछी पण जो रुधिर दीठामां आवे तो तेनो दोष न
थी [illegible] करी पवित्र थइ जिन प्रतिमादीकना दर्शन [illegible] पादिक करे [illegible] जिन प्रति
[illegible]॥ [illegible]

मरण होय तो दीन १२ नुं सूतक तेने घेर साधु आहार लेनहीं एम निशीथचूर्णीमां कह्युं छे॥ निशीथ सूत्रमां १६
माउदेशामां जन्म तथा मरणनुं घर दुर्गछनिक कह्युं छे २ मृत्यु बालक [illegible] तो दीन ३ पूजा न करे ३ कांधीया
देवदर्शन पडिकमणादिक ३ दीन न करे परंतु जो नवकारनुं ध्यान मनमां करे तो [illegible] ४ मृतकने छ
[illegible] तो स्नान कीधे सूद्ध थाय पछी [illegible] जो मृतकने अडका होय तो सोल पहोर पर्यंत पडीकमणा
दिक न करे ६ जेने घेर जन्म तथा मरणनुं सूतक थाय तेने घेर जमनारा दीन बार सुधी जिनपूजा करे नहीं॥ ७
वेचनार [illegible] आठ पहोर सूतक पाले ८ जन्मे ते दीवसे तत्काल अथवा मुहूर्तांतर मरण पामे अथवा जतीमरे तो दी
न १ नुं सूतक ९ आठ वरसथी नानुं बालक मरण पामे तो दीन ८ नुं सूतक [illegible] मां कह्युं छे॥ १० [illegible]
पशुनुं मृत्यु थाय तो कलेवर घरथी बाहार लइ गया पछी दीन १ लगे सूतक अने अन्य तिर्यचनुं कलेवर पडयुं
होय तो तेने घेरथी बाहार लेइ जाय त्यां सुधी सूतक पढीन॥ ११ दास दासी जे आपणी निश्राए घरमां रहे
होय तेनुं मृत्यु थायतो ३ दीवस सूतक लागे १२ जेटला महीनानो गर्भ पडे तेटला दीवस सूतक॥ १३ पर देशगयेलानुं मर
णथयुं सांभले तो १ तथा २ दीवसनुं सूतक लागे एम कल्पलतामां कह्युं छे॥ २ गोमुत्रमां बीस पहोर भेंशना मुत्रमां १६
पहोर [illegible] तथा घेटीना मुत्रमां ८ पहोर अने नरनारीना मुत्रमां ४८ पहोर पछी समूर्छिम जीव उपजे छे॥
श्री जैन प्रबोध पुस्तक उपरथी॥ मिच्छामि दुक्कडं॥ श्री॥ श्री॥

॥ अथ जन्म मरण सूतक विचार॥ निशीथचूर्णी
पसूअ कले सत्त सादि सअं स अगकलाणं पगा
रसादिं पुनि आसूअं बारसादि मयगक जाणं
चवकाणं निरकुलस्स उदिने आहार नो गिणइ तस्स
कलजल मिवि जिणजाइनो सक्कइ इति चूर्णी
पुनरेवमेव श्री निशीथ पोडशोद्देशक भाष्ये तथा
हि॥ दुविहा दुगंछियाखलु इतिरिया कातिआ
वक्कहियाय एएसिं नाणतं वुच्छामि आणपुवी
[illegible] इतिरिया [illegible]
मुट्ठ जे जत्थ दुगंछियाखलु ते कंती आवकहि
आते २ ते सूअसणवजाई वसही वज्झरणामो तहे
वकछाय ते सिंपि दोइ संका सवे एआरिसा मन्ने २

श्रोत्पाटिकाजना: षोडशप्रहराणि वर्जयंति
विषपरावर्त्तिका: अष्टप्रहराणि वर्जयंतीति
पुनर्ग्रंथांतरेप्युक्तं ॥ सूतकं द्विदिनानि स्यां ।
दिनानि दश द्वादश प्रसूतिस्थान मासैकं वा
सरा: पंचमो त्रिणं १ प्रसूते च मृते काले देशां
तरमृते स्थिते सन्यासी मरणे चैव दिनैकं सूत
कं भवेत् २ दासीदासं तथा चान्ये जायते
म्रियते यदा त्रिरात्रि सूतकं ज्ञेयं गृहबाह्ये
न सूतकं यदि गर्भ विपत्ति स्यात् श्रवणे वा
पियोषितां यावन्मासा स्थितो गर्भ स्तावद्दि
नानि सूतकं ४ यद्दिने सूतके जाते गते द्वाद
शके दिने जिनाभिषेक पूजायां पात्रदानेन

इत्यादि ॥ पुन: ॥ व्यवहारभाष्यवृत्तौ श्री मलय
गिरि सूरिभिरप्युक्तं ॥ तथाहि जातकसूतकं ना
म जन्मानंतरं दश दिनानि यावन्मृत्यकसूतकं ।
मृतानंतरं दश दिनानि यावत् पुनरपि विचा
रसारग्रंथेत्युक्तं ॥ प्रसूता स्त्रियः मासं यावत्प्र
तिक्रमणादि न करोति चत्वारिंशद्दिनानि या
वज्जिनदर्शनं न करोति साधून् प्रतिलाभयति
यस्य गृहे हानिः सूतकं जायते तस्य गृहे ।
द्वादश दिनानि यावत्सूतकं तस्य गृहे जनान
द्वादश दिनानि यावत् जिनपूजां न करोति मृतक
स्पर्शकाजना: चतुर्विंशति प्रहराणि यावत्प्र
तिक्रमणादिकं न कुर्वंति चान्ये मृतकस्पर्शकी

शुध्यंते ५ सप्तदासूतकं जाते संपद्येकैक सूत
कं दशाह ज्ञाल एवेति यावन्नावेऽपमार्दरे
तद्ध अनन्तवासनेनाहि सूतकस्याद्दिनत्रयं
सूतकं स्यादिति जातजातमृते मृते च आत्मीय
महिषी चैव गो प्रसूति गृहांगणे सूतकं दिनमे
कं स्यात् गृहबाहिने सूतकं ८ महिषीणां दि
नां क्षीरं गोक्षीरं च दशाहकं अष्टाहकं म
स्तकाछीर पक्षांनतरं स्वयं वदि ग इत्यादि ॥
शास्त्र सम्मतं सूतकं वर्जनीयं ॥

भेनाष्टवाधि
केवाले विन
गो नंच सूतक
मिलविपाक

॥ ॥ पुनः सूतकविचारगा॥ जेहने घर हमणां जनम्यो छे॥ तेहने घ
र दिवस दश पुत्र जनमसूतक॥ पुत्रीजनमसू[illegible] दिवस एका
दश॥ यत्र घरे पुरुष तथा स्त्री मरण पामि होवे तो तेहने घ[illegible]सूतक द
शदिवसनो जाणवो तेहनो घरनो आहार बार दिवस साधु मु
नीने न कल्पे [illegible] कल्पे॥ तेहना घरनो जल तथा अग्नि
धूम [illegible] करीने [illegible] न आवे पूजननी [illegible]
[illegible] अधिकार श्री निशीथसूत्रनी चूरणीमध्ये [illegible]
थितं॥ ॥ पुनः॥ जन्ममरणनो [illegible] निक जाणवो॥ पुनः॥ व्यव
हारसूत्रनी [illegible] श्रीमलयगिरिजीकृत टीकामध्ये कह्यो छे॥ मो[illegible]
[illegible]नो सूतक॥ जन्म थयाथी दश दिवस लगे जाणवो॥ पुनः॥ श्री दि

[illegible]सारप्रकरणे॥ ॥ प्रसूता स्त्री मास एक सकल [illegible] श्री
ज्ञानदर्शन कल्पे॥ दिवस चालीस लगे श्री जिन अंगपूजा न कल्पे॥ मु
नीने वहोरावे॥ तथा जेहने घरे जन्म तथा मरणनो सूतक होवे॥ ते
हना घरनो जिमण जिमे ते बार दिवस लगे श्री जिनपूजा न करे
तथा प्रसूताने अडकवाला ने [illegible] प्रहर लगे पडिकमणो
[illegible] करवो न कल्पे॥ [illegible] ८ प्रहर लगे सूत
क हावे॥ मृतकलेवरने अडनारा॥ २४ पोहर लगे पडिकमण
न कल्पे॥ पुनः॥ ग्रंथांतरे मे कह्यो छे॥ जन्मसूतक दश
दिवसनो॥ जनमस्थान के मास एक सूतक॥ [illegible]॥ पांच दि
वसनो सूतक॥ जनमे ते [illegible] मरण पामे [illegible] दिन [illegible]

तक॥ तथा देशांतरे मरे॥ तथा [illegible] मरे॥ तथा अनेरो कोई मरे
तो एक दिवसनो सूतक॥ दास दासी घरमांहे मरे तो॥ ३ दिन
सूतक॥ आठ वर्षथी नीचो बालक मरे तो आठ दिवसनो सूत
क॥ एम जनममरणनो सूतक संबंधी जाणवो॥ ॥ पुनः॥ वि
चारसारप्रकरणे॥ [illegible] दिवस लगे॥ [illegible]
[illegible]॥ दिवस [illegible] लगे पडिकमणो न कल्पे॥ तपस्या करे
ते दिन ही आवे॥ दिन पांच लगे श्री जिनपूजा न करे॥ अने जो स्त्री
ने ऋतुधर्मादिकना कारणथी॥ [illegible] उपरांत फरी रुधिर देखे
तो॥ तेहनो दोष नहीं॥ विवेके पवित्र थइ॥ श्री जिनदर्शनप्रमुख
अग्रपूजा करे॥ मुनीने पडिलाभे॥ पिण श्री जिन अंगपूजा न॰॥

करे ॥८॥ पुनः ॥ श्रीनिशीथचूर्णिमध्ये कह्युं छे ॥ सूतक हुए ॥ घरना मनु
ष्य ॥ पोताने घरे ने पाणीइं पूजा न करे ॥ पोते सूतक ना घरनो अन्न ज
ल न लेवे तो दीन त्रण सूधी पूजा न करे ॥ मृत्यु के पिण अन्न जल न ले
वे ते दस ना घरनो तो ॥ दीवस बार पछे ॥ श्री जिन पूजा करे ॥ मुख
थादी आत मा दिना घरना पिण ॥ अहोरात्री सत्त के पूजा न करे ॥ न
था छहस्तरे प्रतिक्रमण ॥ तथा जपमालादिक ने समरण प्रमुख आप
णा चउविस पछे करे ॥ तथा मृतक पुरुषनी नेस्या होवे ॥ तेहने ने रे ने
प्रहर ॥ टालवो ॥ पुनः ॥ व्यवहार भाष्ये ॥ पुत्र जन्म सूतक दस दिवस
पुत्री जन्म सूतक दिवस इग्यार ॥ मनुष्य मरणे सूतक बार दि
वस ॥ जिण स्त्रीइं बालक प्रसव्यो होवे ते प्रसूतिने मास एकनो सू

तक ॥ तथा गुजरात मध्ये दिवस ४० नो पाले ॥ ते श्री जिनपूजन आ
श्री छे ॥ अतिलघु बालक मरे तेहनो पांच दीवसनो ॥ सूतक ॥
जन्म मात्र बालक मरण पामे तो एक दिवसनो सूतक ॥ परदेसे म
ृत्यु होवे तो १ दीवसनो सूतक ॥ सांभले ते दीवस ॥ घोडी ॥ सांढ ॥ भेंस
घरमध्ये गौ प्रमुख प्रसवे तो एक दीवसनो सूतक ॥ तथा घर बाहि
र घोडी ॥ भेंस ॥ ऊंटडी ॥ गौ ॥ प्रमुख ॥ प्रसवे ऊर वा दिर दीठ पछे ते
हनो सूतक न लागे ॥ गौ प्रमुखनो मरण थायें ॥ जे ते ले कलेवर
घरमध्ये पड्यो रहे ते लगी ने ते सूतक ॥ तथा दास दासी ॥ तेहनी
कन्यां घरमध्ये रहिने आपणी नेस्याइं जन्म कार्य थाय ॥ तथा मृत्यु
थी पिण आपणी नेस्याए थाय तो ॥ तेहनो सूतक त्रण छे ॥ त्रण दीव

सनो ॥ तथा स्त्रीने ऋतु ना मासनो ॥ गर्भ पडे ते तला दिवसनो सूतक
जे मस आयां पछे ॥ ऋतु दीवस पनरे पहेली न करे ॥ गौ ऋतु दस दी
वस न करे ॥ भैंसी ऋतु ॥ १५ दीवस न करे ॥ ८ ॥ पुनः ॥ गो मूत्र मध्ये च
उवीस प्रहर पछे ॥ सम्मूर्छिम जीव उपजे ॥ भेंसा ॥ मूत्र मध्ये सोले
प्रहर पछे सम ॥ जीव उपजे ॥ बकरी ॥ मूत्रे ॥ द्वादश प्रहर पछे सम
जीव उपजे ॥ भेंस मूत्रे ॥ आठ प्रहरे ॥ सम ॥ जीव उपजे ॥ तथा
काचा दूधमध्ये मुहुरत पछे सम्मूर्छिम जीव उपजे ॥ ९ ॥ पुनः ॥
मृतक विचार ॥ विधि क ॥ घरमध्ये असुचि नो नक्षत्रनो जन्म जो
होवे ॥ तथा नक्षत्रनो जन्म ॥ करनाया जीमा मस्तक मध्ये ॥ घृत ॥ ते
ल प्रमुख ॥ घालीने नाखवे ॥ तथा मोली प्रमुख मंत्र न पर्वे ॥ त्रण

दीवस्त्रपहेरीनेतेहप्रसूतिनेमस्तनोजनकरीदेवेवादिरय
नथाकारणोस्परसकरे॥पछेस्नानकरीनेअवेली॥पीनेजलला
थाम्रलतेहनेप्रसूतेम्रर्थेजेस्नानकेकस्योहोवेतेस्याथेनकल
कनणायालीपिणनलेवे॥इमदीम॥२०॥नथा॥२१॥अवेली॥पछेसू
तकनावस्त्रस्पर्शकरे॥मद्दीनानाजननजलना॥नथा॥रांधवाना
सर्वपरठे॥नथाबहुनाम्रनीकणस्पर्शकरे॥जलपिणनवीनला
वे॥गाण॥मटीयेघरस्पर्शकरे॥गंगाजल॥सोनावाणी॥गोमुत्रप्र
मुखे॥पवीत्रकरे॥धूपादिके॥पछेतेप्रसूति॥घरनां॥मांकवस्त्रा
दिकस्परसेनही॥२८दीवसपर्यंत॥नथा२०विधिइतेहनाघरना
नामनुष्यने॥१०॥तथा॥१२॥दीवसमध्येश्रीजिनअंगपूजानकरे॥

पडिकमण॥सामायकनोविसेषनही॥नथाजेहनेघरवालाने॥
पूजानोनियमहोयतो॥अन्यस्नानथीनलारीकलेवे॥तेहनास्नान
केनजावे॥स्परसनकरेतो॥वीस्नानकरीभेंडमयूक्तकरिपूजाकरे
॥हवीअवेलीपिणदीषेहें॥पंथानरो॥स्तुकमूतकेप्रदेवनदेवपूजा
टाले॥मजघाविमाजवेन॥तथामृतकमंघयाथोवेनेहदेवद
र्शनपडीकमणो॥सामायक॥आनव॥०१॥कल्पे॥पिण२४प्रहरपर्यं
त॥मुलनानारे॥नथाउच्चरे॥नथा॥जपमाला॥मूतकप्रसू
रत॥स्परसवीणतलेनकल्पे॥जेमुलघांघियानेस्नानकीध
पहेलीआसमाहोवे॥नथाधूमफरस्योहोवे॥नेहने॥प्रहर१
२॥मृतकदेवपूजाप्रमुखनकल्पे॥बिजानेफरस्यो८प्रहर॥

सूतक॥१०॥आनमूतकप्रज॥११॥रवाल१कोलि२कलिंग३कजा
४कलालय५पत्तंचेजड६॥मृगानय७॥गाजा८॥केगुजिव्या१०॥ग्रासि
स्कहवाणा१२॥केसे१३॥नदे१४॥जोहिय१५॥भतो१६॥सचायै१७॥
पिन्ना१८॥घन्ना१९॥हस्सणा२०॥विस्माणं२१॥सामणी॥२२॥देस
२३॥डही२४॥नरु२५॥पाड२६॥नासिया॥२७॥सिराउ२८॥सोच्च
२९॥ताचाणा॥३०॥भलंगस्स॥३१॥आलणा॥३२॥उखियं॥३३॥धि
नडणां॥३४॥अंमार॥३५॥हवासणां॥३६॥याणी॥३७॥कप्पछ॥३८॥
हाली॥३९॥पप्फ॥४०॥नकी॥४१॥विस्सारणं॥नासणा॥४२॥वर्जी
क४३॥सविकहा॥४४॥सच्चघडणं॥४५॥लेरेत्तसंनानणां॥४६॥
आगीरवा॥४७॥संथारं॥४८॥पविरवणां॥४९॥निस्सिहिआजं

২৭

২০০০ - [illegible]
৭০০০ - [illegible]
৩৯০০ - [illegible]
1160 - [illegible]

14060

પ્રશ્ન ઘણાં છે ઉત્તર એક છે : સૂતક મર્યાદાયૈ નમઃ

- શ્રી ભરતચક્રવર્તી શું સૂતકના દિવસોમાં પૂજા નહીં કરતાં હોય ? તેમને ત્યાં તો લગભગ રોજનું સૂતક રહેતું હોય...
- ગાયનેકોલોજી જૈન ડોક્ટર શું ક્યારેય પૂજા નહીં કરતાં હોય ?
- શું આજના કાળમાં સૂતક પાળવું જરૂરી ખરું ?
- શું સૂતકમર્યાદાને લૌકિક માનીને છોડી દઈયે તો ન ચાલે ?

મનમાં ગુંગળાતા આવા અનેક પ્રશ્નોના જવાબ સાથે સૂતકપાલન શાસ્ત્રીય છે. તેનું પ્રતિપાદન કરતું આ પુસ્તક.

Kanak Graphics 98241-42834